UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 7.05:687(478)(043.3)

BÎZGU TATIANA

EVOLUȚIA ARTEI VESTIMENTARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

651.01 – TEORIA ŞI ISTORIA ARTELOR PLASTICE

Teză de doctor în arte

Conducător ştiinţific: _____ **MALCOCI Vitalie,** doctor în studiul artelor, conferențiar universitar

Consultant ştiinţific: _____ **BOHANȚOV Alexandru,** doctor în studiul artelor, conferențiar universitar

Consultant ştiinţific: _____ **JITARI Victor,** doctor în arte, lector universitar

Consultant ştiinţific: _____ **ROCACIUC Victoria,** doctor habilitat în arte, conferențiar cercetător

Autorul: _____

CHIȘINĂU, 2025

© Bîzgu Tatiana, 2025

CUPRINS

ADNOTARE 5
ANNOTATION 6
LISTA ABREVIERILOR 7
LISTA TABELELOR 8
INTRODUCERE 9
1. CADRUL TEORETC AL LUCRĂRII. TEORII, CONCEPTE, IDEI APLICATE ÎN CERCETAREA ARTEI VESTIMENTARE 20
1.1. Suportul teoretic și gradul de investigare a domeniului 20
1.2. Metodologia cercetării evoluției artei vestimentare 46
1.3. Concluzii la capitolul 1 52
2. DEZVOLTAREA ARTEI VESTIMENTARE 54
2.1. Moștenirea culturală între tradiție și aluviuni culturale: de la întemeierea Moldovei până la obținerea independenței Republicii Moldova 54
2.2. Tendințe care definesc arta vestimentară în Republica Moldova: creativitate, reconstrucție identitară, modernizare și inovare artistică 66
2.3. Rolul educației și al platformelor culturale în formarea designerilor 80
2.4. Impactul globalizării și perspective de dezvoltare în designul vestimentar autohton 90
2.5. Concluzii la capitolul 2 101
3. PATRIMONIUL VESTIMENTAR CA SURSĂ DE INSPIRAȚIE: VALORI ARTISTICE ȘI REINTERPRETĂRI CONTEMPORANE 103
3.1. Sinergia dintre tradiție și inovație în creația vestimentară modernă 103
3.2. Fundamentarea artistică de reinterpretare a portului popular 125
3.3. Forme moderne de promovare a artei vestimentare (expoziții, festivaluri, ateliere de creație, șezători contemporane, platforme și proiecte culturale) 140
3.4. Concluzii la capitolul 3 151
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI 154
BIBLIOGRAFIE 160
GLOSAR AL TERMENILOR UTILIZAȚI ÎN ARTA VESTIMENTARĂ 204
ANEXE 209
Anexa 1. Cadrul conceptual al artei vestimentare – statut, expresivitate și integrare în sistemul artelor 209

Anexa 2. Presa de modă pe teritoriul Republicii Moldova și pe plan internațional – influența asupra evoluției stilurilor vestimentare și afirmării direcțiilor estetice contemporane.....216
Anexa3. Reprezentanți ai artei vestimentare din Republica Moldova: creatori și branduri.....222
Anexa 4. Reprezentanți ai artei vestimentare din România și Ucraina: creatori și branduri...290
Anexa 5. Valori simbolice și estetice ale patrimoniul vestimentar tradițional - sursă de inspirație în creația artistică modernă..... 297
Anexa 6. Proiecte culturale și educaționale dedicate promovării artei vestimentare tradiționale și contemporane în Republica Moldova.....339
Anexa 7. Activități de promovare a cămășii tradiționale și a patrimoniului cultural.....375
DECLARAŢIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....391
CURRICULUM VITAE.....392

ADNOTARE

la teza de doctor în arte „Evoluția artei vestimentare în Republica Moldova”,
elaborată de Bîzgu Tatiana,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, 2025.
Specialitatea: 651.01 – Teoria și istoria artelor plastice

Structura tezei. Lucrarea este alcătuită din introducere, trei capitole, adnotări în două limbi, concluzii și recomandări, bibliografie cu 610 titluri, glosar al termenilor utilizați în arta vestimentară, 7 anexe, 238 figuri, 10 tabele și 159 pagini de text de bază. Rezultatele cercetării au fost diseminate în 35 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: artă vestimentară, patrimoniu vestimentar, costum, modă, design contemporan, creativitate, croi, simbolism, accesorii, podoabe, broderie.

Domeniul de studiu: arte vizuale (651.01 – Teoria și istoria artelor plastice).

Scopul lucrării constă în investigarea, dintr-o perspectivă interdisciplinară, a parcursului de dezvoltare a artei vestimentare din Republica Moldova și în determinarea specificului, amploarei și resorturilor sale creative, pentru a releva tendințele care au configurat-o și care o proiectează în continuare.

Obiectivele prezentei cercetări reies din scopul asumat și constau în: periodizarea evoluției artei vestimentare, pentru a stabili constantele și variabilele care i-au asigurat procesualitate în timp; evaluarea formal-stilistică a pieselor de referință, pentru a demonstra modalitățile și capacitatea artistică a creatorilor; analiza formelor consacrate și celor mai noi, care stimulează promovarea creativității artistice; determinarea rolului instituțiilor și al organizațiilor de profil în monitorizarea proceselor artistice în domeniu; relevarea impactului factorilor socioculturali, al tendințelor de globalizare și al tehnologiilor în formarea, afirmarea și performantizarea creatorilor autohtoni; punerea în valoare a resurselor culturale, prin care această artă capătă expresii artistice inconfundabile.

Problema științifică importantă soluționată constă în determinarea structurii tripartite a artei vestimentare din Republica Moldova și în examinarea multiplană, în evoluție, a acestui fenomen, prin raportare la contextul designului vestimentar contemporan. Au fost identificați exponenții principali, vectorii și conținuturile fiecăreia dintre componente. De asemenea, au fost stabilite direcțiile de creație capabile să genereze o identitate vizuală vestimentară remarcabilă și competitivă pe scena artistică internațională.

Noutatea și originalitatea științifică rezidă în elaborarea primei sinteze academice consacrate evoluției artei vestimentare din Republica Moldova, analizată din perspectivă interdisciplinară și amplu contextualizată cultural, pentru a putea cuprinde vastitatea domeniului examinat. Sunt relevate mijloacele specifice prin care arta vestimentară operează în sistemele culturii, afirmându-se ca o artă autonomă, mereu adecvată esteticii timpului.

Semnificația teoretică. Conceptul funcționării structurii tripartite a artei vestimentare, determinarea specificului fiecărui vector și a interdependenței acestora au facilitat relevarea contribuțiilor la configurarea și îmbogățirea fenomenului artei vestimentare. Cercetarea își propune să consolideze fundamentul teoretic al domeniului prin utilizarea unei metodologii integrate, cu resorturi estetice, istorice și socioculturale, capabile să releve caracterul fenomenelor care alcătuiesc esența artei vestimentare și să coreleze evoluția artei locale, aflate în dialog cu direcțiile contemporane ale designului internațional. Interpretarea etapelor de dezvoltare, performare, transformare artistică și stilistică a vestimentației din Republica Moldova a prilejuit identificarea strânselor relații dintre diverse genuri de artă, precum și a rolului mijloacelor artistice vizuale consacrate în patrimoniul vestimentar tradițional, ca sursă inepuizabilă de inspirație pentru practicile artistice contemporane. Studiul evidențiază, totodată, necesitatea elaborării unui cadru interpretativ și a unor metodologii adecvate pentru adaptarea elementelor tradiționale la noile paradigme estetice și tehnologice, susținând astfel un discurs artistic bazat pe autenticitate, continuitate și inovație.

Valoarea aplicativă. Rezultatele cercetării sunt utile procesului educațional din instituțiile de învățământ cu profil artistic – preuniversitar și universitar – și sprijină activitatea specialiștilor din domeniu: istorici și critici de artă, etnografi, designeri vestimentari, scenografi, muzeografi, creatori independenți și colecționari. Studiul oferă o bază documentar-ilustrativă consistentă pentru potențialii utilizatori, fiind relevant atât pentru viitoarele cercetări în această direcție, cât și pentru elaborarea proiectelor curatoriale și a inițiativelor de creare, dezvoltare, conservare și promovare a patrimoniului vestimentar național.

Rezultatele cercetării demonstrează plinătatea artistică a fenomenului vestimentar la configurarea căruia contribuie trei vectori: 1) orientat spre provocările internaționale; 2) orientat spre simbioza stilului etno; 3) ancorat în valorificarea modelelor tradiționale. În acest fel, creațiile designerilor se adresează diferitelor segmente de consumatori din societate. Relațiile interdependente dintre cei trei vectori consolidează identitatea culturală și sporesc vizibilitatea internațională a artei vestimentare din Republica Moldova.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării au fost reflectate în 33 de publicații științifice și de popularizare a științei, apărute în diverse reviste de specialitate și în materialele conferințelor din Republica Moldova, Ucraina, Estonia, Muntenegru, Japonia și SUA. Volumul total al publicațiilor depășește 12 coli de autor. Acestea au fost valorificate sub formă de cursuri și suporturi didactice, fiind utilizate inclusiv în procesul educațional universitar și preuniversitar.

ANNOTATION

To the thesis of Doctor in Arts
„The evolution of vestimentary art in Republic of Moldova"
Bîzgu Tatiana, Chișinău, 2025
Specialization: 651.01 – Theory and history of fine arts

Structure of the thesis. The thesis comprises an introduction, three chapters, abstracts in two languages, conclusions and recommendations, a bibliography of 610 titles, a glossary of vestimentary terms, seven appendices, 238 figures, 10 tables, and 159 pages of core text. The results of the research are presented in 35 scientific publications.

Keywords: fashion art, clothing heritage, costume, fashion, contemporary design, creativity, cut, symbolism, accessories, ornaments, embroidery.

Field of research: visual arts (651.01 - Theory and History of Fine Arts).

Goal of the thesis is to investigate, from an interdisciplinary perspective, the developmental trajectory of clothing art in the Republic of Moldova, to determine its specificity, scope, and creative mechanisms, in order to reveal the trends that have shaped it and continue to project its evolution.

The objectives of this research are: to periodize the evolution of clothing art in order to identify constants and variables that ensured its processuality; to conduct a formal-stylistic evaluation of reference pieces to demonstrate artistic capacity; to analyze both established and new forms that stimulate creativity; to determine the role of institutions and professional organizations in monitoring artistic processes; to reveal the impact of sociocultural factors, globalization, and technologies in shaping and affirming local creators; and to valorize cultural resources through which this art acquires unique expressions.

The main scientific problem solved lies in determining the tripartite structure of clothing art in Moldova and examining the phenomenon diachronically in relation to contemporary fashion design. The principal exponents, vectors, and their contents were identified, and creative directions capable of generating a distinctive and competitive visual clothing identity on the international stage were outlined.

Scientific novelty and originality consist in elaborating the first academic synthesis dedicated to the evolution of clothing art in Moldova, analyzed from an interdisciplinary and cultural perspective, encompassing the field in its entirety. The research highlights the specific means by which clothing art functions within cultural systems, affirming itself as an autonomous art, always relevant to the aesthetics of its time.

The theoretical significance. The concept of the functioning of the tripartite structure of clothing art, the determination of the specificity of each vector and their interdependence facilitated the revelation of contributions to the shaping and enrichment of the clothing art phenomenon. The research aims to consolidate the theoretical foundation of the field by employing an integrated methodology with aesthetic, historical, and sociocultural mechanisms, together capable of revealing the nature of the phenomena that constitute the essence of clothing art, and of correlating the evolution of local art with contemporary directions of international design. The interpretation of the stages of development, performance, and artistic-stylistic transformation of clothing in the Republic of Moldova has led to the identification of close relationships between various art genres, and of the role of visual artistic means established in traditional clothing heritage as an inexhaustible source of inspiration for contemporary artistic practices. At the same time, the study emphasizes the necessity of elaborating an interpretative framework and suitable methodologies for adapting traditional elements to new aesthetic and technological paradigms, thus supporting an artistic discourse based on authenticity, continuity, and innovation.

The applicative value. The research results are useful in the educational process within artistic-profile institutions – pre-university and university – and support the activity of specialists in the field: art historians and critics, ethnographers, fashion designers, scenographers, museum curators, independent creators, and collectors. The study provides a consistent documentary and illustrative basis for potential users, including for future research in this direction, for the elaboration of curatorial projects, and for initiatives of creation, development, conservation, and promotion of the national clothing heritage.

The results of the research demonstrate the artistic fullness of the clothing phenomenon, shaped by three vectors: (1) oriented towards international challenges; (2) oriented towards the symbiosis of the ethno style; (3) anchored in the valorization of traditional models. In this way, designers' creations are addressed to different segments of society. The interdependent relationships among the three vectors consolidate cultural identity and enhance the international visibility of clothing art from the Republic of Moldova.

Implementation of scientific results. The research results have been reflected in 33 scientific and science-popularization publications, issued in various specialized journals and conference proceedings from the Republic of Moldova, Ukraine, Estonia, Montenegro, Japan, and the USA. The total volume of publications exceeds 12 author's sheets. They have also been capitalized on in the form of courses or teaching materials, including in the university and pre-university educational process.

LISTA ABREVIERILOR

AOSPRM	Arhiva Organizațiilor Social-Politice din Republica Moldova
AMTAP	Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
APIUS	Asociația Patronală a Industriei Ușoare
AȘM	Academia de Științe a Moldovei
BNRM	Biblioteca Națională a Republicii Moldova
CNCPPCI	Centrul Naţional de Conservare şi Promovare a Patrimoniului Cultural Imaterial
FAPD	Facultatea de Arte Plastice și Design
FFW	Feeric Fashion Week
IPC	Institutul Patrimoniului Cultural
MAPN	Muzeul de Artă din Piatra Neamț
MBR	Moldovan Brands Runway
MFD	Moldova Fashion Days
MNEIN	Muzeul Naţional de Etnografie și Istorie Naturală
MNAM	Muzeul Național de Artă al Moldovei
MNIM	Muzeul Naţional de Istorie al Moldovei
PCI	Patrimoniul cultural imaterial
RFW	Romanian Fashion Week
RM	Republica Moldova
RSSM	Republica Sovietică Socialistă Moldovenească
TCBL	Textile & Clothing Business Labs
TFF	Transilvania Fashion Festival
UAPRM	Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova
UFW	Ukrainian Fashion Week
UMPRM	Uniunea Meșterilor Populari din Republica Moldova
URSS	Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization /Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură
UPS	Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
USAID	Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
UTM	Universitatea Tehnica a Moldovei
VIA	Vie International Awards
VFW	Vie Fashion Week

LISTA TABELELOR

Tabelul A1.1. Clasificația artelor, care cuprinde toate formele activităților artistice 209
Tabelul A1.2. Locul artei vestimentare în clasificația artelor 209
Tabelul A1.3. Reprezentarea factorilor funcționali, tehnologici și artistici în arta vestimentară prin Triada lui Vitruviu 209
Tabelul A1.4. Clasificarea vestimentației..... 211
Tabelul A1.5. Linii constructive importante pentru definirea formei vestimentației..... 212
Tabelul A1.6. Proprietățile obiective ale formelor vestimentare..... 212
Tabelul A1.7. Mijloace artistico-plastice în arta vestimentară și compoziția costumului..... 213
Tabelul A1.8. Picturi inspirate din portul popular din România și Republica Moldova..... 214
Tabelul A7.7. Valorificarea rezultatelor practice prin expoziții, seminare și activități culturale (2022–2025) 389
Tabelul A7.8. Direcții ale artei vestimentare din Republica Moldova. 390

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei de cercetare. Arta vestimentară, aflată la confluența dintre funcționalitate și expresivitate artistică, reprezintă o manifestare cultural-socială complexă, specifică fiecărei epoci. Ca ramură a artelor decorative aplicate, ea reflectă principii estetice, opțiuni stilistice care se modifică în funcție de contextul istoric și tehnologic, simboluri identitare și valori general-umane. Din această perspectivă, domeniul oferă un câmp fertil de investigație, justificând formularea unor noi probleme științifice racordate la dezvoltarea cercetării, capabile să aprofundeze și să extindă discursul teoretic al artei vestimentare în cultura vizuală contemporană.

Această artă este cea mai apropiată de om. Prin ea, oamenii își modelează corpul, își creează un chip, își afirmă un statut social. Prin purtarea vestimentelor se impun imagini, se stabilesc relații de dominație sau de echilibru. Se interacționează în cadrul unui discurs vizual amplu, cu aspecte constante și dinamice.

În contextul schimbărilor sociale importante produse în ultimele trei decenii, cercetarea evoluției artei vestimentare în spațiul nostru cultural capătă actualitate științifică. Este esențial să fie relevate modelele și principiile care stau la baza perpetuării artei în timp, precum și capacitatea creatorilor de a gestiona procesele artistice înnoitoare. Elucidarea fenomenelor artistice vestimentare, ca expresie a spiritului social, se înscrie în demersul de cunoaștere a potențialului creator de imagini, a comunicării simbolice și a promovării valorilor esențiale pentru coeziunea socială.

Evoluția artei vestimentare din Republica Moldova, modelată de curente stilistice și sisteme ideologice succesive, reprezintă astăzi un subiect de maximă actualitate. Redescoperirea patrimoniului textil și integrarea acestuia în direcțiile globalizate ale designului contemporan transformă costumul într-un vector de identitate culturală și rezistență estetică. Noile tehnologii, materialele ecologice și conceptele inovatoare creează premise pentru o dezvoltare sustenabilă și competitivă, capabilă să plaseze Republica Moldova pe harta designului internațional prin colecții care valorifică unicitatea identitară națională.

Gradul de studiere a temei de cercetare. Diverse aspecte ale artei vestimentare practicate în Republica Moldova au beneficiat de atenția cercetătorilor, fiind abordate din perspective istorice, etnografice, artistice și tehnologice. Contribuțiile existente evidențiază specificul vestimentației locale, diversitatea regională și transformările survenite sub impactul schimbărilor sociale, economice și politice. Proiectul prezentei teze a fost elaborat ca o continuare, mai exact o dezvoltare a demersului realizat prin lucrările teoretice și aplicative care

au conturat istoria domeniului. Autori din România, precum A. Nanu[1], C. Oros[2], O. Horșia și P. Petrescu[3], au abordat specificul și codurile culturale ale vestimentației. În Republica Moldova, cercetătorii V. Buzilă[4], C. Spînu[5], L. Moisei[6], A. Tocarciuc[7], M. Cercașin[8], T. Bujorean[9] ș.a. au valorificat patrimoniul textil, ornamentica tradițională și artele decorative, evidențiind evoluția acestora în diverse contexte istorice și sociale. Lucrările lui A. Curteza[10] și C. Brustureanu[11] constituie repere teoretice pentru înțelegerea designului vestimentar contemporan. Pornind de la viziunea lui E. Wilson[12] și J. Entwistle[13], care explorează dimensiunea cultural-identitară a modei și relația dintre îmbrăcăminte, corp și societate, cercetarea continuă cu abordările semiotice și istorice ale modei în context global formulate de J. Craik[14] și V. Steele[15], R. Barthes[16]. Sustenabilitatea și inovația tehnologică a domeniului au fost analizate prin conceptele cercetătorilor K. Fletcher[17] și S. Black[18], concentrate pe strategiile de reducere a impactului ecologic al industriei textile. Rezultatele științifice cu referire la domeniul abordat, oferite de literatura de specialitate, au fost valorificate în cadrul cercetării noastre pentru a crea un cadru ideinic propice analizei fenomenologiei artei vestimentare și a proceselor care o guvernează.

Perspective pentru cercetare. Contribuțiile autorilor predecesori la conturarea proiectului de cercetare au facilitat formularea unor noi probleme științifice, care vizează un alt nivel al dezvoltării domeniului. Cum s-a produs perpetuarea unor modele vestimentare în timp? Cum se împacă tradițiile artistice cu provocările mondializării? Cum are loc recontextualizarea

---

[1] NANU, A. *Arta pe om. Look-ul si intelesul semnelor vestimentare.* București: Editura COMPANIA, 2001. 206 p.
[2] OROS, C. *Pagini din istoria costumului.* Cluj-Napoca: Dacia, 1998. 280 p.
[3] HORŞIA, O., PETRESCU, P. *Artistic Handicrafts in Romania*. București: Uniunea Centrala a Cooperativelor Mestesugaresti. 1972, 200 p.
[4] BUZILĂ, V. *Costumul popular din Republica Moldova.* Ghid practic. Ch.: Reclama SA, 2011. 160 p. ș.a.
[5] SPÎNU, C. *Arta decorativă din RSS Moldovenească: anii 1944-1991.* Ch.: Epigraf, 1999. 560 p.; SPÎNU, C. *Arta decorativa din Republica Moldova.* Ch.: Epigraf, 2023. 488 p.
[6] MOISEI, L. *Ornamentica țesăturilor tradiționale din Republica Moldova.* Teza de doctor. Chișinău, 2015. 196 p.
[7] TOCARCIUC, Al. *Tradiţii şi inovaţii în arta textilelor din Moldova*. Teză de doctor în istorie, UTM, 2024. specialitatea 612.01 „Etnologie", 325 p.
[8] CERCAȘIN, M. *Ansamblul vestimentar nupțial din Basarabia și RSS Moldovenească: aspecte etno-istorice.* Teza de doctor. Chișinău, 2025. 232 p.
[9] BUJOREAN, T. *Coordonate ale dezvoltării costumului popular din Basarabia și RSS Moldovenească.* Teză de doctor în istorie. Specialitatea 612. 01 – Etnologie. Chișinău, 2025. 252 p.
[10] CURTEZA, A. *Design vestimentar: Noțiuni fundamentale.* Iași: Performantica, 2003. 272 p.
[11] BRUSTUREANU, C. *Repere estetice în vestimentație*. Iași: Artes. 2012. 145 p.
[12] WILSON, E. *Adorned in Dreams: Fashion and Modernity*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 2003. 328 p.
[13] ENTWISTLE, J. *The Fashioned Body: Fashion, Dress and Modern Social Theory*. 2nd ed. Cambridge: Polity Press, 2015. 247 p.
[14] CRAIK, J. *Fashion: The Key Concepts*. Oxford: Berg Publishers, 2009. 379 p.
[15] STEELE, V. *Paris Fashion: A Cultural History*. Oxford: Berg Publishers, 1998. 327 p.
[16] BARTHES, R. *The Fashion System.* Los Angeles: University of California Press, 1990. 351 p.
[17] FLETCHER, K. *Sustainable Fashion and Textiles: Design Journeys.* London: Routledge, 2014. 288 p.
[18] BLACK, S. *The Sustainable Fashion Handbook*. London: Thames & Hudson, 2012. 352 p.

artei tradiționale în creația vestimentară modernă? Care sunt resursele, exponenții și oportunitățile acestui proces artistic? Acestea și alte probleme care decurg din ele pot oferi o viziune sintetică asupra domeniului, justificând actualitatea, necesitatea și identitatea științifică a prezentei cercetări. Analiza evoluției artei vestimentare va permite identificarea liniilor directoare prin care aceasta și-a constituit originalitatea, va evidenția potențialul intern și influențele exercitate asupra designului vestimentar contemporan din Republica Moldova, relevând capacitățile sale de sustenabilitate. Lucrarea de față își propune să valorifice aceste perspective printr-o abordare integrată, investigând atât reinterpretarea tradiției în limbaj modern, cât și impactul noilor tehnologii asupra creației vestimentare autohtone. Totodată, inițiativele de valorificare a patrimoniului prin expoziții, festivaluri și platforme culturale – Ziua Portului Popular, Ziua Internațională a Iei, festivalul IA Mania ș.a. – rămân insuficient explorate, deși au un rol esențial în revitalizarea memoriei colective și reafirmarea identității culturale. Analiza acestor manifestări, alături de proiectele educaționale și de cercetare, devine indispensabilă pentru înțelegerea modului în care valorile autentice sunt transmise și promovate pe plan internațional. În consecință, tema necesită aprofundarea raportului dintre tradițiile vestimentare locale și tendințele globale, precum și valorificarea patrimoniului ca sursă de inspirație pentru designul actual. Studiul artei vestimentare devine, astfel, un câmp interdisciplinar situat la confluența artei, istoriei, etnografiei, sociologiei, semioticii și designului, care mediază perpetuarea memoriei culturale și stimulează dialogul artistic național, regional și global. Astfel, cercetarea oferă o perspectivă novatoare și interdisciplinară asupra artei vestimentare și va îmbogăți exegezele teoretice din domeniu.

Scopul cercetării constă în explorarea, dintr-o perspectivă interdisciplinară, a evoluției artei vestimentare din Republica Moldova, privită în toată complexitatea sa fenomenologică și a proceselor care au determinat-o, în elucidarea specificului, bogăției și procesualității acesteia, precum și în relevarea resorturilor ei creative, care i-au asigurat continuitatea și o proiectează în viitor. Arta vestimentară face parte integrantă din cultură, iar cultura înseamnă, înainte de toate, menținerea istorică a unui filon diacronic de mijloace artistice, subordonate imaginarului colectiv și sistemului de valori esențial pentru societate. Totodată, lucrarea urmărește să surprindă transformările stilistice majore, influența factorilor culturali, istorici, sociali și economici, în corelație cu tendințele internaționale care au marcat moda locală, precum și să investigheze procesele de revalorificare a patrimoniului vestimentar tradițional prin inițiative culturale, educaționale și platforme de promovare ce consolidează identitatea culturală și sporesc vizibilitatea internațională a designerilor moldoveni. Cercetarea evaluează impactul globalizării

și al tehnologiilor emergente asupra designului și creației vestimentare, evidențiind perspectivele de dezvoltare sustenabilă și inovatoare ale acestui domeniu în Republica Moldova.

Obiectivele cercetării au fost formulate pentru a atinge scopul propus. Ele constau în:

- *Identificarea etapelor evolutive* care configurează arta vestimentară din Republica Moldova, prin realizarea unei evaluări valorice formal-stilistice a operelor de referință, pentru a evidenția resorturile estetice și artistice specifice fiecărei perioade, precum și analiza transformărilor vestimentare în diverse contexte istorice, cu accent pe influențele culturale, economice și sociale asupra stilurilor și tendințelor.
- *Analizarea contribuției instituțiilor de formare artistică* – școli de artă, facultăți de design și centre de inovație (AMTAP, UTM, ZIPHOUSE ș.a.) – la dezvoltarea competențelor profesionale și teoretice ale noii generații de creatori vestimentari.
- *Identificarea principalilor creatori de tendințe* și a formatorilor de opinie prin publicații, platforme și evenimente de profil (*Moldova Fashion Days, Moldovan Brands Runway, Art Podium, ARTCOR* ș.a.) și evaluarea impactului acestora asupra afirmării naționale și internaționale a designerilor autohtoni.
- *Relevarea influenței tendințelor globale, a digitalizării și a materialelor ecologice* asupra proceselor de creație vestimentară, subliniind modul în care acești factori modelează expresivitatea artistică și practicile sustenabile locale
- *Studierea potențialului artistic și tehnic al patrimoniului vestimentar tradițional* din Republica Moldova ca sursă de inspirație și inovație, elucidând adaptarea motivelor, croiurilor și tehnicilor tradiționale la limbajele estetice contemporane.
- *Analizarea proceselor de revalorificare a tradițiilor* în designul contemporan și a modului în care acestea sunt reinterpretate și integrate în creațiile vestimentare actuale, contribuind la diversificarea produsului cultural și fortificarea identității culturale prin forme noi de expresie artistică.
- *Evaluarea rolului expozițiilor, festivalurilor, atelierelor de creație, șezătorilor contemporane, platformelor și proiectelor culturale* în redescoperirea tradițiilor vestimentare, consolidarea identității culturale și stimularea dialogului interdisciplinar pe scena artistică națională și internațională.

Ipoteza de cercetare. Arta vestimentară din Republica Moldova s-a constituit ca un fenomen cultural important și evoluează spre recunoaștere internațională prin valorificarea creativă a tuturor resurselor artistice în forme inovatoare și sustenabile, în primul rând a patrimoniului cultural verificat în timp de experiența colectivă, în cadrul unor procese catalizate

de globalizare, tehnologii emergente și forme cultural-educaționale. Tradițiile portului popular, reinterpretate ca răspuns la solicitările societății și asumate drept fundament vizual, etic și estetic, devin pivotul unui design autohton competitiv, susținut de instituțiile culturale, mass-media și platforme culturale. Această dinamică, care îmbină tradiția cu inovația și responsabilitatea socială, contribuie simultan la crearea și fortificarea identității, la dezvoltarea unui dialog intercultural local, regional și global.

Fundamentarea ipotezei de cercetare se bazează pe o serie de concepte contemporane relevante din domeniul *designului vestimentar*, care susțin interpretarea artei vestimentare ca formă complexă de comunicare, identitate și expresie artistică. În conformitate cu teoria semiotică promovată de R. Barthes, *designul vestimentar* este analizat ca *un sistem de comunicare identitară*. Potrivit acestuia, îmbrăcămintea nu este doar un obiect funcțional, ci face parte dintr-un sistem de semne care exprimă valori culturale, sociale și personale. Barthes argumentează că vestimentația, asemenea limbajului, poate fi „citită" și interpretată, constituind astfel un cod simbolic al identității vizuale.[19] Pentru cercetarea fenomenului artei vestimentare este relevant conceptul de *glocalizare,* introdus de R. Robertson, util pentru a observa modul în care valorile și formele culturale locale sunt adaptate și reinterpretate în cadrul unor structuri estetice globale. În arta vestimentației, acest proces se traduce prin crearea unor colecții care combină elemente tradiționale cu tendințe internaționale ale modei, rezultând o estetică hibridă, ancorată în patrimoniu, dar orientată spre universalitate.[20]

Un domeniu esențial în perpetuarea și dezvoltarea acestui sector este *sustenabilitatea.* În *The Sustainable Fashion Handbook*, S. Black reunește contribuții interdisciplinare și argumentează că sustenabilitatea trebuie integrată în toate etapele creației și producției vestimentare.[21] Conform cercetărilor realizate de K. Fletcher, *designul vestimentar sustenabil* presupune utilizarea materialelor naturale și regenerabile, promovarea tehnicilor de *reciclare* și reducerea impactului asupra mediului. Acest tip de abordare încurajează o estetică durabilă și etică, care respectă atât valorile ecologice, cât și pe cele culturale.[22] Totodată, pluralismul estetic specific postmodernismului oferă un alt cadru explicativ pentru înțelegerea evoluției artei vestimentare contemporane. Acest pluralism se manifestă prin deconstrucție formală, colaje stilistice și resemantizarea elementelor tradiționale în forme conceptuale și experimentale. *Moda*

[19] BARTHES, Roland. *The Fashion System*. p. 10–18.
[20] ROBERTSON, R. (1995). *Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity*. In: Featherstone Global Modernities. Lodon: Sage, p. 28–30.
[21] BLACK, S. *The Sustainable Fashion Handbook*. p. 5–28.
[22] FLETCHER, K. *Sustainable Fashion and Textiles: Design Journeys.* p. 3–14.

devine astfel un spațiu al expresiei libere și al fragmentării estetice, în care designerii combină surse diverse într-o manieră deliberat eclectică.[23] Potrivit A. Rocamora și A. Smelik, *moda actuală este abordată ca o practică artistică contemporană,* asumându-și concomitent și o funcție critică, devenind un mediu de reflecție asupra realităților sociale și culturale. Astfel, creațiile vestimentare se transformă în instalații vizuale, manifeste identitare sau comentarii estetice asupra timpului prezent.[24] Prin urmare, ipoteza cercetării – conform căreia arta vestimentară din Republica Moldova este originală, evoluează și se poate afirma la nivel internațional prin revalorificarea potențialului patrimoniului cultural în forme inovatoare și sustenabile, prin asumarea unei responsabilități artistice majore profesionale și sociale – este susținută de un ansamblu coerent de teorii contemporane, care plasează *designul vestimentar* în centrul discursului artistic și cultural global.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Metodologia de cercetare aplicată în cadrul prezentei teze urmărește o abordare interdisciplinară, menită să evidențieze evoluția artei vestimentare în Republica Moldova, cu precădere de la obținerea independenței (1991) până în prezent. Am identificat structura artei vestimentare, care este încadrată tendințelor estetice cumulative: 1) cu vectorul orientat spre provocările internaționale – este partea dinamică a domeniului, promovată de cei mai mulți designeri având ca prioritate valorificarea modelelor, principiilor și conținuturilor comune mai mult sau mai puțin creatorilor internaționali preocupați de dezvoltarea modei; 2) cu vectorul orientat spre simbioza stilului etno – este o parte mai puțin cuprinzătoare decât prima, promovată de un grup de designeri care valorifică spațiul reperelor etno, al rafinamentului local racordat la exigențele internaționale; 3) cu vectorul ancorat în valorificarea modelelor tradiționale – promovat de câțiva exponenți remarcabili ai școlii naționale de design și de mai mulți creatori liberi, orientată să exploreze bogăția tradițiilor vestimentare în originalitatea și autenticitatea ei. Astfel că palmaresul domeniului este marcat de creațiile designerilor adresate diferitelor segmente de consumatori din societate, dar, în același timp, ele sunt încadrate pe diferite coordonate în relații naționale și mondiale. Sunt racordate la tendințele globale sau propun soluții de păstrare a identității culturale, reinterpretează strategic formele, tiparele, procedeele artistice și simbolistica portului popular, integrându-le în diverse concepte estetice contemporane. Viziunea abordată relevă mecanismele prin care fiecare sferă sau tendință își dezvoltă creativitatea, pune în valoare constantele și variabilele acestui proces, precum și exponenții mai importanți ai acestor procese.

[23] KAWAMURA, Y. *Fashion-ology: An Introduction to Fashion Studies*. Oxford: Berg, 2005. 124 p.
[24] ROCAMORA, A., SMELIK, A. *Thinking Through Fashion: A Guide to Key Theorists*. London: I.B. Tauris, 2015. 368 p.

Este scrutat procesul artistic și principiile după care creatorii transcodifică valorile într-un limbaj plastic modern și sustenabil.

Având în vedere complexitatea subiectului, demersul științific în cadrul prezentei teze se fundamentează pe o ierarhie clară a metodelor științifice, organizate conform etapelor propuse de E. Panofsky[25] și adaptate la *specificul artei vestimentare* din Republica Moldova. Această abordare este completată de structura teoretică și aplicativă prezentată de V. Rocaciuc, asigurând validitatea demersului științific printr-o integrare coerentă a metodelor descriptive, interpretative și simbolice.[26]

Conform acestei ierarhii, metoda analizei istorice (nivel pre-iconografic) a fost utilizată pentru a reconstrui etapele evolutive ale artei vestimentare din Republica Moldova în perioada post-independență, precum și pentru a evidenția etapele istorice premergătoare acesteia. Ea a permis încadrarea cronologică a transformărilor stilistice și tehnice, precum și a influențelor culturale, istorice, politice și economice. Analiza istorică a fost completată de contextualizarea acestor evoluții în raport cu tendințele europene și internaționale, constituind o bază factologică reprezentativă și un cadru comparativ necesar descrierii formelor vizuale primare, în sensul *pre-iconografic* propus de Panofsky.[27] Pentru a înțelege profunzimea simbolică și culturală a portului popular, a fost aplicată *metoda etnografică (nivel iconografic)*, specifică observațiilor directe din timpul cercetărilor de teren. *Interviurile* semi-structurate cu artiști plastici, meșteri populari, designeri, scenografi, pedagogi și alți actori culturali cu atribuții în domeniu, precum și participarea directă la aplicarea rezultatelor cercetării, au facilitat abordarea unor probleme adiacente – cea a persistării modelelor culturale, a formelor și principiilor artistice, a codurilor simbolice care dau expresie designului vestimentar autohton. Această perspectivă a facilitat *analiza iconografică și arhitectonică*, axate pe interpretarea convențiilor vizuale recurente.

Am inclus în cercetare studii de caz referitoare la designeri și branduri precum Valentina Vidrașcu, Ala Lupu-Leancă, Angela Doina-Bezuțchi, Julia Allert, O'Blanc, Sekana, Georgette, Lilia Ceaicovschi, Alina Bradu, Kasandruța, Lana Dumitru, Lilia Poustovit, Andrea Tincu, Oksana Karavanska, Khrystyna Rachytska ș.a., pentru a evidenția valorile simbolice profunde și *sensul cultural intrinsec* al creațiilor vestimentare contemporane. Aceste studii au permis *interpretarea iconologică* a pieselor vestimentare, tratate ca forme de expresie ale mentalului

[25] PANOFSKY, E. *Meaning in the Visual Arts*. Chicago: University of Chicago Press, 1983. 384 p.
[26] ROCACIUC, V. *Metode de bază şi aplicarea lor in cercetarea artelor plastice (1940-1990)*. În: Anuar ştiinţific: muzică, teatru, arte plastice, 2009, nr. 1-2(8-9), p. 163-166.
[27] Ibidem, p. 165.

colectiv și ale unei viziuni culturale specifice asupra lumii, în sensul propus de Panofsky. Analiza a fost validată în *paradigma estetică* și *paradigma exegetică.*[28]

În desfășurarea demersului teoretic a fost utilizată *analiza de conținut* a diverselor contribuții și surse (monografii, studii și articole științifice, reviste și cataloage de profil, enciclopedii, dicționare, publicații online, arhive digitale etc.). Această metodă a permis determinarea tendințelor actuale care guvernează moda autohtonă și internațională, oferind un cadru de interpretare a modului în care experiența artistică tradițională și tehnologiile moderne se îmbină în designul vestimentar contemporan. *Observația participativă* a contribuit la acumularea și sistematizarea de date despre percepția reinterpretărilor vestimentare moderne și despre impactul social al acestora asupra identității culturale. Metoda a fost aplicată în cadrul analizei diverselor evenimente de profil și platformelor educaționale, pentru a surprinde dinamica interacțiunilor dintre creatori, creația acestora și public. Prin integrarea *analizei și comparației istorice, metodei interviului*[29]*, metodei etnografice, studiilor de caz, analizei de conținut*, a *celei iconografice și arhitectonice*, a *abordării semiotice* cercetarea oferă o perspectivă complexă, nuanțată și riguroasă asupra modului în care patrimoniul vestimentar moldovenesc este un domeniu artistic distinct, îmbogățit continuu, adaptat, reinterpretat și proiectat în contemporaneitate, în direcția consolidării identității culturale durabile și afirmării internaționale.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării se manifestă prin determinarea etapelor evoluției artei vestimentare din Republica Moldova, relevarea formelor, mecanismelor și principiilor care o configurează, conferindu-i originalitate, contextualizarea ei în raport cu transformările globale și prin deschiderea unor direcții de cercetare axate pe sustenabilitate și inovație. Calitățile ei se concretizează prin:

- *Analiza de pionierat a evoluției artei vestimentare moldovenești (1991-prezent)* – drept prima abordare sistematică și cronologică a specificului ei, a transformărilor istorice, stilistice și tehnice din designul vestimentar autohton, care evidențiază felul în care modernizarea, globalizarea, accesul la tehnologii moderne și influențele culturale au redefinit identitatea modei locale.

- *Recontextualizarea tradițiilor portului popular în designul vestimentar contemporan*. Cercetarea explorează în profunzime procesele de reactualizare, revitalizare și reinterpretare artistică a costumului tradițional moldovenesc, analizând atât constantele, cât și adaptările,

[28] Ibidem, p. 165.
[29] ROCACIUC, V. *Utilizarea metodei interviului în cercetarea artelor plastice.* În: Anuarul Științific: Muzică, Teatru, Arte Plastice, 2013, nr.2 p. 86-89.

inovațiile formale și stilistice, rolul acestora în afirmarea unor idealuri, precum sporirea coeziunii și solidarității sociale, consolidarea identității culturale și afirmarea internațională. Sunt evidențiate fenomene precum *slow fashion, upcycling* și sustenabilitatea, integrate în designul actual.

- *Integrarea noilor tehnologii și a principiilor de sustenabilitate în arta vestimentară*. Studiul pune în valoare modul în care designerii moldoveni valorifică instrumente digitale și practici eco pentru a conserva experiențele artistice colective verificate de secole, a reactiva potențialul tradițiilor artei textile, generând soluții inovatoare ce poziționează moda autohtonă în paradigma tehnologiilor vestimentare avansate global.

- *Investigarea contribuțiilor platformelor culturale și a atelierelor de creație ca spații de promovare a valențelor vestimentare și de educație artistică*. Studiul aduce în prim-plan rolul publicațiilor, expozițiilor, concursurilor, platformelor, evenimentelor culturale, atelierelor de creație în dezvoltarea și promovarea artei vestimentare din Republica Moldova, analizând impactul acestora asupra sensibilizării publicului, vizibilității designerilor autohtoni și consolidării identității culturale.

- *Consolidarea unui cadru metodologic interdisciplinar*. Metodologia utilizată reprezintă un demers inovator în cercetarea artei vestimentare din Republica Moldova, adaptat scopului și sarcinilor asumate. Prin această structură metodologică, lucrarea oferă o perspectivă amplă asupra fenomenului vestimentar, contribuind la dezvoltarea unei baze teoretice utile pentru dezvoltarea studiilor viitoare în domeniu.

- *Contribuții originale la documentarea designerilor contemporani și a tendințelor actuale*. Cercetarea elucidează creația principalilor creatori de modă moldoveni care valorifică patrimoniul textil într-o manieră inovatoare și competitivă pe piața internațională, evidențiind totodată modele de bune practici și inițiative de sustenabilitate aplicate în designul vestimentar autohton.

Limitele cronologice și geografice ale cercetării se referă în special la cele trei decenii de existență ale Republicii Moldova, a cărei cultură vestimentară este abordată în toată plinătatea structurii sale fenomenologice: moștenire (continuitate), modernitate (adaptarea influențelor), contemporaneitate (valorificarea resurselor naționale vis-à-vis de procesele globalizante). Dar se extinde sporadic, după necesitate, și pe dimensiuni temporale mai adânci, spațiale mai largi, tocmai pentru a explica această bogăție.

Obiectul de studiu este vestimentația din spațiul Republicii Moldova, analizată în bogăția și evoluția sa istorică, de la formele tradiționale la expresiile artistice contemporane.

Semnificația teoretică. Studiul oferă o contribuție semnificativă la dezvoltarea cercetărilor privind complexitatea fenomenului artei vestimentare contemporane, văzut ca evoluție a formelor și principiilor artistice consacrate de către colectivitate în Republica Moldova și relevând trăsăturile identitare ale creației autohtone. De asemenea, lucrarea valorifică dimensiunile simbolice și expresiile artistice ale patrimoniului vestimentar tradițional, demonstrând potențialul acestuia ca sursă de inspirație pentru practica artistică contemporană.

Valoarea aplicativă. Rezultatele cercetării pot fi utilizate în procesul educațional al instituțiilor de învățământ artistic, de la nivel preuniversitar la universitar și vin în sprijinul activității profesionale a istoricilor și criticilor de artă, etnografilor, designerilor vestimentari, scenografilor, muzeografilor și colecționarilor. Lucrarea constituie, totodată, un suport documentar valoros pentru dezvoltarea viitoarelor studii, proiecte curatoriale și inițiative de conservare sau promovare a patrimoniului vestimentar național.

Rezultatele cercetării au fost implementate în cadrul publicării a 33 de lucrări ştiinţifice și de popularizare a științei, inserate în materialele conferințelor și diverselor reviste de specialitate din Republica Moldova, Ucraina, Estonia, Muntenegru, Japonia, SUA. În același rând, subsemnata a fost inclusă în echipa de lucru asupra manualului la disciplina *Educație tehnologică* clasele a VIII-a[30] și a IX-a[31] din programul studiilor gimnaziale. Volumul total al publicațiilor depășește 12 coli de autor și se referă la diferite aspecte desfășurate în lucrare.

În calitate de cadru didactic, am aplicat rezultatele în predarea disciplinelor „*Educație tehnologică*” și „*Educație plastică*”, precum și în activitățile cercului extracurricular „*Design vestimentar*”, prin familiarizarea audienților cu tehnicile tradiționale și procedeelor decorative autentice de confecționare a pieselor de port popular. Pe baza acestor studii au fost organizate ateliere de creație care au promovat particularitățile funcționale, tehnologice și artistice ale pieselor vestimentare și accesoriilor tradiționale, iar lucrările artistice au fost expuse la diverse evenimente din instituții de învățământ, biblioteci, muzee din țară și din străinătate, contribuind la valorificarea și promovarea patrimoniului cultural național (Anexa 7, Tab. A1.7).

Sumarul compartimentelor tezei. Teza începe cu Introducerea, care conține proiectul argumentat al cercetării. Urmează trei capitole ample, fiecare încheiat cu concluzii. La finalul textului au fost plasate *Concluziile generale* și *Recomandările, Bibliografia,* un *Glosar al*

[30] ТВЕРДОХЛЕБ, А., ПЛАТОН, Л. ШАРАГОВ, И. и др. Перевод с румынского: ТОКАРЧУК, А., ТАРАНЕНКО, А., **БЫЗГУ, Т.** и др. *Технологическое воспитание: Учебник для 8-го класса* (Educație tehnologică: Manual pentru clasa a VIII-a). Chișinău: Epigraf, 2024, 168 с.

[31] ТВЕРДОХЛЕБ, А., ШАРАГОВ, И., ПЛАТОН, Л. и др. Перевод с румынского: РАЙЛЯН, А., **БЫЗГУ, Т.** и др. *Технологическое воспитание: Учебник для 9-го класса* (Educație tehnologică: Manual pentru clasa a IX-a). Chișinău: Epigraf, 2024, 256 с.

termenilor utilizați în arta vestimentară, *Anexele* și *CV-ul autorului*. Volumul total al tezei este de 397 de pagini, dintre care textul de bază (până la bibliografie) cuprinde 159 de pagini.

Capitolul 1, intitulat **„Cadrul teoretic al lucrării. Teorii, concepte, idei aplicate în cercetarea artei vestimentare”** propune o analiză a literaturii de specialitate, națională și internațională, pentru a fundamenta studiul printr-o metodologie interdisciplinară ce îmbină analiza artistică, istorică, semiotică, iconologică și axiologică. Ea este susținută de scrutarea unei factologii cuprinzătoare, rezultată din surse documentare, interviuri și observații participative asupra patrimoniului textil ca parte a creației contemporane. Recursul la diverse perspective științifice asupra fenomenului artei vestimentare a permis reconstituirea stadiului cercetării în Republica Moldova și asigurarea dezvoltării problematicii de cercetare propuse. Un aspect general urmărit a fost evaluarea interconexiunilor sale cu designul actual în context european și global.

Capitolul 2, având titlul **„Dezvoltarea artei vestimentare”**, analizează modificările stilistice și influențele culturale care au modelat domeniul, reliefând formele și principiile ce au menținut constantele sau au alimentat schimbările, asigurând evoluția lui. Sunt examinate straturile autohtone, impactul factorilor artistici, culturali, istorici și geografici, evidențiindu-se reconstrucția identitară de după obținerea independenței Republicii Moldova, marcată de trecerea de la sistemul centralizat la o cultură creativă liberă, influențată de tendințe internaționale. Capitolul pune în valoare vectorul dinamic al artei vestimentare, orientat spre îmbogățirea mijloacelor expresive și racordarea fenomenelor interne la procesele modei globale. El evidențiază rolul modernizării, al inovației artistice, al instituțiilor educaționale și platformelor culturale în formarea noii generații de designeri, evaluând totodată impactul globalizării și al tehnologiilor emergente asupra dezvoltării artei vestimentare din Republica Moldova.

Capitolul 3, intitulat **„Patrimoniul vestimentar ca sursă de inspirație: valori artistice și reinterpretări contemporane”,** examinează modul în care tezaurul portului popular este valorificat în creația vestimentară actuală sub variate expresii, de la cele mai moderne de inspirație etno, până la cele tradiționale, și care are roluri importante în afirmarea identității culturale. Sunt analizate principiile de transformare a mijloacelor artistice tradiționale în resurse moderne, sinergia dintre tradiție și inovație în designul urban, subliniindu-se potențialul estetic și simbolic al acestor procese. În capitol este pusă în valoare contribuția atelierelor, expozițiilor, festivalurilor, șezătorilor contemporane și platformelor culturale care promovează portul popular și oferă o bază bogată de inspirație pentru a stimula dezvoltarea designului autohton, demonstrând că patrimoniul vestimentar constituie o sursă activă de creație și inovație artistică.

1. CADRUL TEORETIC AL LUCRĂRII. TEORII, CONCEPTE, IDEI APLICATE ÎN DOMENIUL CERCETĂRII ARTEI VESTIMENTARE

1.1. Suportul teoretic și gradul de investigare a domeniului

Vestimentația a constituit de-a lungul timpului obiect de reflecție pentru filosofie, sociologie și unul de cercetare directă pentru istoria și studiul artelor. Fiecare disciplină a dezvoltat perspective distincte asupra acestui fenomen cultural complex. L. Svendsen, în volumul său *Fashion: A Philosophy*, examinează moda prin prisma gândirii existențialiste și fenomenologice. El subliniază paradoxul fundamental al domeniului, afirmând că „moda solicită conformitate, dar este totodată o formă a exprimării Sinelui."[32] Am valorificat perspectiva sa asupra dublei funcții a vestimentației: de mecanism subtil de integrare socială și, simultan, de expresie intimă a identității. Th. Carlyle a deschis cadrul cercetării cuprinzând fenomenul social al îmbrăcămintei, de la înveliș al corpului până la dimensiunea ei instituțională.[33] Deci, hainele au fost și continuă să fie mai mult decât un înveliș al corpului; sunt expresia sistemului de valori promovat de fiecare societate. De referință pentru demersul nostru sunt ideile lui Lucian Blaga despre creativitate. Filosoful culturii arată că „spiritul uman creează nu doar prin categoriile conștiinței, ci și prin cele „abisale" ale inconștientului, care plăsmuiesc o simililume simbolică". În acest sens, arta vestimentară, prin moștenirea și reinterpretările sale contemporane, poate fi privită ca expresie a inconștientului colectiv, unde fiecare element vestimentar devine purtător de semnificații culturale și spirituale.[34]

În domeniul cercetării semiotice, știința vieții semnelor, R. Barthes rămâne o sursă constantă de referință, în special prin lucrarea *The Fashion System*, în care operează cu o metodologie riguroasă pentru decodificarea limbajului vestimentar.[35] Cercetările ulterioare dezvoltate de M. Barnard, preiau și adaptează această teorie în contexte contemporane.[36] Semiotica vestimentară este tratată în mod sistematic de J. Craik în *Fashion: The Key Concepts*, apreciind-o ca pe un sistem de semne ce comunică valori culturale, de gen și statut social.[37] V. Steele extinde spațial abordarea fenomenelor, accentuează rolul Parisului ca simbol cultural în imaginarul global al modei, analizând vestimentația ca marcator de stil, putere și rafinament

[32] SVENDSEN, L. *Fashion: A Philosophy.* Publisher: Reaktion Books, 2006. p. 19. Traducerea citatului ne aparține.
[33] CARLYLE, Th. *Filosofia vestimentației*. Iași: Institutul European, 1998. 181 p.
[34] BLAGA, L. *Trilogia culturii: Orizont şi stil.* Bucureşti: Editura pentru Literatură Universală. 1969. p. 343-349.
[35] BARTHES, R. *The Fashion System*. 351 p.
[36] BARNARD, M. *Fashion as Communication.* Neu York: Taylor & Francis Group, 2002. 224 p.
[37] CRAIK, J. *Fashion: The Key Concepts*. Oxford: Berg Publishers, 2009. 379 p.

estetic.[38] Suntem pe deplin de acord cu conceptul lui J. Entwistle, aplicat asupra îmbrăcămintei, care o face înțeleasă ca mijloc de comunicare între corp și societate, mediu de negociere și expresie a identității.[39] Aceste perspective științifice s-au dovedit a fi foarte generoase în elaborarea problematicii tezei și în dezvoltarea ideilor ei. Vom dezvolta aceste contribuții în cadre mai concrete, în funcție de necesitate.

În contextul cercetării artistice și culturale contemporane se operează cu mulți termeni, având semnificații diferite. Iată de ce, pentru a facilita analiza artei vestimentare, vom insista asupra clarificării conceptuale a termenilor fundamentali ce structurează câmpul de studiu în care operăm noi. Evităm utilizarea superficială a conceptelor-cheie, pentru a nu ajunge la ambiguități, motiv pentru care delimitarea și definirea lor, fie și lucrativă, devin esențiale. Astfel, din multele definiții ale artei, am ales-o pe cea mai simplă, care vizează activitatea creatoare orientată spre realizarea de valori estetice, concretizate în opere ce exprimă talent, măiestrie și expresivitate.[40] Termenul *vestimentație* (din lat. vestimentum) desemnează hainele ce acoperă corpul uman, având funcții practice, sociale și simbolice.[41]

Pornind de la această bază conceptuală, arta vestimentară, situată la intersecția dintre expresia artistică și funcționalitate, poate fi înțeleasă ca o formă de creație vizuală în care îmbrăcămintea transcende dimensiunea utilitară, devenind un mijloc de comunicare estetică, simbolică și identitară. În acest sens, R. Barthes afirmă în *The Fashion System* că „nu obiectul creează dorința, ci numele; nu visul este cel care se vinde, ci semnificația”[42], reliefând modul în care vestimentația capătă valoare prin sensurile culturale și simbolice pe care le mediază.

Prin aceste funcții, arta vestimentară se diferențiază net de *designul vestimentar* – domeniu aplicativ ce presupune procese tehnice și creative de realizare a îmbrăcămintei, orientate spre cerințele pieței, funcționalitate și tendințele modei. În schimb, arta vestimentară explorează dimensiuni conceptuale și estetice profunde, apropiindu-se de limbajul artelor vizuale și al discursului identitar. În acest sens, C. Evans remarcă faptul că „Moda, prin afinitatea sa pentru transformare, poate reprezenta instabilitatea și pierderea, dar poate, în egală măsură... articula o formă de rezistență tăcută față de procesul social de producere și stabilizare a

[38] STEELE, V. *Paris Fashion: A Cultural History*. 327 p.
[39] ENTWISTLE, J. *The Fashioned Body: Fashion, Dress and Modern Social Theory*. 247 p.
[40] COTEANU, I., MAREȘ, L. at. al. *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), ediția a II-a Academia Română, Institutul de Lingvistică. București: Univers Enciclopedic, 2009.
[41] Ibidem.
[42] BARTHES, R. *The Fashion System*. p. xii.

identității”[43], sugerând astfel că moda transcende simpla funcționalitate și se afirmă ca un spațiu revoluționar de articulare a expresiilor culturale noi și vechi, care favorizează construcțiile simbolice și identitare.

Triada formată *din arta vestimentară, moda* și *designul vestimentar* se dezvoltă după principiul interdependențelor (Fig. A1.2). Interconexiunea dintre cele trei domenii se bazează pe complementaritatea funcțiilor estetice, simbolice și funcționale ale vestimentației: dacă *arta vestimentară* valorifică expresivitatea și încărcătura simbolică a costumului, *moda* reflectă gusturile și dinamica epocii, iar *designul vestimentar* transpune aceste dimensiuni în creații concrete, purtabile. Astfel, analiza surselor istorice permite nu doar o lectură contextualizată a evoluției vestimentației, ci și înțelegerea modului în care aceste trei componente au contribuit la articularea unei identități vizuale și culturale proprii Republicii Moldova.

Ne-au oferit cadrul adecvat de operare *Dicționarul de artă modernă și contemporană*, care cuprinde repere esențiale privind designul vestimentar ca parte integrantă a artei moderne, și monografia *Design vestimentar: Noțiuni fundamentale* de A. Curteza, care analizează procesul creativ și tehnic, dar cu accent predominant aplicativ, corelat cerințelor industriei.[44]

Pentru unificarea sensurilor am recurs la lucrări de referință, precum dicționare și enciclopedii fundamentale care oferă o perspectivă amplă asupra terminologiei specifice, semnificației simbolurilor și contextului istoric al costumului tradițional. Au fost utile pentru analiza tuturor manifestărilor acestei arte: *Dicţionarul de simboluri*, care explică în detaliu semnificațiile arhetipale ale elementelor decorative din portul popular[45], *Dicționarul de simboluri şi credinţe tradiţionale româneşti*, ce aduce în prim-plan interpretările mitologice și credințele asociate vestimentației tradiționale[46], implicit *Dicționarul de artă populară*[47] și *Dicționarul enciclopedic de artă veche a României*[48].

Ținem să apreciem în acest context apariția lucrării *Terminologia vestimentară. Dicționar ilustrat român–englez* de referință pentru clasificarea și clarificarea terminologiei de specialitate, pentru sporirea acurateței conceptuale și pentru corelarea mai precisă a semnificațiilor termenilor

---

[43] EVANS, C. *Fashion at the Edge: Spectacle, Modernity and Deathliness*. New Haven: Yale University Press, 2003, p. 11. Traducerea citatului ne aparține.
[44] CURTEZA, A. *Design vestimentar: Noțiuni fundamentale*. 272 p.
[45] CHEVALIER J., GHEERBRANT, A. *Dicţionar de simboluri*. Vol. 3. Bucureşti: Editura Polirom, 1994. 1072 p. Traducerea citatului ne aparține.
[46] ANTONESCU, R. *Dicţionar de Simboluri şi Credinţe Tradiţionale Româneşti.* Ediţie digitală 2016 [citat 14.10.2021]. Disponibil: https://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Dictionar-de-Simboluri-Credinte-Traditionale-Romanesti-a-b.html
[47] STOICA, G., BOCŞE, M., PETRESCU P. *Dicționar de artă populară.* București: Editura Enciclopedică, 1997. 520 p.
[48] FLORESCU, R., DAICOVICIU, H., ROȘU, L. *Dicționar enciclopedic de artă veche a României.* București: Editura științifică și enciclopedică, 1980. 368 p.

din limba română cu cele din limbile de circulație internațională. Integrarea acestei resurse în cercetare a permis uniformizarea vocabularului de specialitate și facilitarea raportării rezultatelor la literatura științifică internațională din domeniul artei și designului vestimentar, oferind astfel o bază consistentă pentru comparație și validare academică.

Nu în ultimul rând, prin *La Grande Encyclopédie Larousse*[49] am avut posibilitatea de a realiza o viziune comparativă asupra evoluției vestimentației în context european, facilitând înțelegerea influențelor externe asupra artei vestimentare. Coroborarea acestor surse a permis consolidarea unui cadru conceptual și metodologic adaptat cercetării de față, capabil să îmbine perspectiva descriptivă asupra tradiției, dimensiunea teoretică a artei moderne și abordarea aplicativă specifică designului vestimentar. În acest fel, demersul nostru urmărește să ofere o fundamentare unitară și coerentă, necesară pentru analiza evoluției artei vestimentare și pentru înțelegerea rolului său în construcția identității vizuale și culturale.

Pentru a întreprinde o analiză coerentă a evoluției artei vestimentare pe teritoriul Republicii Moldova, s-a impus investigarea contribuțiilor relevante care să susțină un studiu multilateral de specialitate. În acest sens, direcțiile cercetate au fost organizate cronologic, în funcție de problematica abordată, mai generală sau mai îngustă, transformările sociale, economice, ideologice și culturale ce au marcat spațiul cercetat: de la publicațiile apărute la mijlocul secolului XX, la istoriografia perioadei sovietice și până la lucrările publicate după proclamarea independenței în anul 1991. Lucrările de specialitate evaluate ne-au permis încadrarea și dezvoltarea cercetărilor vizând arta vestimentară, analizate în strânsă legătură cu situația socială, culturală și economică pe teritoriul de la est de Prut și pe cele din vecinătate.

Arta vestimentară este parte a dezvoltării artei decorative aplicate și a beneficiat de vizualizarea contribuțiilor în lucrările istoricului și criticului de artă C. Spînu axate pe evoluția artelor decorative în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească și în perioada post-sovietică, cu marcarea relației dintre opera unicat și producția de serie, influențele ideologice și tendințele de revalorificare a motivelor tradiționale. Articolele sale publicate între 2013 și 2021 analizează cronologic transformările estetice și conceptuale ale artelor decorative din anii 1945–2000, utilizând surse de arhivă și lucrări de artă relevante. Aceste contribuții sunt fundamentale pentru înțelegerea contextului istoric și artistic în care s-a dezvoltat arta decorativă profesionistă din Republica Moldova.[50]

---

[49] LAROUSSE, P. *La Grande Encyclopédie Larousse*. Paris: Larousse, 1964, vol. 10. 1032 p.

[50] SPÎNU, C. *Operă unicat și produs în serie. Probleme și realizări în arta decorativă a R. S. S. Moldovenești din anii 1960 -1970.* In: Arta, 2013, nr. 1(AV), p. 66-84. SPÎNU, C. *Arta decorativă din RSS Moldovenească. Anii 1945–1950.* In: Arta, 2015, nr. 1(AV), p. 108-116. SPÎNU, C. *Arta decorativă din RSS Moldovenească. Anii 1951–*

Monografia V. Rocaciuc facilitează și scrutarea câmpului de cercetare în care se înscrie teza noastră. Ea examinează specificul proceselor desfășurate în două perioade distincte ale artei naționale: etapa postbelică, dominată de „realismul socialist", și intervalul de după anii 1990, marcat de schimbări stilistice generate de influența maeștrilor consacrați ai domeniului, care au favorizat apariția unei generații tinere de plasticieni, contribuind la reînnoirea scenei artistice din Republica Moldova.[51]

Cercetarea noastră se încadrează în marele domeniu al istoriei modei și se bazează pe realizările ei notorii. Remarcăm contribuțiile F.-M. Grau, care propun o analiză detaliată a evoluției costumului de-a lungul istoriei, evidențiind influențele culturale, sociale și artistice asupra modei. Lucrarea *Istoria costumului*, semnată de această autoare, a fost esențială pentru înțelegerea modului în care vestimentația a reflectat și influențat identitatea culturală și tendințele estetice în diferite perioade istorice.[52]

În ultimele trei decenii, arta vestimentară a devenit un subiect de reflecție teoretică în mediul academic internațional, afirmându-se ca un domeniu interdisciplinar ce intersectează estetica, identitatea, tehnologia și sustenabilitatea. Cercetătorii au analizat moda ca fenomen cultural complex, evidențiind funcțiile sale sociale, simbolice și ecologice. Susținem perspectiva aplicată de E. Wilson pe explorarea ambivalenței modei ca expresie a tensiunilor specifice modernității. Ea susține: „Identitatea devine un tip special de problemă în modernitate. Moda vorbește despre o tensiune între mulțime și individ... Modul în care ne îmbrăcăm poate alina frica, stabilizând identitatea noastră individuală. Poate sincroniza singurătatea «omului de masă» prin conectarea cu grupul social."[53] În acest mod se evidențiază rolul de liant al vestimentației ca mecanism de afirmare identitară și, în același timp, ca punte de legătură socială.

Este important să punem în valoare lucrarea *Establishing Dress History* de L. Taylor, care punctează un început: „...atunci când femeile au fost admise să devină curatorii vestimentației în muzee, colecțiile de toate tipurile de haine au găsit locul cuvenit în expoziții ale artelor decorative, istoriei sociale și etnografiei"[54], punând astfel în lumină importanța perspectivei curatoriale și a instituțiilor în conservarea tradițiilor vestimentare. Am luat în

---

1960. Repere arhivistice. In: Arta, 2016, nr. 1(AV), pp. 89-95. SPÎNU, C. *Artele decorative în perioada postbelică: puncte de referință.* In: Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos", 2019, nr. 1(52), p. 127-135. SPÎNU, C. *Tendinţe de revalorificare a motivelor tradiţionale în artele decorative profesioniste din Republica Moldova. Anii 1991–2000.* In: Studii culturale, Ed. 2, 24 septembrie 2020, Chişinău. Chişinău: Fox-Trading SRL, 2021, Editia 2, Vol.2, p. 130-137.

[51] ROCACIUC, V. *Artele plastice din Republica Moldova în contextul sociocultural al anilor 1940-2000.* Chișinău: BonsOffices SRL, 2011. 276 p.

[52] GRAU, Fr. M. *Istoria costumului.* București: Ed. București, 2002. 125 p.

[53] WILSON, E. *Adorned in Dreams: Fashion and Modernity*. p. 12. Traducerea citatului ne aparține.

[54] TAYLOR, L. *Establishing Dress History*. Manchester: Manchester University Press, 2004. p. 66.

considerare punctul de vedere al cercetătorilor Ch. Buckley și H. Clark, în *Fashion and Everyday Life: London and New York,* asupra cotidianului ca practică identitară urbană, pentru a arăta cum „moda modelează și este modelată de viața de zi cu zi…, în care îmbrăcămintea joacă un rol distinct în construirea Sinelui și identității."[55]

Importante pentru înțelegerea proceselor studiate s-au dovedit și enciclopediile de modă semnate de М. Аксенова, Г. Храмов[56], Р. Андреева[57] care oferă un cadru conceptual amplu privind terminologia și evoluția stilistică a vestimentației universale. De asemenea, lucrările consacrate istoriei costumului european, semnate de И. Блохина[58], Н. Будур[59], Ф. Готтенрот[60], Р. Захаржевская[61], Л. Кибалова, О. Гербенова, М. Ламарова[62], М. Мерцалова[63], Н. Стивенсон[64], И. Сыромятникова[65], H. H. Hansen[66], J. Laver[67], А. Васильев[68] ș.a. cuprind repere esențiale în analiza influențelor externe, valabile și în analiza vestimentației din spațiul nostru cultural. Aceste studii sunt valoroase și pentru a înțelege modul în care tendințele și codurile estetice ale modei occidentale au fost preluate, adaptate sau reinterpretate în contextul cultural și istoric al Republicii Moldova, în special în perioadele de tranziție și modernizare. Istoria caselor de modă a fost prezentată de Д. Ермилова.[69] Analiza filosofică și culturală a costumului, în cadrul sistemului culturii, a fost dezvoltată în studiile В. Липская.[70]

A. Nanu, istoric de artă și specialist în istoria costumului din România, este autoarea unor lucrări fundamentale care explorează evoluția vestimentației, moda și impactul acesteia asupra societății de-a lungul timpului. Studiile sale oferă o perspectivă amplă asupra relației dintre

---

[55] BUCKLEY, Ch; CLARK, H. *Fashion and Everyday Life: London and New York*. London: Bloomsbury Academic, 2017. p. 1. Traducerea citatului ne aparține.
[56] АКСЕНОВА, М., ХРАМОВ, Г. *Современная энциклопедия. Мода и стиль.* Москва: Аванта, 2002. 479 с
[57] АНДРЕЕВА, Р. *Энциклопедия моды.* Санкт-Петербург: Литера, 1997. 416 с.
[58] БЛОХИНА, И. *Всемирная история костюма, моды и стиля.* Минск: Харвест, 2007. 400 с.
[59] БУДУР, Н. *История костюма.* Москва: Олма-пресс, 2001. 480 с.
[60] ГОТТЕНРОТ, Ф. *Иллюстрированная история стиля и моды с древнейших времен.* Москва: Эксмо, 2009. 256 с.
[61] ЗАХАРЖЕВСКАЯ, Р. *История костюма.* Москва: Рипол-Классик, 2005. 288 с.
[62] КИБАЛОВА, Л., ГЕРБЕНОВА, О., ЛАМАРОВА, М. Иллюстрированная энциклопедия моды. Прага: Артия, 1987. 608 с.
[63] МЕРЦАЛОВА, М. *История костюма.* Москва: Искусство, 1972. 196 с.
[64] СТИВЕНСОН, Н. *История моды в деталях. С XVII века до наших дней.* Москва: КоЛибри, Азбука Аттикус Эксмо, 2012. 288 с.
[65] СЫРОМЯТНИКОВА, И. *Иллюстрированная история моды и стиля.* Москва: Рипол-классик, 2011. 248 р.
[66] HANSEN, H. H. *Histoire du costume.* Paris: Ed. Presses Universitaires de France. 160 с.
[67] LAVER, J. *Histoire de la mode et du costume.* Paris: Ed. Thames & Hudson, 2003. 304 p.
[68] ВАСИЛЬЕВ, А. *Этюды о моде и стиле.* Москва: Альпина нон-фикшн: Глагол, 2015. 560 с.
ВАСИЛЬЕВ, А. *Формула моды: тайны прошлого, тренды настоящего, взгляд в будущее.* Москва: Эксмо, 2021. 368 с.
[69] ЕРМИЛОВА, Д. *История домов моды*. М.: Академия, 2003. 288 с.
[70]ЛИПСКАЯ, В. *Костюм в системе культуры* (философско-культурологический анализ) [Электронный ресурс]: автореф. дис. д-ра филос. наук: 24.00.01. Санкт-Петербург, 2012, 32 с. [Citat 04. 10. 2020]. Disponibil: http://www.dissercat.com/content/kostyum-v-sisteme-kultury-filosofsko-kulturologicheskii-analiz

costum, identitate culturală și tendințele estetice, contribuind semnificativ la înțelegerea modului în care elementele vestimentare tradiționale pot fi integrate în designul contemporan. În plus, A. Nanu este fondatoarea și deținătoarea primei colecții private de costume de epocă din România, care include câteva sute de piese vestimentare și accesorii, ilustrând evoluția modei de-a lungul diferitelor perioade istorice. Această colecție reprezintă o sursă de studiu esențială pentru cercetători și pasionații de modă, fiind totodată o bază valoroasă pentru analiza dezvoltării vestimentației în contexte istorice diverse. În monografia *Arta pe om - Look-ul și înțelesul semnelor vestimentare*[71] analizează funcțiile, compoziția, culoarea și remodelarea figurii prin vestimentație, iar în lucrarea *Artă, stil, costum* oferă o perspectivă istorică asupra relației dintre artă și vestimentație. Potrivit autoarei, „istoria costumului nu poate fi separată de istoria artei, pentru că ambele reflectă sensibilitatea unei epoci și transformările de mentalitate."[72] Această idee este dezvoltată în secțiunile introductive ale volumului: *Mesajul social și politic al costumului, Stil și modă, Mijloace artistice de expresie în costum*.[73] Analiza vestimentației ca element de expresie artistică și funcțiile vizuale ale modei sunt aprofundate în monografia *Vezi? Comunicarea prin imagine*, care studiază impactul simbolic și semiotic al vestimentației. Aceste volume rămân surse fundamentale pentru cercetătorii și pasionații de istoria modei.[74] Lucrarea *Bărbatul și moda*, realizată în colaborare cu O. Buta, propune o analiză amplă asupra evoluției vestimentației masculine, evidențiind influențele istorice, sociale și culturale care au modelat garderoba bărbaților de-a lungul timpului. Studiul subliniază impactul modernității, standardizarea hainelor bărbătești și reinterpretarea masculinității prin modă, evidențiind totodată rolul dialogului intergenerațional în conturarea tendințelor contemporane.[75]

În lucrarea *Pagini din istoria costumului*, C. Oros explorează evoluția costumului de-a lungul timpului, deschizând perspective asupra diverselor stiluri vestimentare și influențele culturale asupra modei. Această lucrare reprezintă o sursă esențială pentru înțelegerea modului în care moda a fost influențată de factori istorici, estetici și sociali, contribuind la o mai bună contextualizare a transformărilor vestimentare în diferite epoci.[76]

Reflectarea tendințelor modei occidentale în Republica Moldova se conturează încă din anii '80, când revista germană *Burda Moden* (ediția în limba rusă) devine sursă-cheie pentru croitorese și designeri amatori, propunând tipare moderne și un vocabular stilistic aliniat

[71] NANU, A. *Arta pe om. Look-ul si intelesul semnelor vestimentare.* 206 p.
[72] NANU, A. Artă, stil, costum. București: Noi Media, Print, 2008. p. 10.
[73] Ibidem, p. 12-20.
[74] NANU, A. *Vezi? Comunicarea prin imagine*. București: Editura Didactica si Pedagogica, 2011. 327 p.
[75] NANU, A., BUTA, O. *Bărbatul și moda.* București: Polirom, 2009. 336 p.
[76] OROS, C. *Pagini din istoria costumului.* 280 p.

contextului european. În aceeași perioadă, revista italiană *Boutique* introduce imaginarul modei de lux și estetica designului italian. În anii ’90, odată cu globalizarea și liberalizarea pieței media, publicațiile occidentale *ELLE, Harper’s Bazaar, Cosmopolitan, Vogue* și *L’Officiel* (traduse în rusă și distribuite local) modelează preferințele publicului, influențând atât consumul, cât și identitatea vestimentară: stilul devine mai cosmopolit, iar reperele internaționale sunt adaptate contextului local (Anexa 2).

Analiza s-a desfășurat, precum este firesc, în câmpul patrimoniului cultural, din care face parte portul popular și care menține diacronic vectorul valoric prin comportamentele sociale simbolice. Portul popular constituie o expresie vizuală complexă a identității etnice și istorice, fiind caracterizat prin funcții utilitare la bază și simbolice mereu în dezvoltare. Acesta, ca și arta vestimentară în ansamblu, s-a dezvoltat în baza utilizării unui set important de mijloace expresive din punct de vedere estetic. Croiul, unirea pieselor în ansamblu, volumetria vestimentației, structura decorului, cromatica, modul de configurare a chipului purtătorului prin haine, accesoriile și podoabele sunt reperele esențiale ale desfășurării problematicii, din care rezultă alte sfere tematice ale analizei. Vom remarca, dintru început, că societatea tradițională aplica asupra membrilor săi un set de reguli, prescripții cum trebuie să arate portul popular și omul îmbrăcat în el. Astfel că etica și estetica tradițională, înrădăcinate în obiceiuri, ritualuri și norme culturale locale, constituie o sursă valoroasă de inspirație pentru a înțelege cum s-au perpetuat prin secole piesele de port popular, cumulând genialitatea populară, la fel cum și de ce s-a produs reinterpretarea artistică în designul contemporan. În analiza raportului dintre tradiție, înțeleasă ca un mecanism de apărare a unor modele recunoscute, și modernitate, care oferă mai mult spațiu, dar și mijloace artistice inclusiv creatorului, cercetarea evidențiază felul în care patrimoniul textil este reactivat în creațiile vestimentare recente, nu ca o simplă reproducere folclorică, ci ca o strategie de revalorizare și actualizare a memoriei culturale. Această abordare este facilitată de principiile după care se conduce creativitatea contemporană și care aduc în prim-plan inovația, experimentul vizual și dialogul intercultural.

Printre primele contribuții la cercetarea portului popular din Basarabia în cadrul tradițiilor altor zone etnografice românești aparțin G. T. Niculescu-Varone și au o importanță deosebită pentru cunoașterea specificului pieselor vestimentației tradiționale.[77] Studiul problematicii

[77] NICULESCU-VARONE, G. T. *Portul național românesc.* Partea a II-a, București, 1934. 116 p. *Idem*. *Costumele naționale din România întregită*. București, Editura Ziarului Universal, 1937. 260 p.
NICULESCU-VARONE, G. T. *Costume naționale din România întregită.* București: Editura ziarului *Universul*, 1937. 260 p.

moștenirii culturale vestimentare este aprofundat în lucrările lui Al. Dima[78] și de monografia *Țesături decorative*, care rămâne de referință pentru cercetătorii artei textile. Aceasta, deși redactată într-o formă concisă, oferă o prezentare esențială a tehnicilor, simbolisticii ornamentelor și materialelor utilizate, constituind un punct de plecare valoros pentru cercetări ulterioare.[79]

Etnologul R. Vulcănescu, analizând mitologia românească ca sinteză integratoare, evidențiază legătura profundă dintre spiritualitatea poporului român și arta vestimentară tradițională, obținând un cadru teoretic esențial pentru interpretarea expresivității costumului popular și a motivelor textile.[80] Cercetările lui T. Bănățeanu integrează analize semiotice ce pun în lumină codurile vizuale ale artei populare, demonstrând caracterul ei dinamic, modelat de factori sociali, economici și culturali.[81] Demersul său se remarcă prin rigoare academică și prin integrarea conceptelor din estetică și teoria artei, devenind un instrument valoros pentru cercetătorii artei vestimentare. O contribuție de referință pentru aprofundarea temei noastre o reprezintă și volumul *Arta populară bucovineană*[82], zona fiind una prolifică pentru dezvoltarea artei acului și țesutului artistic.

În anii ’70 apar o serie de lucrări dedicate portului popular din România și Moldova, semnate de A. Enăchescu Cantemir[83], H.-M. Formagiu[84], E. Pavel[85], M. Malița, T. Bănățeanu,[86] ș.a., care au avansat cercetările la un nou nivel științific. Remarcabil în acest sens este studiul *Portul popular de sărbătoare din România,* autori P. Petrescu și Elena Secoșan[87], lucrarea lui P. Petrescu și G. Stoica[88], ambele cuprinzând informații ample despre tipologia pieselor de port și afirmând arta populară ca formă a conștiinței sociale a unui vechi popor, în care se reflectă modul de viață și concepția despre lume.[89]

Un aport metodologic și științific semnificativ îl constituie cercetările realizate în Republica Moldova asupra artei decorativ-aplicate, cu accent pe tehnicile tradiționale de țesut,

---

[78] DIMA, Al. *Arta populară și relațiile ei.* București, 1971. 336 p.
[79] BĂLUȚEANU, I. *Țesături decorative.* București: Cireș, 1981. 35 p.
[80]VULCĂNESCU, R. *Mitologie Română.* București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1985, p. 8.
[81] BĂNĂȚEANU, T. *Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare*. București: Editura Minerva, 1985. 356 p.
[82] BĂNĂȚEANU, T. *Arta populară Bucovineană.* București: Arta grafică, 1975. 479 p.
[83] ENĂCHESCU CANTEMIR, A. *Portul popular Românesc.* București: Meridiane, 1971. 182 p.
[84] FORMAGIU, H.-M. *Portul popular din România.* București: ARTIS, 1974. 340 p.
[85] PAVEL, E. *Portul popular din zona Iași.* Iași: Meridiane, 1975. 38 p.
PAVEL, E. *Portul popular moldovenesc.* Iași: Junimea, 1976. 217 p.
[86] MALIȚA, M., BĂNĂȚEANU, T. *România. Din tezaurul portului popular tradițional.* București: Sport – turism, 1977. 111 p.
[87] SECOȘAN, E., PETRESCU, P. *Portul popular de sărbătoare din România.* București: Meridiane, 1984. 195 p.
[88] PETRESCU, P., STOICA, G. *Arta populară românească.* București: Meridiane, 1981. 146 p.
[89] Ibidem, p. 40.

broderie și croșetare, analizate în corelație directă cu ornamentica populară și cu ansamblul portului tradițional. În acest cadru, istoricul și criticul de artă Kir D. Rodnin, activ în perioada anilor 1950–1970, a evidențiat dimensiunile estetice ale structurii și simbolistica portului popular, subliniind rolul acestuia în conturarea identității culturale și locale.[90] În 1960 apare albumul *Costumele naționale ale Moldovei*, cu prezentarea unor piese autentice din zonele etnografice centrală și de nord ale Republicii Moldova, din patrimoniul MNEIN.[91] În continuarea demersului, lucrarea semnată de A. M. Zevina și Kir D. Rodnin integrează studiul costumului popular în sintaxa artelor plastice moldovenești, oferind o perspectivă interdisciplinară asupra valorilor estetice și identitare ale veșmântului tradițional.[92] Sub egida etnografului V. Zelenciuc, în colaborare cu M. Livșiț și I. Hâncu, apare, în 1968, o monografie dedicată artei tradiționale din Republica Moldova, care acordă o atenție deosebită vestimentației rurale.[93] În 1967, Ada M. Zevina, alături de colaboratori, aprofundează analiza decorului textil și a ornamenticii în artele plastice moldovenești prin două lucrări de referință: albumul *Изобразительное искусство МССР*[94] și volumul colectiv *Искусство Молдавии: Очерки истории изобразительного искусства Молдавии*[95].

Monografia cercetătorului V. Zelenciuc este prima lucrare de amploare și valorifică trăsăturile costumului național. Deși grupează costumele în cele patru zone etnografice (nord, centru, sud și Transnistria), nu argumentează metodologic această operație. În analiză nu sunt luate în considerare particularitățile locale ale pieselor, abordarea fiind generalizatoare, iar multe piese prezintă un decor vegetal pronunțat, adesea realizat fără respectarea rigorilor tradiției.[96] În anii 1980-1985, același autor a elaborat recomandări metodice privind costumul scenic în baza tradițiilor vestimentare din cele patru zone etnografice ale Republicii Moldova.[97] Lucrările adresate operatorilor culturali includ imagini ale costumului scenic și evidențiază numeroase

---

[90] РОДНИН К. *Красота народного костюма и региона.* Manuscris în fondul arhivistic R-2998, Nr. 281. Arhiva Națională RM [citat 05.08.2025]. Disponibil: https://doc.arhiva.gov.md/inventare/Fondul%20R-2998/F.%20R-2998%20Inv.%201.pdf

[91] ЗЕВИНА, А., ЛИВШИЦ, М. *Национальные костюмы Молдавии (Портул национал молдовенеск)*. Кишинёв: Картя молдовеняскэ, 1960. 29 с.

[92] ЗЕВИНА, А., РОДНИН К. *Изобразительное искусство Молдавии*. Кишинёв: Картя молдовеняскэ, 1965. 217 с.

[93] ЗЕЛЕНЧУК, В., ЛИВШИЦ, М., ХЫНКУ, И. *Народное декоративное искусство Молдавии.* Кшн.: Картя молдовеняскэ, 1968. 50 с.

[94] ЗЕВИНА, А., ЛИВШИЦ, М. *Изобразительное искусство МССР*. М.: Советский художник, 1967. 125 р.

[95] ЗЕВИНА, А., ГОЛЬЦОВ. Д., ЛИВШИЦ, М. *Искусство Молдавии: Очерки истории изобразительного искусства Молдавии*. Кишинёв: Картя молдовеняскэ, 1967. 314 с.

[96] ЗЕЛЕНЧУК, В. *Молдавский национальный костюм.* Кшн.: Тимпул, 1985. 143 с.

[97] ZELENCIUC, V. *Costumul scenic moldovenesc. Raioanele de nord.* Ch.: Timpul, 1985. 70 p.
ZELENCIUC, V. *Costumul scenic moldovenesc. Raioanele de pe malul stâng al Nistrului.* Ch.: Timpul, 1985. 65 p.
ZELENCIUC, V. *Costumul scenic moldovenesc. Raioanele de centru.* Ch.: Timpul, 1988. 70 p.
ZELENCIUC, V. *Costumul scenic moldovenesc. Raioanele de sud.* Ch.: Timpul, 1990. 73 p.

erori în promovarea vestimentației tradiționale. Ca noutate, merită atenție prezentarea tipologică a portului popular din Basarabia în contextul structurii costumului național românesc[98] și abordarea dimensiunii sacre a portului popular de sărbătoare, realizată de L. M. Stoica[99].

Lucrările cercetătoarei E. Postolachi referitoare la piesele de port se remarcă prin rigoare și actualitate. În studiul *Ţesutul popular moldovenesc (sec. XIX – începutul sec. XX)*[100], autoarea aduce în prim-plan țesăturile de ritual ca parte constitutivă a culturii etnice. Volumul *La izvorul artei populare* (în colaborare cu L. Rotaru) invită la valorificarea tehnicilor strămoșești, la păstrarea tradiției și la descifrarea simbolurilor.[101] În paginile lucrării este explicată relația dintre tehnicile de țesut, rolul social al țesăturilor și dialogul tradiție-inovație, evidențiindu-se funcțiile de socializare ale ornamentelor în contexte de interferențe culturale. Concluzia autoarelor: „Toate ornamentele au un factor comun – sunt mijloace de comunicare, cu o valoare estetică și istorico-documentară”[102], valoroasă pentru a înțelege recursul tinerilor la acest fond. O parte semnificativă a acestor contribuții este publicată în *Revista de Etnografie, Ştiinţele Naturii şi Muzeologie.*[103]

După 1991, literatura de specialitate se completează cu studii de sinteză și monografii tematice sau zonale. V. Zelenciuc și N. Kalașnicova cercetează vestimentația orășenilor din Moldova (secolele XV–XIX), publicând o sinteză de referință.[104]

V. Diacicovscaia a remarcat simbioza dintre valorile artistice ale vestimentației țărănești, estetica portului popular în contextul designului vestimentației moderne. Cercetătoarea a tratat modelarea vestimentației feminine contemporane, pe baza croiului și compoziției decorului *cămășii* tradiționale feminine.[105] Ulterior s-a referit la designul vestimentar în stil etnic, bazat pe elementele decorative și compoziționale ale portului tradițional feminin,[106] și la particularitățile

---

[98] ZELENCIUC, V. *Tipologia portului popular din Basarabia în contextul structurii costumului național românesc.* În: Imagini și performanțe în etnologia românească. Chișinău: Știința, 1992, p. 359-364.
[99] STOICA, L. M. *Dimensiunea sacră a portului popular de sărbătoare.* În: Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brailoiu”. Vol. 3. București: Editura Academiei Române, 1992, p. 121-126.
[100] POSTOLACHI, E. *Ţesutul popular moldovenesc (sec. XIX – înc. sec. XX).* Chișinău: Știința, 1987. 207 p.
[101] POSTOLACHI, E., ROTARU, L. *La izvorul artei populare.* Chișinău: Lumina, 1988. 72 p.
[102] Ibidem, p. 83.
[103] POSTOLACHI, E. *Costumul tradițional: tradiție, realitate și perspective.* În: Buletin științific. Etnografie, științele naturii și muzeologie. POSTOLACHI, E. *Sisteme de socotire și de programare folosite în confecționarea țesăturilor.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2008, vol. 9 (22), p. 57-70. POSTOLACHI, E. *Ţesăturile în ritualul de înmormântare: funcţii şi mesaje simbolice.* În: Buletin Ştiinţific. Revistă de Etnografie, Ştiinţele Naturii şi Muzeologie. Chişinău, 2009, vol. 11 (24), p. 65-79.
[104] ZELENCIUC, V., KALAȘNIKOVA, N. *Vestimentația populației orășenești din Moldova /sec. XV-XIX/.* Ch.: Știința, 1993. 126 p.
[105] ДЬЯЧКОВСКАЯ, В. *Моделирование современной женской одежды на основе традиционной молдавской рубахи.* В: Изв. АН МССР, Сер. общественных наук, 1988, nr. 3, с. 49-57.
[106] ДЬЯЧКОВСКАЯ, В. *Молдавский народный женский костюм. Его декоративно-композиционные особенности и использование их в современном моделировании.* Chișinău: Universitas, 2003. 73 с.

decorative și compoziționale ale costumului tradițional din Republica Moldova și UTA Găgăuzia.[107]

Cercetările privind portul popular pe teritoriul Republicii Moldova sunt dezvoltate în lucrările M. Bâtcă[108], I. Paliț-Palade[109], V. Țurcanu-Ciobanu[110], iar N. Kalașnicova[111] abordează tradițiile și inovațiile în portul popular. Pentru publicul de limbă rusă, E. Postolachi și N. Kalașnicova propun o prezentare sintetică a vestimentației tradiționale din Moldova, facilitând accesul interdisciplinar la patrimoniul vestimentar și la relevanța lui pentru designul contemporan.[112]

În 2006, N. Tcacenco și A. Bogdan au demonstrat persistența valorilor estetice ale portului popular în satele Republicii Moldova și au analizat rezultatele unui concurs republican conceput să readucă tinerelor generații valorile neamului, între care costumul popular – „izvorul frumuseții și veșmântul sacru al națiunii."[113] Lucrarea *Portul popular – marcă a identității etnoculturale* se impune ca studiu esențial pentru etnografie, antropologie culturală și design vestimentar, propunând o analiză interdisciplinară a simbolismului și a rolului social al costumului tradițional în definirea identității naționale.[114] În 2011, G. Roșu, M. Magiru, I. Opriș[115] și M. Bâtcă[116] publică studii dedicate portului popular, în care sunt riguros inventariate categoriile de izvoare utile reconstituirii ansamblului civilizației și culturii tradiționale românești. Ideea portului popular ca mesager al identității este argumentată și în lucrările lui D. Dascălu Ișfănoni[117] și P. Popoiu.[118] Completează acest demers G. Onoiu cu un studiu de referință asupra transformărilor portului și a influențelor modernității, printr-o abordare interdisciplinară și metodologie riguroasă, utilă istoriei costumului, etnologiei și designului vestimentar. Volumul

[107]ДЬЯЧКОВСКАЯ, В. *Традиционный костюм Молдовы и Гагаузии. Особенности его декоративно-композиционного решения.* Chișinău: Tolex-Lux, 2005. 176 p.
[108] BÂTCĂ, M. *Dimensiunile spirituale ale Basarabiei.* București: Fundația Culturală Libra, 1998. 194 p.
[109] PALIȚ-PALADE, I. *Portul popular din Republica Moldova.* Ch.: Grafema-Libris, 2003. 39 p.
[110] ȚURCANU-CIOBANU, V. *Din istoria costumului. Evoluția în spațiu și timp al costumului în Moldova.* Ch.: Pontos, 2005. 96 p. ISBN 9975-926-48-7. ȚURCANU-CIOBANU, V. *Costumul: tradiție și modernitate – valorificări.* Ch.: Notograf Prim, 2012. 272 p.
[111] КАЛАШНИКОВА, Н. *Семиотика народного костюма.* Санкт-Петербург: СПГУТД, 2000. 372 с. КАЛАШНИКОВА, Н. *Народный костюм.* М.: Сварог и К, 2002. 376 с.
[112] КАЛАШНИКОВА, Н., ПОСТОЛАКИ Е. Одежда. В: Молдаване. Москва: Наука, 2010. с. 302-314.
[113] TCACENCO, N., BOGDAN, A. *Gala costumului popular.* Ch.: Balacron, 2006, p. 4.
[114] BUCUR, C. *Portul popular marca a identității etnoculturale.* Sibiu: Sigma, 2006. 54 p.
[115] ROȘU, G., MAGIRU, M., OPRIȘ, I. *Costumul tradițional din România.* București: Alcor Edimpex, 2011. 169 p.
[116] BÂTCĂ, M. *Costumul popular românesc*. București: Editura Centrului Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, 2016, p. 9.
[117] DASCĂLU-IȘFĂNONI, D. *Costumul popular, mesager al identității românești.* În: Casa omului, Casa Domnului. Elemente de artă populară românească. București: Ed. Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, 2019, p. 131-189.
[118] IȘFĂNONI, D., POPOIU, P. *Costumul românesc de patrimoniu.* București: Alcor, 2012. 144 p.

fundamentează înțelegerea portului atât ca artefact istoric, cât și ca sursă activă de inspirație pentru moda contemporană.[119]

Un impact notabil în cercetarea pieselor textile tradiționale îl au contribuțiile lui M. Ciocanu. Colecția de piese muzeale analizată permite evidențierea particularităților terminologice, tipologice, zonale, tehnologice și decorative ale elementelor portului popular.[120] Potrivit autoarei, „deosebirile mai importante se referă la dimensiuni, materie primă, tehnică, denumiri, ornamentică și cromatică."[121] Relevante pentru tema noastră sunt și studiile sale dedicate cămășii femeiești cu platcă, văzută în evoluția ei din cămașa dreaptă, care clarifică raportul dintre structură, funcție și simbolistică în arhitectonica piesei tradiționale.[122]

Cercetările dr. V. Buzilă reprezintă un aport substanțial la studiul vestimentației tradiționale, concretizate în lucrări de referință precum *Costumul popular din Republica Moldova. Ghid practic*[123] și *Codul vestimentar: complex al inferiorității*[124]. Autoarea evidențiază complexitatea costumului tradițional, analizând structura pieselor, materialele și transformările istorice ale acestora. Un accent central al demersului său îl constituie necesitatea promovării tehnicilor autentice de confecționare, pentru a asigura continuitatea meșteșugurilor și transmiterea corectă a valorilor culturale. Totodată, V. Buzilă atrage atenția asupra denaturărilor frecvente din reprezentările scenice, care se manifestă prin alterări ale componentelor, volumetriei, croiului, decorului și paletei cromatice, pledeând pentru o abordare riguroasă ce respectă specificul stilistic al fiecărei zone etnografice.

În plan istoric, autoarea subliniază că, odată cu anexarea părții de nord-est a Moldovei la Imperiul Rus (1812) și instituirea denumirii „Basarabia", vestimentația tradițională a început să fie treptat substituită de îmbrăcămintea urbană, ca efect al reorientării valorilor sociale și al influențelor externe.[125] În ansamblu, studiile V. Buzilă demonstrează că portul popular nu se reduce la dimensiunea estetică, ci funcționează ca un sistem complex de coduri simbolice prin care se exprimă statutul social, vârsta și apartenența comunitară. Vestimentația tradițională din Republica Moldova este astfel înțeleasă ca rezultat al interacțiunii dintre factori interni (meșteșuguri locale, structură socială) și influențe externe (regiuni vecine, conjuncturi istorice),

[119] ONOIU, G. *Istorie și modernitate în portul popular din Moldova și Țara Românească.* Craiova: Editura universitară, 2011. 300 p.
[120] CIOCANU, M. *Portul popular – meșteșug și artă.* În: Cartea etnografului. Colecții muzeale, obiceiuri și tradiții populare. Chișinău: Cartdidact, 2019, p. 154-220.
[121] CIOCANU, M. *Ștergare moldovenești (sf.sec. XIX – înc. sec. XX).* Ch.: Lyceum, 2003, p. 10.
[122] CIOCANU, M. *Cămașa femeiască cu platcă. Similitudini și particularități.* În: Buletin Ştiinţific. Revistă de Etnografie, Ştiinţele Naturii şi Muzeologie, 2017, vol. 27 (40), p.182 -198.
[123] BUZILĂ, V. *Costumul popular din Republica Moldova.* 160 p.
[124] BUZILĂ, V. *Codul vestimentar: complex al inferiorității.* Ch.: Reclama, 2009. 120 p.
[125] BUZILĂ, V. *Costumul popular din Republica Moldova.* p. 13.

fundament oferit atât cercetărilor de istorie și teorie a artei, cât și practicilor curatoriale și de design vestimentar contemporan.

Valorile costumului tradițional, în special ale cămășii cu altiță, au fost recunoscute la nivel mondial. *„Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală în România și Republica Moldova”,* înscrisă pe *Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității*, este de referință pentru conservarea și promovarea uneia dintre cele mai valoroase expresii ale artei vestimentare tradiționale, confirmând statutul său de simbol identitar și element de continuitate culturală.[126] În acest context, monografia *Retorică vestimentară: cămașa cu „altiță”* aduce o contribuție esențială la înțelegerea și documentarea piesei, valorificând exemplarele conservate în colecțiile MNEIN și evidențiind diversitatea stilistică și soluțiile compoziționale ale decorului.[127]

O lucrare remarcabilă privind revigorarea practicilor de continuitate culturală este *albumul „6 ani de cămăși tradiționale cusute în Șezătoarea Basarabiei”*, o cronică vizual-documentară a unei comunități cu un rol important în salvgardarea cămășii tradiționale.[128] Albumul ilustrează măiestria artizanală, eforturile de păstrare a autenticității și procesele de restaurare realizate după piese muzeale, demonstrând cum reproducerea informată poate asigura transmiterea meșteșugului și reconectarea generațiilor la patrimoniul vestimentar.

Demersul este completat de lucrări care contextualizează costumul și ritualul: monografia *Obiceiul de Crăciun: Colindatul de ceată bărbătească,* ca o perspectivă amplă asupra practicilor de iarnă și a rolului complexului vestimentar bărbătesc ca reper identitar[129]; albumul *Arta tradițională din Republica Moldova*, care prezintă tehnicile de confecționare, elementele decorative și semnificațiile simbolice ale costumului[130]; iar monografia V. Buzilă, *Creatori, Purtători și Admiratori ai costumului tradițional în secolul al XXI-lea* pune accent pe modul în care arta costumului este perpetuată în prezent, arătând cine sunt promotorii ei. Lucrarea este ilustrată cu peste 1000 de imagini, între care 50 de planșe cu motive ale cămășilor cu altiță –

[126] Dosar al elementului de patrimoniu cultural imaterial: *Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală în Republica Moldova* [citat t 03.02.2022]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/dosar_de_patrimoniu_camasa_cu_altita_1.pdf
[127] BUZILĂ, V. Retorică vestimentară: cămașa cu „altiță”. Ch.: Lexon-Prim, 2022. 311 p.
[128] BUZILĂ, V., POSTICĂ, I., RUSNAC, A.-N. *6 ani de cămăși tradiționale cusute în Șezătoarea Basarabiei.* Chișinău: Bons Offices SRL, 2022. 192 p.
[129] BUZILĂ, V. *Obiceiul de Crăciun: Colindatul de ceata bărbătească.* Ch.: Lumina, 2017. 136 p.
[130] BUZILĂ, V. *Arta tradițională din Republica Moldova.* Ch.: Cartier, 2018. 272 p.

instrument util atât cercetării academice, cât și practicilor curatoriale și de design inspirat din tradiție[131].

Analiza lui A. C. Dobrescu asupra realităților și perspectivelor costumului popular în aria de frontieră româno-ucraineană subliniază că reconstituirea și valorificarea portului trebuie asumate ca practici vii ale patrimoniului, nu ca recuperări muzeale inertizate.[132] În acest sens, autorul pledează pentru reactualizarea industriei casnice textile și pentru utilizarea tehnicilor autentice de confecționare – direcții care pot asigura sustenabilitatea, integritatea simbolică și relevanța socială a costumului în prezent.

Etnologii Silvia și Ion H. Ciubotaru au realizat cercetări fundamentale asupra țesăturilor, broderiilor și portului popular din Moldova, demonstrând că decorul vestimentar funcționează ca sistem de comunicare culturală – marcând identitatea etnică și statutul social – și că țesăturile au o utilizare multifuncțională (vestimentară, ritualică, ceremonială, cotidiană).[133]

Cromatica specifică conferă pieselor vestimentare tradiționale o valoare estetică și identitară aparte, funcționând ca vector simbolic al costumului popular. Studii de referință semnate de T. Macovei[134], Z. Șofransky și V. Șofransky[135] analizează paleta tradițională românească, evidențiind atât particularitățile culorilor, cât și semnificațiile lor sociale și culturale. O contribuție distinctă o reprezintă cercetările lui Z. Șofransky privind utilizarea coloranților vegetali și pigmenților minerali în arta decorativă: sunt descrise metodele tradiționale de vopsire și obținerea nuanțelor din spectrul solar, reconstituindu-se geneza și evoluția cromaticii textile în raport cu identitatea portului.[136] Aceste studii, cu pronunțat caracter interdisciplinar, se numără printre puținele de acest tip în Republica Moldova și capătă relevanță sporită în contextul actual al sustenabilității, unde revenirea la tehnici naturale de vopsire este văzută drept soluție pentru păstrarea autenticității și reducerea impactului asupra mediului. În

[131] BUZILĂ, V. *Creatori, purtători și admiratori ai costumului tradițional în secolul al XXI-lea.* Chișinău: Epigraf, 2022. 264 p.
[132] DOBRESCU, A. C. *De la fir la costum: realităţile şi perspectivele costumului popular în zona de graniţă româno-ucraineană.* Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2015. p. 10, 188.
[133] CIUBOTARU, S., CIUBOTARU, I. H. *Ornamente populare tradiționale din Moldova.* Iași: Caietele Arhivei de Folclor, 1998. 120 p. CIUBOTARU, S., CIUBOTARU, I. H. *Portul popular din Moldova.* Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2023. 607 p. CIUBOTARU, S., CIUBOTARU, I. H. *Țesături și broderii decorative din Moldova.* Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2024. 328 p.
[134] APOSTOL-MACOVEI, T. *Simbolismul cromatic în cultura românească tradițională*. Ch.: Știința, 2019. 208 p.
[135] ȘOFRANSKY, Z., ȘOFRANSKY, V. *Cromatica tradiţională românească.* București: Editura Etnologică, 2012. 454 p.
[136]ȘOFRANSKY, Z. *Paleta culorilor populare.* București: Editura Etnologică, 2006. 161 p. ȘOFRANSKY, Z. *Coloranți vegetali în arta tradițională.* Ch.: Institutul Patrimoniului Cultural, 2007. 471 p. ȘOFRANSKY, Z. *Pigmenți minerali în arta decorativă.* București: Editura Etnologică, 2009. 170 p.

ansamblu, lucrările lui Z. Șofransky pun în lumină dimensiunea estetică a artei tradiționale și rolul central al cromaticii în configurarea identității culturale.[137]

M. Bâtcă evidențiază funcția cardinală a însemnului și a simbolului în vestimentația țărănească, tratând elementele decorative ca expresii ale identității culturale și sociale[138]. În paralel, literatura de specialitate clarifică repere metodologice pentru cercetarea costumului,[139] și particularități terminologice ale ansamblului vestimentar feminin,[140] facilitând înțelegerea structurii și evoluției portului atât istoric, cât și în cadrul reinterpretărilor actuale.

În plan conex, studiile lui V. Malcoci asupra morfologiei însemnului și simbolului din arhitectura tradițională[141] arată că același limbaj ornamental guvernează și arta vestimentară, confirmând coerența unui cod vizual cu valențe estetice, identitare și spirituale, activ atât în spațiul construit, cât și în costumul popular.

Pe lângă studiile axate pe costumul tradițional, au fost publicate cercetări privind caracteristicile morfologice și estetice ale ornamentelor ce fundamentează decorul pieselor vestimentare. Broderia, numită și „Arta acului", constituie un vector major al evoluției artei vestimentare. De la observațiile lui N. Iorga *Les arts mineurs en Roumanie*[142], precum și sinteza clasică a lui A. M. Musicescu *Broderia veche românească*[143], reiese statutul elitist al broderiei de atelier mănăstiresc și domnesc, realizată cu fir de aur, argint, mătase, perle și pietre prețioase. Cercetările realizate de E. Kolbenheyer[144], Gh. Ghibănescu[145], J. Drotleff[146], M. Cosma[147] și E. Brătianu[148] – au inventariat motivele regionale, reliefând continuitatea și diversitatea tehnicilor. Din 1971 încoace, baza semnificativă s-a consolidat prin contribuțiile E. Cuparencu, S.

---

[137] ȘOFRANSKY, Z. *Aspecte estetice în arta tradițională.* În: Revista de Etnologie și Culturologie, 2015, vol. XVIII, p. 8-14. ISSN 1857–2049. ȘOFRANSKY, Z. *Costumul – protagonist al evoluției artei tradiționale în Moldova.* În: Akademos. Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă, 2016, nr. 4 (43), p. 146-154.

[138] BÂTCĂ, M. *Însemn și simbolul în vestimentația țărănească.* București: Nemira Publishing House, 1997. 176 p.

[139] BÂTCĂ, M. *Repere metodologice în cercetarea costumului popular.* În: Revista de etnografie și folclor. București: Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1994, vol. 39, nr. 3-4, p. 259-264.

[140] BÂTCĂ, M. *Unitatea terminologiei culturii populare româneşti.* În: Limba română – revista de știință și cultură, 2003, nr.6-10, XIII.

[141] MALCOCI, V. *Decorul în lemn din arhitectura populară moldovenească.* Chișinău: Cartea Moldovei, 2006. 220 p. MALCOCI, V. *Reprezentări plastice zoomorfe în creația artistică populară din Moldova.* În: Revista Arta, 2011, p. 103-106. MALCOCI, V. *Structuri și semnificații mitofolclorice în arhitectura populară.* Chișinău: Epigraf, 2021. 184 p.

[142] IORGA, N. Les *arts mineurs* en *Roumanie*. Vol. I. Bucarest: Édition de L'Imprimerie de L'État, 1934. 764 p.

[143] MUSICESCU, M. A. *Broderia veche românească.* București: Arta grafică, 1985, 65 p.

[144] KOLBENHEYER, E. *Motive ale industriei casnice de broderie din Bucovina.* Editura Comitetul Țării, Cernăuți, 1912. 60 p.

[145] GHIBĂNESCU, Gh. *Surete şi izvoade. Documente Basarabene,* vol. IX, Iași: Dacia, 1914. 258 p.

[146] DROTLEFF, J. *Modele de cusături românești.* Sibiu: Institutul artistic Josef Drotleff, 1922. 40 de planșe, 284 de modele.

[147] COSMA, M. *Album de broderii şi ţesături româneşti*. Sibiu: Institutul Josef Drotleff, 1926. 40 planșe.

[148] BRĂTIANU, E. Cusături românești. București: Consiliul Superior al Industriilor casnice, 1943. 179 de planșe.

Sburlan[149], Comșa, D.[150], A. Doagă[151], M. Chițan[152], N. Dunăre[153], E. Ibrian în colaborare cu N. Dunăre[154], I. Crețan[155] ș.a.

Cercetătorul P. Petrescu, autor al numeroaselor sinteze de referință, propune modele metodologice solide pentru studiul artei populare. În volumul studiul *Broderii pe piele în arta populară românească* documentează sistematic decorul pe suport de piele (pieptare, cojoace, sumane), tipurile de cusături și aplicări, repertoriul ornamental și funcțiile simbolice ale motivelor, oferind repere tehnico-estetice esențiale pentru cercetarea patrimoniului vestimentar și pentru reinterpretările contemporane în designul de piele și blană.[156] Complementar, *Motive decorative celebre: contribuții la studiul ornamenticii românești*[157] evidențiază motive ancestrale (pomul vieții, steaua, soarele ș.a.), și demonstrează utilitatea antropologiei pentru înțelegerea complexității ornamenticii. Completează sfera reperelor lucrarea lui V. Balan, *Album de cusături moldovenești*, prin prezentarea vizuală și descriptivă a unor modele autentice de cusături, contribuind la conservarea și valorificarea patrimoniului textil moldovenesc.[158]

Pentru revitalizarea elementelor patrimoniale în colecțiile contemporane, sursele dedicate textilelor sunt indispensabile. O contribuție relevantă o constituie lucrările de sinteză privind meșteșugurile și arta tradițională, care acordă, în grade diferite, atenție portului popular din România și Republica Moldova, realizate de autori precum Ia. Teslenco[159], N. Dunăre[160], E. Станчу[161], В. Тесленко[162] ș.a., dedicate meșteșugurilor și artei tradiționale, acordă atenție portului popular din România și Republica Moldova și propun o perspectivă interdisciplinară asupra patrimoniului vestimentar, cu impact direct asupra creativității contemporane. Lucrarea etnografului Я. Кожолянко valorifică arta meșteșugurilor tradiționale și portul popular din

[149] CUPARENCU, E., SBURLAN, S. *Cusături din nordul Moldovei.* București: Ceres, 1971. 64 p.
[150] COMȘA, D. *Din ornamentica română.* Sibiu: Transilvania, 1976. 16 p.
[151] DOAGĂ, A. *Ii și cămăși românești.* București: Editura tehnică, 1981. 92 p.
[152] CHIȚAN, M. *Cusături populare din Moldova.* București: Editura tehnică, 1982. 132 p.
[153] DUNĂRE, N., *Broderiile.* În: Tratatul de Arta populară românească, București: Editura academiei, 1969, p. 415-461. DUNĂRE, N., *Ornamentica tradițională comparată*. București: Editura Meridiane, 1979. 159 p. DUNĂRE, N. *Broderia populară românească.* Sibiu: Editura Meridiane, 1985. 135 p. DUNĂRE, N. *Meșteșugul și arta acului.* București: Editura tehnică, 1986. 44 p.
[154] IBRIAN, E., DUNĂRE, N. *Broderii Tradiționale și artizanale moldovenești.* București: Ceres, 1984. 36 p.
[155] CREȚAN, I. *Cusături tradiționale din Bucovina.* București: Sport-turism, 1984. 30 p.
[156] PETRESCU, P. *Broderii pe piele în arta populară românească*. București: Editura Meridiane, 1968, 86 p.
[157] PETRESCU, P. *Motive decorative celebre: contribuții la studiul ornamenticii românești.* București: Meridiane, 1971. 148 p.
[158] BALAN, V. *Album de cusături moldovenești.* București: Editura tehnică, 1974. 35 p.
[159] TESLENCO, Ia. *Meșteșugurile artistice populare din Moldova.* Chișinău: Cartea moldovenească, 1978. 96 p.
[160] DUNĂRE, N. *Demersul creator în arta plastică populară și în cea artizanală.* În: Muzeul Satului și de Artă Populară, Studii și cercetări, nr. 2. București, 1981, p. 69-75.
[161] СТАНЧУ, Е. *Традиционные крестьянские промыслы Молдавии в XIX – начале XX в.* Кшн.: Штиинца, 1978. 99 p.
[162] ТЕСЛЕНКО, В. *Народные художественные промыслы Молдавии.* Кшн: Картя молдовеняскэ, 1978. 95 p.

Bucovina,[163] valorifică confluența românească și ucraineană. Cartea *Meşteşugurile din Ţara Românească şi Moldova în perioada Evului Mediu* demonstrează bogăția de altă dată a acestui domeniu și felul în care ocupațiile artistice evoluează în timp.[164]

Un instrument util pentru cercetarea patrimoniului îl reprezintă lucrarea lui E. Pintilei, *Proiectul editorial „Moldavica". Meşteşuguri populare tradiţionale moldoveneşti (din colecţiile Bibliotecii Naţionale)*.[165] Bibliografia reunește și sistematizează surse din fondurile Bibliotecii Naționale, creând un cadru orientativ pentru studiul tehnicilor, materialelor și artei populare în contextul patrimoniului cultural imaterial. Prin acoperirea temelor privind portul, textilele, obiectele de uz cotidian și simbolistica aferentă, lucrarea facilitează accesul la informație pentru cercetători, studenți și profesioniști din domeniul culturii tradiționale și al designului inspirat din meșteșuguri.

Un segment adesea neglijat al patrimoniului textil ține de piesele exterioare din piele și blană. Studiile întitulate *Vestimente exterioare din piele şi blană în portul popular*[166], *Hainele din piele şi blană în ansamblul costumului tradiţional de sărbătoare*[167], *Aspecte tehnologice tradiţionale de selectare şi prelucrare a pieilor şi blănurilor*[168] se remarcă atât din perspectivă tehnologică, cât și simbolică. Analizele relevă continuitatea meșteșugurilor legate de prelucrarea pieilor și blănurilor, și importanța lor culturală în spațiul moldovenesc, fiind totodată repere pentru reinterpretările contemporane în design.

Lucrările semnate de cercetătoarea L. Moisei constituie studii interdisciplinare de referință pentru dezvoltarea studiului nostru. Ele investighează legătura dintre simbolistica motivelor decorative și valorile comunității tradiționale, combinând analiza estetică, etnografică și tehnologică. Aceste contribuții aprofundează cunoașterea patrimoniul textil, a tehnicilor

[163] КОЖОЛЯНКО, Я. *Буковинський традиційний одяг*. Чернівці: Саскатун. 262 p. /KOZHOLYNKO, Ya. I. *Bukovinsky traditsiyniy odyag [Portul popular din Bucovina]*. Chernivitsi-Saskatun, 1994. 266 p.

[164] OLTEANU, Șt., ȘERBAN, C. *Meşteşugurile din Ţara Românească şi Moldova în Evul Mediu.* București: Editura Academiei R.S.R., 1969. 460 p.

[165] PINTILEI, E. *Proiectul editorial „Moldavica" Meşteşuguri populare tradiţionale moldoveneşti (Din colecţiile Bibliotecii Naţionale) Bibliografie de recomandare*. Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2017. 168 p.

[166] ISAC, I. *Vestimente exterioare din piele şi blană în portul popular*. In: Valorificarea patrimoniului etnocultural: în cercetare şi educaţie, Ed. 6, 30 noiembrie 2021, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul Patrimoniului Cultural, 2021, Editia 6, p. 26.

[167] ISAC, I. *Hainele din piele şi blană în ansamblul costumului tradiţional de sărbătoare.* In: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, Ed. 2, 23-24 iunie 2022, Chişinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim", 2022, Ediția 2, p. 38.

[168] ISAC, I. *Aspecte tehnologice tradiţionale de selectare şi prelucrare a pieilor şi blănurilor.* In: Tradiţii şi procese etnice, Ed. 3, 31 martie 2022, Chişinău. Chișinău: Notograf Prim, 2022, Ediția 3, p. 40.

tradiționale de execuție, și constituie o extindere asupra influențelor transfrontaliere.[169] Studiul realizat de L. Moisei scoate în evidență importanța revitalizării tradițiilor culturale prin evenimente și inițiative desfășurate la Chișinău, tratându-le ca pe un fenomen dinamic de adaptare și reinterpretare. Prin promovarea portului tradițional și integrarea ornamenticii populare în designul vestimentar contemporan, aceste activități facilitează conexiunea dintre patrimoniu și tendințele artei moderne. Transmiterea meșteșugurilor și integrarea lor în creația actuală îmbogățesc expresia artistică, asigură continuitatea patrimoniului cultural în contextul transformărilor estetice contemporane.[170] Educația artistică are un rol decisiv în stimularea creativității și în formarea valorilor estetice, facilitând perceperea și valorificarea patrimoniului național.[171] L. Moisei apreciază cămașa tradițională românească drept simbol identitar și *document cultural* complex. Prin ornamentică, cromatică și funcționalitate, aceasta reflectă transformările economice, sociale și estetice ale comunității, consolidându-și statutul de marcator etnic și mijloc de comunicare vizuală.[172]

Un studiu de caz propune N. Grădinaru, care abordează în profunzime *ansamblul vestimentar femeiesc din Valea Nistrului de Jos*, și evidențiază funcțiile simbolice și terapeutice ale cămășii, în special în ritualurile de naștere[173]. V. Scobioală și J. Cîrja scot în prim-plan valorile protectoare ale costumului popular, descriindu-l ca pe un sistem complex în care materialele, cromatica și ornamentica transmit, la rândul lor, semnificații apotropaice moștenite de-a lungul generațiilor.[174]

Cercetările I. Isac (adesea în colaborare cu A. Simac) aprofundează integrarea motivelor populare în piesele realizate din piele și blană, evidențiind dimensiunile tehnologice, estetice și

---

[169] MOISEI, L. *Ornamentul: fenomen artistico-estetic. (Viziuni ontologice şi estetice asupra ornamenticii ţesăturilor tradiţionale).* Chișinău: Pontos, 2017, 271 p.

[170] MOISEI, L. *Orașul Chișinău – epicentru al acțiunilor de revitalizare a tradiției culturale*. In: Identităţile Chişinăului, Ed. 4, 19 octombrie 2017, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices" SRL, 2018, Ediţia 4, p. 273-279.

[171] MOISEI, L. *Patrimoniul cultural în sistemul educațional: strategii de promovare*. In: Valorificarea patrimoniului etnocultural: în educaţia tinerei generaţii şi a societăţii civile, 30 octombrie 2019, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul Patrimoniului Cultural, 2019, Editia 4, p. 164-173.

[172] MOISEI, L. *Valențe estetice ale portului popular. Cămașa tradițională românească*. In: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, 22 iunie 2021, Chişinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim", 2021, Ediția 1, p. 30.

[173] GRĂDINARU, N. *Valenţele terapeutice ale costumului popular.* În: Materialele II-D International Symposium Creativity Technology Marketing. Chișinău: UTM, 2014, p. 67-70. GRĂDINARU, N. *Ansamblul vestimentar femeiesc din Valea Nistrului de Jos*. În: *Portul popular românesc: asumarea tradiției ca practică socială și cercetare*, 24 iunie 2021, Chişinău. Chişinău: CEP UPS „I.Creangă", 2021, p. 19-20. GRĂDINARU, N. *Rolul și funcțiile cămășii în obiceiurile de naștere*. In: Revista de Etnologie şi Culturologie, 2021, nr. 30, p. 136-140.

[174] SCOBIOALĂ, V., CÎRJA, J. *Valorile protectoare ale costumului tradițional.* În: Creativitate. Tehnologie. Marketing, Ed. IV, 31 martie 2023, Chişinău. Chișinău: „Tehnica-UTM", 2023, IV, p. 39-45.

simbolice ale acestora. Articolul *Interference of Modern Clothing Design and Folk Ornaments*[175] și studiul *Particularități ale elementelor tradiționale în designul vestimentar modern* demonstrează modul în care ornamentele arhaice pot coexista armonios cu formele actuale, generând creații contemporane ancorate în identitatea națională[176]. Totodată, articolele *Analiza costumului popular – simbioză între formă, culoare, ornament, simbolistică*[177] și *Ornamentele și sistemul compozițional al hainelor exterioare*[178] oferă o sinteză asupra interdependenței dintre formă, cromatică și mesaj vizual, evidențiind codurile culturale și estetice care structurează costumul tradițional.

Un aport semnificativ în analiza tehnologiilor tradiționale de prelucrare a pieilor și blănurilor îl aduce A. Ischimji, care documentează metodele de confecționare și ornamentare a pieselor exterioare.[179] În paralel, E. Bankova investighează bijuteria, vestimentația și costumul de nuntă al bulgarilor din Moldova, evidențiind specificul lor etnografic.[180] V. Cazac analizează particularitățile estetice ale costumului românesc și găgăuz, subliniind atât diferențele, cât și elementele de convergență culturală.[181] În aceeași direcție, V. și E. Kojuhari contribuie la cercetarea costumului ucrainenilor din Republica Moldova, completând tabloul diversității vestimentare într-un spațiu multicultural.[182]

---

[175] ISAC, I., SIMAC, A. *Interference of modern clothing design and folk ornaments.* In: Актуальні проблеми сучасного дизайну, 22 aprilie 2021, Київ. Київ: 2021, Vol.1, p. 93-95.

[176] ISAC, I., SIMAC, A. *Particularităţi ale elementelor tradiţionale în designul vestimentar modern*. In: Probleme ale ştiinţelor socioumanistice şi modernizării învăţământului, Ed. 23, 26 martie 2021, Chişinău. Chişinău: CEP UPS „I.Creangă", 2021, Seria 23, Vol.1, p. 311-316.

[177] ISAC, I. *Analiza costumului popular – simbioză între formă, culoare, ornament, simbolistică.* In: Probleme actuale ale ştiinţelor umanistice.: Analele ştiinţifice ale doctoranzilor şi competitorilor, Ed. 15, 10 ianuarie 2016, Chişinău. Chişinău: CEP UPS „I.Creangă", 2016, Vol.15, Partea 1, p. 175-181.

[178] ISAC, I. *Ornamentele şi sistemul compoziţional al hainelor exterioare.* In: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 14, 30-31 mai 2022, Chișinău. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2022, Ediția 14, p. 83.

[179] ISCHIMJI, A. *Considerente asupra activităţii de creaţie a meşterilor pielari şi blănari din sudul Republicii Moldova.* În: Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos", 2023, nr. 4(71), p. 111-120. ISCHIMJI, A. *Prelucrarea pieilor şi blănurilor în localităţile din Nordul Republicii Moldova.* În: Dialogica, revista de studii culturale si literatura, 2023, nr. 2, p. 73-78. ISCHIMJI, A. *Sortimentul încălţămintei tradiţionale în cadrul costumului popular din Republica Moldova.* În: Ştiinţa în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective, 26-27 iunie 2019, Bălţi. Balti, Republic of Moldova: Tipogr. „Indigou Color", 2020, Ediţia 4, p. 389-394.

[180] BANCOVA, E. *Portul popular de nuntă al bulgarilor din Republica Moldova.* În*: Revista de Etnologie şi Culturologie*, 2020, nr. 27, pp. 124-128. BANCOVA, E. *Portul popular de nuntă al bulgarilor din Republica Moldova.* In: Revista de Etnologie şi Culturologie, 2020, nr. 27,p. 124-128. БАНКОВА, Э. *Металлические украшения в народном костюме болгар Молдовы*. În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 12, 28-29 mai 2020, Chișinău. Chișinău: IPC, 2020, Ediția 12, Vol.1, p. 247-251.

[181] CAZAC, V. *Particularităţile estetice ale costumului traditional românesc şi cel găgăuz*. În: Ştiinţă, educaţie, cultură , Ed. 2023, 13 februarie 2023, Comrat. Comrat: Universitatea de Stat din Comrat, 2023, Vol. 3, p. 528-531.

[182] КОЖУХАРЬ, Е. *«Етнографічний образ українців зарубіжжя…» как источник изучения этнокультурного наследия украинцев Республики Молдова*. În: Studii culturale: Zilele Europene ale Patrimoniului Cultural, Ed. 2, 24 septembrie 2020, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Tipografia "Garomont Studio", 2020, Ediția 2, p. 83-84. КОЖУХАРЬ, Е., КОЖУХАРЬ, В. *Всемирный день украинской вышиванки в Республике*

Studiul pieselor de podoabă, în corelație cu arta vestimentară, reprezintă o direcție decisivă pentru înțelegerea evoluției estetice, sociale și simbolice a costumului tradițional și contemporan. Literatura de specialitate abordează detaliat funcția decorativă și simbolică a accesoriilor, arătând cum acestea completează și potențează semnificațiile vestimentației. Un reper în perceperea acestui domeniu este monografia lui C. Angelescu, *Veșmânt și podoabă*, care investighează relația dintre vestimentație și accesoriile decorative, și evidențiază rolul lor în definirea statutului social și a identității culturale.[183] Dincolo de valoarea estetică, podoabele funcționează ca marcaje sociale și culturale, purtătoare de simboluri de putere sau de sacralitate.

Ciclul de lucrări semnate de L. Condraticova constituie una dintre cele mai coerente și valoroase contribuții la studiul bijuteriei și artei metalelor din Republica Moldova, cu un accent pronunțat pe dimensiunea istorică, artistică și identitară. Volumul de referință *Arta bijuteriilor din Moldova* crează o panoramă amplă a evoluției bijuteriei ca formă de artă decorativă, analizând funcțiile sociale, simbolice și estetice ale acesteia în contextul cultural moldovenesc.[184] Cercetarea este completată de *Dicționarul bijuteriilor: portrete de creație ale meșterilor din RSS Moldovenească*, care aduce în prim-plan contribuțiile artizanilor locali printr-o abordare enciclopedică și recuperatorie a memoriei artistice.[185] În lucrarea *Ateliere de croitorie și bijuterie în Basarabia interbelică*,[186] autoarea investighează influențele est- și vest-europene asupra artei aplicate interbelice, propunând o perspectivă comparativă. Această direcție este extinsă în lucrarea monumentală *Arta metalelor: portrete de creație ale bijutierilor și meșterilor de artă decorativă*[187], care examinează carierele și stilurile creatorilor activi în a doua jumătate a secolului XX și începutul secolului XXI, consolidând statutul artei metalelor ca domeniu de sine stătător. Tematica identității profesionale este continuată în articolul *Școala autohtonă de giuvaiergerie: nume necunoscute și pe nedrept pierdute*[188], o pledoarie pentru recuperarea memoriei bijutierilor marginalizați. Seria de studii publicate în reviste științifice, precum *Metalul*

Молдова. În: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, Ed. 2, 23-24 iunie 2022, Chişinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim", 2022, Ediția 2, c. 71-72.

[183] ANGELESCU, C. *Veșmânt și podoaba*. București: Albatros, 1979. 222 p.

[184] CONDRATICOVA, L. *Arta bijuteriilor din Moldova*. Iași: Lumen, 2010. 286 p.

[185] CONDRATICOVA, L. *Dicţionarul bijuteriilor: portrete de creaţie ale meşterilor din RSS Moldovenească.* În: Enciclopedica. Revista de istorie a științei și studii enciclopedice, 2012, nr. 1 (2), p. 73-79.

[186] CONDRATICOVA, L. *Ateliere de croitorie şi bijuterie în Basarabia interbelică: influenţe est- şi vest-europene*. În: Arta şi tradiţia în Europa, Studii de specialitate, Festival internaţional, Ediţia a VI-a. Iaşi: Casa Corpului Didactic „Spiru Haret", 2015. p. 149-154.

[187] CONDRATICOVA, L. *Arta metalelor: portrete de creație ale bijutierilor și meșterilor de artă decorativă (a doua jumătate a secolului al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea).* Iași: Doxologia, 2021. 315 p.

[188] CONDRATICOVA, L. *Școala autohtonă de giuvaiergerie: nume necunoscute și pe nedrept pierdute*. In: Chișinău: Cultura promovării imaginii orașului, Chișinău: 2023, p. 332-339.

ca pistă de lansare a artiștilor plastici[189]*, Chișinău – centru al dezvoltării artei metalelor*[190] sau *Contemporary Jewellery between History, Art and Symbol*[191], propune perspective interdisciplinare care plasează bijuteria la intersecția dintre artă, design și patrimoniu, consolidându-i statutul teoretic și istoric în cadrul artelor decorative.

În colaborare cu M. Cercașin și T. Bujorean, L. Condraticova a investigat rolul accesoriilor în sistemul vestimentar tradițional și ceremonial, evidențiind în mai multe articole funcția semiotică a bijuteriei tradiționale ca purtătoare de sensuri și simboluri în cadrul ritualurilor.[192] În completare, studiul *Expedițiile etnografice și importanța lor în dezvoltarea artizanatului din RSS Moldovenească*[193] demonstrează cum cercetarea de teren a contribuit la documentarea și revigorarea meșteșugurilor tradiționale, inclusiv în domeniul bijuteriei și accesoriilor. Opera L. Condraticova configurează astfel o cartografiere culturală riguroasă a artei bijuteriilor și metalelor în Moldova, reconfirmând rolul acestor expresii artistice în formarea identității vizuale și în patrimoniul decorativ național. În această direcție, contribuțiile recente ale I. Maţcan-Lîsenco completează perspectiva istorică printr-o abordare contemporană, orientată atât spre creația unor maeștri consacrați, precum Olga Tiron[194] sau Adrian Maţcan[195], cât și spre explorarea inovațiilor tehnologice[196], a materialelor neconvenționale[197] și a soluțiilor eco-

[189] CONDRATICOVA, Liliana. *Metalul ca pistă de lansare a artiștilor plastici Ludmila Odainic și Lidia Ceban-Boico*. In: Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos", 2022, nr. 1(64), p. 115-118.
[190] CONDRATICOVA, L. *Orașul Chișinău – centru al dezvoltării și afirmării artei metalelor.* In: Dialogica, revista de studii culturale si literatura, 2022, nr. 1, p. 81-90.
[191]CONDRATICOVA, L. *Contemporary Jewellery between History, Art and Symbol. În: Postmodern Openings,* Year 2, Vol. 7, September, 2011, p. 53-65.
[192] CONDRATICOVA, L., BUJOREAN, T. *Confecționarea costumelor naționale și a accesoriilor pentru Festivalul Mondial de Tineret (Moscova, 1957) în cadrul atelierului „Promhudojnik" din Chișinău*. În: Arta. Seria arte vizuale. Chișinău, 2019, p. 155-162; CONDRATICOVA, L., CERCAȘIN, M. *Locul și rolul accesoriilor în sistemul vestimentar nupțial*. In: *Arta* , 2019, nr. 1(AV), p. 146-150; CONDRATICOVA, L., CERCAȘIN, M. *Ceremonialul nupțial: accesorii laice și de cult religios.* În: Dialogica, revista de studii culturale si literatura, 2020, nr. 1,p. 69-75.
[193] CONDRATICOVA, Liliana, BUJOREAN, Tatiana, CERCAȘIN, Marina, TOCARCIUC, Alina, PINTILEI, Elena. Expedițiile etnografice și importanța lor în dezvoltarea artizanatului din RSS Moldovenească. In: Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos", 2020, nr. 2(57), p. 144-154. ISSN 1857-0461.
[194] MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Olga Tiron (Popovskii) — maestrul bijuteriilor artistice contemporane basarabene.* In: Învățământul artistic – dimensiuni culturale, 15 aprilie 2022, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: "Notograf Prim" SRL, 2022, p. 146-151.
[195] MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Adrian Matcan: biography and creation of the bessarabian jeweler in the 21st century*. In: Tradiţii şi procese etnice, Ed. Ediţia a 4-a, 30 martie 2023, Chişinău. Chişinău: Notograf Prim, 2023, Ediția 4, p. 72.
[196] MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Information technologies in the field of jewelry. Use of 3D design and modeling software.* In: Horizons for sustainability, Ed. Ediția 2, 2 ianuarie 2023, Tîrgu Jiu. Târgu-Jiu: 2023, Ediția 2, p. 31-38. MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Smart jewelry design, aesthetics and innovation in the digital age.* In: Journal of Social Sciences, 2024, vol. 7, nr. 4, p. 42-53.
[197] MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Valorificarea materialelor neconvenționale prin prisma articolelor de podoabă vestimentară contemporană.* In: Învățământul artistic – dimensiuni culturale, 7 aprilie 2023, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Notograf Prim, 2023, p. 177-182.

friendly[198]. Cercetările sale evidențiază rolul podoabelor ca elemente definitorii în discursul vestimentar și subliniază impactul lor estetic, cultural și identitar. Totodată, analiza bijuteriei în spațiul sovietic și est-european[199] oferă repere esențiale pentru înțelegerea conexiunilor dintre artă, ideologie și modă, deschizând noi perspective pentru orientarea artei vestimentare către digitalizare, sustenabilitate și inovație creativă. Literatura de specialitate dedicată accesoriilor și bijuteriilor din Republica Moldova devine, prin aceste contribuții, un instrument esențial pentru înțelegerea modului în care tradițiile locale sunt păstrate, valorizate și reinterpretate, oferind surse de inspirație atât pentru cercetători, cât și pentru creatori contemporani interesați de interferența dintre meșteșug și design artistic.

În același context, cercetările semnate de M. Cercașin propun o analiză aprofundată a simbolismului și arhitectonicii ansamblului vestimentar nupțial din Basarabia și RSS Moldovenească. Articolul *Costumul nupțial și sursele sale de cercetare* inventariază și evaluează critic categoriile documentare relevante pentru înțelegerea ansamblului ceremonial.[200] Totodată, teza de doctorat *Ansamblul vestimentar nupțial din Basarabia și RSS Moldovenească: aspecte etno-istorice* examinează piesele, funcțiile și simbolurile în corelație cu contextul social și istoric, oferind un cadru metodologic util pentru studiile privind costumul ceremonial.[201]

O altă dimensiune a lucrării noastre cuprinde noutatea artistică, adaptabilitatea procesului la diverse condiții și inovația tehnologică a domeniului. A. Wipprecht, în cercetările sale, examinează cum tehnologia transformă îmbrăcămintea într-un mediu interactiv, cu funcții creative și comunicaționale.[202] Fr. Granata, în *Experimental Fashion: Performance Art, Carnival and the Grotesque Body*, analizează moda experimentală ca practică artistică care utilizează tehnologia și performance-ul pentru a contesta normele estetice și sociale.[203]

În sfera relației dintre tehnologie și design vestimentar, Br. Quinn, în lucrarea *Techno Fashion*, analizează cum noile materiale și inovațiile digitale transformă atât aspectul hainelor, cât și funcțiile lor. Autorul argumentează că tehnologia pornește de la instrumentele de producție și devine o forță estetică, ce redefinește limitele formale și conceptuale ale modei.[204] Noile

[198] MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Eco-Friendly Innovations in Contemporary Adornment and Fine Jewelry Design for A Sustainable Future.* In: Intertext, 2025, nr. 1(65), p. 157-166.
[199] MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Jewelry design: a perspective on social and aesthetic changes in the USSR and Eastern Europe in the 20-21st century.* In: Journal of Social Sciences, 2024, vol. 7, nr. 1, p. 80-90.
[200] CERCAȘIN, M. *Costumul nupțial și sursele sale de cercetare*. In: Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos", 2020, nr. 4(59), p. 130-136.
[201] CERCAȘIN, M. *Ansamblul vestimentar nupțial din Basarabia și RSS Moldovenea*scă. 232 p.
[202] WIPPRECHT, A. *Technosensual. where fashion meets technology*. Verlag: Monochrom, 2012. 120 p.
[203] GRANATA, Fr. *Experimental Fashion: Performance Art, Carnival and the Grotesque Body*. London: I.B. Tauris, 2017. 232 p.
[204] QUINN, Br. *Techno Fashion*. Oxford: Berg Publishers, 2002. 207 p.

metode de predare și aplicare a tehnologiilor moderne în designul vestimentar sunt tratate de A. Simac și E. Reabenchi.[205] V. Frunze și M. Irovan extind cercetările asupra schimbărilor climatice, epuizării resurselor și degradării mediului, care generează crize existențiale pentru umanitate. Autorii subliniază impactul considerabil al industriei modei și textilelor, ca unul dintre principalii emițători de gaze cu efect de seră. În acest context, tranziția spre o modă sustenabilă și circulară devine imperativă, necesitând inovații în modele de afaceri, tehnologii și practici sociale pentru a produce articole conforme principiilor sustenabilității și circularității.[206]

În spațiul nostru cultural, designerul și cercetătorul E. Reabenchi se centrează pe problema anticipării direcțiilor modei, subliniind că, în designul vestimentar contemporan, observarea transformărilor sociale nu este suficientă. Este necesară o strategie proactivă de prognoză a tendințelor, care să stimuleze inovația în materiale, tehnologii și metode de producție, asigurând astfel un impact social și comercial pozitiv.[207] O direcție devenită tot mai relevantă demonstrează că, în designul vestimentar contemporan, nu este suficientă doar observarea schimbărilor sociale, ci este esențială și abordarea proactivă prin anticiparea și formularea rapidă a tendințelor, utilizând tehnici de prognoză pentru a inova în domeniul materialelor, tehnologiilor și metodelor de producție, asigurând astfel un impact social și comercial pozitiv.[208] În același context, designerul examinează schimbările survenite în limbajul profesional al domeniului.[209] Lucrarea sa *Influența tehnologiilor moderne asupra creării formei costumului istoric stilizat*, elaborată în cadrul masteratului *„Modelarea artistică a costumului”*, analizează felul în care software-urile de design, imprimarea 3D și inteligența artificială influențează reinterpretarea costumului istoric, pledând pentru păstrarea valorilor simbolice și culturale. Integrarea tehnologiilor avansate propune o viziune transdisciplinară, ce valorifică patrimoniul vestimentar într-o formă adaptată prezentului.[210] Un alt demers semnificativ este volumul *Ilustrația de modă*

---

[205] SIMAC, A., REABENCHI, E. *Efficient methods of individual study of students in the creative realization of textile design.* In: Актуальні проблеми сучасного дизайну, 25 aprilie 2024, Київ. Київ: 2024, Vol.3, p. 227-229.

[206] FRUNZE, V., IROVAN, M. *Dezvoltarea unor produse sustenabile prin aplicarea principiilor modei circulare.* În: Creativitate. Tehnologie. Marketing, Ed. IV, 31 martie 2023, Chișinău. Chișinău: „Tehnica-UTM”, 2023, IV, p. 172-177.

[207] REABENCHI, E. *Analysis and prediction of fashion trends. How social trends affect fashion.* In: Science and education: new approaches and perspectives. Selective collection of abstracts, Ed. 25, 24-25 martie 2023, Chișinău. Chișinău: CEP UPSC, 2023, Seria 25, p. 40.

[208] REABENCHI, E. *Analiza și predicția tendinței modei. Cum influențează tendințele sociale moda* . In: Science and education: new approaches and perspectives, Ed. 25, 24-25 martie 2023, Chișinău. Chișinău: CEP UPSC, 2023, Seria 25, Vol.3, p. 178-183.

[209] REABENCHI, E. *Fashion slangism – jargon sau argou? O direcție modernă în design vestimentar*. In: Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine, Ed. 8, 8-9 februarie 2024, Chișinău. Iași – Chișinău-Lviv: 2024, Ediția 9, p. 255-256.

[210] REABENCHI, E. *Influența tehnologiilor moderne asupra creării formei costumului istoric stilizat.* Chișinău: CEP UPSC, 2025. 40 p.

în Republica Moldova, care aduce în prim-plan un segment artistic adesea marginalizat. Lucrarea oferă o panoramă de la perioada sovietică până la contemporaneitate, evidențiind formarea treptată a unei viziuni autonome în care ilustrația devine etapă esențială a procesului creativ: linia se transformă în idee, iar silueta – în discurs vizual.[211]

Un rol esențial în clarificarea stadiului artei vestimentare autohtone îl au studiile publicate în revistele științifice din Republica Moldova. Creația designerului Alina Lupu-Leancă este analizată de L. Florea-Donica[212], iar Iu. Gherman examinează industria modei locale pornind de la brandul *Sophie* al creatoarei Elena Zbîrnea, evidențiind direcțiile estetice și conceptul colecțiilor sale de rochii de mireasă[213].

A. Simac, împreună cu designeri din Ucraina, analizează moda stradală globală, relevând diversitatea expresiilor culturale, influențele subculturii și tendințele actuale[214]. Totodată, autoarele sistematizează soluțiile cromatice, stilistice și estetice aplicate în designul contemporan.[215] Printre cercetările recente privind relația tradiție–design se remarcă lucrările A. Tocarciuc, E. Florea-Burduja și S. Cangaș, care investighează valorificarea ornamenticii basarabene și potențialul textilelor tradiționale în ecodesign.[216]

Materialele textile și caracteristicile lor fizice ocupă un rol important în arta vestimentară. În lucrarea semnată de V. Bajenov se acordă deosebită atenție materialelor contemporane produse în condiții de fabrică, tipologia lor și proprietățile în procesul de confecționare a textilelor, precum sicalitățile lor fizice și decorative[217]. Rolul și locul artei vestimentare în domeniul designului și bazele compoziției costumului fac obiectul monografiei F. M. Parmon.[218]

---

[211] REABENCHI, E. *Ilustrația de modă în Republica Moldova*. Chișinău: Cartier, 2025. 111 p.

[212] FLOREA-DONICA, L. *Creația artistică a designerului vestimentar Alina Lupu-Leancă.* În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 10, 30-31 mai 2018, Chișinău. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2018, Ediția 10, p. 153.

[213] ГЕРМАН, Ю. *Естетика брендових весільних суконь sophie дизайнера – Олена Збирня.* In: Актуальні проблеми сучасного дизайну, 27 aprilie 2023, Київ. Київ: 2023, Vol.1, p. 184-187.

[214] PAȘKEVICI, K., SIMAC, A., ЧУПРІНА, Н., МАЛЬКО, А., PETROVA, O. *Вулична мода як творче джерело для розробки сучасних колекцій молодіжного одягу*. In: Актуальні проблеми сучасного дизайну, 27 aprilie 2023, Київ. Київ: 2023, Vol.1, p. 233-235.

[215] PAȘKEVICI, K., ХАВІК, П., SIMAC, A., KASS, B. *Аналіз флористичних принтів в колекціях сучасних дизайнерів одягу.* In: Актуальні проблеми сучасного дизайну, 27 aprilie 2022, Київ. Київ: 2022, Vol.1, p. 191-194.

[216] TOCARCIUC, A., FLOREA-BURDUJA, E., CANGAŞ, S. *Tendinţe de valorificare a motivelor ornamentale basarabene în vestimentaţia actuală.* În: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, 22 iunie 2021, Chişinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim", 2021, Ediția 1, p. 42. TOCARCIUC, A. *Modalităţi de valorificare a textilelor: de la tradiţional la ecodesign*. În: Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos", 2022, nr. 4(67), pp. 150-156.

[217] БАЖЕНОВ, В. *Материалы для швейных изделий.* Москва: Лёгкая и пищевая пром-ть. 1982. 312 с.

[218] ПАРАМОН, Ф. *Композиция костюма.* Москва: Легпромбытиздат, 1985. 264 с.

Mijloacele digitale de proiectare a colecțiilor vestimentare au fost analizate de către A. Palamarciuc.[219]

Educația continuă a generațiilor de designeri este crucială în asigurarea dezvoltării domeniului. L. Răcilă, în colaborare cu A. Simac, a promovat valorile autentice în formarea personalităților creative, subliniind rolul educației estetice și vizuale în dezvoltarea sensibilității față de costumul tradițional și detaliind etapele de însușire a principiilor și regulilor designului vestimentar.[220]

Analiza acestor lucrări a format platforma teoretică și a pus în valoare nivelul actual de cercetare a domeniului, pe care se fundamentează teza noastră. Contribuțiile științțifice valorizate demonstrează interconexiunea profundă dintre dimensiunile estetice, culturale, ecologice și tehnologice ale modei contemporane. În contextul cercetării artei vestimentare din Republica Moldova, aceste perspective oferă un cadru interpretativ larg și actual, necesar pentru înțelegerea complexității fenomenului vestimentar ca formă de expresie artistică, identitară și socială.

Corelate, rezultatele acestor cercetări au fundamentat o bază teoretico-metodologică de referință pentru studiul nostru, furnizând modele de cercetare specifice anumitor probleme, perioade și autori.

Ca fenomen social, arta vestimentară se circumscrie și cadrului legislativ, prin care creația este protejată și circumscrisă unui sistem internațional. Actele normative, convențiile internaționale și documentele oficiale au un rol esențial în cercetarea evoluției artei vestimentare din Republica Moldova, căci asigură cadrul legislativ și metodologic pentru protejarea și valorificarea patrimoniului. Între reperele majore se numără *Legea culturii*[221], *Legea privind meșteșugurile artistice populare*[222], care susține conservarea tehnicilor tradiționale de confecționare, și *Legea privind protejarea patrimoniului cultural imaterial*[223], ce consacră importanța transmiterii intergeneraționale a cunoștințelor. La nivel internațional, *Convenția UNESCO privind salvgardarea patrimoniului cultural imaterial*[224] cuprinde mecanisme de recunoaștere și protecție, iar *Strategia patrimoniului cultural european pentru secolul al XXI-*

[219] PALAMARCIUC, A. *Mijloace digitale de proiectare a colecțiilor vestimentare*. În: Creativitate. Tehnologie. Marketing, Ed. IV, 31 martie 2023, Chișinău. Chișinău: Editura "Tehnica-UTM", 2023, IV, p. 108-113.
[220] RĂCILĂ, L., SIMAC, A. *Valorile estetice. Puterea educativ-formativă a designului vestimentar*. În: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe ale Educaţiei), 2008, nr. 9(19), p. 124-127.
RĂCILĂ, L., SIMAC, A. *Arta costumului ca mijloc de educaţie estetică*. În: Revistă de ştiinţe socioumane, 2009, nr. 2(12), p. 42-47.
[221] Legea *culturii*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr. 413, 1999, nr 83-86 art. 401. MODIFICAT LP172 din 27.07.18, MO321-332/24.08.18 art.529; în vigoare 24.08.18.
[222] Legea *Privind meşteşugurile artistice populare.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 84–86, p. 6-11
[223] Legea *Privind Protejarea Patrimoniului Cultural Imaterial.* 29 martie 2012.
[224] Convenţia UNESCO *Privind salvgardarea patrimoniului cultural imaterial*. Paris, 17.10.200

lea[225] promovează integrarea patrimoniului vestimentar în politicile de dezvoltare durabilă și educație artistică. Un document de referință este *Dosarul elementului de patrimoniu cultural imaterial: Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală în Republica Moldova*[226], care legitimează această piesă ca simbol identitar național. Complementar, *Inventarul național al Patrimoniului cultural imaterial al Republicii Moldova*[227] instituie standarde descriptive și metodologice utile cercetării, documentării și transmiterii meșteșugurilor în designul vestimentar contemporan.

1.2. Metodologia cercetării evoluției artei vestimentare

Baza documentară de referință reunește colecții muzeale, arhive vizuale (schițe, fotografii), reviste, colecții de autor și documente privind patrimoniul cultural imaterial (PCI). Materialele au fost selectate după criterii clare: reprezentativitate tipologică, relevanță estetică (inovație formal-stilistică), trasabilitate documentară (proveniență, datare) și impact în câmpul artistic (expuneri, premii, receptare critică). Sunt excluse replicile comerciale fără documentație și materialele cu autenticitate incertă. Pe acest fundament documentar, capitolul de față integrează o paletă largă de metode de cercetare, necesare pentru o lectură coerentă și nuanțată a fenomenului.

Metodologic, studiul îmbină procedee generale ale cercetării (*idealizare, inducție/deducție, analiză–sinteză*) cu instrumente specifice antropologiei vizuale și culturale. Baza empirică include *observație participativă*, *interviuri* semi-structurate, *chestionare* și *documentare de teren*; *observația participativă* a deschis acces către nivelurile funcționale și simbolice ale pieselor, valorificate în reinterpretările contemporane. Abordarea este contextualistă, corelând fenomenele vestimentare cu procesele istorice, sociale și culturale din Republica Moldova și folosește *metoda reversivă* (întoarcerea la sursele arhaice și formele originare) pe baza literaturii și arhivelor. Analiza recurge la *comparație, investigație istorico-analitică, analogie, sistematizare* și *generalizare* pentru a distinge specificul local și convergențele europene. Dintr-o perspectivă integratoare, costumul este examinat *axiologic*, *imagologic* și *tipologic*, precum și *hermeneutic, semiologic* și *naratologic*, ca „text" cultural și

[225] *Strategia Patrimoniului cultural european pentru secolul XXI,* 2017 [online] [citat 03.02.2021]. Disponibil: https://patrimoniu.ro/strategia-patrimoniului-cultural-european-pentru-secolul-xxi
[226] Dosar al elementului de patrimoniu cultural imaterial: *Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală în Republica Moldova* [citat 03.02.2022]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/dosar_de_patrimoniu_camasa_cu_altita_1.pdf
[227] *Patrimoniul cultural imaterial al Republicii Moldova* [online] [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://patrimoniuimaterial.md/ro/pagini/registrul/fi%C8%99ele-elementelor-de-patrimoniu-cultural-imaterial

vehicul de memorie. Metoda *istorico-comparativă* asigură contextualizarea europeană, iar *analiza formal-stilistică* explică limbajul vizual al creațiilor.

Pentru a evidenția complexitatea și dinamica artei vestimentare din Republica Moldova în context european, capitolul de față completează paleta metodelor de cercetare: *analiza istorică, analiza iconografică și iconologică, metoda etnografică, analiza de conținut, sociologia modei, cercetarea-acțiune și metoda comparativă/interculturală ș.a.*, fiecare oferind instrumente specifice pentru investigarea, interpretarea și contextualizarea artei vestimentare.

Metoda analizei istorice permite contextualizarea cronologică și socială a costumului, evidențiind atât schimbările de stil, cât și factorii care au influențat evoluția vestimentației. În cercetarea academică această metodă implică investigarea surselor documentare – inclusiv arhive, texte de epocă, ilustrații, cataloage de muzeu – și corelarea lor cu contextul socio-politic și economic. J. Ashelford, în volumul său dedicat istoriei costumului european, subliniază rolul crucial al *analizei istorice* pentru a înțelege relația dintre modă, evenimentele istorice și schimbările sociale.[228] De asemenea, E. Panofsky arată că orice obiect de artă (inclusiv piesa vestimentară) trebuie studiat în contextul său istoric pentru a fi interpretat corect, nu doar ca formă, ci și ca produs al epocii sale.[229]

În raport cu spațiul Republicii Moldova, această metodă oferă instrumentele necesare pentru a reconstitui etapele de transformare ale vestimentației și pentru a evidenția influențele venite din Europa Centrală, de Est și din Balcani. De exemplu, putem urmări modul în care modernizarea, urbanizarea sau contactul cu moda occidentală după 1991 au dus la reinterpretarea și revalorificarea elementelor de port popular, similar cu tendințele observate în Belarus, Ucraina sau România.În cadrul cercetărilor a fost realizată analiza perioadelor istorice majore și a impactului acestora asupra structurii, decorului și funcțiilor costumului tradițional și urban, precum și a schimbărilor sociale și economice care au influențat producția și percepția vestimentației în raport cu transformările europene.

Analiza iconografică este o metodă fundamentală în studiul artei vestimentare, permițând identificarea, inventarierea și interpretarea compoziției costumului, a ornamenticii și a simbolurilor. Această metodă își are originile în istoria artei europene, fiind teoretizată și aplicată sistematic de cercetători precum E. Panofsky și A. Warburg.[230] În domeniul vestimentar, *analiza*

[228] ASHELFORD, J. *The Art of Dress: Clothes and Society 1500-1914*. Great Britain: NTE Ltd, 1996. 320 p. 5
[229] PANOFSKY, E. *Studies in Iconology: Humanistic Themes in the Art of the Renaissance*. Oxford: Oxford University Press, 1939. 262 p.
[230] WARBURG, A. *The Renewal of Pagan Antiquity: Contributions to the Cultural History of the European Renaissance*. Los Angeles: Getty Research Institute, 1999. 873 p.

iconografică presupune observarea atentă a elementelor decorative, a cromaticii, a locului și a modului în care sunt dispuse pe piesele de costum, precum și a variațiilor regionale și temporale. Interpretarea acestor motive se face raportându-le la surse istorice, documente etnografice, dar și la contextul social sau la semnificațiile atribuite de comunitate. Această metodă este indispensabilă pentru descifrarea universului simbolic al portului tradițional, dar și pentru evidențierea arhetipurilor vizuale comune spațiului european. De exemplu, motive precum *pomul vieții*, *soarele* sau *steaua* se regăsesc, cu variații, în ornamentica din Europa Centrală, de Est și din Balcani, reflectând atât rădăcini arhaice comune, cât și adaptări locale. Studii comparative realizate de L. Moisei au demonstrat că, pe lângă universalitatea unor teme decorative, există și o bogată diversitate regională, determinată de istoria, credințele și resursele comunităților.[231]

În cercetarea artei vestimentare din Republica Moldova, *analiza iconografică* este importantă pentru inventarierea motivelor recurente din decorul pieselor din patrimoniul național; pentru descifrarea simbolicii culorilor și a compozițiilor vizuale, atât în costumul festiv, cât și în cel cotidian; studierea influențelor externe și a proceselor de reinterpretare vizuală, mai ales în creațiile designerilor contemporani care valorifică motive și tehnici din arta tradițională.

Metoda iconologică, dezvoltată de E. Panofsky, constituie nivelul cel mai înalt al interpretării în cercetarea artei vizuale, incluzând arta vestimentară. Dacă analiza iconografică se concentrează asupra identificării motivelor și simbolurilor vizibile, *iconologia* merge mai departe, vizând interpretarea sensurilor profunde, a valorilor colective, a ideologiilor și a „viziunilor despre lume” (*Weltanschauung*) pe care le reflectă costumul.[232] Panofsky argumentează că orice operă de artă, inclusiv obiectele vestimentare, trebuie plasată în contextul său cultural, social, religios și intelectual, pentru a-i putea descifra semnificațiile ascunse și rolul în definirea identității comunitare.[233] Astfel, *metoda iconologică* presupune corelarea datelor istorice, sociale, mitologice și literare cu imaginea sau artefactul analizat, pentru a înțelege mesajele subtile și ideologiile transmise prin intermediul vestimentației.[234] Aplicarea *iconologiei* la cercetarea costumului din Republica Moldova poate oferi perspective valoroase asupra modului în care portul popular a funcționat ca instrument de negociere a identității, de rezistență culturală, de afirmare națională sau de adaptare la procesele de modernizare. De exemplu, reinterpretarea pieselor din patrimoniul textil pe podiumurile de modă internaționale nu mai are

[231] MOISEI, L. *Ornamentica țesăturilor tradiționale din Republica Moldova.* Teza de doctor. Chișinău, 2015. 196 p.
[232] PANOFSKY, E. *Meaning in the Visual Arts*. Chicago: University of Chicago Press, 1983. 384 p.
[233] PANOFSKY, E. *Studies in Iconology: Humanistic Themes in the Art of the Renaissance*. 262 p.
[234] TAYLOR, L. *The Study of Dress History*. Manchester: Manchester University Press, 2002. 296 p.

doar o semnificație decorativă sau identitară, ci și una politică și culturală, reflectând dialogul între tradiție și globalizare.[235]

Metoda etnografică este fundamentală în cercetarea artei vestimentare, deoarece permite investigarea vie a practicilor, tehnicilor și semnificațiilor asociate costumului în cadrul comunităților. Această metodă presupune imersiunea cercetătorului în mediul studiat, prin *observație participativă,* realizarea de *interviuri*, documentarea proceselor de creație, a contextelor de purtare și a ritualurilor sociale.[236] Conform lui Cl. Geertz, cheia antropologiei și etnografiei este realizarea unei *descrieri dense*, care să capteze nu doar faptele vizibile, ci și sensurile pe care actorii sociali le atribuie obiectelor vestimentare, tehnicilor de lucru și simbolurilor.[237] Această abordare oferă perspective unice asupra modului în care tradițiile sunt transmise, adaptate și valorificate în epoca modernă, dar și asupra modului în care se construiesc identitatea și coeziunea socială.[238]

În spațiul european, *metoda etnografică* a fost aplicată cu succes în cercetarea costumului popular din mai multe țări. Ea și-a demonstrat eficiența în studiile de teren, atelierele participative și interviurile cu artizani sau purtători de costume dezvăluie legăturile dintre patrimoniu, inovație și contextul socio-economic. În Republica Moldova, această metodă a fost practicată la inventarierea colecțiilor de modă, a pieselor tradiționale, la documentarea festivalurilor, expozițiilor, șezătorilor, a atelierelor meșteșugărești, a procesului de transmitere a tehnicilor străvechi, precum și a narativelor locale despre portul popular. Un rol important aici îl ocupă *observația participativă* cu valențe multiple, în cazul nostru utilizată împreună cu *intervievarea* designerilor, meșterilor populari, cadrelor didactice. *Metoda etnografică* ne-a facilitat documentarea procesului de confecționare a pieselor din portul popular, corelând etapele practice cu simbolistica transmisă de meșteri populari.

Analiza de conținut este o metodă esențială pentru cercetarea diverselor aspecte ale artei vestimentare, în special pentru determinarea conținuturilor principalelor tendințe ale acestei arte, care punctează evoluția acestui domeniu. Această metodă presupune investigarea sistematică, calitativă și cantitativă, a colecțiilor, expozițiilor, creațiilor unor artiști sau ateliere, dar și a textelor, imaginilor, publicațiilor de specialitate, arhivelor muzeale, materialelor media și a platformelor digitale, pentru a extrage teme recurente, tendințe vizuale sau discursuri dominante

[235] BARTHES, Roland. *The Fashion System.* 351 p.
[236] HAMMERSLEY, M., ATKINSON, P. *Ethnography: Principles in Practice*. 4th Edition. London: Routledge, 2019. 288 p.
[237] GEERTZ, C. *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books, 1973. 478 p.
[238] PINK, S. *Doing Visual Ethnography*. 4th Edition. London: SAGE Publications Ltd, 2021 304 p.

privind patrimoniul vestimentar. Metoda pune în valoare nu doar descrierea fenomenului vestimentar, ci și evidențierea narativelor despre tradiție, inovație, identitate, sustenabilitate sau globalizare, prezente în arhive, cataloage, reviste de modă, emisiuni TV, campanii de promovare sau social media. În domeniul european al modei, analiza de conținut a fost folosită pentru a compara discursurile despre patrimoniu în reviste precum *Vogue, Harper's Bazaar, Marie Claire* sau *L'Officiel*, pentru a urmări strategiile de branding ale caselor de modă și pentru a documenta prezența elementelor tradiționale în colecțiile contemporane.[239] *Analiza de conținut* permite investigarea modului în care patrimoniul vestimentar este prezentat și reinterpretat în mass-media, pe platforme culturale sau în arhive muzeale. În contextul cercetării artei vestimentare din Republica Moldova, această metodă oferă un cadru riguros pentru interpretarea temelor recurente, precum autenticitatea, identitatea, sustenabilitatea și valorizarea tradiției.

Sociologia modei oferă un cadru teoretic și metodologic indispensabil pentru analiza fenomenelor vestimentare ca expresii ale relațiilor sociale, identității colective, structurilor de putere și schimbării culturale.[240] Această abordare depășește simpla descriere a costumului, investigând sistemul modei ca pe un câmp complex de interacțiuni între creatori, consumatori, mass-media, instituții culturale și piață.[241] P. Aspers și Fr. Godart arată că moda funcționează ca un sistem social dinamic, unde inovația și tradiția coexistă, iar noile tendințe rezultă din procese de negociere, imitare, diferențiere și validare socială.[242] Sociologia modei oferă un cadru pentru înțelegerea artei vestimentare ca fenomen social, reflectând procesele de construcție identitară și integrare culturală. În Republica Moldova, această metodă evidențiază modul în care portul tradițional este reinterpretat în contextul globalizării, migrației și urbanizării, inclusiv prin design contemporan și promovare în mediul digital.

Cercetarea-acțiune este o metodă aplicativă, inovatoare și reflexivă, tot mai folosită în domeniul artei, designului și patrimoniului cultural.[243] Ea implică participarea directă a cercetătorului în procesul creativ, documentarea experimentală a tehnicilor tradiționale și colaborarea cu meșteșugari, designeri sau comunități locale, pentru a genera cunoaștere aplicată și transformativă. În studiul artei vestimentare, această metodă presupune nu doar observarea sau analiza pieselor, ci și realizarea efectivă de obiecte vestimentare (ex. reconstituirea unor piese

[239] BREWARD, C.; EVANS, C. *Fashion and Modernity*. Oxford: Berg, 2005. 232 p.
[240] BARNARD, M. *Fashion Theory: An Introduction*. 2nd Edition. London: Routledge, 2014. 244 p. 6
[241] ENTWISTLE, J. *The Fashioned Body: Fashion, Dress and Modern Social Theory*. 247 p.
[242] ASPERS, P.; GODART, Fr. *Sociology of Fashion: Order and Change.* In: Annual Review of Sociology, vol. 39, Palo Alto, CA: Annual Reviews, 2013. p. 171–192.
[243] ROSE, G. *Visual Methodologies: An Introduction to Researching with Visual Materials*. 5th Edition. London: Sage, 2001. 240 p.

din costumul tradițional, integrarea unor tehnici vechi în colecții moderne), urmată de documentarea etapelor de lucru și evaluarea impactului cultural și social. *Cercetarea-acțiune* aduce un plus de relevanță și actualitate demersului științific, demonstrând că patrimoniul vestimentar nu este doar un subiect de studiu, ci și o sursă vie, capabilă să inspire, să educe și să susțină dezvoltarea comunităților contemporane. Pentru Republica Moldova, *cercetarea-acțiune* poate însemna: participarea la ateliere de confecționare și documentare a pieselor tradiționale, urmărind procesul de la selecția materialelor până la tehnicile de realizare a pieselor costumului; colaborarea între designeri contemporani și meșteri populari pentru a crea colecții care să valorifice patrimoniul local, testând impactul acestora la nivel social și în sfera modei europene; reflectarea critică asupra propriului proces creativ, pentru a evidenția modul în care tradiția poate fi sursă de inovație și factor de dialog intercultural.

Metoda comparativă, sau *analiza interculturală,* permite plasarea artei vestimentare într-un context european sau global, evidențiind atât elementele comune, cât și specificitățile locale. Studiul paralel al motivelor, tehnicilor și semnificațiilor relevă dinamica transferului și adaptării culturale, deoarece un fenomen este mai bine înțeles în relație cu alte contexte. În domeniul vestimentației, această metodă a fost folosită de J. Peacock pentru a urmări circulația motivelor decorative, influențele reciproce între spații geografice și resemnificarea portului tradițional în contextul modernității europene.[244] În cazul Republicii Moldova, *metoda comparativă* permite analizarea asemănărilor și diferențelor dintre costumul tradițional moldovenesc și cel al altor țări din regiune, precum și a modului în care portul popular este adaptat și promovat în contextul tendințelor europene și al schimburilor culturale. *Metoda comparativă/interculturală* nu doar evidențiază relațiile de influență și circulație, ci și legitimează patrimoniul local ca parte integrantă a unei rețele europene de semnificații, valori și practici, contribuind la dialogul dintre tradiție și inovație.

Abordarea evoluției artei vestimentare din Republica Moldova impune în mod firesc o strategie metodologică interdisciplinară și integratoare, care să răspundă atât complexității fenomenului, cât și nevoii de contextualizare în spațiul european. Metodele prezentate – *analiza istorică, analiza iconografică și iconologică, cercetarea etnografică, analiza de conținut, sociologia modei, cercetarea-acțiune și comparația interculturală* – acoperă complementar toate nivelurile de investigare, de la evidențierea specificului tendințelor principale, contextualizarea cronologică și decodarea simbolică, până la observarea directă a practicilor actuale și raportarea

[244] PEACOCK, J. *The Chronicle of Western Costume: From the Ancient World to the Late Twentieth Century*. London: Thames & Hudson, 2003. 224 p.

la tendințele internaționale. Această sinergie metodologică permite articularea unei perspective științifice solide și reflexive, capabile să valorifice atât patrimoniul local, cât și dialogul cu valorile, modelele și inovațiile prezente în arta vestimentară europeană. Integrarea acestor metode favorizează o analiză nuanțată și relevantă a proceselor de conservare, reinventare și promovare a costumului, susținând astfel rolul artei vestimentare ca expresie vie a identității culturale și ca factor de coeziune și creativitate în societatea contemporană.

1.3. Concluzii la capitolul 1

Fundamentele teoretice și metodologice ale lucrării au fost elaborate pe baza considerării contribuțiilor altor autori și a dezvoltării problematicii de cercetare în conformitate cu obiectivele asumate. Viziunea științifică conturată în acest fel este în măsură să facă înțeles fenomenul artei vestimentare în toată complexitatea sa, ca formă de expresie artistică, culturală și identitară.

Studiul a demonstrat eficiența analizei artei vestimentare într-un cadru interdisciplinar, în care se intersectează perspectivele istorice, sociale, culturale, etnografice, estetice și tehnologice, deoarece vestimentația răspunde unor funcții practice, fiind în același timp un sistem complex de semne și valori, care reflectă atât identitatea individuală, cât și pe cea colectivă.

Conceptualizarea acestui domeniu s-a realizat prin valorificarea contribuțiilor teoretice ale cercetătorilor în studierea artei costumului și designului vestimentar, stabilind legătura dintre vestimentație și procesele sociale, economice și culturale în care acestea sunt integrate. Astfel, arta vestimentară este abordată ca fenomen complex aflat la intersecția dintre tradiție și inovație, dintre patrimoniu și experiment artistic contemporan, determinat de acțiunea a trei vectori.

Metodologia de cercetare aplicată în cadrul prezentei teze a urmărit abordarea interdisciplinară, capabilă să evidențieze evoluția artei vestimentare. Având în vedere specificitatea subiectului, demersul științific se fundamentează pe o ierarhie clară a metodelor științifice, adaptate la specificul cercetării vestimentare.

Metodele analizei și comparației istorice (nivel pre-iconografic) au dat rezultate în reconstrucția etapelor de dezvoltare ale artei vestimentare în perioada pre- și post-independență, prin identificarea transformărilor stilistice, a influențelor politice, culturale și economice. Această etapă a fost completată de contextualizarea internațională, pentru a plasa tendințele locale în raport cu dinamica modei europene și globale.

Pentru investigarea bogăției artistice a portului tradițional s-au dovedit a fi foarte potrivite metodele specifice etnografiei, contribuind la identificarea mecanismelor de promovare a unor

forme culturale de mare vivacitate, la evidențierea codurilor simbolice recurente în vestimentația autohtonă și la relevarea semnificațiilor culturale transmise intergenerațional.

Abordarea aspectelor iconologice ale domeniului a fost fundamentată prin metode semiotice, acestea fiind tratate ca manifestări ale mentalului colectiv, ale comunicării nonverbale și ca expresie a viziunilor de epocă. Astfel, forma, croiul, decorul, cromatica etc. au fost interpretate ca purtătoare ale *spiritului timpului*, revelând modul în care codurile tradiției sunt resemnificate conform limbajelor cu care operează designul contemporan.

Astfel, încadrarea teoretică a temei a beneficiat de un sistem complex metodologic, adecvat sarcinilor asumate, care a demonstat atât preferințele și prioritățile științifice ale premergătorilor în domeniu, cât și aspectele insuficient studiate. Constatăm în bibliografia domeniului o lacună privind cercetările asupra modului în care elementele tradiționale sunt recontextualizate în creația vestimentară modernă din Republica Moldova, precum și impactul noilor tendințe artistice, tehnologice și sustenabile asupra designului autohton. Această absență justifică actualitatea și relevanța științifică a demersului nostru, care își propune să contribuie la consolidarea unei perspective integrate asupra fenomenului vestimentar – în care trecutul, prezentul și viitorul se articulează într-un dialog creativ și critic.

2. DEZVOLTAREA ARTEI VESTIMENTARE

2.1. Moștenirea culturală între tradiție și aluviuni culturale: de la întemeierea Moldovei până la obținerea independenței Republicii Moldova

Arta vestimentară este parte a culturii și se subordonează inclusiv legităților culturale. Ea gravitează în jurul unor forme, modele, structuri, ritmuri etc., care alcătuiesc pivotul central al dezvoltării diacronice și are capacitatea de a reactualiza, de a resemantiza, de a restructura tezaurul artistic în funcție de provocările sociale, în același timp, de a tria, de a asimila, de a genera noi mijloace de expresie pentru a-și menține potențialul creativ. Este foarte important să examinăm aceste procese din perspectiva păstrării, îmbogățirii și promovării fenomenului artei naționale, văzută în toată bogăția relațiilor sale interdependente.

Evoluția artei vestimentare este profund interconectată cu principalele dimensiuni ale vieții sociale: structurile economice, religioase, politice, mediul rural sau urban, precum și cu formele de expresie vizuală și simbolică. După modelul conceptual dezvoltat de autorii Cl. Lévi-Strauss[245] și T. Parsons[246], studiul este ancorat în perspectivele, care cuprind toate manifestările artei vestimentare și care sut impregnate în structurile sociale. Aceste cadre teoretice demonstrează interdependența dintre transformările sociale majore și evoluția codurilor vestimentare, poziționând costumul atât ca un obiect utilitar, cât și ca un bogat fenomen cultural și artistic.

Aplicarea integrată a metodelor relevante a condus la conturarea unei perspective unitare și coerente asupra istoriei artei vestimentare în Republica Moldova, susținută atât prin interpretarea surselor documentare, cât și prin *interviuri* cu artiști plastici, designeri, tehnologi și specialiști implicați în producția vestimentară contemporană. În acest mod, cercetarea reflectă caracterul complex al vestimentației ca obiect de studiu interdisciplinar, aflat la intersecția dintre estetic, simbolic și identitar.

În procesul cercetării artei vestimentare din Republica Moldova este important să deslușim stratificările cultural-istorice și modul în care acestea au conturat domeniul. Iată de ce abordarea interdisciplinară este susținută de metodele teoretice și de investigarea sistematică a surselor vizuale și materiale, care facilitează reconstituirea formelor vestimentare istorice. Patrimoniul arheologic, pictura murală religioasă, miniaturile, artefactele textile, piesele muzeale și documentele de epocă constituie repere indispensabile pentru analiza contextuală a costumului

[245] LEVI-STRAUSS, Cl. *Le regard éloigné/ Privirea îndepărtată.* Paris: PLON, 1983. 398 p.
[246] PARSONS, T. *The Theory of Human Behavior in its Individual and Social Aspects.* In: The American Sociologist, 1996, vol. 27, nr. 4, p. 13–23.

și a modului în care acesta a evoluat. Studiile de specialitate, publicate în reviste științifice sau prezentate în cadrul simpozioanelor de profil, propun interpretări pertinente asupra simbolurilor, tehnicilor și funcțiilor pieselor de costum din diferite perioade. Aceste contribuții, corelate cu metodele iconografice și iconologice aplicate surselor vizuale, sintetizează o imagine mai precisă a realităților istorice și un suport valoros pentru creațiile contemporane inspirate din tradiție. În acest mod, cercetarea îmbină analiza teoretică cu explorarea surselor materiale și vizuale, susținând o înțelegere profundă și documentată a evoluției artei vestimentare ca formă de expresie artistică, identitară și culturală[247]. Analizând sursele istoriografice atât din țară, cât și de peste hotare, care vizează evoluția artei vestimentare în Republica Moldova, constatăm că studii remarcabile au fost realizate în diferite perioade istorice.

Vom remarca lucrarea lui Al. Alexianu, *Mode și veșminte din trecut*[248], vizând cinci secole de istorie a costumului românesc, o sursă fundamentală pentru teza de față, fiind bazată pe o documentare riguroasă și detaliată a evoluției vestimentației în spațiul românesc. În completare, lucrarea lui C. Nicolescu – *Istoria costumului de curte în ţările Române*[249]– aduce o perspectivă valoroasă asupra vestimentației aristocratice și a codurilor vizuale ale puterii, constituind un suport esențial în înțelegerea transformărilor de stil și simbolism din cadrul mediilor nobiliare românești. L. Popescu, în lucrarea sa *Moda feminină în vocabularul românesc: secolul al XIX-lea*[250], analizează detaliat terminologia specifică vestimentației feminine, reflectând influențele franceze și adaptările locale din epoca modernă, consolidând astfel dimensiunea lingvistică și culturală a modei în spațiul românesc. Aceste studii reflectă influențele istorice, sociale și culturale asupra costumului și deschid perspective pentru cercetarea artei vestimentare în Republica Moldova.

---

[247] **БЫЗГУ, Т.** *Многообразие источников необходимых для исследований в области истории одежды прошедших столетий.* В материалах XXX Международной научно-практической конференции Научный форум: Филология, искусствоведение и культурология. М.: МЦНО, 2019, p. 66-70. **БЫЗГУ, Т.** *Культурное наследие доисторических цивилизаций как важный источник для научных исследований в области развития искусства одежды на территории Молдовы.* În: Materiale Conferinței Științifico-Practice Internaționale, ediția - XXXII, Forumul științific: Filologie, istoria artei și studii culturale, 2020, nr. 1 (32), c. 11-18. **БЫЗГУ, Т.** *Монументальная живопись православных храмов Молдовы и Румынии как важнейший научный источник для исследования искусства одежды в эпоху правления молдавского господаря Стефана Великого.* В: Материалах Научно-Практической Конференции: Актуальные проблемы монументального искусства. СПб.: ФГБОУВО, 2020, с. 497-503.

[248] ALEXIANU, Al. *Mode și veșminte din trecut. Cinci secole de istorie costumară Românească.* Vol. I. București, Meridiane, 1987. 454 p.
ALEXIANU, Al. *Mode și veșminte din trecut. Cinci secole de istorie costumară Românească.* Vol. II. București, Meridiane, 1987. 400 p.

[249] NICOLESCU, C. *Istoria costumului de curte în ţările Române.* București: Editura științifică, 1970. 308 p.

[250] POPESCU, L. *Moda feminină în vocabularul românesc: secolul al XIX-lea.* București: Editura Academiei Române, 2015. 368 p.

Metoda comparativă evidențiază pătrunderea influenței bizantine începând cu secolul al XIV-lea, prin intermediul spațiului balcanic. Este general răspândită ideea că oamenii satului au păstrat un port conservator, legat de ocupații, tradiții cultural istorice și cadrul geografic. În timp ce elitele sociale au fost mereu mai cosmopolite, mai deschise către influențe. Și-au putut permite folosirea unor materiale mai fine, mai rezistente și mai bogate. La fel, s-a discutat în literatură că, în anumite momente istorice, s-au produs schimburi culturale între aceste două pături importante. Elementele de port țărănesc au fost adoptate de boierime, iar cele intrate în uzul elitelor au devenit treptat, fie și parțial, bunuri ale maselor.

Articolul *Arta vestimentară pe teritoriul Moldovei istorice în timpul lui Alexandru cel Bun*[251] oferă o privire de ansamblu asupra caracteristicilor vestimentare din prima jumătate a secolului al XV-lea, reliefând influențele bizantine, dar și elementele autohtone care conturau moda de curte a epocii. Studiul scoate în evidență structurarea vestimentației în funcție de statut social și gen, precum și simbolistica atribuită pieselor vestimentare, subliniind funcția decorativă, dar și identitară a costumului. Această perspectivă este aprofundată în lucrarea *Studiul costumului de curte feminin din Moldova în a doua jumătate a secolului XV prin cercetarea vestimentației soțiilor lui Ștefan cel Mare*[252], în care se analizează structurile vestimentare specifice elitei feminine din acea perioadă. Au fost studiate structura, materialele și influențele externe asupra vestimentației moldovenești din secolele XV–XVI, evidențiind tranziția de la un costum influențat de stilul bizantin la integrarea treptată a elementelor orientale și apoi occidentale.[253]

În secolul al XVI-lea și, mai ales, în al XVII-lea, vestimentația nobilimii moldovenești este marcată de influențe otomane, vizibile în piese precum *anteriul, dulama, contășul, fesul* etc., adaptate ulterior de populația urbană și rurală. Este important să subliniem că în perioada fanariotă (sec. al XVIII-lea), se conturează o estetică dual: moda masculină este dominată de Orient, în timp ce femeile adoptă stiluri vestimentare apusene. Iar după 1830, în spiritul modernității, se intensifică influența occidentală, mai ales în rândul doamnelor, care îmbrățișează moda romantică. Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, se impune silueta clepsidră. Moda

[251] **BÎZGU, T.** *Arta vestimentară pe teritoriul Moldovei istorice în timpul lui Alexandru cel Bun.* În revista: Intertext, 2022, nr. 1 (42), p. 129-133.
[252] **BÎZGU, T.** *Studiul costumului de curte feminin din Moldova în a doua jumătate a secolului XV prin cercetarea vestimentației soțiilor lui Ștefan cel Mare.* În: Materiale Conferinței Științifice Internaționale *Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului*. Chișinău: UPS Ion Creangă, 2020, vol. 3, p.104-113.
[253] SAVIȚCAIA-BARAGNIN I. *Date cu privire la istoria costumului din Moldova secolului XV-XVI.* În: IV-d International Symposium creativity technology marketing, 2017, p. 185-188.

masculină se aliniază tot mai mult la standardele europene: sacouri scurte, pantaloni cu dungă, redingote și fracuri devin repere ale modernității.

Această linie de cercetare este continuată și extinsă în articolul *Arta vestimentară din Moldova în prima jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului XX*[254], în care se analizează tranziția stilistică a costumului moldovenesc de la influențele orientale persistente către cele apusene modernizatoare. Transformările sociale, politice și culturale sunt evidențiate ca factori determinanți în evoluția vestimentației atât în mediul urban, cât și în cel rural, marcând apariția unui nou cod estetic și adoptarea treptată a viziunii europene asupra modei. Împreună, aceste cercetări reflectă o abordare coerentă și cronologică a artei vestimentare din Moldova, de la epoca medievală la modernitate, subliniind faptul că vestimentația a funcționat constant ca formă de expresie identitară, simbolică și culturală, în dialog continuu cu dinamica istorică a spațiului românesc.

Această evoluție istorică continuă să se manifeste în perioada modernă și contemporană, unde schimbările politice, sociale și culturale au influențat profund modul de exprimare prin vestimentație. În timpul Primului Război Mondial, predomină sobrietatea și tonurile închise ale ținutelor. Între 1920–1930, vestimentația urbană reflectă influențele europene moderne marcate de suplețe, exuberanță și confort.

După cel de-Al Doilea Război Mondial, spațiul cercetat s-a aflat sub influența directă a regimului politic sovietic, care a afectat toate aspectele vieții sociale, inclusiv sfera vestimentară. Vom remarca aici faptul că ideologia sovietică a continuat marginalizarea portului popular, începută de dominația țaristă, și a intensificat-o prin colectivizarea forțată și deportări.

În aceste circumstanțe, trebuie să apreciem activitatea Casei de Modă din Chișinău, subordonată Casei de Modă Unionale din Moscova, alături de revistele de modă unionale și regionale, care au conturat estetica vestimentară specifică epocii (Anexa 2). Vestimentația Chișinăului postbelic a fost cercetată de către T. Bujorean, care a pus în valoare tendințele specifice.[255] Vom constata că arta vestimentară în RSSM în *anii 1950* balansează între conformism ideologic și ecouri ale eleganței occidentale. În același rând, marchează o etapă de

[254] **BÎZGU, T.** *Arta vestimentară din Moldova în prima jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului XX.* În: Materialele Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference *Science, Education, Innovation: Topical Issues and Modern Aspects*. Tallinn, Estonia: Ühingu Teadus juhatus, 2021, p. 211-222.

[255] BUJOREAN, T. *Producerea pieselor vestimentare în Chișinăul postbelic.* În: Dialogica, revista de studii culturale si literatura, 2020, nr. 3, p. 113-118. BUJOREAN, T. *Contribuția portului tradițional moldovenesc la crearea stilului folcloric în vestimentație: cazul RSS Moldovenești.* În: Patrimoniul cultural de ieri – implicații in dezvoltarea societatii durabile de mâine, Ed. 2, 22-23 septembrie 2020, Chișinău. Iași – Chișinău: 2020, Ediția 2, p. 248-253. BUJOREAN, T. *Activitatea atelierelor de confecționare a costumului național moldovenesc în primele decenii postbelice.* În: Latinitate, Romanitate, Românitate, Ed. 4, 6-7 noiembrie 2020, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2020, Ediția 4, p. 70-72.

tranziție semnificativă în evoluția domeniului din această perioadă, influențată direct de politica culturală a Uniunii Sovietice, care promova odată cu uniformizarea, și ridicarea nivelului artistic al produselor textile și al industriei ușoare. În acest context, au fost fondate și dezvoltate fabrici specializate în producerea articolelor de îmbrăcăminte, încălțăminte și accesorii, contribuind la modernizarea sectorului și la industrializarea modei locale. Concomitent cu extinderea producției de masă, se mențineau active atelierele de croitorie și activitatea modistelor, care, în ciuda constrângerilor ideologice, urmăreau cu discreție tendințele modei europene. Această dublă realitate – între directivele ideologice și dorința de exprimare personală – a generat un peisaj cultural ambivalent. Pe de o parte, regimul sovietic impunea o estetică uniformă, sobră și funcțională, menită să regleze identitatea de gen și apartenența ideologică. Pe de altă parte, femeile, în special cele din mediul urban, păstrau un interes viu pentru eleganță și feminitate, inspirat de modelele occidentale, chiar dacă accesul la acestea era sever limitat. Siluetele feminine promovate erau moderate, cu linii inspirate din croielile sovietice, dar nu lipsite de influențe clasice, precum rochiile cu talia marcată și fuste cloș, popularizate prin revistele unionale (Anexa 2) și prin spectacolele de teatru sau filmele aprobate de cenzură. Multe femei își confecționau haine acasă, apelând la reviste care conțineau și modele, surse de inspirație pentru croieli și detalii estetice. Această practică a generat o formă de creativitate, în care accentul era pus pe detalii, accesorii și rafinamentul croielii, conturând o viziune vestimentară discretă, în unele cazuri expresivă. Astfel, moda anilor 1950 în RSSM a devenit un teren de echilibru între conformarea la cerințele ideologice și aspirația către estetică.[256]

Anii 1960 marchează o etapă importantă în evoluția artei vestimentare în RSSM, situată la intersecția dintre politica de destindere ideologică a regimului hrușciovist și tendințele de modernizare estetică. Această perioadă, cunoscută drept „*dezghețul hrușciovist”*, a generat un climat cultural mai permisiv, cu ecouri directe și în domeniul vestimentar, unde codurile impuse ale deceniului anterior încep să fie reevaluate și adaptate. În acest context, se observă o trecere de la siluetele voluminoase și feminitatea accentuată a anilor ’50 la forme vestimentare mai simple, mai funcționale și mai apropiate de practicile urbane moderne.

Lucrările N. Procop oferă o perspectivă documentată asupra modei din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească în *anii 1960*, evidențiind interferențele stilistice dintre influențele sovietice, tendințele internaționale și moștenirea tradițională locală. Studiile sale analizează reprezentarea vestimentației în presa periodică a epocii, precum și transformările

[256] PROCOP, N. *Vestimentația din RSSM reflectată în presa periodică din anii 50.* În: Revista Arta, 2017, p. 97-102.

stilistice și estetice survenite la începutul anilor ’60, o perioadă marcată de o relativă liberalizare culturală în URSS. Aceste cercetări oferă un cadru valoros pentru înțelegerea modului în care moda sovietică reflecta realitățile ideologice, dar și aspirațiile estetice ale populației din RSS Moldovenească[257].

Vestimentația feminină adoptă rochii cu liniile drepte ale croiului, fuste conice și bluze lejere, reflectând influențe occidentale filtrate însă prin estetica sovietică. Revistelor unionale precum *„Журнал мод” („Revista modei”),*[258] le revine un rol central în diseminarea acestor tendințe, oferind femeilor modele croite între conformismul ideologic și dorința de înnoire personală. În mediul urban, femeile tinere adoptă treptat un stil mai modern, influențat de televiziune și cinematografie și de imaginile promovate de reviste. Coafurile scurte, pantofii cu toc pătrat, gențile cu forme geometrice și croielile minimaliste reflectă o nouă sensibilitate vizuală, orientată spre exprimare individuală în limitele impuse. Totodată, uniformizarea vestimentară rămâne dominantă în instituțiile publice – școli, fabrici, birouri – menținând sobrietatea ca normă estetică oficială.

Vestimentația masculină, deși conservatoare, cunoaște o ușoară rafinare, cu accent pe calitatea materialelor și simplitatea croielilor. Costume, cămăși albe, cravate subțiri și paltoane lungi constituie elementele de bază ale garderobei masculine sovietice, fiind realizate fie în ateliere locale, fie acasă, după tipare oficiale. În acest climat de tranziție, arta vestimentară din RSSM capătă valențe simbolice. Îmbrăcămintea devine o formă de negociere între exigențele regimului și aspirațiile estetice ale individului. Se conturează o estetică proprie, recognoscibilă prin croieli proporționate, culori temperate și detalii discrete – expresie a rafinamentului în limitele impuse.

În 1954, la Chișinău, a fost fondată *Casa de Modă*, cu misiunea de a sprijini fabricile locale, de a îmbunătăți designul vestimentar și de a influența gustul estetic al publicului. Prin atelierele sale și participarea la evenimente internaționale, *Casa de Modă* a devenit un important centru cultural al modei sovietice în Moldova.[259] Prin urmare, arta vestimentară a anilor 1960 în

[257] PROCOP, N. *Vestimentația din RSSM reflectată in presa periodică din anii ’60.* În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 9, 30-31 mai 2017, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: "Notograf Prim" SRL, 2017, Ediția 9, p. 117. PROCOP, N. *Interferența stilurilor in vestimentația din RSSM la inceputul anilor '60.* În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 10, 30-31 mai 2018, Chișinău. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2018, Ediția 10, p. 170. PROCOP, N. *Aspecte stilistice în vestimentația de la începutul anilor ’60 ai sec. XX din RSSM*. În: Arta , 2018, nr. 1(AV), p. 68-75.

[258] *Журнал мод* („Revista Modei”) a fost una dintre cele mai influente publicații unionale de modă din perioada sovietică, apărută în URSS începând cu anii 1950, având rolul de a difuza modele de îmbrăcăminte aprobate de stat, în conformitate cu ideologia oficială, dar adesea inspirate de tendințele estetice internaționale. Revista a circulat și în RSSM, constituind o importantă sursă de inspirație pentru croitoresele și femeile din mediul urban.

[259] PROCOP, N. *Casa de modele din Chișinău. Primii ani de activitate.* În Revista Arta, 2016, p. 117-120.

RSSM nu doar că exprimă o tranziție estetică, ci se constituie și ca un spațiu al creativității controlate.

Anii 1970 au adus în țară o perioadă de stabilitate aparentă, definită de consolidarea regimului *brejnevist* și de întărirea structurilor culturale centralizate. În acest context, moda – ca formă de expresie a artei vizuale aplicate – a fost subordonată ideologic unui sistem care privilegia uniformitatea, modestia și funcționalitatea. Vestimentația urbană feminină reflecta standardele impuse la nivel unional: siluete drepte, rochii midi, fuste evazate, paltoane cu linii geometrice și pantaloni cu talie înaltă. Culorile dominante erau sobre – gri, maro, bleumarin –, însă imprimeurile inspirate de natură, artă decorativă sau motive folclorice aduceau o notă de prospețime. Aceste tendințe sunt detaliat analizate în studiul semnat de E. Cojocaru și O. Arbuz-Spatari, *Aspectele vestimentației feminine în secolul XX, anii 1970–1990*[260], care evidențiază adaptările locale ale modei sovietice și modul în care vestimentația feminină a fost influențată de cerințele ideologice, dar și de nevoia de individualizare în limitele acceptate. Autoarele subliniază că, în ciuda constrângerilor, moda a funcționat ca un spațiu subtil de afirmare identitară, iar unele motive tradiționale sau soluții estetice ingenioase au permis exprimarea unei creativități specifice spațiului basarabean.

Moda masculină a menținut linia clasică sovietică, bazată pe costume sobre, sacouri rigide, pantaloni cu dungă și cravate late. Totuși, se remarcă o rafinare a croielilor, influențată uneori de accesul la materiale importate sau de articole realizate în ateliere artizanale locale. Vesta revine în componența costumului, însă într-o formă relaxată, casual, marcând o îndepărtare de sobrietatea clasică.

Un rol semnificativ în modelarea gustului publicului l-au avut revistele unionale de modă (*Журнал мод*, *Работница*), paradele de modă televizate, spectacolele de teatru și cinematografia sovietică. În paralel, *Casa de Modă din Chișinău* contribuie la conturarea unei identități vizuale proprii, adaptând tendințele centrale la specificul local. Creațiile propuse de această instituție reflectau un echilibru între estetica oficială și gustul publicului autohton, menținând o notă de decență artistică și funcționalitate.

În același timp, în gospodăriile urbane sau în atelierele cooperative, femeile croiau rochii inspirate din reviste sau filme, reinterpretând modelele vestimentare într-o cheie personală.

[260] COJOCARU, E., ARBUZ-SPATARI, O. *Aspectele vestimentației feminine secolul XX, anii 1970-1990.* În: Probleme ale ştiinţelor socioumanistice şi modernizării învăţământului: Materialele conferinței științifice anuale a profesorilor şi cercetătorilor UPS „Ion Creangă”, Ed. Seria XXI, 21-22 martie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: CEP UPS „I.Creangă”, 2019, Seria 21, Vol.4, p. 129-139.

Astfel, costumul devenea un mijloc de afirmare a gustului, a statutului social și a dorinței de modernitate într-un regim uniformizator. Arta vestimentară se transforma într-un spațiu de negociere subtilă între conformismul politic și nevoia de distincție estetică.

La scară mai largă, *anii 1970* au marcat o transformare a modei sovietice. Stilurile *op-art*, cu imprimeuri florale de mari dimensiuni și culori vibrante („psihedelice"), au fost printre ultimele forme de expresie vestimentară înaintea unei perioade de stagnare, în care moda începe să caute inspirație în epoci anterioare. La nivel global, democratizarea modei prin inițiative precum *prêt-à-porter* – popularizat de Yves Saint Laurent – a influențat și cultura vizuală a spațiului sovietic, chiar dacă în mod indirect. În această perioadă, percepută de mulți ca fiind cea mai „lipsită de griji" din epoca sovietică, societatea trăia cu iluzia stabilității. Conflictele și represiunile păreau parte din trecut, iar generațiile tinere se bucurau de unele beneficii câștigate prin eforturile părinților lor. Deficitul acut de bunuri, specific anilor '80, nu apăruse încă, ceea ce a permis o relativă efervescență a vieții cotidiene și culturale.

În contextul evoluției artei decorative din RSSM, ultima parte a deceniului a marcat o etapă de sinteză stilistică între tradiția esteticii populare și tendințele contemporane promovate în spațiul sovietic. Artele textile au reprezentat un pilon important în această dezvoltare, reflectând un dialog permanent între moștenirea culturală și influențele modernizatoare impuse de regimul politic. Creatoare de renume precum M. Saka-Răcilă, L. Boico-Ceban, E. Șugjda, L. Odainic, E. Rotaru, L. Goloseeva, S. Vrânceanu, N. Dobrânina ș.a. s-au remarcat printr-o abordare artistică ce valorifica simbolurile tradiționale și motivele socio-politice ale vremii.[261] Prin intermediul creațiilor lor, artiștii au reușit să transpună în compoziții textile nu doar elemente simbolice de o profundă semnificație culturală, ci și să contureze valențe identitare în artă. Cercetătorii au nuanțat contextul social al acestor procese: „tendințele creative au fost în același timp moderate și prin exigențele ideologice oficiale, care impuneau anumite teme, atașate evenimentelor și expozițiilor reprezentative ale vremii"[262], fapt ce a determinat o orientare artistică aflată permanent între conformism și expresie personală.

În paralel cu toate aceste tendințe, *stilul folcloric*, reinterpretat și adaptat cerințelor estetice ale epocii, a rămas o constantă în arta decorativă și vestimentară din RSSM, demonstrând capacitatea de reziliență și adaptabilitate a tradiției în fața presiunilor modernizatoare. El era practicat de rând cu portul popular al pieselor rămase din perioada interbelică. Această continuitate creativă, susținută mai mult sau mai puțin de politicile culturale

[261] SPÎNU, C. *Metamorfoze ale imaginii în artele decorative și aplicate din RSS Moldovenească. Anii 1970–1980.* În: Arta, 2017, nr. 1(AV), p. 103-112. p. 104.
[262] PLATON, L. *Pictura figurativă de șevalet din RSS Moldovenească.* Chișinău, 2020. Teza de doctor. p. 78.

ale statului, a contribuit la păstrarea unui limbaj artistic coerent, care a perpetuat valorile naționale și simbolistica populară într-un context ideologic marcat de conformism și centralizare. În acest context, „s-au găsit două soluţii adecvate procesului. Una a fost propusă de meşterii de prin sate angajaţi la *Întreprinderea Meşter-Faur* din cadrul *Asociaţiei Meşteşugurilor Populare Artistice* (numită în 1981) *Artizana*, dirijaţi de pictori, buni cunoscători ai tradiţiei. Meşterii populari confecţionau piese apropiate de modelele autentice, dar ele aveau un impact minor în comparaţie cu producţia *Combinatului* (*Atelierele Combinatului de Producere al Ministerului Culturii*), fiind destinate doar amatorilor. După reprofilarea Asociaţiei în anul 1993, producerea costumelor a fost continuată de meşterii, reuniţi în cadrul *Uniunii Meşterilor Populari din Moldova*."[263] Acest fapt demonstrează că până și în condițiile stagnării ideologice au existat structuri instituționale care au încercat să conserve elementele autentice ale patrimoniului vestimentar.

Astfel, artele textile din RSSM au devenit un mediu de expresie artistică și un vector de conservare a identității culturale, reușind să îmbine tradiția cu inovația într-o manieră autentică și relevantă pentru contextul artistic al epocii.

Anii 1980 s-au desfășurat sub semnul stagnării ideologice generalizate, dar în plan artistic această perioadă a generat o tensiune creativă între estetica oficială, uniformizatoare, și dorința crescândă de afirmare individuală, exprimată prin adaptări ingenioase și prin rafinarea limbajului vizual. După cercetătoarea L. Platon „În arealul moldovenesc postmodernismul este sesizat mai mult spre finele decadelor, dar tendințele evolutive încep din prima perioadă a anilor '80."[264] C. Spânu nuanțează procesele, apreciind că „se întrevede o înviorare și trecere treptată spre modalități mai interesante și mai expresive de realizare plastică a imaginii artistice."[265] Această deschidere spre formule expresive noi s-a reflectat și în artele decorative și vestimentare, care au reușit să îmbine experimentul estetic cu adaptările la contextul socio-politic al timpului.

Vestimentația feminină urbană din RSSM păstrează în prima parte a deceniului un caracter sobru și funcțional. Totuși, televiziunea, teatrul și cinema au contribuit la introducerea unor elemente de modernitate: umeri supradimensionați, pantaloni evazați, culori mai vii și accesorii mai expresivie. Moda masculină a cunoscut, la rândul său, o deschidere ușoară spre tendințele est-europene. Tinerii adoptau un stil mai lejer, influențat de estetica muzicii rock, de sport și de cultura pop sovietică. Tot mai frecvent piese ale portului popular, în special cămășile erau purtate în spațiul public.

[263] BUZILĂ, V. *Costumul popular din Republica Moldova.* p. 18.
[264] PLATON, L. *Imaginea figurativă în pictura națională (1945-1991).* Chișinău: Universul, 2023. p. 92.
[265] SPÎNU, C. *Spațiu și timp în pictura din Moldova (anii 1940-1990).* Ch.: Știința, 1994. p. 54.

Casa de Modă din Chișinău continua să funcționeze ca platformă oficială de diseminare a esteticii dictate ideologic, dar oferea totodată spațiu pentru inițiative creative. Modelierii încercau, în limitele admise de sistem, să integreze accente de originalitate în colecțiile propuse întreprinderilor din industria ușoară. În paralel, în atelierele casnice și cooperative, femeile croiau și adaptau piese inspirate din revistele de modă, în special *Журнал мод*, *Работница,* dar și reviste din străinătate care au început să fie disponibile după 1985, precum *Burda Moden* și *Boutique*. O contribuție semnificativă în formarea gustului vestimentar și în dezvoltarea abilităților practice în perioada sovietică a revenit educației tehnologice, care includea instruirea în croitorie încă din ciclul școlar. Totodată, reviste precum *„Я шью сама" („Eu cos singură")* au jucat un rol important prin tipare accesibile (Fig. A2.5). În contextul unei oferte limitate în comerțul de stat, atelierele de croitorie ofereau alternative viabile, iar achiziționarea de țesături pentru confecționarea costumelor personalizate devenise o practică răspândită. Pe fundalul acestei dinamici interne, influențele occidentale pătrund indirect și contribuie la o reconfigurare lentă a percepției asupra modei. Așa-numitul *power suit,* popularizat de Giorgio Armani prin croieli cu revere largi, precum și modelele cu umeri accentuați promovate de Claude Montana sau estetica deconstructivistă a lui Rei Kawakubo, au influențat indirect și cultura vizuală sovietică. În paralel, designeri precum Gianni Versace, Kenzo Takada și Karl Lagerfeld au redefinit statutul creatorului de modă, impunând figura *creative designer*-ului ca lider vizionar al unei case de modă – un model profesional care, ulterior, va fi preluat și în spațiul post-sovietic.

În această perioadă, în RSSM activează o generație remarcabilă de artiști formați în centre culturale de prestigiu din URSS: Tallinn – L. Tihonciuc, L. Șevcenco, O. Diacenco, I. Baba; Moscova – V. Avrutevici, V. Grama; Sankt Petersburg – V. Damir; Vitebsk – L. Cravcenco, și alții.[266] Acești creatori au contribuit la dezvoltarea unui limbaj artistic specific, bazat pe sinteza dintre simbolurile tradiționale și principiile estetice ale realismului socialist. Mai mult, activitatea lor a avut un impact major asupra înființării și consolidării catedrelor de arte textile din instituțiile superioare de învățământ din RSSM, unde tradiția artizanală a fost reinterpretată și adaptată cerințelor moderne ale designului contemporan.

Așa cum s-a remarcat în literatura de specialitate, „în 1970–1990 ... s-a schimbat conceptul general despre procesele de creație, menținerea caracteristicilor libere ale stilului."[267] Un segment esențial al artei vestimentare în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească,

[266] PROCOP, N. *Plasticieni ai artei textile formaţi în cadrul şcolii din Republica Moldova.* In: Tradiție și contemporaneitate în artele vizuale și culturologie.: Studii interdisciplinare, 25 iunie 2020, Iași – Chișinău: 2020, p. 142.
[267] ROCACIUC, V. *Artele plastice din Republica Moldova în contextul sociocultural al anilor 1940-2000.* p. 184.

adesea trecut cu vederea în studiile generale despre modă, este reprezentat de creația artistică dedicată costumului de spectacol – fie în teatru, cinematografie, dansuri etnografice și sportive, fie în arta circului. Acest domeniu solicită o atenție aparte, întrucât costumul scenic reprezintă un mediu complex, intens de comunicare vizuală, în care se intersectează expresivitatea artistică, tradiția culturală și cerințele tehnice ale reprezentării scenice. În acest sens, „după anul 1980, observând decăderea dintre imaginea vechiului costum (popular) și a celui nou, scenic, grupurile artistice au început să se orienteze către valorificarea primului, ... care se detașau de influența autorilor profesioniști."[268] În această lucrare, prezentăm în mod exclusiv o serie de contribuții ale unor personalități remarcabile din domeniul artei scenografice și vestimentare, care au marcat evoluția acestui domeniu începând cu anii 1980. Un punct de referință îl constituie activitatea pictorului-scenograf Petru Balan, care debutează în 1980 și se consacră de-a lungul a peste trei decenii scenografiei teatrale decorative. Prin intermediul mijloacelor plastice ale costumului, P. Balan reușește să transmită cu profunzime lumea interioară a personajelor, contribuind decisiv la intensificarea expresivității teatrale (Fig. A3.66). În cadrul unui interviu cu Maestrul în Artă P. Balan, acesta a menționat numele unor pictori de costume și scenografi care au contribuit la reconstruirea artei teatrale naționale după cel de-Al Doilea Război Mondial și care au studiat în centre academice de prestigiu din afara RSSM: Nicolai Alentiev (n. 1912), Constantin Lodzeischii (n. 1913), Boris Piscun (n. 1928), Boris Socolov (n. 1916), Anatolii Șubin (n. 1913), Anatolii Joludev (n. 1933), Lazar Caușanschii (n. 1941), precum și Anton Mater (1910–1984), remarcat ca pictor-scenograf în domeniul cinematografiei. Din rândul absolvenților Colegiului de Arte Plastice „Al. Plămădeală" din Chișinău s-a afirmat o serie de artiști plastici care au activat intens în teatrele din republică: Nicolae Andronachi (n. 1938), Constantin Balan (n. 1942), Petru Balan (n. 1948), Boris Golea (n. 1953), Filimon Hămuraru (n. 1953), Victor Palii (n. 1949), Elena Rotaru (n. 1938), Aurelia Roman (n. 1933), Ala Lupu-Leancă (n. 1971, specializată în design vestimentar), precum și Iurie Matei (n. 1968) și Ludmila Furdui (n. 1962), – aceasta din urmă fiind recunoscută drept una dintre cele mai rafinate creatoare de costume de teatru contemporan.[269] Principiul identificat de V. Rocaciuc, potrivit căreia „bogăția de elemente decorative își pierde rolul decorativ propriu-zis, devenind elemente organice din canavaua basmului popular"[270], se reflectă în mod evident în creațiile acestor artiști și este continuat în

[268] BUZILĂ, V. *Creatori, purtători și admiratori ai costumului tradițional în secolul al XXI-lea.* p. 47.
[269] Interviu cu P. Balan la data 10.12.2024.
[270] ROCACIUC, V. *Portul popular în ilustrații de carte și schițe scenografice semnate de artistul plastic Boris Nesvedov*. În: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, Ed. 2, 23-24 iunie 2022, Chişinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim", 2022, Ediția 2, p. 45.

prezent de personalități precum Stela Verebceanu, designer de costume și pictor-scenograf cu reputație internațională, care demonstrează că vestimentația scenică poate depăși funcția decorativă și deveni suport narativ al identității culturale, integrând simboluri tradiționale în limbaje moderne (Fig. A3.69).[271]

Prin creațiile sale, acești artiști au extins considerabil orizonturile artei vestimentare pe teritoriul Republicii Moldova, demonstrând că vestimentația de spectacol depășește simpla funcție decorativă, devenind un veritabil suport narativ și simbolic de expresie artistică. În contextul unui regim politic restrictiv, costumele realizate pentru teatru, film sau dans au reprezentat modalități privilegiate de manifestare vizuală a identității culturale moldovenești, situându-se la confluența dintre tradiție, modernitate și ideologie. Aceste creații au reușit să conserve și să comunice esența culturală locală, integrând simboluri tradiționale și elemente moderne într-un discurs artistic cu profunde valențe identitare.

Vestimentația executată de pictorii-modelieri din Republica Moldova se bucura, în anii '80, de o deosebită popularitate, fiind apreciată atât pe plan local, cât și internațional. Astfel, colecțiile semnate de creatoare precum Olga Osoianu, Natalia Gorșeneva, Valentina Sirotinscaia și Ludmila Jurova au înregistrat un succes remarcabil în cadrul festivalurilor de profil organizate în Republica Democrată Germană și Cehoslovacia ș.a., evidențiind nivelul artistic și creativ al designului vestimentar moldovenesc din acea perioadă.[272]

Perioada numită *perestroika* a generat transformări semnificative în industria vestimentară din URSS, stimulând necesitatea redefinirii producției de modă prin orientarea către produse competitive și dezvoltarea unor structuri profesionale moderne. În acest context de reformă și deschidere economică, la data de 15 mai 1986, Comitetul Central al Partidului Comunist al URSS a adoptat o decizie strategică privind înființarea Uniunii Designerilor din URSS. Această organizație avea drept scop susținerea dezvoltării profesionale a specialiștilor din domeniul designului, facilitând accesul la resurse creative și promovând inovația în arta vestimentară. Inițiativa a marcat un pas important în recunoașterea designului vestimentar ca domeniu artistic distinct, contribuind la diversificarea și modernizarea producției textile pe întreg teritoriul sovietic. Uniunea Designerilor din Republica Moldova a fost fondată la 20 februarie 1988, având drept obiectiv principal promovarea și dezvoltarea designului vestimentar și industrial în contextul noilor realități socio-economice ale perioadei de tranziție. Înființarea acestei organizații a fost un moment definitoriu pentru consolidarea industriei creative în

[271] Interviu S. Verebceanu la data 10.11.2024.
[272] PROCOP, N. *Apariția artei vestimentare în Moldova.* În: Revista Arta, 2015, p. 117-120.

Republica Moldova, oferind un cadru instituțional pentru afirmarea și susținerea talentelor locale.[273]

Uniunea Designerilor la rând cu UAP din RM, au avut un rol esențial în stimularea colaborării dintre designeri, artiști plastici, instituții de învățământ și ateliere de producție, facilitând schimbul de cunoștințe și inovație în domeniul designului vestimentar.[274] De asemenea, prin organizarea de expoziții, evenimente și concursuri de creație, au contribuit la creșterea vizibilității artiștilor din țară pe plan național și internațional, sprijinind astfel recunoașterea valorilor autohtone în arta vestimentară.

În cadrul acestor organizații, au fost dezvoltate inițiative educaționale și programe de perfecționare pentru tinerii artiști, care au avut posibilitatea să-și expună creațiile în contexte competitive și să interacționeze cu specialiști de renume. Astfel, aceste platforme au funcționat ca spații de exprimare artistică și ca un catalizator al inovației în design și artă, contribuind la formarea unei identități vestimentare distincte și competitive în context regional și internațional.

În perioada post-sovietică, evoluția artei vestimentare în Republica Moldova a fost influențată de deschiderea către spațiul global, dar și de persistența unor influențe post-sovietice vizibile în stiluri, mentalități sau structuri instituționale. *Industria textilă* locală a trecut printr-un proces de reconfigurare, iar *educația artistică* a devenit un pilon important în formarea noilor generații de creatori. Aceste *transformări culturale* au fost marcate de adaptare la tendințe globale, dar și de o tendință de reafirmare a specificului autohton.

2.2. Tendințe care definesc arta vestimentară în Republica Moldova: creativitate, reconstrucție identitară, modernizare și inovare artistică

Mișcarea de renaștere națională, declanșată la sfârșitul anilor ’80, a culminat cu proclamarea independenței Republicii Moldova la 27 august 1991. Evenimentele istorice – revenirea la grafia latină, recunoașterea limbii române ca limbă de stat, reafirmarea simbolurilor și tradițiilor naționale – au marcat începutul unei noi epoci în evoluția politică, economică și culturală a tânărului stat. Această schimbare de paradigmă s-a reflectat și în sfera vestimentară, care a cunoscut o desprindere progresivă de modelele impuse în perioada sovietică și o deschidere tot mai accentuată spre influențele occidentale. După 1990, asistăm la o revenire a interesului pentru portul popular, ca formă de reafirmare a identității naționale.

---

[273] *Uniunea Designerilor din Republica Moldova.* artinfinit.md, 02.09.2009 [citat 21.08.2024] Disponibil: https://artinfinit.md/uniunea-designerilor/

[274] *arta.md* [online] [citat 21.08.2024] Disponibil: https://www.arta.md/en

Perioada anilor 1991–2000 a constituit o etapă de profundă redefinire pentru arta decorativă din Republica Moldova, marcată de ruptura față de canoanele estetice ale realismului socialist și de deschiderea spre explorarea identității naționale în forme contemporane. Artiștii plastici și decorativi au început să caute noi surse de inspirație, revenind spre valorile patrimoniului cultural autohton – principii artistice, tehnici tradiționale, simboluri și motive populare – pe care le-au reinterpretat în formule artistice moderne. Un domeniu în care aceste tendințe s-au manifestat pregnant a fost designul vestimentar, care a început să se contureze ca o ramură distinctă și expresivă a artei decorative. El a fost susținut atât de instituțiile de învățământ artistic, cât și de artiști consacrați care au încurajat integrarea elementelor tradiționale în creațiile de modă.

Conform analizei expozițiilor desfășurate, în această perioadă, în peisajul artistic din Republica Moldova s-au afirmat personalități precum Valentina Rusu-Ciobanu, Eleonora Romanescu, Ada Zevin, Ecaterina Ajder ș.a. În lucrările analizate, se observă preocuparea pentru integrarea motivelor din patrimoniul tradițional (ornamente sau combinații cromatice arhaice) în piese vestimentare contemporane, cu siluete geometrizate sau structuri minimaliste. De exemplu, în cadrul expozițiilor UAP din anii ’90, au fost prezentate creații vestimentare care foloseau țesături naturale (in, cânepă, lână) combinate cu materiale moderne, precum și aplicații decorative realizate prin tehnici tradiționale reinterpretate (broderie manuală, imprimeu, țesutul decorativ).

În anii ’90, în Republica Moldova s-a remarcat o dezvoltare semnificativă a învățământului superior și preuniversitar în domeniul artei vestimentare, un sector esențial pentru evoluția designului contemporan și păstrarea tradițiilor textile. Instituții de prestigiu precum Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice (AMTAP), Universitatea Tehnică a Moldovei (UTM), Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” (UPS), Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM), Colegiul de Arte „A. Plămădeală” și Colegiul Tehnologic din Chișinău ș.a. au creat programe educaționale dedicate designului vestimentar și industriei textile, pregătind specialiști cu abilități și cunoștințe interdisciplinare, flexibile și adaptate cerințelor pieței contemporane.

Această infrastructură educațională a contribuit la formarea unei noi generații de artiști plastici care s-au afirmat în anii ’90, mulți dintre aceștia fiind absolvenți ai instituțiilor superioare

de învățământ din Chișinău. În cadrul UPS „Ion Creangă”, AMTAP și UTM s-au format creatori care au gestionat ulterior acest domeniu.[275]

Decada anilor ’90 se distinge prin conturarea unei direcții coerente în dezvoltarea designului vestimentar contemporan din Republica Moldova, marcată de o dublă activitate – creativă și pedagogică – desfășurată de personalități reprezentative precum Marina Goreacikovschi, Violeta Dodon-Buga, Stela Ștaihman, Angela Doina-Bezuțchi și Ala Leancă, care au valorificat potențialul expresiv al vestimentației ca formă de manifestare artistică. În aceeași perioadă, s-au remarcat prin contribuții valoroase și Natalia Ciornaia, precum și tandemul artistic format din Alexandru și Olga Drobaha.

Anul 1998 a marcat emergența unei noi generații de creatori promițători, printre care Elena Secrier, Lilia Svernei, Ala Didilică, Rodica Brâncoveanu, Evelina Caftanat-Rusu și Tatiana Troițcaia, ale căror debuturi au contribuit la diversificarea limbajului vestimentar autohton și la afirmarea unui spirit inovator în arta designului.[276] În același timp, designul vestimentar a devenit un spațiu de dialog între arta decorativă și tendințele internaționale din modă. S-au conturat colecții de autor în care se regăseau elemente conceptuale, cu influențe din arta plastică, arhitectură sau chiar performance. Această tendință de valorificare artistică a patrimoniului cultural și de integrare a acestuia într-o viziune contemporană este ilustrată convingător în creațiile unor designeri autohtoni care au marcat această perioadă. Un exemplu marcabil este designerul Angela Doina (după căsătorie Doina-Bezuțchi), ale cărei colecții vestimentare se evidențiază prin valențe simbolice, etnice și conceptuale. Printre cele mai reprezentative proiecte se numără: *Enigma* – prezentată în cadrul *Festivalului de Modă* de la Chișinău (1997), *Ironia* – expusă în cadrul primului *Simpozion Internațional de Modă, Design, Textile și Vestimentație*, organizat de *ATEX* (Chișinău), *Chiru-Momu* (1999) și colecția *Motive etnice* (2000).[277]

Perioada 1991–2000, la nivel internațional, s-a relevat prin coexistența unor curente divergente: stilul *grunge* (inspirat din estetica punk), estetica teatrală a marilor case de modă (*Galiano, McQueen, Moschino*), dar și explozia culturii în care confortul sportiv a devenit normă stilistică. Aceste tendințe au pătruns și în Republica Moldova, unde elemente precum imprimeurile îndrăznețe, hainele din denim, paletele cromatice neon, piesele sport și siluetele inspirate din cultura urbană au devenit simboluri ale libertății de expresie vestimentară.

[275] PROCOP, N. *Plasticieni ai artei textile formaţi în cadrul şcolii din Republica Moldova.* p. 142-153.
[276] SPÎNU, C. *Arta decorativa din Republica Moldova.* Ch.: Epigraf, 2023. p. 90-91.
[277] Din interviul cu Angela Doina-Bezuțchi din 09.06.2025.

Designerii internaționali, precum *Dolce & Gabbana* (cu imprimeuri animal print), Martin Margiela (prin stilul *grunge* conceptual) și Stella McCartney (prin inițiativele de *slow fashion* și sustenabilitate) au devenit influenți ai deceniului.

Acești ani au fost caracterizați de o explozie a libertății de exprimare stilistică, dar și de o lipsă a unui sistem consolidat de producție și distribuție vestimentară. Într-un context economic fragil, moda a devenit un amestec eclectic de influențe occidentale (preluate din reviste, filme, televiziune) și soluții vestimentare improvizate, adesea auto-produse. Vestimentația a început să fie percepută tot mai mult ca o formă de afirmare personală, într-o societate aflată în tranziție. Accesul la reviste de modă occidentale, precum *ELLE, Vogue, Harper's Bazaar, Cosmopolitan, L'Officiel* – traduse în limba rusă și ulterior în limba română – a oferit noii generații un contact direct cu tendințele internaționale (Fig. A2.7). În paralel, au apărut în Chișinău și alte centre urbane: ateliere vestimentare private, buticuri independente și inițiative creative, care reflectau pluralismul estetic specific epocii post-sovietice.

Prin participarea activă la expoziții naționale și internaționale, târguri de modă și evenimente academice, tinerii creatori din Republica Moldova au reușit să își afirme identitatea artistică și să contribuie la promovarea designului vestimentar autohton. Colaborările cu instituții de prestigiu din România, Ucraina și Rusia au facilitat schimbul de experiență și accesul la tehnici avansate de producție și design. Astfel, educația artistică și dezvoltarea designului vestimentar din Republica Moldova au evoluat constant, adaptându-se tendințelor globale și valorificând tradițiile locale. Acest proces de formare și inovație artistică reprezintă un fundament solid pentru afirmarea tinerelor talente pe scena internațională a modei.

Perioada anilor 2000, la nivel mondial, a reprezentat un moment de transformare și redefinire în sfera artei vestimentare, caracterizată printr-un eclectism stilistic și o sinteză complexă a influențelor culturale din diverse spații geografice. În acest deceniu, moda a devenit un mediu de experimentare vizuală și de manifestare artistică, în care convergența formelor, simbolurilor și codurilor vizuale din epoci distincte a conturat un limbaj estetic inovator. Această tendință de fuziune stilistică a permis reinterpretarea unor elemente vestimentare tradiționale în contexte moderne, generând o expresie artistică ce transcende barierele temporale și culturale. Unul dintre curentele dominante ale perioadei a fost stilul *boho-chic,* caracterizat prin accente boeme și reminiscențe ale mișcării *hippie*, materializate prin croiuri lejere, imprimeuri florale și suprapuneri de texturi. Acest stil vestimentar, marcat de un aer nostalgic și nonconformist, a reușit să îmbine libertatea de expresie cu o estetică relaxată și artistică, devenind un simbol al independenței și al spiritului liber. Un alt element definitoriu pentru moda anilor 2000 a fost

inspirația militară, ce reflectă un stil pragmatic și funcțional. Aceste influențe au articulat o atitudine vizuală de nonconformism și reziliență, completând paleta stilistică a deceniului cu o notă de forță și utilitate. Prin urmare, arta vestimentară din *anii 2000* a demonstrat o capacitate remarcabilă de a integra influențe eclectice și de a redefini identitatea individuală prin intermediul creației vestimentare, consolidând sfera modei ca formă de artă aplicată și canal de comunicare culturală.

Perioada anilor 2000–2010 marchează o etapă de redefinire și consolidare a artei vestimentare, caracterizată printr-o serie de transformări fundamentale în direcția profesionalizării, integrării internaționale și reafirmării identității culturale prin intermediul acestui domeniu. Acest deceniu se distinge prin consolidarea educației în design vestimentar, susținerea tinerilor creatori și promovarea artei vestimentare autohtone la nivel internațional. În acest context, dezvoltarea facultăților de design vestimentar, atelierelor independente, organizarea festivalurilor și a prezentărilor de modă locale au contribuit la conturarea unei scene artistice dinamice și diversificate, în care vestimentația devine o formă de manifestare identitară și artistică.

Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova și Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși" din Chișinău au oferit o platformă activă pentru promovarea designului vestimentar în cadrul unor evenimente importante precum expozițiile *„De la congres la congres", „Eminescu – Orizonturi"* (2005), *„Absolvenții instituțiilor de artă"* (2005), *Expozițiile-concurs de Primăvară*, expozițiile de *Artă Decorativă*, participarea consecventă a designerilor vestimentari în cadrul *Saloanelor Moldovei* (edițiile XV–XVIII, 2005–2008), *Bienala Internaţională de Artă Decorativă* (ediția inaugurală din 2009). Acestea au contribuit la legitimarea acestei forme de creație în cadrul artelor vizuale și decorative, evidențiind contribuțiile conceptuale, estetice și tehnice ale designerilor autohtoni. În paralel, designerii vestimentari autohtoni au participat activ la evenimente internaționale precum *Expoziția „Black Sea Latex",* parte a *Zilelor Modei – ArtPodium, Taberele Internaționale de Creație* de la Castelul Corvinilor (România, 2004–2007), precum și la prezentări desfășurate în spații alternative (cluburile „Caractatița" și „Star Trek"), dar și în contexte de notorietate precum *Festivalul Internațional de Modă al Profesioniștilor* (2007). Designerii au abordat teme precum reconstrucția arhetipurilor identitare, critica socială și urbană (colecțiile *Coco-Punk, Studio 1*), costum de scenă (*Eurovision, Potcoava de Aur,* trupa *Akord*), conturând un limbaj vizual cu libertate creativă. Colecțiile *Military Chic* (2008), *Preistorie* (2007) și *Toamnă. Iarnă* (2009) designerilor Olga Ivanicic și Angela Doina-Bezuțchi

se remarcă prin expresivitatea croiului, dialogul cromatic și relația complexă dintre material, lumină și spațiu.[278]

În aceeași dinamică se înscrie și parcursul Elenei Zbârnea, autoare interdisciplinară formată la Liceul „N. Tonitza", Colegiul „Al. Plămădeală" (design vestimentar) și AMTAP. Între 2004–2010, Zbârnea prezintă colecții în contexte locale și regionale – *Trend Vision Awards* (2004), *Beauty* (2005), *ArtPodium* (2008) – și expune în spații instituționale (Centrul „C. Brâncuși", MNAM, Moldexpo), consolidând vizibilitatea designului vestimentar în circuitul artelor decorative. Activitatea sa editorial-vizuală (pictoriale pentru revista *Punkt,* 2008–2009) și colaborările ca stilist cu artiști ai scenei muzicale locale susțin trecerea designului din zona expozițională în cea mediatică și performativă. Estetic, creațiile valorifică un dialog între structuri contemporane, rigoare de croi și detaliu decorativ expresiv, ceea ce facilitează transferul motivelor identitare în limbaje actuale (Fig. A3.1). Difuzarea internațională este confirmată de prezența lucrărilor în colecții private (Elveția, Franța, Italia, Germania, România), indicând capacitatea designului autohton de a circula în rețele culturale largi. La limita perioadei analizate (2010), implicarea sa în proiectul editorial *15 minute* întărește vocația de mediator între cercetare estetică, creație vestimentară și discurs cultural public.[279]

Pe acest fundal, expoziția *„Scenografie. Costum"*, organizată între 29 noiembrie 2007 și 12 ianuarie 2008 la *Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși"* de *Teatrul Național de Operă și Balet* în parteneriat cu Uniunea Artiștilor Plastici, a marcat o deschidere clară spre profesionalizarea designului vestimentar scenic în Republica Moldova, evidențiind potențialul artistic și educațional al costumului de scenă ca formă distinctă a artei vestimentare. Prin prezentarea eboșelor de costume scenice realizate de artiști consacrați – precum Balan Petru, Okunev Veaceslav, Babuțac Nina, Levental Valeriu, Koreaghin Nikolai sau Povago Natalia și alții – expoziția a ilustrat complexitatea creației vestimentare teatrale, afirmând costumul scenic ca formă artistică expresivă și interdisciplinară.[280] În așa mod, evoluția artei vestimentare în această perioadă a fost favorizată de un context expozițional prielnic afirmării identității vizuale locale în cadrul artei decorative europene. În acești ani, stabilitatea socio-economică și maturizarea artistică din Republica Moldova au impulsionat moda ca formă de expresie

[278] SPÎNU, C. *Arta decorativa din Republica Moldova.* p. 215-216.
[279] *Portofoliul personal Elena Zbârnea,* Arhiva UAP [citat 21.08.2024] Disponibil: https://www.arta.md/ro/member/elena-zbarnea
[280] Expoziția: *Scenografie costum*, UAP, 29 noiembrie 2007 [citat 02.06.2024] Disponibil: https://www.arta.md/en/project/scenografie-costum

culturală, identitară și profesională, reflectând o tranziție de la fragmentare estetică la coerență și deschidere internațională.

Un rol esențial în această reconstrucție a avut dezvoltarea învățământului superior artistic, prin introducerea specializărilor în design vestimentar în cadrul instituțiilor academice din Chișinău: Universitatea Tehnică a Moldovei, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice și Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă". Aceste centre au contribuit la formarea unei noi generații de creatori, care au beneficiat de instruire tehnică și estetică, dezvoltând viziuni coerente și interdisciplinare. Suportul instituțional a fost consolidat și prin implicarea Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova și a Ministerului Culturii, care au sprijinit organizarea de evenimente și expoziții de promovare a designului vestimentar autohton.

Trebuie să constatăm că în perioada 2000–2010, designul vestimentar din Republica Moldova a cunoscut o maturizare artistică semnificativă, marcată de apariția atelierelor independente și a brandurilor de autor, fondate în mare parte de absolvenți ai noilor programe universitare (Anexa 3). Aceste inițiative au favorizat dezvoltarea unor colecții coerente, conceptuale și personalizate, cu vizibilitate națională și internațională. Un element definitoriu a fost revalorizarea simbolurilor tradiționale printr-o abordare contemporană. Această estetică, influențată de tendințele etno-urbane și minimaliste europene, a pus accent pe sustenabilitate, materiale naturale și construcția piesei ca obiect de artă aplicată. Vizibilitatea internațională a fost amplificată prin participarea la evenimente culturale din România, Ucraina, Rusia și Europa Centrală, iar contactele internaționale au stimulat schimbul de idei și profesionalizarea domeniului. Totodată, începuturile digitalizării au creat noi oportunități de promovare, contribuind la afirmarea designului vestimentar din Republica Moldova ca formă de expresie artistică distinctă în contextul artei decorative.

Perioada 2010–2020 a reprezentat o etapă de afirmare, consolidare și diversificare a artei decorative din Republica Moldova, cu deschideri evidente spre interdisciplinaritate, cercetare artistică și dialog internațional. În acest context, designul vestimentar s-a impus ca un domeniu distinct, capabil să intermedieze expresii culturale contemporane într-o formă vizual-performativă. Acesta s-a diferențiat tot mai clar de sfera modei comerciale, fiind tratat ca formă artistică cu valențe conceptuale, simbolice și identitare.

Designul vestimentar a beneficiat de vizibilitate sporită în cadrul expozițiilor organizate de Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova, printre care se remarcă: *Saloanele Moldovei*, *Expozițiile de Primăvară și de Toamnă*, *Bienalele Internaționale de Artă Decorativă*, desfășurate în mod constant la Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși" din Chișinău. Aceste

spații de expunere au facilitat contactul direct cu publicul, curatorii și specialiștii, consolidând poziția designului vestimentar ca ramură a artei vizuale contemporane. Direcțiile tematice abordate de artiștii-designeri în această perioadă s-au diversificat semnificativ. Lucrările au explorat teme identitare, mitologice, istorice, sociale sau speculative, dezvoltate prin intermediul costumului de autor. Astfel, s-au remarcat colecțiile: *Zi în stil etno* (2011) de Tatiana Bujorean; *Simboluri* (2016) **(**Fig. A3.12), *Contraste* (2016) **(**Fig. A3.11) de Maia Veste și Tatiana Bujoreanu; *Iarna. Elegie* (2016), *Versiuni ale denimului* (2018), *Tradiții populare* (2018) (Fig. A3.6); *Contraste inedite* (2020) (Fig. A3.7) de Angela Doina-Bezuțchi și Anastasia Larionova; *Retro-fleurs* (2011), *Coco-pank* (2014), *Agonie* (2016) (Fig. A3.4) de Ala Lupu-Leancă; *Legenda mărului* (2016) de Maria Michitici și Stela Ștaihman (Fig. A3.10); *Antiprimăveri* (2012), *Orașul Uitosferei* (2015), *Computer biologic* (2020) (Fig. A3.3) de Natalia Ciornaia (Anexa 3). Participările designerilor cu colecții în cadrul concertelor *Potcoava de Aur* la Chișinău (2010-2012), la deschiderea *Fashion Club,* Chișinău (2011); la *centru BMW,* Chișinău (2012).[281] În cadrul platformei *Moldova Fashion Expo – Inspired by Couture* (Chișinău, 2017), a fost prezentată colecția *Save the Queen* a designerului din Republica Moldova Zhanna Berezovskaia, alături de colecțiile designerilor renumiți Leonid Alexeev din Rusia *(Gothic Fairytales)* și Ruslan Khvastov din Ucraina *(Anotimpurile).*[282] Aceasta demonstrează că perioada 2010–2020 pentru designul vestimentar din Republica Moldova s-a remarcat printr-o dimensiune performativă accentuată, prin implicarea creatorilor în spectacole, festivaluri și evenimente internaționale.

Astfel, moda a devenit mai vizibilă și mai participativă, punând bazele unei industrii creative emergente în care vestimentația este tratată tot mai frecvent ca obiect de artă contemporană. În acest context, un exemplu relevant din Republica Moldova este *Expoziția Internațională Specializată Moldova Fashion Expo,* ediția a XV-a (2015), care a reunit creatori, producători și distribuitori din domeniul modei, oferind un cadru profesional pentru prezentarea colecțiilor vestimentare și stabilirea parteneriatelor. Evenimentul a contribuit la consolidarea scenei modei locale, încurajând dialogul între designeri, industrie și consumatori, și afirmând potențialul artistic și comercial al vestimentației autohtone într-un cadru internațional. În cadrul acestui eveniment au fost marcați designerii: Angela Doina-Bezuțchi, Angelica Severin, Svetlana Volkova, Mariana Virjnevschi – cu colecții în stil etno, dar și învingătorii concursurilor naționale și internaționale de modă: Marina Canțer, Olga Osoianu, Irina Madan, Olga Turkina, Angelica

[281] SPÎNU, C. *Arta decorativa din Republica Moldova.* p. 398.
[282] *Inspired by Couture,* facebook, cie-moldexpo, 04.11.2017 [citat 02.07.2024] Disponibil: https://www.facebook.com/events/cie-moldexpo/inspired-by-couture/137506753558541

Severin, Lidia Selici, Svetlana Volkova, Alina Bradu, Tatiana Mîrza, Daniela Cebotari. Brandurile *Etnopera, Ionel, Steaua Reds, VB, Premiera Dona, EHO, Vistline, Hermina, Nanetty, Maicom, Alina Bradu, Artizana, Mallena, Donna, Feodora, Milabrega, Tricon, Cocsinelle, Vestiti, Sram, Maalex*[283] au reușit să creeze comunități online și să își promoveze colecțiile la nivel internațional prin intermediul rețelelor digitale, contribuind la consolidarea unei identități vestimentare distincte și autentice.

Scena s-a profesionalizat vizibil prin circuitul competițional-academic. În cadrul *ArtPodium 2016, 2017, ART EAST,* Iași, 2017, care au funcționat ca barometru estetic, au fost confirmate nivelul tehnic și coerența narativă ale mai multor creatori (Mihaela Dvornic, Aurica Borș, Olga Cataraga, Cristina Godzin, Corina Pindiuc, Elena Bannaia, Cristina Vlașco, Iulia Filimon, Elena Cojocaru, Maria Cibotari, Galina Răileanu, (Fig. A6.1, A6.2, A6.4). Internaționalizarea tinerilor s-a consolidat prin *Odessa Fashion Week* (2018) și *Pecherski Kashtany*, confirmând competitivitatea soluțiilor de croi și materialitate pe scene externe (Fig. A6.6–A6.7, A6.9–A6.11, A6.13).

Pe planul autoratului, debutul *Urban Life* al brandului *Gepetto by Vasile Vozian* (*MFD 2017*) a marcat trecerea spre branduri de designer cu identitate clară (Fig. A6.3), iar finalul perioadei indică diversificarea platformelor și consolidarea circuitului național-regional (ex. *City Fashion Week, RO*), unde absolvenți precum Corina Țopa (UTM) confirmă transferul competențelor spre piață (Fig. A6.17). În ansamblu, direcțiile sustenabilitate–profesionalizare–internaționalizare se coagulează într-un registru etno-contemporan matur, susținut de rigoare tehnică și coerență estetică.

În intervalul 2010–2020 s-a conturat ferm direcția designului sustenabil, asumată de o nouă generație de creatori preocupați de reciclare și *upcycling*, de introducerea fibrelor naturale (in, cânepă, bumbac organic) și de producția locală etică. Exemple relevante sunt colecția Angelei Doina-Bezuțchi, *Tradiții populare,* demersul *InnSpirECO*, ca manifest de activism vizual și *Rădăcini* de Eugenia Negruța (Fig. A3.5, A6.8, A6.16). În aceeași logică, colecțiile capsulă, gândite pentru durabilitate extinsă, au mutat accentul de la consum rapid la obiect vestimentar cu valoare culturală și etică.

În sinteză axiologică, intervalul 2010–2020 marchează consolidarea unei *școli de prezentare și competiție,* maturizarea unui registru hibrid etno-contemporan (de la *Etno* la *Avangard* și *Art*), profesionalizarea autoratului (branduri de designer, colecții coerente) și

[283] Expoziția internațională specializată - *Moldova Fashion Expo 2015*, ediția a XV-a. moldexpo.md [citat 02.07.2024] Disponibil: http://moldexpo.md/upload/expositions/catalogs/56ebf61c155af.pdf

internaționalizarea prin rețele regionale (Iași – Odessa – Kiev), cu mentori-cheie care asigură continuitate estetică și rigoare tehnică. Un factor transversal decisiv a fost digitalizarea accelerată a creației și promovării: platformele social media și portofoliile online au democratizat vizibilitatea, dublând avantajele podiumului cu o „școală" a platformelor digitale.

În acest context, un exemplu relevant de infrastructură digitală pentru promovarea designului vestimentar autohton este platforma *dininima.md*[284], lansată în 2012 sub egida Asociației Patronale din Industria Ușoară (APIUS), cu sprijinul Proiectului USAID CEED II. Creată pentru a susține brandurile locale din industria ușoară, platforma funcționează ca o vitrină online ce reunește produse fabricate în Republica Moldova, contribuind la fortificarea identității modei autohtone. Aceasta facilitează vizibilitatea designerilor, sprijină consumul intern și oferă o cale eficientă de conectare cu pieţele externe, integrându-se astfel în ecosistemul global al modei digitale.

În domeniul accesoriilor – genţi, pălării şi încălţăminte – se remarcă în această perioadă mai mulţi creatori moldoveni. Lucia Moroşan (ArtPodium-2017), *Vitalie Burlacu,* prin brandul său omonim, transformă marochinăria în design contemporan ce uneşte meşteşugul tradiţional cu eleganţa funcţională. Brandul *Alina Bradu* valorifică motive de artă populară în ținute vestimentare, accesorii şi încălţăminte. Ciubotarul Valentin Frunză, fondator *Valentin Frunză & Co*, creează pantofi manuali din piele în spirit slow-fashion; calitatea lor i-a adus locul 15 la Campionatul Mondial de Cizmărie, Londra 2022. Este de remarcat și creația lui Vlad Straticiuc, absolvent AMTAP, stabilit în Spania, dezvoltă pălării sculpturale unicat, purtate la evenimente de elită, inclusiv de elitele regale (Fig. A3.12, A3.15, A3.21, A3.22, A3.35).

Perioada anilor 2010–2020 a favorizat consolidarea unei comunități de designeri activi și vizibili, care au participat la expoziții, festivaluri și concursuri internaționale, organizând în același timp evenimente culturale proprii. Printre numele marcante ale acestei generații se numără *Valentina Vidrașcu, Irina Madan, Georgette, Olga Blanc, Kasandruța* ș.a. creatori care au reușit să capteze atenția publicului atât pe plan local, cât și internațional. Evenimente prestigioase precum *Moldova Fashion Expo, Moldova Fashion Days, Moldova Fashion Week, Art Podium ș.a.* și colaborările cu instituții culturale europene au sprijinit dezvoltarea designului vestimentar moldovenesc contemporan, contribuind la afirmarea acestuia pe scena internațională. Aceste platforme de exprimare artistică au oferit tinerilor creatori oportunitatea de a-și prezenta lucrările în contexte artistice și comerciale diverse, facilitând astfel accesul modei autohtone la un public global. Expozițiile și performance-urile din această perioadă au demonstrat că moda

[284] *DININIMĂ – branduri din Moldova*. dininima.md [citat 21.03.2025] Disponibil: www.dininima.md

poate fi o formă de artă interactivă și critică, capabilă să transgreseze barierele estetice și culturale. Prin integrarea materialelor neconvenționale și a tehnologiilor avansate în designul vestimentar, designerii au transformat costumul într-un manifest vizual, capabil să comunice idei complexe și să provoace reflecții asupra identității și sustenabilității. Estetic, *deceniul 2010–2020* se remarcă printr-o diversificare amplă a stilurilor și prin apariția unor direcții hibride: minimalism conceptual, reinterpretări moderne ale costumului tradițional, fuziuni între moda stradală (*streetwear*) și influențele couture. Designerii moldoveni au experimentat cu forme fluide, deconstruite și adesea cu tentă androgină, explorând libertatea de exprimare și depășirea normelor estetice tradiționale. De asemenea, temele majore care au dominat discursul artistic în această perioadă au inclus identitatea de gen, corpul feminin, tradiția, ecologia și rezistența culturală. Colecțiile create au abordat problematici sociale și culturale printr-o exprimare vizuală artistică și conceptuală, transformând moda dintr-un simplu produs de consum într-o platformă de *manifest artistic* și reflecție asupra identității.

Perioada 2020–prezent este una de redefinire profundă a artei vestimentare în Republica Moldova, care a trecut printr-o reconfigurare, influențată de crizele globale – pandemie, război, schimbări climatice și digitalizare accelerată. Designerii locali s-au orientat spre confort, funcționalitate și sustenabilitate, accentuând moda ca formă de conștiință culturală. Vestimentația de casă, realizată din materiale naturale precum bumbacul și inul, a devenit centrală, fiind reinterpretată prin *layering*[285] și croieli lejere care îmbină eleganța cu adaptabilitatea. *Digitalizarea* a fost un alt element transformator în această perioadă. Evenimentele de modă, expozițiile și lansările de colecții s-au mutat tot mai mult în mediul online, într-un proces accelerat de transformare digitală care a redefinit modul de prezentare și consum al artei vestimentare. Designerii au început să valorifice intens platformele de social media, dar și tehnologii inovatoare precum modelarea 3D, aplicațiile bazate pe Inteligență Artificială etc., pentru a-și expune creațiile într-o manieră accesibilă, interactivă și adaptată publicului digital. Această tranziție a contribuit nu doar la extinderea audienței, ci și la democratizarea accesului la modă, deschizând oportunități de exprimare creativă în afara cadrului tradițional al podiumurilor fizice.

[285] *Layering* (stratificarea vestimentară) desemnează o tehnică de compunere a ținutei prin suprapunerea controlată a mai multor straturi – strat de bază (managementul umidității), strat intermediar (izolație) și strat exterior (protecție) – pentru versatilitate termică și funcțională, precum și pentru modelarea volumelor, texturilor și ritmurilor cromatice ale siluetei în designul contemporan. Sursă: *Layering Basics: How to Layer Clothing*, REI Co-op [citat 21.03.2025], Disponibil: https://www.rei.com/learn/expert-advice/layering-basics
.

În continuarea direcțiilor conturate în deceniul anterior, sustenabilitatea s-a impus ca principiu central în evoluția artei vestimentare din Republica Moldova, fiind abordată cu o coerență artistică și etică remarcabilă. Această orientare a determinat o reconsiderare profundă a raportului dintre modă, mediu și societate, definind noi paradigme creative și de producție. Designul vestimentar sustenabil s-a manifestat prin integrarea materialelor ecologice și reciclate în colecții care valorifică patrimoniul textil local, aliniindu-se totodată direcțiilor internaționale din domeniul modei responsabile.

Perioada 2020–2025 conturează o etapă de afirmare și diversificare pentru arta vestimentară din Republica Moldova, promovată de designerii cu experiență artistică, în care cercetarea formală, sustenabilitatea și circuitul competițional regional se împletesc cu profesionalizarea autoratului. Sunt explorate tehnici, principii și expresii novatoare, noi materiale cu pondere cele bio, organice, sporind încărcătură conceptuală și dramaturgia vizuală a demersului vestimentar (Fig. A6.19–A6.30).

Circuitul competițional confirmă profesionalizarea scenei în evenimentele: Weben International Fashion (Arad, 2023), Kiev (*Созвездие Каштан*, 2021), Cluj-Napoca (*Transilvania Fashion* 2021–2022, Iași (*Art East Fashion Weekend* 2023–2024), *Feeric Fashion Week* 2024 (Sibiu), *Romanian Creative Week 2025.* La aceste competiții au fost apreciate atât creațiile tinerilor designeri, cât și competențele mentorilor lor: T. Bujorean, A. Tocarciuc, E. Reabenchi, V. Vozian, care au asigurat continuitatea estetică și rigoarea tehnică (Fig. A6.19–A6. 44).

În planul ecosistemului creativ, perioada aduce în prim plan proiecte colective, consolidarea brandurilor și afirmarea tinerilor designeri. În paralel, marca de autor devine vizibilă în cadrul *Moldovan Brands Runway SS/2025* – de la estetica urban-conceptuală a *Juliei Allert* la performance-ul street-style al brandului *DOFAMIN* (Fig. A6.49, A6.50), care repoziționează podiumul în spațiul public și conectează moda la cartografia urbană.

Totodată, s-a promovat ideea unui ciclu de viață extins al produselor vestimentare, cu accent pe piese atemporale și multifuncționale, capabile să transcendă caracterul efemer al tendințelor. În acest context, s-a evidențiat orientarea către stil ca reper durabil în procesul de creație, în contrast cu instabilitatea tendințelor sezoniere. În spiritul sustenabilității, apelul la estetici retro a devenit tot mai frecvent, oferind un cadru de revalorizare a memoriei vizuale și a patrimoniului vestimentar. Un exemplu elocvent în acest sens este colecția de grup *„Chișinăul interbelic – eleganță și memorie”*, realizată în cadrul UPS „Ion Creangă” în anul 2025 (Fig.

A6.53), care orientează privirea tinerilor designeri spre rafinamentul și coerența estetică a epocii interbelice, oferind o sursă sustenabilă de inspirație și repere stilistice durabile.

Producția locală și etică a fost susținută de ateliere independente și de rețele de artizani, contribuind la revitalizarea meșteșugurilor și la consolidarea unei economii creative durabile. Inițiativele de reciclare artistică, prin care deșeurile textile au fost transformate în obiecte de artă vestimentară, au reprezentat o formă de activism cultural, subliniind interdependența dintre creația vestimentară și responsabilitatea ecologică. În acest context, vestimentația a depășit statutul de obiect funcțional, devenind un mijloc de exprimare a conștiinței culturale și ecologice. Un exemplu relevant este brandul *Saşa Sesame*, fondat de Alexandra Soloviov, care promovează moda sustenabilă prin accesorii din piele naturală, realizate artizanal, cu o estetică originală și responsabilitate ecologică. Absolventă programului de masterat în Design Vestimentar și Textil la UTM, creatoarea a consolidat o viziune artistică bazată pe abordarea ecologică a materialelor durabile, modelate prin expresivitate conceptuală, încadrate în designul sustenabil (*Moldovan Brands Runway*, 2024, 2025), (Fig. A6.48,A3.53).

Un aspect esențial în completarea pieselor din colecțiile vestimentare contemporane îl constituie accesoriile – în special bijuteriile și podoabele – realizate de designeri și artizani locali, care, lucrând cu materiale și tehnici diverse, își găsesc adesea inspirația în patrimoniul cultural al Republicii Moldova. Un exemplu notabil este *Pearl Code*, primul brand din Republica Moldova specializat în bijuterii din perle naturale și pietre semiprețioase, care promovează eleganța cotidiană și a reușit să pătrundă pe piața internațională prin comerț electronic. Podoabele ceramice realizate de Iulia Postică se inspiră din simbolistica artei populare (Fig. A3.58, A3.60), în timp ce Inga Mațcan, lector universitar, propune bijuterii ecologice din piele și ață mouline, cu motive tradiționale reinterpretate (Fig. A3.61). Marina Sochirca, prin atelierul *Marin Elle*, creează bijuterii din lut polimeric, inspirate din natură și ornamentica populară (Fig. A3.62). La fel, Sergiu Moldovanu (*Art-salon MOLDECO*) în colecția *„Solo”* utilizează materiale precum lemnul, pielea și ceramica pentru a realiza podoabe ecologice cu încărcătură simbolică tradițională (Fig. A3.63).

Un exemplu de rafinament artizanal este oferit de Cristina Tuciacov, prin bijuteriile din argint inspirate de simbolistica cămășii cu altiță. Prin brandul său – *TUQRIS* realizează bijuterii care spun o poveste, dar la Chișinău, după o carieră internațională alături de branduri de elită precum *Van Cleef & Arpels* sau *Cartier*, promovează un lux sustenabil, personalizat, bazat pe

metale reciclate și pietre cu imperfecțiuni naturale, la intersecția dintre artă, matematică și ecologie (Fig. A3.64).[286]

Completează diversitatea ofertei artistice *salbele din monede de argint și aramă* realizate de meșterul popular Ion Anafteoaie, inspirate din podoabele tradiționale, purtate în complexul portului popular (Fig. A3.65). Aceste creații îmbină meșteșugul ancestral cu rigoarea artistică, contribuind la păstrarea și valorificarea identității culturale în context contemporan. În același timp, accesoriile create de designerii și artizanii autohtoni nu doar completează vestimentația, ci devin veritabile forme de artă aplicată, cu valențe culturale, simbolice și estetice contemporane.

Procesul de recuperare culturală a generat apariția unor forme hibride de expresie vestimentară, situate la intersecția dintre modă, artă și instalație. Piesele create îndeplinesc funcții estetice și simbolice, devin instrumente pentru performance-uri vizuale în care tehnologia se îmbină cu tradiția, creând punți semnificative între trecut și viitor. Astfel, designul vestimentar a fost investit cu o funcție identitară și reflexivă, redând o voce vizibilă moștenirii culturale într-un format adaptat paradigmelor contemporane. În acest cadru, vestimentația devine un mediu de rescriere culturală, capabil să traducă simbolurile istorice în expresii relevante pentru societatea actuală. În contextul crizelor sociale și geopolitice recente, arta vestimentară din Republica Moldova a început să fie percepută nu doar ca o formă de exprimare artistică, ci și ca un instrument de protest și solidaritate. Designerii au creat colecții cu puternice mesaje sociale și politice, transformând hainele în vehicule de manifestare culturală.

Este important să delimităm în aceste confluențe tendința etno, sub genericul căreia activează o bună parte din creatorii amintiți. Exemple relevante de reinterpretare artistică a patrimoniului vizual autohton includ colecții vestimentare inspirate atât din portul popular, cât și din ornamentica scoarțelor, broderiei și ceramicii tradiționale. Aceste elaborări sunt concepute ca răspuns vizual la fenomenul dezrădăcinării și al pierderii identitare. Ele propun o viziune reflexivă asupra memoriei culturale, reactivând simboluri arhaice prin mijloace vizuale contemporane (Fig. A6.55).

Începând cu anul 2020, se observă o creștere a participărilor designerilor autohtoni la expoziții, festivaluri, săptămâni ale modei internaționale în țări precum România, Ucraina, Franța, Italia, Belgia. Totodată, aceștia au beneficiat de rezidențe artistice și colaborări transfrontaliere, consolidându-și prezența pe scena modei europene. Platformele culturale din Republica Moldova, precum *Moldova Fashion Days*, *Artcor* și *ZIPhouse*, au devenit veritabile centre de incubare a talentului și de promovare a designului local pe piețele externe. În

[286] Din interviul cu fondatoarea brandului *TUQRIS* - Cristina Tuciacov, la data 29.06.2025.

ansamblu, perioada 2020–2025 configurează moda moldovenească drept laborator de sinteză: între bionic și textil manual, între concepte de reutilizare și luxul conceptual, între atelier universitar și brand de autor, între podium și stradă. Evoluția se citește în *coerența formal-stilistică,* în *extinderea rețelelor regionale* și în *alinierea la etica sustenabilă*, elemente care legitimează arta vestimentară din Republica Moldova ca participantă activă la discursul european contemporan.

2.3. Rolul educației și al platformelor culturale în formarea designerilor

Începând din anii ’90 instituțiile universitare și preuniversitare: AMTAP, UTM, UPS „Ion Creangă”, ULIM, Colegiul de Arte „A. Plămădeală”, Colegiul Tehnologic din Chișinău, Instituţia Publică Centrul de Excelenţă în Industria Uşoară din Chișinău ș.a. au pregătit specialiști în domeniul artei vestimentare, cu abilități flexibile și interdisciplinare în arte, textile și tehnologii. „Un rol important în dezvoltarea designului vestimentar l-a avut consolidarea prin crearea noilor subdiviziuni de instruire profesională, fapt ce a contribuit la lansarea în viața culturală a noilor cadre de plasticieni.”[287] Introducerea specialității de Design Vestimentar în 1993 în *Nomenclatorul specializărilor pentru învățământul superior* a reprezentat un pas esențial în dezvoltarea artistică și tehnologică a acestui domeniu.[288] Actualmente studiile la această specialitate sunt axate pe dezvoltarea creativității în domeniul artelor decorative, perfecționarea creației artistice, viziunii direcționate pe educația artistico-plastică, domeniul social, economic și politic, pentru a face față cerințelor timpului.

Catedra de Design Vestimentar din cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău a fost înființată în anul universitar 1993–1994, sub conducerea Ecaterinei Pavlovschi (Fig. A3.25), reunind un corp didactic de elită, care a format numeroși designeri recunoscuți la nivel național și internațional. Sub îndrumarea unor mentori de valoare precum Nadejda Barbăroșie, Valentina Armaș, Ludmila Plești, Svetlana Sudacevschi, Ludmila Albu, Olga Drobaha, Natalia Urman, Alexandra Covali, Onorica Malarciuc, studenții au avut posibilitatea de a explora diverse stiluri, de la avangardism la etno, și de a participa la manifestări culturale de amploare. Printre discipolii menționați la diferite manifestări culturale de nivel republican și internațional figurează Angela Doina-Bezuțchi, Violeta Buga, Ludmila Sireac, Cojan Stelian, Tatiana Bujorean, Aliona Secrieri, Lilia Munteanu, Marina Goriacivscaia,

[287] MALCOCI, V. *Arta decorativă din Republica Moldova. Anii 1991─2021*. În: Arta , 2024, vol. 33, nr. 1(AV), p. 226.
[288] *Nomenclatorul specializărilor pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ din Republica Moldova* [citat 21.04.2024]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/nomenclatorul_nr._482_din_28.06.2017_0.pdf

Severina Nedelciuc, Lilia Căruță, Rodica Pruteanu ș.a.[289] Inițial, din 1985, instruirea în acest domeniu a fost realizată în cadrul Catedrei de Arte Decorative Aplicate. Specializarea Design Vestimentar a fost oficial recunoscută prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 445/1999, fiind ulterior acreditată în 2006. În urma reorganizării structurii facultăților, în 2017, catedra a fost integrată ca secție în cadrul Departamentului Design.[290]

Catedra Design Vestimentar Industrial al UTM a fost fondată cu un an mai târziu, în 1995, în cadrul Facultății de Industrie Ușoară, cu denumirea „*Bazele Designului și a Creației Tehnice.*"[291] Sub conducerea decanului Constantin Spânu, conferențiar, doctor în studiul artelor în colaborare cu lectorii superiori Mariana Popovici, Stela Ștaihman (Fig. A3.10), Marina Brescanu, Lilia Ixari, Ludmila Zastavnițcaia-Șeremet, Tatiana Malinovscaia, Elena Gorea ș.a. conținutul studiilor a fost completat cu obiectivele principale: *modelarea și tehnologia confecțiilor din țesături, modelarea tehnologiilor din tricotaje, modelarea și tehnologia confecțiilor din piele*.

Din anul 1999 UTM, în cadrul Facultăţii Industrie Uşoară sunt organizate studii de master la programul „*Design vestimentar*"; din 2009 – „*Design vestimentar şi textil*". Catedra este preocupată de crearea competențelor creative la studenți pentru dezvoltarea artei vestimentare în vederea promovării şcolii autohtone în Republica Moldova, de constituirea unui centru artistic în măsură să asigure procesul de creație şi implementare a proiectelor prin forme şi tehnologii noi. În echipa cadrelor corpului didactic al Catedrei Design vestimentar, care din 2009 este numită *Design vestimentar industrial*, au activat: Bulgaru Valentina, Saviţkaia-Baraghin Iarîna, Sugac Olga, Racceeva Elena, Tocarciuc Alina, Gîscă Aliona, Lupu-Leancă Ala, Gâncul Liviu, Zastavniţchi-Şeremet Ludmila, Ciorescu Anastasia.[292]

Instituția privată de învățământ superior „*Perspectiva*" din Chișinău, care a funcționat în perioada anilor 1995-2018 sub denumirea de *Institutul de Relații Internaționale,* prin specialitatea *Design vestimentar* a oferit oportunități de formare academică sub îndrumarea unor specialiști de înalt nivel profesional. Angela Doina-Bezuțchi a predat în cadrul acestei specialități pe parcursul anilor 1998–2018, contribuind semnificativ la dezvoltarea competențelor și

[289] DONICA, L. *Catedrele de design vestimentar din Republica Moldova.* În: Materialele Conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă", Ed. Seria XXI, 22-23 martie 2018, Chișinău: CEP UPS „I.Creangă", 2018, Seria 20, Vol.3, p. 341-352.
[290] AMTAP Departamentul Design, [citat 07.02.2024]. Disponibil: https://amtap.md/ro/departament-design.html?utm_source
[291] Ordinul Rectorului UTM nr. 558-r din 06.11.95. [citat 07.02.2024]. Disponibil: https://ftp.utm.md/departamente/programul-design-vestimentar-industrial/
[292] UTM Site-ul oficial. [citat 07.02.2024]. Disponibil: https://ftp.utm.md/departamente/programul-design-vestimentar-industrial/

pregătirea profesională a studenților. Instituția și-a încheiat activitatea după 23 de ani, marcând astfel finalul unui capitol important în formarea tinerilor specialiști în domeniul designului vestimentar din Republica Moldova.[293]

În contextul evoluției învățământului superior din Republica Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă" din Chișinău a introdus în anul 1999 specializarea *Design Vestimentar* în cadrul *Facultății de Arte Plastice și Design*. Această inițiativă a marcat un moment semnificativ în formarea specialiștilor din domeniul designului vestimentar, contribuind la dezvoltarea unei noi generații de creatori capabili să valorifice moștenirea culturală prin intermediul artei vestimentare.

Curricula acestei specializări oferă studenților o pregătire academică riguroasă, axată pe proiectarea artistică, grafica de modă și istoria costumului. Programul îmbină teoria cu practica, facilitând explorarea esteticii și funcționalității vestimentației. Cursurile de ilustrație și istoria costumului contribuie la dezvoltarea unei gândiri vizuale solide, aplicată în proiecte și colecții prezentate public. Un accent important este pus pe identitatea culturală, prin integrarea elementelor tradiționale moldovenești în designul contemporan. Această abordare este susținută de lucrări academice semnate de O. Arbuz-Spatari și A. Simac[294],[295], care subliniază rolul educației artistice în valorificarea simbolurilor din arta textilă tradițională și promovarea dialogului creativ între trecut și prezent.

Printre absolvenții remarcabili ai specializării se numără Alina Bradu, Elena Musteață și Vasile Vozian, creatori care au integrat armonios tradiția în designul contemporan. Alina Bradu este recunoscută pentru reinterpretarea elementelor folclorice, iar Elena Musteață s-a remarcat prin inovație în texturi și tehnici. Vasile Vozian, actualmente cadru didactic, promovează eleganța modernă cu influențe tradiționale (Anexa 3, Anexa 6). Această direcție este continuată de noile generații. Un exemplu elocvent este colecția *„Art and Folk"* de Severina Bucur, care valorifică motivele populare în forme moderne, demonstrând actualitatea patrimoniului vestimentar (Fig. A6.26).

Lectorul universitar și designerul Eugen Reabenchii joacă un rol important în formarea artistică a studenților, printr-o abordare interdisciplinară bazată pe tradiție, artă decorativă și cercetare conceptuală (Fig. A3.25). Sub îndrumarea sa, Elisaveta Crudu a realizat colecția *„Opus*

[293] Interviu cu designer vestimentar, cadru didactic Angela Doina-Bezuțchi, la data 21.03.2025.
[294] ARBUZ-SPATARI, O., SIMAC, A. *Dezvoltarea creativității artistice la studenți în cadrul cursului de artă textilă.* Chișinău: Goromont-Studio, 2012, 82 p.
[295] SIMAC, A. *Arta textilă într-un dialog între generații: de la tradiție la modernitate.* În: Revista Arta, 2015, p. 170-172.

Musivum – miracol din nimic” (Fig. A6.25), premiată cu Grand Prix la concursul internațional *„Pecherski Kashtany”* din Kiev. Reabenchii promovează și colaborarea internațională, susținând lecții publice pentru instituții de profil din străinătate.[296]

Prin activitatea sa pedagogică și artistică, Ala Lupu-Leancă contribuie la dezvoltarea designului vestimentar în Republica Moldova, promovând patrimoniul cultural și inovația. Sub îndrumarea sa, studentele Maria Lefter (colecția *„Vato”*) (Fig. A6.33, A6.34) și Daniela Ciobanu (colecția *„Reflecții”*) au realizat proiecte avangardiste, prezentate în contexte internaționale. De asemenea, Ala Lupu-Leancă este activă în domeniul artelor plastice, remarcându-se prin expoziția personală *„Reflecții”* la Biblioteca Națională, cu 54 de lucrări ce explorează legătura dintre designul vestimentar și arta textilă (Fig. A3.4).

La Facultatea de Arte Plastice și Design a UPS „Ion Creangă”, lectorul Vasile Vozian contribuie la formarea unor tineri designeri premiați, în timp ce asistentul universitar Eugen Reabenchii, coordonator al Catedrei de Arte Decorative, conduce un colectiv didactic valoros. Cadrele didactice – printre care Alexandru Vatavu, Ecaterina Ajder, Veronica Raileanu, Rodica Spătaru, Olimpiada Arbuz-Spătaru ș,a.[297] – susțin o formare artistică complexă, ancorată în tradiție și deschisă către tendințele contemporane.

Din anul 2005, în cadrul Facultății Informatică, Inginerie și Design ULIM, a fost fondată Catedra Design cu specialitățile Design interior și Design vestimentar. În rândul cadrelor didactice au intrat Rodica Taburța, Maria Terescenco, Vitalie Malcoci, Petru Balan, Elena Russu-Paiu, Olga Diordiev, Vasile Dohotaru, Eleonora Florea, Ion Țigulea ș.a. În cadrul specialității Design vestimentar, autoarea acestei lucrări a predat cursul Grafica costumului. Stilurile colecțiilor realizate în cadrul studiilor au o varietate largă, de la cel avangardist până la stilul etno (Anexa 3). O contribuție valoroasă în formarea profesională a studenților o are maestrul în arte Petru Balan, titulatorul cursului *Scenografie* pentru specialitățile Design vestimentar și Design interior. Creația sa „reflectă cu plenitudine aspirația acestuia pentru un sincretism plastic organic și semantic valoros dintre decor și concepția regizorală a spectacolului teatral”[298], iar lucrarea sa *Scenografie*[299] constituie o sursă relevantă pentru înțelegerea procesului de conceptualizare vizuală și spațială în proiectarea artistică.

---

[296] *Lectie publica Eugen Reabenchii pentru studentii Universitatii Nationale de Tehnologie si Design din Kiev*. arte.upsc.md, 18.04.2023 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://arte.upsc.md/lectie-publica-eugen-reabenchii-pentru-studentii-universitatii-nationale-de-tehnologie-si-design-din-kiev

[297] *Facultatea Arte Vizuale și Design, UPS „Ion Creangă”*. upsc.md [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://arte.upsc.md/profesori/

[298] BALAN, P. *Scenografie*. Chișinău: Epigraf, p. 31.

[299] Ibidem.

În iunie 1991, Şcoala Republicană de Arte Plastice şi Pedagogie „Al. Plămădeală” s-a reorganizat în Colegiul Republican de Arte Plastice „Al. Plămădeală”. În planul de studii al colegiului au fost incluse specialități din domeniul de formare profesională – *Specialitatea – Design vestimentar, design interior și design industrial în cadrul Catedrei Arte Vizuale și Design.* De asemenea, și studenții specialității *Grafica* au beneficiat de această formare (Fig. A3.69).

În anul 2003, în conformitate cu reforma învățământului al Republicii Moldova Colegiul Tehnologic din Chișinău ca instituție de învățământ superior de scurtă durată a primit statut de instituție de învățământ mediu de specialitate în cadrul căreia se realizează studii la specialități: *Modelarea, proiectarea și tehnologia confecțiilor din tricot*: *Modelarea, proiectarea și tehnologia confecțiilor din țesături; Modelarea, proiectarea și tehnologia confecțiilor din piele și înlocuitori.* Până în anul 2024, *Colegiul de Industrie Uşoară din Bălți* a organizat admitere la specialitatea 72330 – *Modelarea, proiectarea şi tehnologia confecţiilor din ţesături,* oferind studenților calificarea de tehnician în industria confecţiilor. Aceste programe de formare profesională au avut un rol important în pregătirea specialiștilor pentru sectorul textil și vestimentar, punând accent pe competențe tehnice aplicate în procesul de producție și design vestimentar. Accederea artei vestimentare în sfera instituțiilor preuniversitare a sporit calitatea pregătirii cadrelor necesare dezvoltării domeniului și a ridicat prestigiul specializărilor cu referire la el.

Arta vestimentară din Republica Moldova este promovată prin implicarea activă a cadrelor didactice și a studenților în expoziții, prezentări de colecții, conferințe științifice, mese rotunde și ateliere de creație. Aceste activități susțin formarea profesională a tinerilor designeri și afirmarea internațională a designului vestimentar autohton. Conferințele organizate de instituțiile de învățământ abordează subiecte actuale: sustenabilitatea, compoziția plastică, modelarea estetică și sinergia în designul vestimentar.[300] Colaborările internaționale, cu instituții din România, Ucraina și Rusia, precum *IMOD* București, *Universitatea de Artă* Cluj-Napoca, *UT „Gh. Asachi”* Iași și *Academia de Arte* din Sankt-Petersburg, reflectă deschiderea spre inovație și integrarea artei vestimentare din țară în circuitul academic global.

[300] TEREȘCENCO, M. *Percepţia filosofică şi estetică a modelării în designul vestimentar.* În: Studiul Artelor și Culturologie: istorie, teorie, practică – Nr. 4 (27), 2015. p. 76-81. ȘTAIHMAN, S. *Tendințe plastice de organizare compoziţională în vestimentația contemporană.* În: Învățământul artistic – dimensiuni culturale, 23 aprilie 2021, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: AMTAP, 2021, Vol.2, p. 58-59. DONICA, L., VATAVU, A. *Abordarea sinergetică în domeniul designului vestimentar.* În: Probleme ale ştiinţelor socioumanistice şi modernizării învăţământului. Materialele conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”, Ed. 19, 24 martie 2017, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: CEP UPS „I.Creangă”, 2017, Seria 19, Vol.3, p. 182-196.

Festivalul Internațional de Modă ArtPodium s-a impus ca o platformă importantă pentru afirmarea artei vestimentare contemporane din Republica Moldova, susținând tinerele talente și promovând inovația estetică. Structurat pe secțiuni tematice precum *Ethno, Prêt-à-porter, Avant-garde* sau *Accesorii handmade*, festivalul a oferit un cadru de exprimare artistică diversificată.

Au fost prezentate colecții semnate de designeri consacrați precum Mihaela Dvornic, Iurie Caterinciuc, Olga Crâșmaru, Natalia Vavilina, Svetlana Volcova, Lilia Moraru, Natalia Balaban, Maia Veste, Tatiana Bujorean, Eugeniu Dragan, Victoria Coleva, Vasile Vozian, Olga Cataraga, Gabriela Hropotinscaia, Anastasia Larionova, Olga Turchina ș.a.[301] Un exemplu relevant este lucrarea de licență *„Intuiția”* de Lucia Moroșan, câștigătoare la categoria *Avant-garde* (2017, ULIM), remarcată pentru originalitate și coerență artistică (Fig. A3.12).

În continuitatea acestei misiuni de formare și vizibilizare, inițiată încă din perioada sovietică de Valentina Radcenko prin Teatrul de Modă „Prestige”, festivalul *ArtPodium* a devenit rampă de lansare pentru studenți și catalizator al dialogului artistic internațional. În ultimele două decenii, arta vestimentară din Republica Moldova a fost impulsionată de apariția unor platforme strategice și centre de inovație care au conectat creația locală la tendințele internaționale. Dintre acestea, se remarcă *ZIPHOUSE Fashion Innovation Hub* (2017) – spațiu educațional și tehnologic dedicat designului sustenabil și inovației, și *ARTCOR – Centrul Industriilor Creative* (2019), cadru multidisciplinar care facilitează cooperarea dintre mediul academic, industrie și antreprenoriat. În acest ecosistem, evenimente precum *Moldova Fashion Days, Young Designers Challenge, Upcycled Fashion Show* și *Zero Waste Workshops* contribuie la profesionalizarea tinerilor designeri și la promovarea modei responsabile, iar *Moldova In Fashion Conference* (organizată anual de ZIPHOUSE) funcționează ca platformă-cheie de dialog despre economie circulară, digitalizare și internaționalizarea brandurilor; ediția 2023 a reunit peste 200 de participanți și 19 speakeri din SUA, Danemarca, România și Belgia (Fig. A6.15).[302]

În aceeași logică, *ZIPHOUSE Fashion Innovation Hub* reprezintă astăzi infrastructura pedagogică și tehnologică ce profesionalizează acest parcurs: centru de excelență în educația artistică aplicată, cu echipamente de ultimă generație, mentorat internațional și programe de incubare, care în parteneriat cu APIUS, găzduiește anual competiții pentru tineri designeri (ex. *NextGENERATION*) și workshopuri interdisciplinare (Fig. A6.5). *NextGENERATION,* cu secțiunile *ART* și *Ready-to-Wear,* funcționează ca laborator de creație, iar finala, găzduită la Artcor, accelerează profesionalizarea artei vestimentare din Republica Moldova. La ediția 2025,

[301] *arte.upsc.md*, noiembrie 2017 [citat 02.06.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2017/11/
[302] *Moldova In Fashion Conference 2023*, ziphouse.md [citat 02.06.2025] Disponibil:, www.ziphouse.md

laureații au fost: *Alexander Rotaru, Anna Slobodeniuc, Marialina Efros*; *Anna Malygina, Kristina Lewicki, Alexey Sorokin* (Anexa 6).[303]

Univer Art Fashion, ajuns în 2025 la ediția a V-a, s-a impus ca un laborator curatorial în aer liber dedicat artei vestimentare, în care colecțiile absolvenților se articulează într-un discurs vizual coerent despre relația dintre memorie, identitate și inovație. Evenimentul depășește formatul clasic al prezentării de absolvire, oferind un cadru autentic de validare artistică, în care tinerii designeri își testează, în fața publicului și a breslei, propriul limbaj al formei, croiului și materialității. Alegerea Parcului „Valea Morilor" conferă prezentărilor o dimensiune site-specific: lumina naturală, perspectiva scărilor și a lacului devin elemente scenografice active, generând o negociere subtilă între modă și peisaj, accentuând ritmul siluetei în mișcare și permițând o lectură fidelă a texturilor, volumelor și finisajelor în lumină vie. Contribuțiile cadrelor didactice, precum Eugen Reabenchii, Vasile Vozian, Natalia Sajin ș.a., confirmă existența unui ecosistem pedagogic în care experimentul este calibrat tehnic, iar identitatea autorului este încurajată, nu uniformizată (Anexa 6).[304]

Moldova Fashion Days (MFD), organizat de *APIUS* în parteneriat cu *ODIMM*[305] și susținut de Ministerul Culturii, s-a impus ca platformă esențială pentru arta vestimentară din Republica Moldova. Dincolo de dimensiunea economică a industriei ușoare, MFD funcționează ca spațiu de cercetare vizuală și validare artistică, unde colecțiile sezoniere sunt prezentate într-un cadru curatorial ce privilegiază silueta, materialitatea și inovația de croi. Evenimentul mediază dialogul dintre atelier și producție, facilitând întâlnirea dintre conceptele designerilor și așteptările publicului, și oferă vizibilitate atât brandurilor consolidate, cât și debutanților, contribuind la configurarea unui peisaj coerent al modei contemporane. Creșterea participării internaționale întărește profilul extern al designului vestimentar din Republica Moldova și susține circulația ideilor, referințelor și practicilor curatoriale.

Moldovan Brands Runway (MBR) se definește ca o platformă culturală de referință în peisajul artistic actual, cu o miză explicită asupra vestimentației ca formă de expresie estetică, identitară și interdisciplinară. Evenimentul propune un cadru performativ și curatorial în care

---

[303] *NextGENERATION: professional start of Moldovan designers*. Logos Press, 5 iulie 2025 [citat 22.04.2025]. 21.03.2025] Disponibil: https://logos-pres.md/en/article/nextgeneration-professional-start-of-moldovan-designers/

[304] *Defileul de modă Univer Art Fashion 2024, ediția a IV-a.* upsc.md, 22.06.2024 [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://upsc.md/2024/06/22/defileul-de-moda-univer-art-fashion-2024-editia-a-iv-a/?utm_source

[305] *Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii* (ODIMM) reprezintă una dintre cele mai importante instituții publice din Republica Moldova dedicate sprijinirii dezvoltării economice prin stimularea inițiativei private, în special în rândul tinerilor antreprenori și al întreprinderilor din sectoarele emergente, inclusiv cel al industriei creative și vestimentare. [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://old.mei.gov.md/ro/content/organizatia-pentru-dezvoltarea-intreprinderilor-mici-si-mijlocii

dialogul dintre patrimoniul cultural local și designul contemporan generează narative vizuale cu relevanță artistică: colecții conceptuale cu valențe simbolice, coerente în discurs și conectate la tendințele internaționale. În acest context, și-au afirmat vizibilitatea artistică *Julia Allert, JNSQ* (*Valse de Fleurs*), *Altezza by L. Storojuc* (*Harmonia Orientalis*), *Barbara Collection* ș.a., explorând teme de sustenabilitate și memorie culturală (Anexa 3). Prin selecția riguroasă, *MBR* valorifică viziunile unor branduri și designeri precum *Georgette, Ionel, Barbara Collection, Casa Cristea, Valentina Vidrașcu, Caravasili, Lila, Flori de Mai, Nedelcev, VYAZ, Sannat, Ok Kino, Lilia Ceaicovschi, EHO* ș.a. (Anexa 3), care propun reinterpretări contemporane ale identității culturale prin vestimentație. Dimensiunea transfrontalieră este susținută de prezența unor designeri internaționali, precum *DZHUS* și *Sidletskiy* (Ucraina) sau *Lunar Laboratories* (România), consolidând o rețea regională de schimb artistic și estetic și situând arta vestimentară din Republica Moldova în dialog direct cu scena europeană.[306]

În ultimele două decenii, arta vestimentară din Republica Moldova s-a afirmat internațional printr-o nouă generație de designeri care îmbină tradiția cu modernitatea, conturând o estetică originală și relevantă la scară globală. Prin participarea la evenimente de prestigiu precum *Paris Fashion Week, Strasbourg Fashion Week, Indie Faces Pop-Up* (Londra) etc., dar și prin promovarea brandurilor proprii în spații comerciale internaționale, aceștia contribuie la reconceptualizarea imaginii Republicii Moldova ca spațiu emergent în peisajul industriilor creative globale. Participarea designerilor vestimentari din Republica Moldova la evenimente din țările vecine precum *Mercedes-Benz Bucharest Fashion Week, Romanian Design Week* (București), *Romanian Fashion Week* (Iași), *Feeric Fashion Week* (Sibiu), *Transilvania Fashion Festival* (Cluj-Napoca), *Art East Fashion Weekend* (Iași) sau *Ukrainian Fashion Week* etc. a oferit oportunități reale de vizibilitate și integrare în circuitele modei globale. Creatori precum *Katea Gri, Yulia Efros, Ludmila Storojuc, Julia Allert* ș.a. au reprezentat Republica Moldova pe podiumuri internaționale, reflectând o estetică contemporană și principiile modei sustenabile.

Feeric Fashion Week (FFW), organizat anual la Sibiu, România, este unul dintre cele mai inovatoare evenimente de modă din Europa de Est, cunoscut pentru prezentările în spații neconvenționale și promovarea designerilor emergenți. Edițiile recente au reunit peste 100 de creatori internaționali, inclusiv din Republica Moldova[307], prin participarea studenților și

[306] *Moldovan Brands Runway AW24/25 – Cultural Rhythms.* invest.gov.md, 03.10.2024 [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://invest.gov.md/moldovan-brands-runway-aw24-25-cultural-rhythms

[307] *Feeric Fashion Week 2024: A platform for global emerging talents*. Coeval Magazine. 2024. [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://www.coeval-magazine.com

absolvenților de la UTM și AMTAP.[308] *FFW* integrează și o componentă educațională, cu workshopuri și conferințe susținute de experți precum Giovanni Ottonello și Sara Sozzani Maino[309], abordând teme precum sustenabilitatea, patrimoniul vestimentar și noile tehnologii în modă.

Transilvania Fashion Festival (TFF), organizat anual la Cluj-Napoca, s-a impus ca o platformă regională dedicată designului vestimentar emergent.[310] Ediția din 2022 a reunit 45 de creatori din Europa de Est, inclusiv designeri din Republica Moldova precum Svetlana Cervinschi, Evgheni Hudorojcov și surorile Naval. Au participat și absolvenți ai UTM, selecționați în urma competiției *Students' Fashion Day*, cu patru colecții remarcabile. Printre acestea, Doina Atamanenco (*The Charm of Pearls*) și Nicoleta Sofronovici (*Floret*) au abordat teme precum feminitatea și ecologia, în timp ce Olga Onea (*Pathos*) și Daniela Starinschi (*Implementation of Bionic Forms*) au evidențiat direcții conceptuale și estetice actuale.[311]

Model Fashion Talent (Pitești) și *Art East Fashion Weekend* (Iași) sunt evenimente importante din România dedicate promovării tinerilor designeri din Europa de Est, inclusiv din Republica Moldova.[312] Festivalul de la Iași oferă un cadru complex cu prezentări, ateliere și concursuri. Participarea moldovenilor a fost remarcată în 2022, când Svetlana Morari și Elena Ostafi au obținut locurile I și III[313], iar în 2024 studenții FAPD UPS „Ion Creangă" au prezentat colecții originale precum *The Secret Faces* (Fig. A6.36) și *Interstellar* (Fig. A6.37)[314], sub coordonarea cadrului didactic Eugen Reabenchii.

Festivalul Internațional de Modă *Culorile Toamnei*, organizat anual la Pitești, susține promovarea tinerilor designeri din România, Republica Moldova și Europa. Sub coordonarea Valeriei Coman și cu Cătălin Botezatu în rol de președinte al juriului, evenimentul oferă o scenă valoroasă pentru creația vestimentară emergentă. Studenții și absolvenții FAPD UPS „Ion Creangă" s-au remarcat constant: în 2022, Elisaveta Crudu a obținut Grand Prix cu *„Opus*

---

[308] *Program oficial și participanți*. Feeric Fashion Week. 2024 [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://www.feeric.ro
[309] *Feeric Fashion Week 2024 – Highlights from the most creative fashion event in Eastern Europe*. 33 Magazine. 2024 [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://33magazine.com
[310] *Festivalului internațional Transilvania Fashion 2024 – un eveniment dedicat tinerelor talente din domeniul modei*. Transilvania TV. 2024 [citat 22.04.2025]. Disponibil: https://transilvaniatv.ro/festivalului-international-transilvania-fashion-2024
[311] *Festivalului internațional Transilvania Fashion 2022,* utm.md, 21.09.2022 [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://ftp.utm.md/2022/09/21/facultatea-de-design-utm-la-festivalul-international-de-moda-transilvania-fashion/
[312] *Art East Fashion Weekend* - 2025. *Instagram, pagina oficială* [citat 22.04.2025]. Disponibil: https://www.instagram.com/arteast.fashionweekend
[313] *Studenții Facultății Arte Plastice și Design UPSC au obținut cele mai înalte aprecieri și premii la două festivaluri din România*. diez.md. 2022 [citat 22.04.2025]. Disponibil: https://diez.md/2022/10/04/studentii-facultatii-arte-plastice-si-design-upsc-au-obtinut-cele-mai-inalte-aprecieri-si-premii-la-doua-festivaluri-din-romania
[314] *Participarea la Art East Fashion Weekend*. Facultatea de Arte Plastice și Design, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă". 2024. [citat 22.04.2025]. Disponibil la: https://arte.upsc.md/category/concurs/page/2

Musivum”, Valeria Coliban cu *„Fantomele trecutului”* – Trofeul Festivalului, iar Cristina Brînzilă cu *„Born to be Goddess”* – Premiul Special al Juriului.[315] În 2023, Maria Magdalena Cucu a câștigat Marele Premiu cu colecția *„Eclipsa Argintie”* (Fig. A6.32), sub coordonarea designerului Vasile Vozian.[316]

Concursul Internațional Pecherski Kashtany, organizat anual de Universitatea de Tehnologii și Design din Kiev, este unul dintre cele mai importante evenimente dedicate tinerilor creatori din Europa de Est. Ediția a XXV-a (2025), cu tema *„Eco-friendly, Ethnocentric, Innovative”*, a reunit peste 250 de designeri din 10 țări, inclusiv Republica Moldova.[317] Evenimentul promovează sustenabilitatea, identitatea culturală și inovația tehnologică, iar cadrele universitare din Republica Moldova – Angela Scripcenco și Eugen Reabenchii – au fost parte din juriul internațional.[318] Un exemplu notabil este Premiul I obținut în 2018 de Elena Bannaia (FAPD UPS „Ion Creangă”) pentru colecția *„The Structure of Existence”*, coordonată de Vasile Vozian (Fig. A6.10).

Vie Fashion Week și *Vie International Awards*, organizate anual la Dubai sub egida *A Square London*, sunt platforme de referință în moda internațională, reunind creatori din întreaga lume. În 2019, designul vestimentar din Republica Moldova a fost reprezentat de Eugenia Negruța, cu colecția *„Rădăcini”*, compusă din cinci ținute inspirate de identitatea culturală locală, reinterpretate într-o cheie contemporană (Fig. A6.8). Pentru această creație, Negruța a fost distinsă cu titlul de *„Designerul anului”* în cadrul *Vie International Awards*, marcând o recunoaștere importantă a valorii artistice și simbolice a modei moldovenești la nivel global.[319] Această distincție reprezintă o recunoaștere oficială a valorii artistice a creației vestimentare din Republica Moldova pe scena internațională și confirmă potențialul creatorilor din țară de a dialoga vizual și estetic cu marile tendințe globale ale modei.

---

[315] *Facultatea de Arte Plastice și Design a obținut Premiul Mare la Festivalul de Modă „Culorile Toamnei”, Pitești, România*. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. 2023. [citat 22.04.2025]. Disponibil:https://upsc.md/2023/10/17/facultatea-de-arte-plastice-si-design-a-obtinut-premiul-mare-la-festivalul-de-moda-culorile-toamnei-pitesti-rominia

[316] *Facultatea de Arte Plastice și Design a obținut Premiul Mare la Festivalul de Modă „Culorile Toamnei”, Pitești, România*. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. 2023. [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://upsc.md/2023/10/17/facultatea-de-arte-plastice-si-design-a-obtinut-premiul-mare-la-festivalul-de-moda-culorile-toamnei-pitesti-rominia

[317] *XXV International Young Designers Contest*. Pecherski Kashtany Official Page – KNUTD. 2025 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://en.knutd.edu.ua/events-and-publications/news/18611

[318] *Pecherski Kashtany – International Jury Members*. knutd.edu.ua. 2025 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://en.knutd.edu.ua/events-and-publications/festivals_and_contests/pecherski-kashtany

[319] *„Îmi doresc și voi obține!”. Creatoarea de modă Eugenia Negruța, despre design vestimentar și experiența din Dubai*. ea.md, 15.07.2019 [citatat 21.03.2025] Disponibil: ea.md+1Log in or sign up to view+1 / https://viefashionweek.com

Participarea reprezentanților instituțiilor de învățământ din Republica Moldova în cadrul mai multor evenimente dedicate artei vestimentare a demonstrat deschiderea către colaborări transfrontaliere și incluziunea tinerilor creatori în rețelele europene și mondiale de formare și mobilitate profesională. Prin prezentarea colecțiilor în fața unui public format din experți, jurnaliști și designeri consacrați, studenții și tinerii absolvenți din Republica Moldova beneficiază de o validare artistică importantă, cu potențial de afirmare pe scena internațională și de cooperare europeană în domeniul modei. Premiile obținute de tineri designeri reflectă nivelul ridicat al formării artistice oferite în cadrul instituțiilor și contribuția semnificativă a acestora la promovarea artei vestimentare din Republica Moldova în context internațional.

2.4. Impactul globalizării și perspective de dezvoltare în designul vestimentar autohton

Globalizarea are un caracter generalizat asupra tuturor aspectelor vieții și este important să estimăm impactul ei asupra artei vestimentare din Republica Moldova, urmărind atât procesul creativ, cât și strategiile de producție și distribuție a creațiilor. Pentru a evidenția modul în care evoluțiile mediatice au influențat percepția și promovarea artei vestimentare în contextul globalizării, este necesară o analiză a tranziției de la mass-media tradițională la noile media și a conexiunii tot mai profunde dintre designul vestimentar și artele audiovizuale.

În ultimele decenii, fenomenul mondializării a facilitat o deschidere fără precedent a frontierelor culturale și comerciale, permițând circulația rapidă a ideilor, imaginilor și produselor. În acest context, designul vestimentar autohton a fost influențat de tendințele internaționale, dar și de noile modele de comunicare și consum cultural. Dacă în perioada sovietică creația vestimentară era limitată de un sistem ideologic și de canale mediatice controlate, în perioada post-1991 s-a produs o reconectare treptată la scena modei internaționale, sprijinită de expansiunea tehnologică și accesul la noile forme de media. Această reconectare a determinat o reconfigurare a valorilor estetice, funcționale și simbolice ale hainelor, precum și o redefinire a rolului designerului în societate – nu doar ca producător de îmbrăcăminte, ci ca agent cultural și vizual.

Totodată, noile contexte de comunicare, marcate de digitalizare și convergența mediatică, au transformat profund mecanismele de vizualizare. Apariția platformelor digitale a permis designerilor din Republica Moldova să își extindă vizibilitatea dincolo de granițele fizice ale țării și să dialogheze în timp real cu publicul internațional. Promovarea vizuală a devenit esențială, iar colaborarea dintre modă și artele audiovizuale – film, animație, fotografie, instalație – a generat

noi forme de expresie artistică și conceptuală. Astfel, globalizarea a accelerat schimbul de influențe stilistice și a validat designul vestimentar ca formă de artă contemporană inserată într-un sistem complex de producție culturală transnațională.

Până în anul 1991, mass-media tradițională din Republica Moldova era reprezentată în principal de presa scrisă și televiziune, aflate sub controlul instituțional al statului. Aceste canale mediatice funcționau ca instrumente de propagandă a doctrinelor ideologice, iar estetica vestimentară era racordată unui cadru normativ, standardizat. În respectiva perioadă arta vestimentară a fost marginalizată ca domeniu, i s-a știrbit din potențialul creator, fiind percepută mai degrabă prin prisma utilitarismului și a funcției reprezentative. După cum subliniază cercetătoarea L. Corobca, „regimul totalitar era bine instalat, presa scrisă, radioul şi televiziunea având şi ele de suportat consecinţele lui.” [320]

Totuși, trebuie remarcat că „spre sfârşitul anilor ’80, teoria clasică a totalitarismului şi-a demonstrat în mare măsură limitele”[321], fapt ce a favorizat apariția unor premise pentru liberalizare și reconectare la dinamica cultural-artistică internațională. După obținerea independenței, în anii 1990, liberalizarea presei și apariția televiziunii comerciale au condus la o redirecționare treptată a interesului public către creațiile locale și manifestările culturale emergente. În această perioadă de tranziție, televiziunea a devenit un vector important de promovare a designului vestimentar, oferind spațiu vizibil pentru prezentări de modă, interviuri cu designeri și relatări despre noile tendințe. Aceste apariții mediatice au contribuit la recunoașterea artei vestimentare ca domeniu creativ și identitar, afirmând vocile tinerilor creatori și încurajând dialogul dintre tradiție și inovație.

Cu toate acestea, adevărata transformare în promovarea modei a fost generată de apariția noilor media, care au redefinit complet peisajul comunicării culturale. Lansarea platformei YouTube în 2005 a creat oportunități fără precedent pentru prezentarea colecțiilor vestimentare într-un format accesibil, dinamic și narativ, fără a fi condiționat de grilele de program ale televiziunii tradiționale. De asemenea, rețelele de socializare precum Facebook (lansat în 2004) și ulterior Instagram au permis o comunicare directă între designer și public, democratizând procesul de promovare și generând comunități online în jurul unor estetici, mesaje și valori comune.

În acest nou *ecosistem digital*, imaginea a căpătat o funcție centrală, iar designerii au fost nevoiți să adopte un limbaj vizual operativ, coerent și expresiv, adaptat noilor formate

[320] COROBCA, L. *Panorama comunismului în Moldova sovietică: context, surse, interpretări.* București: Polirom, 2019. p. 514.
[321] Ibidem.

multimedia și cerințelor comunicării în timp real. Într-o astfel de paradigmă, moda încetează să mai fie percepută exclusiv ca produs finit, devenind un proces continuu de negociere a valorilor estetice și culturale. Așa cum afirmă sociologii P. Aspers și Fr. Godart, moda poate fi înțeleasă drept „un proces neplanificat de schimbare recurentă, în contrast cu un cadru ordonat al domeniului public”[322], fapt ce subliniază caracterul său fluid, adaptabil și receptiv la influențele externe. În această dinamică, procesul creativ devine inseparabil de strategia de comunicare, iar creația vestimentară este inserată într-un circuit hibrid de expresie artistică, marketing vizual și participare culturală activă, cu puternice valențe simbolice și identitare. În acest context, legătura dintre designul vestimentar și artele audiovizuale s-a consolidat. Videoclipurile muzicale, filmele de autor, proiectele de fashion film, dar și expozițiile multimedia au început să integreze vestimentația nu doar ca decor, ci ca element cu valoare narativă și simbolică. N. Rees-Roberts definește filmul de modă ca un spațiu de intersecție între publicitate, artă vizuală și cercetare estetică, în care hainele devin medii de expresie conceptuală.[323] De asemenea, M. Pedroni remarcă faptul că moda, în epoca audiovizualului digital, se manifestă ca un limbaj vizual complet, capabil să construiască identitate, memorie și atitudine.[324] În concordanţă cu observaţiile A. McRobbie, moda funcţionează astăzi ca parte a unei culturi vizuale hibride, unde estetica, identitatea şi ideologia se suprapun în moduri adesea neaşteptate[325], iar aşa cum subliniază A. Hollander, imaginile mediatice nu influenţează doar distribuţia, ci şi estetica însăşi a vestimentaţiei.[326] Mass-media, de la televiziune la platformele digitale, a schimbat nu doar vizibilitatea, ci și modul de a face artă vestimentară. Pe măsură ce canalele s-au multiplicat, estetica colecțiilor s-a adaptat la noile medii: de la cadrele lungi ale transmisiunilor TV la micro-narațiunile de 15–60 de secunde. Formatul de difuzare devine, astfel, parametru de proiectare pentru siluetă, ritm, detaliu și cromatică. În această ecologie a vizibilității, platformele de incubare și validare funcționează ca noduri de conținut și dialog. Ele conectează studenți, mentori și industrie; transformă colecția din „obiect finit” într-un proces documentat, producând profesionalizare timpurie și calibrând limbajul autorului la standarde curatoriale actuale.

Televiziunea a consacrat spectacolul de modă; mediul digital a impus narațiunea. Astăzi, colecțiile circulă ca serii de cadre: *lookbook*-uri, clipuri *backstage*, interviuri scurte ș.a., iar

[322] ASPERS, P., GODART, Fr. *Sociology of Fashion: Order and Change*. p. 172.
[323] REES-ROBERTS, N. *Fashion Film: Art and Advertising in the Digital Age*. Londra: Bloomsbury Visual Arts, 2018, p. 17.
[324] PEDRONI, M. *Fashionating Images: Audiovisual Media Studies Meet Fashion.* In: Zona Moda Journal, nr. 7, Università di Bologna, 2017. p. 3-12.
[325] McROBBIE, An. *British Fashion Design: Rag Trade or Image Industry?* London: Routledge, 1998, p. 15.
[326] HOLLANDER, An. *Seeing Through Clothes.* Berkeley: University of California Press, 1993, p. 8.

costumul și motivele se rescriu în formate seriale; coerența artistică se judecă tot mai mult prin continuitatea vizuală dintre platforme. Pentru arta vestimentară, aceasta înseamnă proiectare cu dublă adresare: impact în mișcare - pentru spațiul fizic și legibilitate în plan apropiat - pentru ecran. Digitizarea extinde paleta tehnologică a autorului: randări 3D, drapaj virtual, simulări de materialitate, modelare parametrică a tiparelor. Practici precum *upcycling*-ul, croiul *cu minimalizarea resturilor* sau integrarea *textilelor inteligente* capătă vizibilitate prin documentare video și formate *înainte/după*, consolidând statutul artei vestimentare ca discurs etic, nu doar estetic.

Spațiile hibride (aer liber, instalații, colaborări cu muzee) favorizează o lectură *specifică* a colecțiilor: lumina naturală, texturile mediului și circulația publicului devin coautori ai prezentării. În mediul online, aceeași colecție este „recadrată" în versiuni scurte, accentuând metamorfoza operei între contextul fizic și cel digital.

În ansamblu, mass-media, de la televiziune la platformele digitale, reflectă și co-produce evoluția artei vestimentare: mută accentul de la obiectul singular la ecosistem (autor–platformă–public–industrie), accelerează ciclurile de cercetare și validare și reclamă designerului rolul dublu de artist și povestitor, capabil să construiască o narațiune coerentă între spațiul expozițional și fluxul digital. Această dinamică este vizibilă și în Republica Moldova, unde apar modele hibride ce integrează creația, expunerea și medierea publică a modei ca practică artistică.

Un exemplu relevant este *DOFAMIN Concept Space*, care depășește funcția de retail și operează ca platformă curatorială pentru arta vestimentară: selecție autorală, concept, compoziție de siluetă, raport materialitate–corp și discurs vizual coerent. Fondat de Evghenia Gruzdeva, în parteneriat cu *HOLY CHIC* și *LESPOIR, DOFAMIN* reunește designeri emergenți și branduri conceptuale într-un cadru ce privilegiază experimentul controlat tehnic (croi, structură, finisaj) și coerența artistică a colecției.

Prezentarea *SS25* în cadrul *Moldovan Brands Runway*, concepută ca *street-style performance* pe strada Mihai Eminescu, a marcat o ruptură asumată față de defilarea clasică: orașul a devenit scenă, iar lumina naturală și ritmul urban au funcționat ca co-autori ai conceptului, siluetei, făcând vizibile texturile, volumele și detaliile în mișcare. Această inserție în spațiul public a consolidat caracterul performativ al artei vestimentare și a democratizat accesul la actul artistic.

În plan etic și metodologic, *DOFAMIN* promovează consumul conștient și circularitatea ca procedee artistice: *upcycling*[327], reconfigurări de tipare, combinatorică materială și narativă de arhivă. Colaborarea cu *HOLY CHIC*, axată pe reinterpretarea arhivelor de modă și pe oferirea unei noi vieți pieselor existente, funcționează ca arheologie creativă a vestimentației: o sinteză între memoria textilelor și perspectivele ecologice ale viitorului.[328] Astfel, arta vestimentară își afirmă statutul de discurs estetic, identitar și responsabil, articulat prin platforme care unesc concepția, execuția și medierea publică într-un continuum vizual și cultural (Fig. A6.50).

În logica acestui subcapitol, cazul designerului Ludmila Storojuc ilustrează felul în care globalizarea funcționează simultan ca filtru estetic și cadru de oportunitate pentru arta vestimentară autohtonă: un vocabular formal recunoscut internațional este resemantizat local prin referințe culturale și o etică a durabilității, rezultând produse cu adresabilitate transnațională. Fondat în 2014, brandul *Altezza by L. Storojuc* propune o eleganță minimalistă articulată prin simplitatea volumelor, cromatică reținută, croi impecabil și echilibru vizual. Colecția *„Waves of Solitude"* (MBR SS25, Fig. A3.33) transpune, într-o cheie contemporană, o metaforică marinărească: dialogul dintre structură și fluiditate evocă dinamica valurilor, iar compoziția devine un discurs artistic despre libertate, introspecție și echilibru interior. Această estetică confirmă compatibilitatea către standardele globale, consolidând poziționarea internațională a autorului. Din perspectiva dezvoltării, direcțiile activate de creatoare arată că globalizarea nu diluează, ci poate potența designul vestimentar autohton atunci când gramatica globală este asimilată critic și transpusă într-un limbaj artistic propriu.

Elocventă pentru deschiderea modei moldovenești către colaborări internaționale și sinergii creative este parteneriatul dintre designerul Julia Allert și platforma *Vois*, prezentat în cadrul *Moldovan Brands Runway, ediția primăvară-vară 2025. Noua* colecție, lansată pe data de 20 martie în incinta Teatrului „*Cehov"*, marchează o etapă de maturizare artistică și profesională a brandului, articulând un discurs vestimentar contemporan în care se împletesc influențe urbane, estetici globale și rafinament local (Fig. A6.49).

---

[327] *Upcyclingul* reprezintă o strategie de design sustenabil prin care materialele vestimentare existente sunt revalorizate estetic și funcțional, fără a fi complet dezasamblate, ci reinterpretate creativ în noi produse cu valoare adăugată. Conceptul este frecvent asociat cu colecții unicat și modă artizanală. Circular fashion desemnează un model sistemic al industriei modei, orientat spre eliminarea risipei prin proiectarea hainelor pentru o viață lungă, reutilizare, reciclare și reintegrare în circuitul materialelor. Această abordare susține tranziția către o economie durabilă în domeniul vestimentar. Sursa electronica: Ellen MacArthur Foundation. *A New Textiles Economy: Redesigning Fashion's Future*, 2017, [citat 21.03.2025] Disponibil: https://ellenmacarthurfoundation.org/a-new-textiles-economy

[328] *DOFAMIN* moldovanbrandsrunway.com, site-ului oficial [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.moldovanbrandsrunway.com/designers/dofamin

Un exemplu relevant de brand emergent care îmbină sustenabilitatea, minimalismul estetic și respectul față de tradițiile meșteșugărești este marca *NAAM*, specializată în tricotaje artizanale de înaltă calitate. Brandul valorifică materiale naturale precum lâna și inul italian, susținând o filosofie de producție durabilă prin sistemul „*made to order*", cu scopul de a evita supraproducția și risipa. De asemenea, conceptul inovator de tricotaje reversibile demonstrează angajamentul *NAAM* față de circularitate în modă, oferind o alternativă etică și ecologică în contextul designului contemporan moldovenesc.[329]

Merită remarcată valorizarea patrimoniului cultural în arta vestimentară contemporană de către brandul moldovenesc *OK KINO,* care, prin intermediul creațiilor sale, realizează o sinteză între minimalismul modern și codurile etnice autohtone. Fondată de Darya Golneva și Denis Caunov, marca se distinge prin croieli clare, cromatică delicată și o abordare rafinată a simbolisticii culturale, cu accent pe reinterpretarea arhitecturii și meșteșugurilor moldovenești. Colecția *„Collection 06"*, prezentată în cadrul *MBR SS25*, propune o relectură vizuală a memoriei culturale prin prisma minimalismului conceptual. Piesele brandului devin artefacte vestimentare care evocă discrepanța dintre trecut și prezent, transformând ceea ce este pe cale să dispară în sursă de inspirație pentru o estetică durabilă și conștientă. Brandul promovează, totodată, etica sustenabilității, selectând materiale de calitate superioară și adoptând o filozofie de producție responsabilă.[330]

Expunerea la piața internațională a determinat o schimbare semnificativă în estetica vestimentară autohtonă: designerii locali preiau limbaje globale și le resemantizează în chei proprii. Un exemplu este minimalismul scandinav, prezentat prin simplitatea croielilor și paleta monocromă, vizibil în creațiile brandului *O'Blanc* (Olga Blanc), unde rochiile cu linii curate și detalii subtile propun o eleganță esențializată (Fig. A3.42). În registrul „luxury tailoring", *DIOSA by Diana Samoilenco* explorează un cod vestimentar rafinat, cu accent pe construcție și finisaj (Fig. A3.43). Evoluția direcțiilor stilistice poate fi urmărită și în portofoliul *NICOLESTORM,* care trece de la soluții minimal-structurale la compoziții mai dinamice și texturate (Fig. A3.44), precum și în retrospectiva *SEKANA* (2019–2024), unde se observă maturizarea croiului și consolidarea identității vizuale (Fig. A3.45). În același peisaj, *BARBARA COLLECTION* (MBR AW24/25) confirmă compatibilitatea dintre cerințele pieței și o narațiune estetică coerentă (Fig.

[329] *Moldovan Bbrands Runway*. moldovanbrandsrunway.com, site-ului oficial, 2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.moldovanbrandsrunway.com/side-events
[330] *OK KINO*, moldovanbrandsrunway.com, site-ului oficial, 2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.moldovanbrandsrunway.com/designers/ok-kino

A3.34). Astfel, integrarea influențelor globale (minimalism, luxury tailoring, texturi și volume controlate) se coordonează cu specificul local, accelerând profesionalizarea și vizibilitatea artei vestimentare din Republica Moldova.

În ultimul deceniu, evoluția artei vestimentare din Republica Moldova a fost accelerată de convergența dintre educație, tehnologie și sustenabilitate. Au apărut ecosisteme de sprijin care conectează școala cu industrie, cercetarea materialelor cu practica atelierului și discursul artistic cu noile medii digitale. În acest cadru, hub-urile și platformele dedicate formează o infrastructură care profesionalizează rapid tinerii creatori și le oferă instrumente pentru a proiecta responsabil: de la modelare 3D la biofabricare, *upcycling* și design circular.

Acest tip de inițiativă este susținută și de platforme educaționale și de promovare precum *ZIPHOUSE*, care oferă tinerilor designeri acces la instruiri în domeniul eco-designului, tehnici de upcycling și dezvoltarea de produse vestimentare cu amprentă ecologică redusă. În cadrul acestui hub, s-au organizat inclusiv sesiuni de informare și prezentări pe tema *biofabricării materialelor* și a *designului circular*, oferind o punte între inovație și tradiție. În acest context, evenimente precum *Public Talk-ul susținut la data* 27 septembrie 2023 de Elena Florea-Burduja, lector la Facultatea de Design, UTM, joacă un rol esențial în familiarizarea studenților și tinerilor creatori cu noile instrumente digitale, în special software-ul *CLO 3D* și *Adobe Illustrator*. Aceste programe permit designerilor să creeze modele virtuale înainte de producția propriu-zisă, reducând costurile și impactul asupra mediului. Imprimarea digitală pe textile permite crearea unor modele personalizate, inspirate din motivele tradiționale, cu o precizie și diversitate mult mai mare față de tehnicile clasice de broderie.[331] Această inițiativă educațională, organizată de *ZIPHOUSE*, contribuie la formarea unei generații de designeri capabili să integreze creativitatea cu sustenabilitatea și inovația tehnologică.

Public Talk-ul din 28 septembrie 2023, susținut de Lena Bannaia în cadrul *Fashion Expo la C.I.E. Moldexpo*, a abordat tema *biofabricării materialelor.*[332] Evenimentul a evidențiat potențialul materialelor durabile obținute din surse biologice, punând accent pe *biomimetism, tehnici inovatoare de biofabricare* și *aplicații sustenabile în industria modei.* Astfel de inițiative contribuie la orientarea artei vestimentare moldovenești spre soluții ecologice și inovatoare. De asemenea, evenimentul *Fashion Expo* din 29 septembrie 2023, organizat la *C.I.E. Moldexpo*, a inclus un *Public Talk* susținut de Aliona Raru, dedicat îmbrăcămintei inteligente. Au fost

[331] Public Talk-ul susținut de Elena Florea-Burduja. Fashionexpo.md, 27.09.2023 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/fashionexpomd/

[332] Public Talk-ul la tema *biofabricării materialelor.* Fashionexpo.md, 28.09.2023 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/fashionexpomd/

prezentate concepte și aplicații legate de textile inteligente, senzori, tehnologie purtabilă și conectivitate *IoT,* subliniind transformarea designului vestimentar prin integrarea noilor tehnologii. Acest demers susține evoluția artei vestimentare din Republica Moldova într-o direcție interdisciplinară și inovatoare.[333] Un exemplu internațional relevant pentru susținerea sustenabilității în arta vestimentară este *brandul BORBALA*, activ în Budapesta și Târgu Mureș. Specializat în upcycling și reciclarea plasticului, acest colectiv transformă deșeuri post-consum, resturi textile și haine second-hand în piese vestimentare și accesorii unicat. Prin colaborări, ateliere și schimb de cunoștințe, *BORBALA* promovează un model de modă sustenabilă, bazat pe comunitate.[334] În cadrul expoziției *Pop-up space* în cadrul MBR SS/2025 publicul a savurat estetica colecției expuse, care s-a remarcat prin expresivitate colorată și contraste între vechi și nou, îmbinând meșteșuguri tradiționale precum patchwork-ul cu metode experimentale contemporane (Fig. A6.46). Un alt exemplu marcabil la această expoziție este brandul de upcycling *Dori Lys,* născut în Chișinău, care îmbină eleganța, sustenabilitatea și modă lentă prin piese vestimentare rafinate și atemporale.[335] Brandul se remarcă prin atenția la detalii, utilizarea materialelor reciclate și designul inovator, promovând o estetică feminină și sofisticată, în spiritul modei durabile (Fig. A6.47). Următorul exemplu reprezentativ de practică sustenabilă în arta vestimentară din Republica Moldova este creatoarea Sasha Sesame, recunoscută pentru utilizarea inovatoare a biomaterialelor în designul vestimentar și de produs. Prin integrarea materialelor organice, 100% biodegradabile și regenerabile, ea propune o alternativă la modelele convenționale de producție, redefinind estetica sustenabilă în modă. Lucrările sale combină tehnici avansate de biofabricare cu expresivitatea vizuală, demonstrând că designul ecologic poate fi atât responsabil, cât și rafinat.[336] În spațiul *MBR SS/2025,* alături de modele din materiale biodegradabile, Sasha Sesame a susținut și o performanță live de degradare a pielii sintetice, subliniind impactul conceptului de modă efemeră și reciclabilă (Fig. A6.48).

În continuarea celor expuse, pentru ca arta vestimentară din Republica Moldova să se dezvolte și să câștige recunoaștere internațională, este esențială valorizarea patrimoniului vestimentar autohton ca resursă de cercetare formală și materială, nu ca repertoriu de simple citate. Reinterpretarea contemporană a textilului tradițional, prin motive decorative, tipare și

[333] *Public Talk susținut de Aliona Raru*. Fashionexpo.md, 29.09.2023 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/fashionexpomd
[334] *Borbala – Upcycling Fashion Collective.* borbala.net, 2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.borbala.net
[335] *Dori Lys – Contemporary Upcycling Fashion*. dorilys.com, 2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.dorilys.com
[336] *Moldovan Brands Runway – Anunț eveniment Sasha Sesame*. *Facebook,* [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/fashionexpomd/

croiuri specifice portului popular, prin selecția responsabilă a materialelor și colaborarea cu meșteșugari, permite transcodarea tradiției într-un limbaj stilistic actual. În această cheie, colecțiile devin purtătoare de continuitate simbolică și, totodată, relevante pentru consumatorul modern, articulând un discurs coerent între identitatea locală, sustenabilitate și exigențele scenei internaționale. Exemple relevante de astfel de practici includ brandurile și designerii *Valentina Vidrașcu, Alina Bradu, Etnopera, Casandruța, Florii* ș.a. Importantă este sprijinirea meșteșugurilor tradiționale și încurajarea colaborării între designeri vestimentari și artizani locali pentru promovarea tehnicilor de țesut, broderie și croșetare. Inițiative precum *„Șezătoarea Basarabia – arta cămășii cu altiță”* joacă un rol esențial în acest demers.

Sustenabilitatea și moda *eco-friendly*, susținute de tendințele globale actuale, promovează utilizarea materialelor ecologice și a proceselor de producție prietenoase cu mediul. Industria modei din Republica Moldova este chemată să integreze aceste principii pentru a rămâne competitivă, adoptând fibre naturale și ușor biodegradabile, cu scopul de a reduce amprenta ecologică a producției textile. Totodată, reciclarea creativă și tehnicile de upcycling devin soluții viabile, inspirate de exemple internaționale precum *Stella McCartney* și *Patagonia,* și pot fi adaptate la contextul local. Sprijinirea atelierelor artizanale și a producătorilor locali reprezintă o alternativă durabilă la producția de masă, încurajând economia circulară și conservarea tradițiilor meșteșugărești. *Sustenabilitatea – trendul actual în industria de modă contemporană* este analizată în profunzime în studiul semnat de M. Veste[337], care oferă repere importante pentru reorientarea responsabilă a designului vestimentar modern.

În contextul globalizării, participarea designerilor din Republica Moldova la evenimente internaționale de modă a generat multiple oportunități pentru afirmarea designului vestimentar autohton și pentru integrarea acestuia în circuite culturale și profesionale transnaționale. Astfel, impactul globalizării se reflectă direct în dinamica de dezvoltare a creației vestimentare contemporane din Republica Moldova, prin contactul cu tendințele globale, prin schimbul de idei și prin consolidarea rețelelor de colaborare.

Evenimente precum *Odessa Fashion Week, Pecherski Kashtany* (Kiev), *Vie Fashion Week & Vie International Awards* (Dubai), *Festivalul Internațional de Modă City Fashion Week* (Cluj-Napoca), *Transilvania Fashion* (Cluj-Napoca), *Romanian Creative Week* (Iași), și *Feeric Fashion Week* (Sibiu), au devenit platforme relevante de expunere pentru designerii moldoveni,

[337] VESTE, M. *Sustenabilitatea – trendul actual în industria de modă contemporană.* În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, 2021, nr. 4 (41), p. 201-206.

contribuind la recunoașterea internațională a potențialului estetic și identitar al creațiilor acestora (Fig. A6.6-A6.45).

Prezentarea colecțiilor vestimentare în astfel de contexte a contribuit la:

- afirmarea unei identități vizuale distincte, cu rădăcini în patrimoniul tradițional, dar adaptată esteticii contemporane;
- promovarea tinerilor creatori în spații competitive de nivel european și mondial;
- dezvoltarea competențelor profesionale și manageriale prin participarea la concursuri, festivaluri și rezidențe artistice;
- consolidarea unei comunități active de designeri, formatori și promotori culturali din Republica Moldova;
- valorizarea patrimoniului cultural în dialog cu tendințele globale ale modei sustenabile, tehnologice și conceptuale.

În ansamblu, aceste participări internaționale reflectă nu doar impactul globalizării asupra designului vestimentar autohton, ci și direcțiile emergente de dezvoltare artistică și profesională. Prin expunerea constantă în contexte internaționale, designerii autohtoni contribuie la construirea unei imagini contemporane a Republicii Moldova, ancorată în valori culturale autentice și deschisă către inovație și dialog intercultural.

Pentru extinderea internațională și încadrarea armonioasă a designerilor vestimentari din Republica Moldova în industria modei globale, să se dezvolte și să fie recunoscută pe plan internațional, este necesară participarea la evenimente internaționale precum *Paris Fashion Week, Vie International Awards* (Londra)*, Vie Fashion Week* (Dubai) ș.a.

Designeri vestimentari din Republica Moldova prezintă țara și în cadrul evenimentelor de modă la nivel internațional: Katea GRI, Elena Zbârnea, Julia Allert, Valentina Vidrașcu, Alina Bradu, Ludmila Storojuc, Evgheni Hudorojcov ș.a. Parte din aceștia își alimentează inspirația colecțiilor din creațiile culturilor precedente, în special din arta populară (Anexa 3). Sursa bogată de inspirație pentru mulți creatori de artă este costumul tradițional al multor popoare. Pe plan mondial, procesul este afirmat de către celebrii designeri: *Yves Saint Laurent, Joseph Altuzarra, Dior, Valentino, Jean Paul Gaultier, Isabel Marant* ș.a.[338], care au valorificat pe plan mondial tradițiile vestimentare românești.

Arta vestimentară tradițională a constituit mereu o sursă inepuizabilă de inspirație pentru designul vestimentației contemporane, căpătând noi conotații în contextul afirmării identitare din

[338] **BÎZGU, T.** *Realitățile timpului: plagiatul portului popular în designul vestimentar.* În: Intellectus - revista de proprietate intelectuală, știință și educație, 2022, nr. 3-4, p. 60-65.

ultimele decenii. Ea este frecvent valorificată în măsură diferită în cadrul cercetării artistice și al creației academice, descoperind noi rezerve. Tendința de a integra creativ elemente din patrimoniul vestimentar național este vizibilă atât în creațiile designerilor afirmați cât și în cele ale designerilor tineri. Creația acestora se circumscrie celor doi vectori: dinamic și etno, fiecare operând cu un limbaj specific, colaborând și îmbogățindu-se reciproc. Se confirmă predilecția tinerilor designeri pentru valorificarea creativă a tradițiilor artistice în tandem cu inovația artistică, recuperând un spațiu valoros pentru dezvoltarea artei vestimentare contemporane.

În încheierea acestui parcurs privind evoluția artei vestimentare din Republica Moldova este important de menționat rolul esențial al expozițiilor în procesul de reconstrucție identitară și valorizare culturală. Astfel, expoziția *„Modă și stil de viață în secolul XX. Din colecția vestimentară a Muzeului Național de Istorie a Moldovei”*, inaugurată în 2023 la MNIM, a oferit publicului o perspectivă amplă asupra transformărilor stilistice și culturale ale vestimentației în secolul trecut (Fig. A6.35). Evenimentul a reunit peste 200 de piese vestimentare, accesorii și podoabe cu valoare istorică, dintre care unele au aparținut unor personalități marcante ale societății moldovenești. Expoziția a ilustrat influențele orientale, occidentale și sovietice asupra modei locale și a pus în evidență diversitatea expresivă a costumului de-a lungul timpului.

Globalizarea funcționează ca un accelerator al maturizării scenei de creație locală: designerii și atelierele din Republica Moldova absorb rapid tendințele internaționale, dar răspund tot mai articulat prin practici responsabile și prin colecții care își ancorează discursul vizual în patrimoniul autohton. Interesul crescând pentru sustenabilitate nu este doar un slogan, ci o direcție operațională vizibilă în modul de proiectare, selecția materialelor și strategiile de prezentare.

Practica vestimentară contemporană tinde spre *sustenabilitate*, înțeleasă ca un set de principii care promovează responsabilitatea față de mediu, echitatea socială și durabilitatea estetică. Aceasta se manifestă prin reciclare, reutilizare, design etic și reflecție critică asupra consumului irațional. În acest cadru, instrumentele *artei decorative* precum broderia, țesutul sau imprimeul devin nu doar suporturi tehnice, ci și medii de expresie vizuală care îmbină tradiția cu actualitatea.

Trebuie să remarcăm că perspectivele de dezvoltare ale domeniului depind de patru axe convergente: consolidarea identității vestimentare prin valorizarea patrimoniului cultural; digitalizarea proceselor; integrarea criteriilor de sustenabilitate; conectarea inteligentă la piața internațională prin rețele regionale, platforme curatoriale și parteneriate educaționale. Pe această

bază, designul vestimentar autohton își poate ocupa o nișă competitivă: autorat contemporan cu memorie culturală, produs etic, estetic coerent și relevanță globală.

2.5. Concluzii la capitolul 2

Abordarea interdisciplinară adoptată în acest capitol a permis *periodizarea coerentă a evoluţiei artei vestimentare din Republica Moldova* – de la filonul bizantin timpuriu şi influenţele orientale medievale, trecând prin occidentalizarea secolului al XIX-lea şi estetica uniformizatoare a regimului sovietic, până la deschiderea către tendinţele internaţionale din perioada 1991 – prezent. Această *moştenire pluristratificată* a constituit fundamentul pe care s-a articulat, după proclamarea independenței din 1991, o identitate vestimentară reînnoită. *Analiza formal-stilistică* a creațiilor a scos în evidenţă schimbările majore de croi, materiale şi decor, principii artistice, şi a oferit o trecere în revistă *a problemelor estetice* provocate de transformările politice, economice şi tehnologice asupra sferei artistice.

După 1991, procesul de renaștere culturală a condus la o reevaluare a potențialului artistic și la integrarea acestuia în limbajele vizuale contemporane. Etapa a fost susținută de apariția și consolidarea instituțiilor de învățământ superior specializate și altor instituții de profil, care au format o nouă generație de creatori, capabili să confere domeniului noi deschideri, asociate cu tendințele globale, încât să răspundă provocărilor mondiale. În paralel, platformele culturale și evenimentele de profil au devenit incubatoare de talent și spații de dialog interdisciplinar, facilitând vizibilitatea designerilor pe scena europeană și mondială.

Globalizarea a remodelat profund arta vestimentară din Republica Moldova, transformând-o într-un spațiu de interacțiune între local și global, între tradițional și contemporan, artă și tehnologie. Apariția noilor media a democratizat promovarea, permițând designerilor să își construiască un discurs vizual coerent și să creeze comunități în jurul unor valori estetice și identitare. Această deschidere către rețelele internaționale a stimulat inovația stilistică și adoptarea unor practici sustenabile, orientând moda autohtonă către soluții etice și responsabile.

Următoarele decenii au marcat maturizarea artistică şi profesională a scenei locale, prin integrarea digitalizării, sustenabilităţii şi colaborării creative în procesele de creaţie şi producţie. Moda s-a consolidat ca discurs coerent, capabil să negocieze între memorie şi modernitate, să valorifice patrimoniul cultural şi să răspundă provocărilor globale. Participarea constantă la evenimente internaţionale a confirmat competitivitatea designerilor locali şi a creat reţele transfrontaliere de colaborare artistică.

Prezentul și perspectiva dezvoltării în viitor a domeniului depind de integrarea echilibrată a trei factori fundamentali: crearea unei elite artistice, adoptarea inovației tehnologice pentru optimizarea procesului creativ, și promovarea sustenabilității ecologice, continuând tradiţia locală şi adaptând-o la standardele actuale. Consolidarea identității vizuale autohtone presupune reinterpretarea simbolurilor tradiționale într-un limbaj contemporan și crearea unei estetici recognoscibile la nivel global. În același timp, digitalizarea oferă noi oportunități de promovare, personalizare și optimizare a creațiilor, iar platformele culturale și educaționale, precum și evenimentele internaționale rămân esențiale pentru formarea unei generații capabile să navigheze între tradiție și noile paradigme estetice și tehnologice. Astfel, arta vestimentară din Republica Moldova se conturează ca o formă de expresie aplicată și autentică, ancorată în valorile identitare locale, dar deschisă către dialogul intercultural și competitivitatea globală.

Instituțiile de învățământ artistic au avut un rol esențial în formarea profesională a designerilor, și în asigurarea accesului la bunele practici din domeniu. Prin diverse forme culturale creația celor mai talentați a fost apreciată la nivel republican și internațional.

În cele analizate, am relevat în principal vectorul dinamic, orientat spre exterior al artei vestimentare din Republica Moldova. El consonă cu provocările internaționale, fiind promovat de cei mai mulți designeri, având ca prioritate valorificarea modelelor, principiilor și conținuturilor comune pentru mai mulți creatori din diferite țări. Oferta designerilor este adresată diferitor segmente de consumatori din societate, dar, în același timp, este încadrată pe diferite coordonate în relații naționale și mondiale. Realizările sunt racordate la tendințele globale, propun soluții de păstrare a identității culturale, reinterpretează strategic formele, tiparele, procedeele artistice și simbolistica portului popular, integrându-le în diverse concepte estetice contemporane (vectorul doi, etno).

3. PATRIMONIUL VESTIMENTAR CA SURSĂ DE INSPIRAȚIE: VALORI ARTISTICE ȘI REINTERPRETĂRI CONTEMPORANE

3.1. Sinergia dintre tradiție și inovație în creația vestimentară modernă

Al doilea vector (etno) și al treilea (tradițional), rămân axate pe originalitatea artei vestimentare naționale. Direcția etno într-o măsură mai mică, iar cea de-a treia într-o măsură mai mare sunt marcate de un anume conservatorism cultural, benefic legităților dezvoltării acestei arte. Ambele gestionează mijloace care asigură specificitatea culturală a societății, caracterul etnicității și unicității în contextul mai larg al diversității culturale. Vectorul acestor tendințe nu este orientat spre exterior, ca în cazul artei dinamice, ci spre interior, reiterând mereu aceleași imagini, semne, simboluri, semnificații, dar și modele, forme, principii artistice care mențin valabilitatea originalității, autenticității și identității. Vom examina în ce modalități este valorificat acest specific, pentru a releva ponderea lui în configurarea proceselor artistice vestimentare. Astfel, ținem să examinăm resorturi ale sensibilității artistice afișate, demonstrate pe purtători, care se încadrează în strategiile prestigiului social, ale construirii și promovării identității culturale și ale imaginarului social. Aceste sfere înlesnesc interacțiunea dintre pivotul tradiției și inovațiile venite din periferie, treptat asimilate prin viziunea asupra lumii de-a lungul secolelor. Pentru a identifica mecanismele prin care arta vestimentară s-a constituit și s-a perpetuat în timp, este necesar să facem o retrospectivă succintă, care ar facilita această înțelegere. Ținem să menționăm că societatea are mereu în vizor perpetuarea acestei arte, pentru că prin ea afirmă și promovează sistemul de valori care îi asigură continuitatea.

Pornind de la formele arhaice ale portului popular, constituite, așa cum au demonstrat cercetătorii în perioada formării statului,[339] și până la piesele produse în prezent de diferiți creatori se caută, de cele mai multe ori, asemănări, analogii, dar se trec cu vederea aspectele evoluției vestimentației autohtone care, la fel ca și partea dinamică a acestei arte, a cunoscut o serie de etape semnificative. Afirmăm acest lucru, fiindcă arta vestimentară, văzută din perspectivă diacronică, este procesuală. Face parte din simbolismul social, a fost modelată de contexte istorice, sociale și estetice. Înțelegerea acestui proces presupune analiza ansamblurilor vestimentare, volumetriei, arhitectonicii acestora, modul în care anumite aspecte au fost mai perene, iar altele mai supuse schimbărilor.

Vom începe analiza de la ideea că din secolul al XIX-lea și până în prezent portul popular românesc are o fascinație aparte asupra artiștilor plastici (Tabelul A1.8), creatorilor de modă,

[339] ЗЕЛЕНЧУК, В. *Молдавский национальный костюм.* с. 14.

cineaștilor și fotografilor din întreaga lume. El își demonstrează forța simbolică și relevanța în cadrul culturii vizuale globale.

În ultimele decenii, în contextul afirmării identității culturale în mai mulrte state din Europa, s-a configurat o serie de inițiative culturale și științifice, atât naționale, cât și internaționale, chemate să răspundă solicitărilor societăților care s-au desprins din sfera ideologiei totalitariste. Aceste acțiuni de mare impact cultural au contribuit la revalorizarea stilului etno și a portului tradițional, transformându-le într-un reper esențial al identității naționale și într-o sursă de inspirație pentru creația vestimentară contemporană.

Pentru a înțelege în profunzime direcțiile contemporane ale artei vestimentare din Republica Moldova, este esențial să pornim de la nucleul său originar: portul popular. Așa cum a demonstrat practica socială, acesta nu reprezintă doar o expresie vestimentară a unor epoci trecute, ci un sistem complex de reprezentări, verificat în timp, mereu reafirmat prin ansambluri vestimentare ce servesc drept modele culturale, susținute de tipare ale croiurilor, structuri ornamentale, tehnici decorative, simboluri, și funcții sociale care, văzute în consecvența lor istorică, au fundamentat întreaga evoluție stilistică a vestimentației autohtone.

Pentru atingerea obiectivelor propuse în acest capitol, au fost aplicate o serie de metode științifice adecvate, menite să asigure un cadru riguros și coerent al cercetării. Printre acestea se numără *metodele clasice* precum *măsurarea, idealizarea, inducția* și *deducția*, fiecare contribuind la fundamentarea teoretică a demersului investigativ. O atenție deosebită a fost acordată *metodei interpretative*, care, prin natura sa subiectivă și sensibilă, implică un grad ridicat de creativitate și intuiție analitică. Îmbinarea dimensiunii subiective cu analiza teoretică a fost susținută de *metode empirice* precum *observația participativă sau directă, interviul* și *experimentul*, care au oferit date autentice privind percepția publicului și procesul de valorizare a pieselor vestimentare. Participarea la expoziții, ateliere și consultarea surselor vizuale și teoretice a facilitat o abordare interdisciplinară, ancorată în contextul cultural-artistic regional. Aplicarea *metodelor analizei* și *sintezei* a contribuit la definirea tipologiei costumului tradițional, iar utilizarea unor *metode complementare*: *comparativă, istorică, inductivă, deductivă, de generalizare* și *analogie,* a facilitat structurarea coerentă a studiului și formularea unor concluzii solid fundamentate. Acest cadru metodologic a susținut interpretarea fenomenului vestimentar în raport cu valorile identitare și dinamica socio-culturală. Adaptând conceptul lui Lucian Blaga: „Orice stil e «cosmoidal». Stilul se întemeiază totdeauna pe un complex de categorii abisale

discontinue, sinergie, arhitectonic combinate"[340], vom nuanța înțelegerea fenomenului artei vestimentare ca o expresie complexă, neuniformă.

Conform cercetărilor realizate de-a lungul secolelor XX și XXI, portul popular se conturează drept cea mai veche și complexă formă de expresie vestimentară a comunităților din spațiul românesc de est, constituind un veritabil limbaj vizual al identității culturale. Prin formă, structură, tehnici de realizare și simbolistică, costumul tradițional reflectă nu doar specificul estetic al unei epoci, ci și valorile, statutul social, apartenența regională, vârsta și starea civilă a purtătorului.

În consens cu cercetările altor autorti la care am făcut referință, articolul *Vestimentația dacică ca origine a dezvoltării portului tradițional din Moldova* susține continuitatea formelor și simbolurilor de la veșmântul antic la costumul tradițional moldovenesc și este în acord cu ipoteza înaintată de cercetarea noastră privind revalorificarea patrimoniului vestimentar ca fundament al designului contemporan. Componentele: volumetria, croiul drept, elementele drapate și sistemul simbolic regăsit în portul dacilor au fost transmise și adaptate de-a lungul secolelor, contribuind treptat la formarea identitară și culturală a costumului moldovenesc. Această perspectivă întărește ideea că portul popular nu este doar o expresie folclorică, ci o moștenire cu rădăcini istorice profunde, reconsiderată constant istorice, care merită a fi conservată și valorificată în discursul cultural contemporan. Tinerii designeri se adresează acestui fond ancestral (Fig. A3.23).

Analiza începe cu o privire asupra rădăcinilor tradiționale, evidențiind la început *cămașa cu altiță*, piesa centrală și definitorie a portului femeiesc, și rolul său în conturarea identității culturale, în structura costumului și în patrimoniul imaterial al Republicii Moldova. Structura cămășii tradiționale bazată pe forme rectangulare demonstrează un principiu de construcție rațională, cu un croi economic, fără pierderi de material. Este păstrată ca fundament conceptual, dar ajustată pentru a conferi fluiditate, suplețe și dinamism siluetelor moderne. Astfel, rigiditatea aparentă a costumului arhaic se transformă într-o flexibilitate controlată, iar piesele rezultate combină claritatea croiului cu mobilitatea formelor, confirmând potențialul patrimoniului de a inspira soluții vestimentare actuale și funcționale.

Cămașa cu altiță, piesă artistică de mare rafinament, în varianta sa completă alcătuită din *altiță, încreț* și *râuri*, este mai mult decât o piesă de port, ci este simbol național de puternică coeziune socială (Fig. A5.6–A5.8). Aceasta se încadrează într-un cod vizual sacru, în care fiecare zonă ornamentală, special proporționată (Fig. A5.4**)**, are un rol simbolic bine determinat și

[340] BLAGA, L. *Trilogia culturii: Orizont şi stil.* p. 360.

contribuie la o viziune arhaică asupra ordinii lumii. Dimensiunile ei profund simbolice sunt analizate în articolul *Magia mesajului simbolic al ornamentelor pe cămașa cu altiță*[341], în care este explorată structura decorativă a cămășii ca sistem de semne și mesaje transmise vizual. Potrivit cercetărilor realizate de V. Buzilă, această compoziție tripartită reflectă structura verticală a lumii: *altița* simbolizează cerul și ordinea divină (Fig. A5.9-A5.11, A5.14), *încrețul* – simbolismul terestru (Fig. A5.12, A5.13), iar *râurile* de pe mâneci, piept și spate – lumea subterană. Faptul că fiecare parte ornamentală a cămășii păstrează numele, formele artistice, tehnici de execuție și cromatică specifice, denotă vechimea ei și încadrarea în sfera sacrului.[342] Această interpretare este susținută și de studiul O. Enachi[343], care evidențiază rolul *scrânciobelului*, care încadrează altița – un chenar cu trei laturi, deschis în partea superioară, în structurarea vizuală și simbolică a decorului acestei părți **(**Fig. A5.15 - A5.17). Cercetarea A.-M. Trandafir aduce în discuție tehnica uitată a *încrețului funcțional de sub altiță* în raport cu cel *decorativ*, evidențiind rolul acestei zone de tranziție în echilibrarea compoziției și în susținerea ansamblului ornamental.[344]

În articolul *Arta cămăşii cu altiță – element de identitate culturală*, V. Buzilă[345] confirmă statutul acestei piese ca obiect cultural viu, aflat la granița dintre artă, ritual și memorie colectivă – un simbol al identității și al continuității culturale în spațiul românesc. La rândul său, articolul lui A. Prohin, *Pledoarie pentru arta cămăşii cu altiță*[346], susține importanța culturală și identitară a acestei piese tradiționale, subliniind rolul său simbolic și valoarea patrimonială în contextul contemporan. Motivele ornamentale brodate, precum *stelele, romburile, crucea solară, spirala* sau *simbolul infinitului*, transmit credințe, aspirații și valori profund înrădăcinate în mentalul colectiv al comunității. Aceste simboluri nu sunt aleatorii, ci fac parte dintr-un limbaj vizual arhaic, a cărui coerență este confirmată și de cercetarea lui I. Corduneanu în articolul *„Semne cusute" despre semne țesute pe ii*[347], unde autoarea interpretează aceste motive ca forme de

[341] **BÎZGU, T.** *Magia mesajului simbolic al ornamentelor pe cămaşa cu altiță.* În: Materialele Conferinţei Tehnico-Ştiinţifice a *Studenţilor, Masteranzilor şi Doctoranzilor.* Chişinău: Tehnica-UTM, 2021, vol. 2, p. 402- 405.
[342] BUZILĂ, V. *Cămaşa femeiască cu altiță – brand Românesc.* În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, 2014, nr.2 (22), p. 152-158.
[343] ENACHI, O. *Tehnici de realizare şi ornamentare a scrânciobelului în altița cămășii tradiționale.* In: *Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului,* Ed. 2, 23-24 iunie 2022, Chişinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim", 2022, Ediția 2, p. 36.
[344] TRANDAFIR, A.-M. *În căutarea unei tehnici de cusut uitate: încrețul de sub altiță.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2013, vol. 19 (32), p. 29-45.
[345] BUZILĂ, V. *Arta cămăşii cu altiță – element de identitate culturală (propusă pentru înscriere în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității UNESCO)* În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Nr.1, Chișinău, 2021, p. 153-168.
[346] PROHIN, A. *Pledoarie pentru arta cămăşii cu altiță.* In: Limba Română , 2023, nr. 5-6(283-284), p. 241-249.
[347] CORDUNEANU, I. *„Semne cusute" despre semne țesute pe ii.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2014, vol. 21 (34), p. 146-154.

scriere simbolică transmise prin generații, menite să protejeze, să comunice și să consolideze identitatea culturală a purtătoarei.

Cămașa cu altiță, în calitatea sa de piesă reprezentativă a portului popular din România și Republica Moldova, a depășit de-a lungul timpului granițele etnografice, devenind sursă de inspirație pentru artiști, creatori de modă, fotografi și designeri din întreaga lume. Lucrările semnate de subsemnata, prezentate în cadrul unor conferințe științifice internaționale, reflectă interesul susținut pentru cercetarea și valorificarea cămășii tradiționale în context contemporan. Studiile analizează simbolistica ornamentelor din arta vestimentară[348], particularitățile de croi și compoziția decorului ale iei[349], precum și potențialul acestei piese ca sursă de inspirație pentru artă și design.[350] Totodată, se subliniază importanța transmiterii patrimoniului artistic tradițional tinerei generații prin mijloace educaționale și culturale moderne.[351]

Domeniul artei vestimentare românești tradiționale a suscitat constant atenția marilor pictori: Nicolae Grigorescu, Frederick Arthur Bridman, Nicolae Vermont, Thedor Arman, Ignat Bednarik ș.a. Vom afirma aici că forța sa vizuală, simbolismul ancestral și echilibrul geometric au transformat această piesă într-un reper de patrimoniu universal, admirat nu doar pentru valoarea sa estetică, ci și pentru profunzimea mesajului cultural pe care îl poartă. Unul dintre cele mai elocvente exemple sunt lucrările *La blouse roumaine* (1940) ale pictorului francez Henri Matisse, inspirate de o colecție de ii primită de la Theodor Pallady.

Picturile, colecțiile vestimentare muzeale și private au devenit ulterior un simbol cultural și au influențat creațiile unor mari case de modă, precum *Yves Saint Laurent*, care în 1981 a introdus cămașa cu altiță în colecția sa *Haute Couture*, revalorizând astfel estetica românească în context internațional. În aceeași direcție se înscriu și creațiile lui *Jean Paul Gaultier* (2006), dar și ale altor designeri contemporani precum *Kenzo* sau *Max Mara*, care au integrat elemente inspirate din costumul tradițional în colecțiile lor, readucând în atenția publicului mondial importanța formelor și simbolurilor originare.

---

[348] **БЫЗГУ, Т.** *Символика молдавского орнамента в искусстве одежды.* В: Материалах Международного научного форума обучающихся: Молодежь в науке и творчестве. Гжель: ГГУ, 2019, p. 131-132.

[349] **БЫЗГУ, Т.** *Особенности кроя и композиции декора молдавской женской национальной рубахи «ия».* В: Материалах Международной научно-практической конференции Изобразительное, декоративно-прикладное искусство и дизайн: традиции и современность. Гжель: ГГУ, 2020, vol II, p. 27-28.

[350] **БЫЗГУ, Т.** *Блузка ия – важный источник вдохновения в искусстве и дизайне. В: материалах* III Международной Научно-Практической Конференции: *Актуальные Проблемы Современного Дизайна.* Київ: КНУТД, 2021, vol. 1, p.112-115.

[351] **БЫЗГУ, Т.** *Современные возможности для возрождения, сохранения и передачи молодому поколению богатства народного искусства.* В: Материалах XI Всероссийской научно-практической конференции: Диалоги о культуре и искусстве. Пермь: РИО УНИД, 2021. Vol. II, p. 233-238.

Fascinația pentru cămașa tradițională românească a generat atât reacții artistice, cât și o mișcare culturală activă, indispensabilă acestui proces. Începând cu 2013, la inițiativa comunității online *La Blouse Roumaine*, ziua de 24 iunie a fost declarată *Ziua Universală a Iei* – o sărbătoare marcată anual în zeci de țări prin expoziții, parade ale portului, conferințe și ateliere dedicate promovării acestei piese. În Republica Moldova, prima ediție a *Festivalului Iei* a avut loc în 2012 la Chișinău, reflectând dorința tot mai crescută de recuperare și afirmare a valorilor textile autohtone. Acest impact internațional evidențiază importanța *cămășii cu altiță* nu doar ca piesă a rezistenței culturale naționale, ci și ca formă vie de artă, capabilă să genereze noi atitudini sociale, dialoguri culturale, să inspire creațiile contemporane și să coaguleze comunități în jurul ideii de identitate și apartenență culturală.

În ultimele decenii, cămașa cu altiță a cunoscut o revitalizare remarcabilă în mediul digital global, devenind un simbol activ al patrimoniului viu. Rețelele sociale și platformele vizuale au creat un spațiu interactiv în care creatori, meșteri și cercetători promovează reinterpretări ale iei, procese de coasere manuală și semnificații simbolice ale ornamenticii tradiționale. Această prezență digitală susține repoziționarea cămășii ca obiect de artă textilă contemporană, cu valoare estetică și identitară. Inițiativele vizuale, colaborările dintre designeri și artizani, dar și studiile de specialitate, precum cel semnat de D. Calistru privind piesele din colecția Muzeului municipal Pașcani[352], contribuie la consolidarea cadrului teoretic necesar reinterpretării. Totodată, prezența cămășii în film, publicitate și documentar accentuează dimensiunea sa simbolică și relevanța culturală în patrimoniul vizual al lumii digitale.

Din punct de vedere al construcției croiului, arhitectul și cercetătorul austriac K. A. Romstorfer (1854–1917) a propus o clasificare relevantă a cămășii tradiționale, bazată pe analiza structurii sale morfologice. Potrivit acestuia, dar și altor cercetători, în special (H-.M. Formagiu[353], E. Secoșan, P. Petrescu[354], M. Bâtcă[355], D. Ișfănoni[356]) există două tipuri principale: *cămașa de tip carpatic sau încreștită la gât*, realizată din cinci lățimi de pânză (două pentru față, două pentru spate și una pentru mâneci), și *cămașa de tip poncho sau tunică*, cunoscută și sub denumirea de cămeșoi, caracterizată prin stanii, tăiate dintr-o singură lățime de pânză **(**Fig.

[352] CALISTRU, D. *Cămăși de sărbătoare din colecția Muzeului municipal Pașcani, județul Iași.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2015, nr. 23 (36), p. 88-98.
[353] FORMAGIU, H.-M. *Portul popular din România.* București: ARTIS, 1974. 340 p.
[354] SECOȘAN, E., PETRESCU, P. *Portul popular de sărbătoare din România.* București: Meridiane, 195 p.
[355] BÂTCĂ, M. *Costumul popular românesc.* București: Editura Centrului Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, 239 p.
[356] IȘFĂNONI, D., POPOIU, P. *Costumul românesc de patrimoniu*. 144 p.

A5.1).[357] În studiul cămășii tradiționale din spațiul Republicii Moldova, pe lângă aceste două tipuri arhaice fundamentale: *cămașa bătrânească*, cunoscută și sub denumirile de *cămașa dreaptă*, cămașa de-a întregul, cămașa de tip tunică, poncho sau cămeșoi – caracterizată printr-un croi simplu, drept, din foi întregi de pânză, fără altiță sau încreț și *cămașa încrețită la gât*, denumită și *cămașa cu altiță*, cămașa cu umărar, iar în forma fără poale – *ie*, fiecare având particularități de croi și denumiri variate în funcție de zonă **(**Fig. A5.3, A5.5), se mai distinge un subtip: *cămașa cu platcă sau petec*, având o construcție mai diferită datorită piesei suplimentare (*platca/petecul*) aplicate în zona umerilor și a pieptului, care servește atât ca element funcțional, cât și decorativ (Fig. A5.19, A5.20).

La 29 martie 2021, Republica Moldova și România au depus la UNESCO dosarul *„Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală în România și Republica Moldova”*, vizând includerea acestui simbol al patrimoniului românesc pe Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității. Dosarul a fost aprobat în cadrul celei de-a 17-a sesiuni a Comitetului Interguvernamental UNESCO (Rabat, Maroc), iar la 1 decembrie 2022, cămașa cu altiță a fost recunoscută oficial ca element al patrimoniului cultural viu.[358] Această recunoaștere confirmă valoarea socială și identitară a piesei, transmise prin practici meșteșugărești și expresii comunitare, sprijinind totodată eforturile de revitalizare și cooperare culturală între cele două state.

Piesa care acoperă corpul femeii de la mijloc în jos poartă numele de *catrința* în toată Moldova istorică și *fotă* în alte provincii. Trebuie să luăm în seamă această inversie, pentru a înțelege mai bine fenomenul artei vestimentare românești, văzut în întregul ansamblu al manifestărilor sale. Catrința este una dintre cele mai vechi piese ale portului tradițional feminin, caracterizată prin forma sa dreptunghiulară și modul de purtare – înfășurată în jurul taliei, cu marginile verticale suprapuse (Fig. A5.24, A5.26, A5.28). În funcție de regiunile Moldovei, această piesă este cunoscută sub diverse denumiri arhaice, precum *prigitoare*, *prișitoare*, *învălitoare* sau *împrejurătoare*, reflectând o continuitate tipologică și funcțională în cultura vestimentară tradițională.[359] În raport cu *catrința*, *fota* constă din două piese dreptunghiulare care se leagă cu cingătoarea în partea de sus. Conform etnografilor E. Secoșan și P. Petrescu, piesa

[357] ROMSTORFER, K. A. *Port popular din colecţiile de etnografie ale muzeelor din Suceava, Cernăuţi şi Bălţi*. Suceava: Muzeul Bucovinei, 2015. 73. p.
[358] *Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală în România și Republica Moldova*, CNCPPCI [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/arta-camasii-cu-altita-element-de-identitate-culturala-in-romania-si-republica-moldova
[359] MIHAIL, Z. *Terminologia portului popular românesc în perspectiva etnolingvistică comparată sud-est europeană.* București: Ed. Academiei Socialiste România, 1978. p. 82-83.

alcătuită dintr-o singură bucată a precedat, probabil, varianta compusă din două părți, fiind răspândită în special de-a lungul Carpaților Meridionali.[360]

Pentru designerii contemporani interesați de patrimoniu ca sursa de inspirație, este esențial de observat că *fotele* învrâstate din nordul Basarabiei prezintă cel mai elocvent analogii vizuale și tehnice cu piesele din Suceava, Câmpulung Moldovenesc, Vrancea sau Valea Bistriței. Specificul local include benzi verticale înguste, *alesături* paralele cu vărgile decorative, și o distribuție cromatică echilibrată, în timp ce partea din spate a piesei „dosul" rămâne intenționat neornamentată, accentuând astfel funcția frontală și expresivitatea estetică a catrinței.[361] La marginea de jos are o bandă din două vrâste, adeseori formând o bandă de culoare roșie, vișinie sau verde, care accentuează vizual partea de jos a costumului. Aceste detalii sunt valorificate în designul contemporan pentru a crea contraste între zonele vizibile și cele neutre ale costumului. În complexul portului popular din diferite zone alături de *fotă* și *catrință* putem constata și variate *fuste*, specifice mai mult portului câmpenesc (Fig. A5.24–A5.28).

Sub *fotă* sau *catrință* femeile purtau adesea o piesă numită *poale* sau *fustanelă* – cusută din cânepă, in sau bumbac, decorată la margine cu broderie fină și dantelă croșetată având o lățime de aproximativ 2–3 cm, ceea ce accentua delicatețea și rafinamentul estetic al piesei (Fig. A5.21- A5.23). În cazul cămășilor vechi, confecționate din cânepă, *poalele* erau parte integrantă a hainei, fiind prinse direct de stanul cămășii. Partea inferioară, vizibilă de sub catrință, era realizată dintr-un material mai fin decât restul piesei, asigurând un contrast subtil între texturi. Ornamentul brodat de la terminația poalelor relua motive decorative specifice cămășii, contribuind astfel la coerența vizuală a întregului ansamblu vestimentar.[362]

În completare, *pestelca* sau *șorțul* – o piesă dreptunghiulară purtată în față, cu un fundal în tonuri închise, este brodată cu motive geometrice, fiind specifică sudului Basarabiei (Cahul, Cantemir, Leova) – era purtată peste fustă, având atât o funcție estetică, cât și funcțională. Această piesă oferă un model valoros de *layering* și o sursă vizuală relevantă pentru imprimeuri, aplicații sau broderii reinterpretate în creațiile actuale. Clasele avute din Moldova secolului al XVIII-lea purtau s*ucna,* o piesă de tip rochie, fără mâneci, confecționată din materiale prețioase precum mătasea sau catifeaua, pentru zilele de sărbătoare. Cuvântul era răspândit în întreg spațiul românesc, reflectând influențe vest-europene. Pentru designerii contemporani, sucna

[360] SECOȘAN, E., PETRESCU, P. *Portul popular de sărbătoare din România.* p. 62.
[361] BÂTCĂ, M. *Costumul popular românesc.* p. 170.
[362] CIOCANU, M. *Horboțica, element ornamental al pieselor textile.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2012, vol. 17 (30), p. 8-24.

oferă un model vestimentar cu linie verticală fluidă și volum controlat, potrivit reinterpretărilor moderne ale rochiei festive.

Acoperitoarele de cap ale femeilor reflectă un sistem vestimentar complex, stratificat, cu funcții practice, sociale, rituale și estetice distincte. Începând cu Evul Mediu, găteala capului s-a constituit din mai multe straturi: primul – pentru fixarea și ascunderea cosițelor (*chică, captur, cârpă, fes*), al doilea – pentru confortul cotidian (*ciocănică, moadă*), iar al treilea, aflat la vedere, avea o valoare artistică și ceremonială înaltă și consta din textile albe de formă dreptunghiulară. În părțile nordului și centrului piesa era o veritabilă operă de artă, se numea *năframă, ștergar de cap* sau *pânzătură* (fiind șesută prin alesături) din bumbac pe fundal de borangic. La sud s-a purtat *marama*, țesută din fire fine de *borangic* (mătasea obținută în condiții de casă).

Acoperământul capului constituie una dintre cele mai semnificative componente ale portului popular femeiesc și bărbătesc atât prin implicațiile sale sociale, cât și prin valoarea artistică a fiecărei piese. O îndelungată experiență umană, decurgând din firescul vieții cotidiene, dar și din înclinația spre frumos a strămoșilor noștri este puternic reflectată în marea diversitate a *gătelilor pentru cap* (Fig. A5.41, A5.42). Aceste piese au marcat, în cadrul societății distincții în planul stării civile și ale categoriilor de vârstă, al stării sociale și materiale, afirmându-se prin deosebirile asociate anotimpurilor anului, sărbătorilor calendaristice și momentelor legate de ciclul vieții.

În literatura de specialitate sunt tratate diverse aspecte ale pieselor vestimentare din categoria acoperitorilor de cap. Vom remarca contribuțiile S. Ciubotaru, I. H. Ciubotaru[363] la tipologia gătelilor capului din Moldova. Iar cercetătorii: V. Zelenciuc[364], M. Bâtcă[365], I. Paliț-Palade[366], M. Ciocanu[367] au elucidat tipologia învelitorilor de cap din spațiul dintre Prut și Nistru, cu denumiri regionale precum *năframă*, *pânzătură, maramă, tulpan*, *bariz, testemel*, *bertă*, etc., fiecare reflectând particularități locale de material, croi și decor. Această moștenire bogată a servit drept sursă de inspirație în crearea costumelor scenice pentru *Ansamblul Național Academic de Dansuri Populare „Joc”* și pentru ținutele unor interprete consacrate. Poate servi în continuare drept sursă de inspirație valoroasă pentru designerii și artiștii contemporani care explorează croiuri, straturi și accesorii de cap în designul vestimentar. Piesele tradiționale, prin

[363] CIUBOTARU, S., CIUBOTARU, I. H. *Portul popular din Moldova.* 607 p.
[364] BÂTCĂ, M., ZELENCIUC, V. *Tipologia învelitorilor de cap în spațiul dintre Prut și Nistru*. În: Revista de etnografie și folclor, 1998, vol. 43, nr. 3, p.259-274.
[365] BÂTCĂ, M. *Dimensiunile spirituale ale Basarabiei.* 194 p.
[366] PALIȚ-PALADE, I. *Portul popular din Republica Moldova*. 39 p.
[367] CIOCANU, M. *Ştergarul de cap ca element de stabilire a statutului social de femeie măritată.* În: Tyragetia, nr. VI-VII. Chișinău, 1998. p. 309-313.

structura lor stratificată, compoziția cromatică și simbolurile transmise, oferă un potențial creativ considerabil pentru reinterpretări moderne cu identitate locală. Recontextualizate artistic, aceste elemente pot contribui la formularea unui discurs vestimentar autentic, ancorat cultural și relevant pentru expresia vizuală actuală.

În contextul revitalizării portului tradițional din Republica Moldova, creșterea interesului public pentru întregul costum, sau pentru anumite piese ale sale, precum cămăși, catrințe, brâie și opinci este un semn încurajator. Totuși trebuie să observăm că în ultimele decenii, prin excluderea gătelilor capului, s-a modificat volumetria costumului feminin autentic, ceea ce a pus în altă lumină chipul purtătoarelor. Acoperitoarele de cap, purtate odinioară cu funcții rituale și sociale profunde, pot să fie reintroduse în mod conștient pentru situații specifice, de regulă scenice, pentru a întregi estetica ansamblului vestimentar tradițional.

Portul popular bărbătesc în designul vestimentar contemporan din Republica Moldova continuă să fie o sursă remarcabilă de inspirație vizuală, simbolică și constructivă. Așa cum a stabilit cercetarea, este vechi, de tradiție traco-iliră ca și cel femeiesc. El se remarcă printr-o continuitate impresionantă și prin simplitatea rafinată a pieselor componente, păstrate de-a lungul secolelor. *Cămaşa* albă, strânsă la mijloc, *iţarii, opincile, brâul* sau *chimirul* din piele, a căror prototipuri sunt reprezentate pe Columna lui Traian (începutul primului mileniu), constituie mărturii ale unei identități istorice, repere estetice relevante pentru creația vestimentară actuală. Observația lui Al. I. Odobescu privind predilecția daco-getică pentru albul strălucitor – simbol al purității și al luminii: „Nici un alt popor european nu are această predilecție pentru culoarea candorii”[368] – capătă și astăzi valențe noi, putând fi reinterpretată în diferite concepte contemporane, unde câmpul alb conlucrează cu benzile ornamentale.

Pentru designeri, piesele de port – *cuşmă, pălărie, cămaşă, pantaloni, iţari, berneveci, cioareci, pieptar sau bundiță, suman sau burcă, papuci, bocanci, cizme sau opinci* – sunt tot atâtea posibilități de referință cu deschiderea unui câmp fertil de cercetare, interpretare și afirmare formală și semantică. Piesele au fost abordate din perspectiva croiului arhaic, a funcționalității ergonomice și a compoziției cromatice discrete, oferind multiple direcții de valorizare creativă în moda contemporană masculină. Remarcabile în acest sens sunt creațiile coordonate de Olga Horșia în cadrul Uniunii Centrale a Cooperației Meșteșugărești.[369] Avem certitudinea că ținutele tradiționale bărbătești merită mai multă atenție din partea designerilor. Creațiile purtate de către Fuego, formațiile *Zdob și Zdub*, *Lupii lui Calancea* sunt un exemplu

[368] ODOBESCU, Al. I. *Artele în România în periodul preistoric. Opere,* vol.II. București: E.S.P.L.A., 1955. p. 105.
[369] HORŞIA, O., PETRESCU, P. *Artistic Handicrafts in Romania*. 200 p.

elocvent în acest sens. Prin introducerea acestor elemente în *colecții conceptuale* sau *ready-to-wear*[370], se pot explora teme legate de identitate, memorie culturală, masculin sacru sau continuitate intergenerațională, conferind portului bărbătesc o nouă viață în circuitul modei internaționale.

Cămașa bărbătească dreaptă, numită și *cămeşoi*, cu o croială simplă și funcțională reflectă un tip de estetică minimalistă care rezonează cu tendințele sustenabile și naturale ale modei contemporane (Fig. A5.2). Ea este redescoperită și integrată în colecțiile moderne, atât prin formele artistice, cât și prin simbolurile decorului. Realizată dintr-o singură bucată de pânză pentru trup, fără cusături laterale sau cu clini (drepți sau evazați) și mâneci prinse din umăr, ea impresionează prin simplitatea sa structurală și prin încărcătura simbolică profundă pe care o poartă. Forma sa integrală amintește de cămașa purtată de Iisus Hristos, „fără cusătură, țesută în întregime, de sus până jos”[371], evocând ideea de unitate, puritate și sacralitate. Cu benzi înguste brodate pe la margini, cămașa devine mai mult decât un obiect de vestimentație – este o declarație de identitate și o manifestare artistică cu semnificații culturale și spirituale. În schimb, cămășile de sărbătoare se remarcau prin broderii elaborate, dispuse geometric pe guler, umeri, poale și terminația mânecilor sub formă de benzi ornamentale, adesea fiind realizate în două-trei culori – de obicei negru în contrast cu roșu închis, auriu sau albastru, dar uneori brodate într-o singură culoare, uneori înnobilate cu mărgele (Fig. A5.28–A5.34).[372] În designul contemporan, aceste broderii tradiționale sunt reinterpretate grafic sau stilizat, integrându-se pe materiale moderne și în siluete actualizate, conferind pieselor de vestimentație un dublu rol: estetic și identitar.

Din punct de vedere artistic, modul de asamblare a părților componente ale cămășii prin *cheițe* conferă piesei o arhitectură funcțională și estetică deopotrivă. Această soluție tehnică, cu rol de aerisire și mobilitate, poate fi reinterpretată în creații actuale care valorifică croiul modular, construcția rațională și detaliul structural. Benzile de decor, plasate la guler, piept, umeri și poale, se transformă în elemente grafice, accentuând geometria siluetei masculine (Fig. A5.29).

---

[370] *Ready-to-wear* (RTW) desemnează colecțiile vestimentare realizate în serie, disponibile în mărimi standardizate și destinate purtării imediate, în contrast cu creațiile haute couture, care sunt realizate la comandă. Acest termen definește linia comercială a designerilor, accesibilă publicului larg și distribuită sezonier în magazine și prezentări. Sursa: STEELE, V. *The Berg Companion to Fashion*. Oxford: Berg Publishers, 2010, 814p. p. 591-595.

[371] *BIBLIA. Evanghelia după Ioan, 19:23.* Ch.: Complexul de edituri al Bisericii Ortodoxe din Moldova, 2004. 1424 p.

[372] BUZILĂ, V. *Costumul popular din Republica Moldova.* p. 62.

În cadrul cercetării noastre am explorat specificul cămășii tradiționale bărbătești din Republica Moldova și am identificat modalitățile contemporane de revitalizare a acesteia. Prin aplicarea *metodelor artistico-compoziționale* și a *analizei morfologice și tematice,* studiul a documentat evoluția tipologică a piesei pe baza surselor etnografice, a pieselor muzeale și a experienței practice acumulate în cadrul organizației „Șezătoarea Basarabia". Au fost analizate croiul, tehnicile de broderie, compoziția ornamentală și simbolismul tradițional, inclusiv terminologia autentică și particularitățile cromatice.[373] În mod special, autoarea a realizat, în cadrul elaborării tezei, două cămăși bărbătești, respectând regulile și etapele tradiției, de la alegerea pânzei și trasarea croiului până la broderia manuală și asamblare, fapt care a oferit o înțelegere profundă și practică a procesului de creare a unei cămăși tradiționale. Această experiență a conferit cercetării o perspectivă aplicativă, evidențiind valoarea culturală și estetică a cămășii tradiționale ca sursă de inspirație pentru designul contemporan și susținând reintegrarea ei în viața cotidiană.[374]

Evoluția tipologică a acestor cămăși se observă în apariția unor forme precum *cămașa cu platcă* sau *cu manișcă*, închiderea laterală (cosovorotca), diversificarea gulerului (vertical, drept, dublu) și inserarea manșetelor brodate, adaptate influențelor ucrainene sau orientale (Fig. A5.35-A5.36). Despicătura asimetrică a gulerului, fuzionarea broderiei cu linii de croi și sistemele de închidere (nasturi, găitane, butoni textili) constituie elemente care pot fi transferate în limbajul designului contemporan masculin în demersuri conceptuale care recuperează coduri estetice ale trecutului.

În urma cercetărilor de teren din s. Colibași, V. Buzilă evidențiază prezența mânecuțelor brodate, piese detașabile cu rol funcțional și estetic, folosite ca protecție și decor în portul tradițional. Aceste elemente pot inspira designul contemporan prin modularitate, sustenabilitate și expresivitate vizuală, oferind soluții autentice pentru reinterpretări moderne ancorate în patrimoniu.[375]

Vestimentație pentru bărbați de la talie în jos. În cadrul cercetărilor realizate a fost abordată imaginea complexă și valoroasă asupra portului bărbătesc tradițional, în special asupra pieselor de la talie în jos, cu accent pe *ițari, izmene, bernevici, cioareci* și *meșini*, evidențiind nu doar aspectele funcționale și tehnice, ci și implicațiile estetice și simbolice ale acestor elemente.

---

[373] **BÎZGU, T.** *Ways to revival the traditional men's shirt in Moldova. / Шляхи відродження традиційної чоловічої сорочки в Молдові.* In: Індустрія моди/ Fashion industry, 2022, nr. 3-4, p. 41-52.
[374] Ibidem.
[375] BUZILĂ, V. *Valențele portului popular cotidian și incertiile lui în cel sărbătoresc.* În: Buletin Științific. Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2019, nr. 31 (44), p. 49-63.

În mod deosebit, *iţarii* – pantaloni bărbăteşti strâmţi, cu lungimi variabile şi încreţituri decorative în zona genunchilor, pot fi consideraţi un reper vizual puternic, cu un potenţial expresiv major în designul vestimentar contemporan. Forma lor sculpturală, modul în care materialul creează volum şi ritm vizual pe picior, precum şi utilizarea fibrelor naturale, pot fi revalorizate în colecţii conceptuale sau în interpretări funcţionale actuale. De exemplu, iţarii pot inspira croieli mulate pe corp reinterpretate în stofe naturale, pantaloni cu textură încreţită sau accesorii modulare cu rol decorativ şi termic, în contextul designului sustenabil.

Iţarii impresionează prin soluţiile tehnice de creţuri funcţionale şi decorative, vizibile şi în reprezentările de pe metopele Monumentului de la Adamclisi. Variantele groase pentru iarnă – *bernevici, cioareci şi meşini*[376], confecţionate din dimie sau piele, subliniază adaptabilitatea portului la nevoile climatice, ocupaţionale şi sociale, reprezentând o sursă preţioasă de inspiraţie pentru reinterpretări contemporane. În acest context, „pantalonii strânşi pe picior sau largi, alături de cămaşă, în contextul general al costumului bărbătesc confirmă şi ilustrează, prin funcţia lor de învеşmântare a părţii de jos a corpului, principiul unităţii în diversitate. Ei confereau, de asemenea, distincţie şi rafinament portului de sărbătoare şi de ceremonial fiind, totodată, element de distincţie socială.”[377] Cu referire la soluţiile găsite de creatorii de costume scenice pentru formaţiile profesioniste: *Folclor*, *Lăutarii*, *Mioriţa* etc. trebuie să remarcăm că poartă în loc de cămaşă tradiţională cu poale lungi, cămăşi cu poale scurte, prinse sub cingători şi pantaloni clasici, albi la culoare. Acest model a intrat în uz multe decenii în urmă, nu a fost îmbogăţit nici compoziţional, nici volumetric sau structural şi constituie o problemă importantă nesoluţionată adecvat. Înserarea în procesul educaţional a elementelor de tipar şi realizare a iţarilor în cadrul orelor de educaţie tehnologică validează caracterul pedagogic şi creativ al patrimoniului vestimentar, oferind tinerilor o experienţă directă de învăţare prin practică şi reconectare cu valorile culturale autentice (Fig. A5.37, A5.38).

În continuarea cercetărilor noastre au fost analizate *modalităţile de acoperire a capului în portul tradiţional bărbătesc* din Republica Moldova, reliefând funcţiile sociale, identitare şi estetice ale acestora. V. Buzilă realizează o cercetare esenţială prin lucrarea *După cap – şi căciula. Căciula din cârlan în strategiile identitare*[378], în care tratează căciula ca simbol naţional cu încărcătură culturală şi identitară. Totodată, în articolul *Manuscrise inedite din secolul al XIX-*

[376] BUZILĂ, V. *Portul popular – marca a identităţii culturale. Folclorul şi contemporaneitatea. Conservarea, revitalizarea şi valorificarea culturii tradiţionale.* În materialele Simpozionului ştiinţific practic internaţional. Chişinău: Periscop, 4-5 aprilie 2006, p. 21-31.
[377] BUJOREAN, T. *Coordonate ale dezvoltării costumului popular din Basarabia şi RSS Moldovenească.* p. 89
[378] BUZILĂ, V. *După cap – şi căciula. Căciula din cârlan în strategiile identitare.* În: Revista de Etnografie, Ştiinţele Naturii şi Muzeologie, 2008, nr. 9 (22), p. 21-46.

lea privind eticheta vestimentară populară,[379] sunt prezentate mărturii ale modului în care această piesă s-a păstrat ca marcă a statutului social și apartenenței etnice. Căciula, purtată iarna, avea forme variate (țuguiată, mocănească retezată) și era decorată festiv în ritualurile de iarnă și în cele nupțiale. Vara, pălăriile de paie sau de fetru completau costumul de sărbătoare, mai ales la tineri. Forma, culoarea și materialul acestor piese reflectau statutul purtătorilor.[380]

Pe parcursul cercetărilor aplicate, au fost derulate activități de familiarizare a tinerei generații cu croiul, materialele și tehnicile de confecționare a căciulilor tradiționale (Fig. A5.39, A5.40). Prin revista *Akademos*, aceste demersuri au fost incluse în circuitul științific, evidențiind rolul patrimoniului în educație și potențialul căciulii din cârlan ca sursă de inspirație pentru designul vestimentar contemporan.[381]

În 2011, la finala *Eurovision*, formația *Zdob și Zdub* a reprezentat Republica Moldova cu piesa *So Lucky*, oferind un spectacol cu puternic impact vizual și simbolic. Un element central al stilizării scenice a fost *reinterpretarea căciulii tradiționale moldovenești* în varianta țuguiată – accesoriu cu profunde conotații identitare. Căciulile purtate pe scenă păstrau silueta conică a modelului arhaic, dar erau realizate din materiale moderne, cu texturi reflectorizante și finisaje adaptate esteticii contemporane. Această opțiune vestimentară, deopotrivă simbolică și spectaculoasă, a funcționat ca un punct de ancorare vizuală între moștenirea culturală și expresia artistică actuală.[382]

Un exemplu relevant în arta plastică, care evidențiază integrarea pieselor din portul popular în reprezentările artistice contemporane, este lucrarea intitulată *Peisaj hibernal cu colindători*, realizată de artista Eudochia Robu în anul 2020. Această compoziție artistică surprinde într-o manieră expresivă și simbolică tradițiile populare specifice sărbătorilor de iarnă din Republica Moldova, fiind un omagiu adus identității culturale locale. În centrul lucrării sunt reprezentați colindători purtând costume tradiționale, în care căciulile de cârlan se remarcă drept elemente definitorii ale portului popular. Aceste accesorii vestimentare, specifice bărbaților din diferite regiuni ale Moldovei, sunt redate cu o atenție deosebită la detaliu, subliniind autenticitatea și valoarea lor simbolică. Prin această reprezentare, Eudochia Robu reușește să transpună într-o manieră artistică rafinată esența colindatului ca act cultural și spiritual,

---

[379] BUZILĂ, V. *Manuscrise inedite din secolul al XIX-lea privind eticheta vestimentară populară.* În: Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei IX. Iași: Muzeul Etnografic al Moldovei, 2009, p. 139-165..
[380] BUZILĂ, V. *Arta tradițională din Republica Moldova*. p. 198-199.
[381] **BÎZGU, T.** *O experiență inedită: studierea și confecționarea căciulii tradiționale la orele de educație Tehnologică.* În: Akademos. Revistă de ştiinţă, inovare, cultură şi artă, 2022, nr. 1 (64). p. 119-124. .
[382] *Zdob și Zdub return to the Eurovision stage*. eurovision.tv, 03.05.2011 [citat 21.08.2024] Disponibil: https://eurovision.tv/story/zdob-si-zdub-return-to-the-eurovision-stage

reflectând, totodată, o perpetuare a patrimoniului vestimentar tradițional în arta contemporană (Fig. A5.40).

Portul tradițional din Republica Moldova include *piese vestimentare din piele și blană* cu funcție practică, simbolică și decorativă, păstrate până astăzi datorită măiestriei meșterilor cojocari. Prelucrarea artistică a acestor materiale constituie una dintre cele mai vechi îndeletniciri, răspândită în toate regiunile țării, iar tehnicile transmise din generație în generație au menținut o estetică aparte și o funcționalitate adaptată diferitelor anotimpuri și contexte sociale. Vestimentația din piele include *căciuli, pieptare, bundițe, cojoace* și *încălțăminte*, confecționate inițial în gospodării, apoi de meșteșugari specializați.

Aceste piese au analogii în zonele montane și transfrontaliere ale Europei Centrale și de Est, fiind purtate de români, ucraineni, maghiari, polonezi, slovaci și bulgari, în forme și croieli apropiate, cu ornamentică localizată. În Republica Moldova, bundițele și pieptarele sunt realizate din piei de miel sau oi, cu blana orientată spre interior și cu decorațiuni executate prin broderii, perforații, aplicații din piele sau inserții de mărgele.[383] Decorul specific include simboluri recurente precum rombul, cârligul ciobanului, pomul vieții sau zigzagurile, regăsite și în piesele conservate în colecția MNEIN (Fig. A5.43).[384]

Bondiță bărbătească era piesa obligatorie în ținuta festivă, fiind totodată cea mai somptuos decorată dintre veșminte. Această piesă, confecționată din piele sau blană, se distinge nu doar prin funcționalitatea sa în sezonul rece, ci și prin încărcătura sa simbolică, reprezentând un veritabil palimpsest cultural. Ornamentele solare aplicate sau brodate evocau ciclurile cosmice și regenerarea naturii, conferind purtătorului o legătură cu ordinea sacră a lumii. În contextul designului vestimentar contemporan, astfel de elemente pot constitui surse fertile de inspirație, prin îmbinarea formelor arhaice cu tehnici moderne de interpretare vizuală.

Această categorie de piese vestimentare continuă să inspire designeri contemporani prin valoarea lor estetică, complexitatea tehnologică și expresivitatea simbolică. În cadrul cercetării aplicative desfășurate în Liceul Teoretic „Gheorghe Ghimpu” din Colonița, elevele au parcurs procesul complet de reconstrucție a unei *bondițe* tradiționale, valorificând documentarea vizuală din colecțiile muzeale (MNEIN, MNIM) și bunele exemple ale meșterilor populari Dumitru Daraban, Dumitru Pascari, Dumitru Zaporojan și Constantin Cojan[385]. Activitatea a inclus

[383] ROMSTORFER, K. A. *Port popular din colecţiile de etnografie ale muzeelor din Suceava, Cernăuţi şi Bălţi*. p. 6.
[384] **BÎZGU, T.** *Iconic symbols in the decor of traditional vests from the collection of the National Museum of Ethnography and Natural History of the Republic of Moldova.* In: Art and design, 2022, nr.2 (18), p. 9-18.
[385] *Constantin Cojan la Moldova 1*. Emisiunea „TezAur”, 29.12.2020. [citat 21.08.2024] Disponibil: https://youtu.be/NO2dJuW2bgE

etapele: analiza, machetarea croiului, selecția materialelor, realizarea decorului și asamblarea finală (Fig. A5.44.). Acest demers educațional și artistic este susținut teoretic de articolul *Bondița – parte componentă a portului tradițional și sursă bogată de inspirație*[386], publicat în *Revista de Etnologie și Culturologie*, unde se analizează funcțiile estetice, simbolice și sociale ale bondiței ca piesă de port popular, dar și potențialul ei de a genera forme vestimentare noi, în acord cu tendințele actuale ale designului. Lucrarea subliniază importanța transmiterii meșteșugurilor tradiționale și adaptării acestora în contexte educaționale și creative moderne.

În această direcție se înscriu și creațiile Valentinei Vidrașcu, care, în paralel cu cămașa tradițională, integrează în colecții și vesta ca o piesă de accent în reinterpretarea vestimentației tradiționale. Designerul recuperează linia geometrică simplă a portului arhaic, reconfigurând-o prin broderii fine, inserții textile artizanale și croieli modernizate, păstrând însă simbolismul originar. Predominanța contrastelor cromatice, mai ales între alb și negru, și prezența ornamenticii inspirate din simbolurile tradiționale conferă acestor vestimentații o estetică rafinată, dar profund înrădăcinată cultural (Fig. A3.54).

O parte importantă a complexului pieselor vestimentare tradiționale din spațiul Republicii Moldova o constituie articolele purtate în sezonul rece, precum *sumanul, burca, mantaua* și *cojocul.* Confecționate din lână țesută și îndesită sau piei de oaie, aceste piese reflectă măiestria meșteșugarilor locali, fiind adaptate atât condițiilor climatice, cât și cerințelor sociale, simbolice și ceremoniale ale epocii (Fig. A5.45).

Doar câteva detalii făceau deosebirea dintre hainele groase purtate de femei și cele purtate de către bărbați.[387] *Sumanul*, cu variante de croi și ornamentale denumite *manta* sau *burcă,* a evoluat dintr-o piesă cu croi simplu și fără guler, spre modele din secolul XIX cu detalii arhitecturale, cum ar fi gulerul răsfrânt, clinuri laterale drepte sau evazate și broderii elaborate din șnur de lână (*sarad*) aplicate pe margini, în jurul buzunarelor, la piept și mâneci (Fig. A5.46, A5.47).[388] *Mantaua* și *burca,* diferite prin prezența glugii, erau purtate deasupra *cojocului* și aveau un rol protector în fața viscolului și a intemperiilor.[389] Modelele pentru sărbători se distingeau prin broderii policrome și ornamentație florală, mai ales în zonele subcarpatice, conform studiilor semnate de H.-M. Formagiu și O. Horișia.[390] *Cojocul,* piesă cu origini

[386] **BÎZGU, T.** *Bondița – parte componentă a portului tradițional și sursă bogată de inspirație.* În: Revista de Etnologie și Culturologie, 2022, vol. XXXI, p. 126 - 133.
[387] BUZILĂ, V. *Arta tradițională din Republica Moldova.* p. 199.
[388] ZELENCIUC, V., KALAȘNICOVA, N. 1993. p. 54.
[389] FORMAGIU, H.-M., HORIȘIA, O. *Contribuții la tipologia hainelor de dimie în costumul popular Românesc.* În: Revista muzeelor, 1969. p. 216-221.
[390] Ibidem

străvechi, confecționat din piei de oaie, era lucrat drept sau în clini, cu guler croit sau vertical. În portul feminin existau și variante fără mâneci, decorate geometric sau floral.[391] *Contășul* și *șuba,* variante de îmbrăcăminte blănită, erau frecvente în rândul răzeșilor, în timp ce *guba* și *sarica* cu mițele spre exterior se asociau cu costumul păstoresc premontan și montan.[392] Pe lângă funcționalitate, aceste articole se diferențiau prin cromatică (gri, brun, negru) și prin ornamentația simbolică. Portul era distinct între bărbați căsătoriți și flăcăi, ultimii purtând *cojocele* brodate de miel acoperite cu stofă neagră. *Sumanul* scurt – „*genuncher*" – sau *surtucul* flăcăilor întregeau ansamblul.[393]

Podoabele tradiționale au reprezentat dintotdeauna o componentă esențială a portului popular, mai ales în varianta sa de sărbătoare, dar unele piese erau purtate și în viața cotidiană. Arta podoabelor, cu rădăcini în perioada neolitică și influențe bizantine și orientale, a evoluat într-un sistem vizual complex, în care esteticul se îmbină cu simbolicul. Simbolistica acestora era strâns legată de gen, vârstă, statut social și funcții rituale. T. Macovei a explorat dimensiunea magică a podoabelor[394], iar S. Reabțeva a realizat contribuții valoroase prin lucrări precum *Piese de podoabă și vestimentație din Moldova și Țara Românească în contextul relațiilor cultural-istorice (secolele XIV–XVII),*[395,396] completate de colaborările sale cu T. Stavilă și L. Dergaciova, unde sunt analizate inclusiv aplice în formă de „floare arabă" sau piese de gală.[397] Studiile arheologice ale L. Ciobanu și L. Dergaciova reflectă continuitatea acestor elemente în spațiul pruto-nistrean din epoca romană târzie până în epoca medievală.[398]

Diversitatea pieselor – *cununi, diademe, fruntare, cercei, inele, salbe, brățări, zgărdițe, mărgele* din coral, sidef sau hurmuz – demonstrează rafinamentul artistic al meșteșugarilor și valoarea identitară a acestor accesorii (Fig. A5.49, A5.50). *Salbele* de galbeni și de argint erau transmise din generație în generație, în timp ce *pieptenii* ornamentați, *șpelcii* cu pietre strălucitoare și florile naturale completau ținutele festive. Unele accesorii, precum manșetele cu

[391] ЗЕВИНА, А., ЛИВШИЦ, М. *Портул национал молдовенеск.* Кшн.: Картя молдовеняскэ, 1960. p. 12.
[392] CIUBOTARU, S., CIUBOTARU, I. H. *Portul popular din Moldova.* p. 119.
[393] ДИМИТРИУ, М., ЗЕЛЕНЧУК, В. *Костумул национал молдовенеск.* Кшн.: Тимпул, 1975. p. 9.
[394] MACOVEI, T. *Puterea magică a podoabei tradiționale.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2015, vol. 23 (36), p. 81-87.
[395] REABȚEVA , S. *Piese de podoabă și vestimentație din Moldova și Țara Românească în contextul relațiilor cultural-istorice. (secolele XIV-XVII).* Brăila: Istros, 2014. 375 p.
[396] STAVILĂ, T. *REABȚEVA, S. Piese de podoabă și vestimentație din Moldova și Țara Românească în contextul relațiilor cultural-istorice. (secolele XIV-XVII).* În: Revista Arheologică, seria nouă, 2015, vol. XI, nr. 1-2, p. 332-333.
[397] DERGACIOVA, L., REABȚEVA, S. *Aplice în forma de „floare arabă" în vestimentația de gală din sec. XIX-XVI.* În: Revista Arheologică, serie nouă, 2016, vol. XII, nr. 1-2, p. 216-288.
[398] CIOBANU, L., DERGACIOVA, L. *Piese de podoabă din epoca romană târzie provenind din spațiul pruto-nistrean.* În: Revista Arheologică, 2015, nr.1-2, p. 176-182.

decor floral din mărgele, inspirate de moda curților medievale, erau asociate cu eleganța și prestigiul feminin.[399]

În contextul problematicii asumate în teză, lucrările L. Condraticova oferă o perspectivă academică profundă asupra interferențelor dintre patrimoniul cultural, simbolismul tradițional și inovația artistică în domeniul vestimentar. În colaborare cu M. Cercasin, a publicat articolul *Locul și rolul accesoriilor în sistemul vestimentar nupțial*, în care analizează evoluția accesoriilor de nuntă pe teritoriul Republicii Moldova, evidențiind tipurile de obiecte, materialele utilizate și tendințele artistice.[400] De asemenea, în lucrarea *Contemporary Jewellery between History, Art and Symbol*, L. Condraticova explorează complexitatea artei bijuteriei contemporane, subliniind rolul ornamentelor ca mijloace de exprimare a identității și statutului social, precum și ca forme de artă cu semnificații simbolice profunde.[401]

Podoabele aveau și o funcție apotropaică, fiind purtate în zone considerate vulnerabile ale corpului (gât, urechi, mâini) și amplificau mesajele simbolice ale costumului prin cromatică, materiale și tehnici de realizare. Specializarea în domeniul artei bijuteriilor din cadrul Facultății Arte Plastice și Design, UPS, este îmbrățișată de tineri talentați ale căror lucrări îmbogățesc exponatele din muzeul facultății. În cadrul cercetărilor derulate prin activități didactice la Liceul Teoretic „Gheorghe Ghimpu”, în modulul „Arta mărgelitului”, elevii au fost familiarizați cu tipologia tradițională a bijuteriilor, tehnicile de execuție și semnificațiile sociale. Prin ateliere și șezători teatralizate, au fost create și prezentate bijuterii care marcau statutul diferitor grupuri sociale (Fig. A5.51, A5.52, A7.15). Aceste experiențe educaționale confirmă importanța transmiterii meșteșugurilor și a valorilor estetice tradiționale ca surse de inspirație pentru designul contemporan.

Alte exemple elocvente de valorificare artistică a patrimoniului tradițional în creațiile contemporane propun tinerii bijutieri Iulia Postică (Fig. A3.60), Inga Mațcan-Lîsenco (Fig. A3.61), Marina Sochirca (Fig. A3.62), Sergiu Moldovanu (Fig. A3.63), Cristina Tuciacov (Fig. A3.64), meșterul popular Ion Aștefănoaie (Fig. A3.65) ș.a. Iar bijuteriile brandului *Pearl Cod* (Fig. A3.58) susțin coordonatele abordărilor contemporane și tradiționale.

Bijuteriile realizate de creatori contemporani din diverse materiale, între care: aurul, argintul, arama, ceramica, pielea, lemnul, lutul polimeric, mărgelele, perlele, pietrele etc., mai mult sau mai puțin inspirate din arta populară, preiau motive arhaice precum spirala, crucea

[399] NICOLESCU, C. *Istoria costumului de curte în țările Române.* p. 108.
[400] CONDRATICOVA, L., CERCAȘIN, M. *Locul și rolul accesoriilor în sistemul vestimentar nupțial*. p. 146-150.
[401] CONDRATICOVA, L. *Contemporary Jewellery between History, Art and Symbol.* p. 53-65.

solară, frunza stilizată sau geometria ornamentală specifică broderiilor tradiționale. Lucrările se remarcă prin cromatica aleasă cu mult rafinament și prin forma simplă, dar încărcată de semnificații, conferind obiectelor un caracter atât decorativ, cât și personalizat. Aceste bijuterii pot fi considerate o continuare în miniatură a artei costumului tradițional, păstrând limbajul vizual și simbolic al acestuia și traducându-l într-o formă contemporană, accesibilă și purtabilă în viața de zi cu zi. Ele devin atât accesorii estetice, cât și forme de afirmare a apartenenței culturale și de educație vizuală, aducând în atenția publicului larg valorile etnografice reinterpretate într-un limbaj modern.

Năframa – cunoscută și sub denumirile de *batistă* sau *băsmăluță*, reprezintă una dintre cele mai sensibile și încărcate de semnificații piese din ansamblul vestimentar tradițional, fiind prezentă atât în portul cotidian, cât și în cel de sărbătoare. În special în contextul nupțial, această piesă capătă o valoare simbolică aparte: năframa miresei, lucrată manual și decorată cu motive brodate, precum pomul vieții, vârtelnița, florile sau păsările, devenea nu doar un element estetic, ci și o mărturie vizuală a destinului, a speranței și a legământului. Broderia realizată cu fire colorate, în special roșu și verde, exprima fertilitatea, dragostea, armonia sufletească și dorința de continuitate.[402] Această tradiție vestimentară este pe calea de revigorare, mai ales în rândul tinerilor, care în ultimii ani manifestă un interes crescut pentru portul popular ca simbol de identitate națională și autenticitate în marile evenimente ale vieții. *Năframa*, în acest context, își recapătă statutul de piesă esențială în ceremonialul nunții, fiind în același timp obiect artistic, simbol de iubire și punte între generații.

Brâul (este lat)*, bârneața* și *chinga* (mai înguste) sunt piese principale ale costumului tradițional din Republica Moldova, și au un rol esențial atât în întregirea compoziției artistice a portului, cât și în consolidarea identității vizuale și simbolice a purtătorului. Prezent sub diverse forme în egală măsură în vestimentația feminină și bărbătească, brâiele marchează talia și aduc echilibru vizual ansamblului, îmbinând funcționalitatea cu expresivitatea decorativă. Piesa servește la fixarea catrinței sau a ițarilor și la protejarea zonei lombare în timpul activităților fizice, dar și la exprimarea statutului social, a vârstei și a apartenenței comunitare. Brâiele tradiționale se remarcă prin varietatea tehnicilor de realizare: țesături de lână în alesături geometrice sau florale, broderii pe pânză, aplicații din piele gravată; în unele cazuri se adaugă ornamente metalice, asemănătoare modelelor moștenite din patrimoniul scitic. Această diversitate tehnico-decorativă este reflectată în colecția MNEIN, care cuprinde exemplare

[402] CIUBOTARU, S., CIUBOTARU, I. H., *Portul popular din Moldova.* p. 45, p. 128-130.

valoroase de brâie lucrate în tehnici variate, studiate și documentate în cadrul cercetării de față (Fig. A5.55, A5.56).

În tradițiile de nuntă, brâul capătă o dimensiune ritualică profundă: dăruit de mireasă mirelui, simbolizează acceptarea legământului și fidelitatea viitoarelor legături conjugale. În nordul Moldovei, atât bărbații, cât și femeile purtau câteva rânduri de brâie. Cele mai late prindeau hainele pe dedesubt, iar cele mai înguste, le înfășurau pe dedeasura. Brâiele roșii ale mirilor marcau personajele centrale ale ceremonialului nupțial și erau mai mult decât un element de vestimentație, căpătau o înaltă încărcătură spirituală. Piesele confecționate din piele numite: *chimir, curea,* sau *cingătoare*, propun o bogăție de expresii artistice și tehnici meșteșugărești. Între ele *chimirul* era purtat de către bărbații avuți, fiind meșterit din câteva straturi de piele, decorat prin traforaj și cu buzunare ornamentate în relief fiind lucrat în prezent doar de meșterul Dumitru Daraban din orașul Ialoveni, cumulând măiestria pielarilor în gravură și decor geometric.[403]

Un proiect contemporan inițiat de Centrul Cultural Româno-Moldo-German din Nürnberg și aplicat în colaborare cu șezători din România și Republica Moldova (Basarabia) privind realizarea celui mai lung brâu românesc, cu scopul de a fi inclus în Cartea Recordurilor Guinness, reconfirmă funcția brâului ca liant simbolic între generații, dar și ca sursă de inspirație pentru creațiile vestimentare contemporane cu rădăcini identitare profunde.

Din *accesoriile* portului popular, o valoare aparte reprezintă *tolbele* și *pungile* de piele decorate cu ținte și cheițe, *traistele și desagii* țesuți în vrâste la centru și la sud, iar cele de la nord, decorate cu alesături.[404] *Traistele* au formă dreptunghiulară și *baiere* lungi, fiind întrebuințate pentru a transporta anumite lucruri. Ele au avut rolul pe care îl au astăzi poșete și genți etc. De obicei se confecționau din țesătură simplă sau cadrilată. Cele mai vechi piese erau făcute dintr-o pânzătură de culoare naturală sau mai închisă, țesută în patru ițe. *Baiera* adesea semăna cu *bârnețele* din zonele respective. Aceste piese aveau deosebiri zonale după decor, culoare și factură. *Traistele* se țeseau în vrâste multicolore mărunte și *ghemuțe*. Traista țesută pentru mire de mireasă a fost un atribut al costumului de nuntă. În caz când era țesută în două culori, *baiera* se realiza din lână de ambele culori, fiind ornamentată cu alesături de mână. *Canafii* de aceeași culoare înfrumusețau colțurile de jos ale *trăistuței mirelui* (Fig. A5.54,

[403] BUZILĂ, V. *Arta tradițională din Republica Moldova.* 272 p. BUZILĂ, V. *Creatori, purtători și admiratori ai costumului tradițional în secolul al XXI-lea*. p. 159.
[404] *Tehnici și cunoștințe legate de arta traistelor-desagi.* patrimoniuimaterial.md [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://patrimoniuimaterial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-patrimoniu-cultural-imaterial-tehnici-%C8%99i-cuno%C8%99tin%C8%9Be-legate-de-arta/traist%C4%83-desagi

A7.14).[405] *Desaga* prezintă doi saci realizați dintr-o singură bucată de țesătură îndoită la capete și cusută pe margini. Partea care se pune pe umăr se numește *balți*. Se confecționa din lână, cu dungi multicolore.[406]

Încălțămintea tradițională reprezintă o componentă esențială a portului popular din spațiul Republicii Moldova, cu o valoare artistică și simbolică profundă. Cea mai emblematică piesă este *opinca*, considerată cea mai veche formă de încălțăminte autohtonă, reprezentată încă din Antichitate pe Columna lui Traian și pe monumentul de la Adamclisi. Această piesă, realizată dintr-o singură bucată de piele (vită, porc de casă sau cel sălbatic), este apreciată pentru funcționalitate și pentru simplitatea rafinată a designului, exprimând o estetică arhaică, dar puternic încărcată de identitate culturală (Fig. A5.58). Studiile dedicate acestui subiect, precum cele semnate de Florica Bobu Florescu – *Portul popular din Moldova de Nord*[407] și mai ales *Opincile la români*[408], oferă o analiză detaliată a tipologiilor de opinci, a materialelor utilizate, a tehnicilor de confecționare și a distribuției geografice a diverselor modele și simbolismul acestora în cultura populară românească, prezentând numeroase exemple ilustrate care confirmă continuitatea și adaptabilitatea acestei forme de încălțăminte de-a lungul secolelor.

Astăzi, opinca este reinterpretată ocazional în contexte de design contemporan sau readusă în atenția publicului prin inițiative educaționale și culturale, subliniind valoarea sa patrimonială și rolul de liant între generații. În cadrul cercetării noastre, am urmărit cum opincile, cândva parte integrantă a costumului de lucru și de sărbătoare, sunt reinterpretate de meșteri contemporani, precum Dumitru Pascari din Bălți, Dumitru Zaporojan din Slobozia Mare, raionul Cahul, care reintroduc aceste articole în circuitul cultural și artistic actual (Fig. A5.57). Ornamentația realizată prin *nojițe* din piele, păr de cal sau lână răsucită (numite *vânări*) sporește expresivitatea și dialoghează vizual cu șnurul *sarad* folosit la sumane, creând o unitate în ansamblul vestimentar. Valoarea artistică a acestei piese este subliniată și de contrastul cu alte tipuri de încălțăminte din epocile istorice (pantofi, papuci, cizme), care, deși aveau funcții sociale și estetice clare, nu au păstrat aceeași continuitate simbolică de-a lungul timpului.[409]

Activitățile didactice desfășurate cu studenții în cadrul atelierelor de creație (Catedra de Design, ULIM) le-au oferit acestora ocazia de a experimenta, prin tehnici tradiționale, realizarea

[405] TCACENCO, N., BOGDAN, A. *Gala costumului popular.* p. 42.
[406] Ibidem.
[407] BOBU FLORESCU, F. *Portul popular din Moldova de Nord*. București: Editura de Stat Pentru Literatură și Artă, 1956. 32 p.
[408] BOBU FLORESCU, F. *Opincile la români.* București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1957. 169 p.
[409] BUZILĂ, V. *Costumul popular din Republica Moldova*. p. 121-124.

piesei, contribuind la valorizarea artistică și educațională a opincilor (Fig. A5.59, A5.60). Faptul că mai mulți interpreți de folclor, inclusiv membrii ansamblurilor etnofolclorice, ies constant în scenă încălțați în opinci, demonstrează că aceasta depășește funcția utilitară, devenind piesă-simbol, formă de artă aplicată care reflectă sensibilitatea estetică a omului din sat, credința în autenticitate a purtătorilor și sursă de inspirație pentru designul vestimentar.

În ansamblul vestimentar tradițional din spațiul Moldovei istorice, piesele destinate încălțării și protecției piciorului, precum *ciorapii, obielele, gleznarii* (iar, în unele descrieri, și *cioarecii*/pantaloni de lână), se remarcă nu doar prin funcționalitatea lor practică, ci și printr-o elaborare artistică ce reflectă sensibilitatea estetică a comunităților rurale. Cercetătorii S. Ciubotaru și I. H. Ciubotaru oferă o documentare minuțioasă a acestor articole în lucrarea *Portul popular din Moldova*, subliniind varietatea de tehnici, materiale și ornamente utilizate. *Ciorapii* erau tricotați sau împletiți manual din lână, in, cânepă albită ori bumbac, cu o cromatică diversificată și, adesea, cu motive ornamentale vegetale sau geometrice. Cei destinați fetelor prezentau culori deschise, o împletitură fină și includeau frecvent izvoduri florale, indicând preocuparea pentru detaliul decorativ în construcția portului feminin. În unele regiuni, materia primă era obținută din „scamă rămasă de la gogoșile de borangic, toarsă subțire", fapt care evidențiază atât economia circulară a epocii, cât și rafinamentul tehnic. Lungimea ciorapilor varia de la modele scurte la variante până la genunchi, iar marginile erau adesea colorate în tonuri contrastante.[410] Pentru sezonul rece, în unele sate se foloseau ciorapi groși de lână — uneori protejați cu tălpițe din piele de porc, sau *obiele* din lână de suman, completând astfel echipamentul termic al costumului popular.

O atenție deosebită este acordată *mănușilor*, accesoriu indispensabil în timpul iernii, lucrate cu croșeta sau cu andrelele din fire de lână ori bumbac.[411] Ornamentația lor era, de regulă, geometrică și se integra coerent cu decorul *ciorapilor,* rezultând o compoziție vestimentară unitară și echilibrată. Un element remarcabil îl constituie și mânecarele împletite, bogat ornamentate, purtate în completarea costumului de iarnă. În unele sate, fetele confecționau *brățări textile* late (uneori până la 15 cm), decorate cu motive florale, armonizate cu mănușile, articulând astfel un limbaj vizual coerent și cu valoare identitară.

Deși adesea percepute drept piese strict funcționale, aceste accesorii reprezintă forme de artă aplicată cu profundă valență simbolică și estetică. Ele configurează o gramatică a extremităților (mână–încheietură–antebraț) prin ritm, culoare și textură, oferind surse concrete de

[410] CIUBOTARU, S., CIUBOTARU, I. H. *Portul popular din Moldova*. p. 87-89.
[411] *Ibidem,* p. 91-92.

transfer către designul vestimentar contemporan: mânșete detașabile, inserții tricotate, ornamente structurale țesute, colecții capsulă eco-responsabile și accente vizuale lizibile dintr-o privire în defilare. În acest sens, mănușile, mânecarele și brățările textile devin punți între meșteșug și inovație, între memorie și practică actuală, susținând atât conservarea identității locale, cât și relevanța colecțiilor în peisajul modei contemporane.

3.2. Fundamentarea artistică de reinterpretare a portului popular

Cadrul conceptual este adaptat din triada vitruviană – *utilitas, firmitas, venustas (utilitatea, soliditatea, frumosul artistic).* Portul este abordat ca un sistem integrat în care *utilitatea* (ergonomie, adecvare sezon/ritual etc.), *soliditatea* (construcție, formă, croi, structură, tehnologii, tehnici de realizare etc.) și *frumosul artistic* (expresivitate compozițională și simbolică, paleta cromatică, decorul, proporțiile, forma, silueta, factura etc.) se condiționează reciproc, legitimându-i statutul de resursă artistică contemporană.

Operațional, *utilitas* ghidează selecția materialelor și soluțiile de croi (confort, mobilitate, stratificare); *firmitas* traduce structurile arhaice în tipare și procese actuale (precizie tehnică, sustenabilitate, calitatea execuției); *venustas* autorizează calitățile artistice drept purtătoare de sens cultural (linia, forma, ritmul, echilibrul cromatic etc.). În acest cadru, stilizarea devine legitimă atunci când modifică mijloacele (materiale, tehnologii, tehnici de realizare) păstrând iconografia de bază și coerența simbolică a piesei. În acest mod, designul vestimentar mediază între patrimoniul imaterial și sensibilitatea estetică a secolului XXI, demonstrând că tradiția poate genera inovație responsabilă și competitivă (Tab. A1.3). În această logică, și în acord cu obiectivele cercetării, se impune o abordare integrată a valorificării moștenirii vestimentare în creația artistică actuală. Urmare a celor analizate mai sus, trebuie să constatăm că portul popular depășește statutul de artefact muzeal și se afirmă ca patrimoniu viu, capabil să activeze un dialog creativ între trecut și prezent și să contribuie la regenerarea identității culturale în context globalizat. Reinterpretarea sa se sprijină pe următoarele direcții majore:

- *contextualizare formală,* evidentă în menținerea proporțiilor canonice și a stratificării tradiționale;
- *adaptarea materialelor și a croiului la cerințele ergonomice moderne* – conduce spre inovații;
- *transpunerea elementelor decorative prin tehnologii actuale* asigură revalorificarea motivelor decorative prin broderie computerizată, imprimare 3D, laser-cut etc. și

utilizarea materialelor sustenabile care respectă principiul funcționalității din costumul autentic;

- *consolidarea semantică* – vizează păstrarea forței simbolice prin selecția motivelor cu rezonanță culturală clară și integrarea lor într-un discurs vizual coerent, fidel triadei vitruviene.

Prin integrarea coerentă a acestor direcții într-un discurs vizual unitar, ancorat în triada vitruviană, reinterpretarea artistică a portului popular devine act de continuitate culturală și de inovare responsabilă, transformând costumul tradițional într-un alfabet estetic adaptat sensibilităților și exigențelor societății contemporane. În același rând, fundamentarea artistică a reinterpretării portului popular pornește de la o lectură comparativă a arealului: Republica Moldova funcționează ca zonă de interferență principală între codurile românești, dar și secundară între cele ucrainene, bulgărești și găgăuze etc. Diferențele de croi, densitatea cromatică, registrele decorative și sensul ritualic al pieselor alcătuiesc un palimpsest regional, iar evoluția componentelor vitruviene, prin meșteșuguri, migrația artizanilor și circulația textilelor, explică convergențele de execuție și tratamentul accesoriilor. Acest cadru comparativ oferă designerului matricea de lucru pentru stilizare, încât se păstrează logica registrelor decorative, arhitectonica siluetei, semnificația motivelor și codurile cromatice, în timp ce inovațiile de material, finisaj și tehnologie pot actualiza piesa fără a altera iconografia de bază.

Vom generaliza câteva principii artistico-estetice, care se impun ca definitorii în realizarea specificului portului popular: *volumetria* (îmbinarea pieselor mari care dimensionează silueta); *forme consacrate din perspectivă practică și rosturi simbolice* (piesele sunt determinate de compoziția formelor, textura materialelor, tehnicile de execuție și ornamentică, cromatica); *structură înainte de ornament* (de exemplu, ritmul geometric al vrâstelor de pe catrințe, fote și fuste ordonează compoziția și argumentează folosirea liniilor verticale și orizontale în decorarea pieselor); *dominanta culorii albe în piesele purtate la piele și cele accentuat cromatic purtate de deasupra acestora; în modelele sudice se impun siluete compact-stratificate, cromatică intensă cu accente prezentate prin accesorii și decor concentrat pe margini* (Fig. A5.25- A5.27).

Prin urmare, fundamentarea artistică a reinterpretării se exprimă printr-un dublu filtru de evaluare: *coerență simbolică* (păstrarea sensului motivelor, a logicii registrelor și a marcajelor rituale) și *validarea formal-stilistică* (claritatea arhitecturii de croi, ritmul ornamentului, echilibrul cromatic). În acest cadru, stilizarea devine legitimă atunci când transformă mijloacele (materiale, tehnici, tehnologii) păstrând mesajul: iconografia de bază rămâne recognoscibilă, iar

soluțiile contemporane (de la suprapuneri și modularitate la finisaje industrial-artizanale) deschid piesa tradițională către funcționalitatea și estetica prezentului.

Pentru o mai bună înțelegere a acestor principii, în cadrul cercetărilor efectuate, am elaborat scheme detaliate ale structurii compoziționale pentru formele vestimentaţiei tradiţionale din Republica Moldova – separate pentru ansamblul bărbătesc şi cel feminin (Fig. A5.62, A5.63). Aceste scheme, realizate pe baza analizei morfologice, servesc drept instrument metodologic esențial: clarifică raportul dintre piesele componente, volumele și liniile generale, distribuția decorului și logica stratificării, facilitând transferul elementelor tradiționale în procesul de design contemporan.

În analiza cămășii cu altiță adoptăm un cadru hermeneutic: piesa este citită *ca text cultural*, în care forma nu poate fi separată de sensurile sale rituale, simbolice și identitare. Filtrul dublu despre care aminteam mai sus, vizând coerență simbolică și validitatea formal-stilistică, solicită desfășurarea sensurilor. Prima vizează păstrarea semnificațiilor și a plasării canonice a motivelor în arhitectura pe zone (altița/încrețul /râurile pe mânecă și stanul), precum și respectarea iconografiei de bază (Fig. A5.8–A5.18) și a logicii cromatice tradiționale. A doua – se referă la proporțiile registrelor **(**Fig. A5.4**)**, lizibilitatea ritmurilor orizontal-verticale, coerența cromatică, adecvarea materialelor (in, cânepă, bumbac, mătase) și autenticitatea tehnicilor (puncte de cusut și brodat, cheițe, diferite tipuri de încreț, horboțica croșetată etc.). În aceste condiții, considerăm legitimă stilizarea care abstractizează sau combină tehnici, fără a muta motivele din zonele tipologice, fără a inversa sensurile și fără a destrăma arhitectura pe registre – inclusiv atunci când croiul este actualizat, dar schema altiță–încreț–râuri rămâne recognoscibilă. Invers, devin problematice suprasaturarea cu motive incoerente, cromaticile stridente nemotivate, transferul codurilor vizuale funerare în registre festive ori materialele sintetice lucioase care falsifică tratarea tradițională. Metodologic, aplicăm *cercul hermeneutic*, revenind de la detaliu la ansamblu și înapoi, cu verificări în documentele PCI și prin comparație tipologică regională. Criteriul final este clar: o piesă *actualizată* rămâne cămașă cu altiță doar dacă păstrează arhitectura zonelor și logica decorului ornamental.

Când abordăm redefinirea portului popular ca sursă creativă, nu avem în vedere o întoarcere nostalgică în trecut, nici nu este posibil, ci dezvoltăm un act conștient de revalorificare, prin care valorile tradiționale se adaptează sensibilităților vizuale actuale. Integrarea detaliilor tradiționale în colecțiile contemporane confirmă tendința de reconectare cu patrimoniul: broderiile manuale, croiul specific, țesăturile artizanale și siluetele arhaice sunt

reconfigurate pentru a răspunde paradigmelor estetice de astăzi, transformându-se în declarații identitare relevante într-o lume globalizată.

Pentru fundamentarea riguroasă a acestui demers a fost elaborată schema *„Expresivitatea artistică a vestimentației”* (Fig. A1.1), care clarifică raportul dintre valorile transmise de costum și soluțiile formale prin care acestea se materializează. Pe de o parte, dimensiunea axiologică vizează atât utilitatea (adecvarea la sezon, vârstă, ergonomie și stratificare), cât și expresivitatea artistico-estetică, reflectată în siluetă, volumetrie și cromatică. Pe de altă parte, dimensiunea morfologică descrie forma și plasticitatea obiectului vestimentar – de la geometrie și volum la dinamica siluetei – precum și construcția propriu-zisă, exprimată prin linii de croi, tehnici de realizare și calitatea execuției, inclusiv tratarea materialelor, tipurile de cusături și procedeele decorative.

Prin convergența acestor două registre – axiologic și morfologic – schema demonstrează că *expresivitatea artistică* a unei piese vestimentare derivă din echilibrul dintre semnificația culturală și soluția formală. Astfel, designerul dispune de un instrument metodologic pentru selecția și reinterpretarea elementelor tradiționale, cu posibilitatea de a păstra, pe cât e posibil mai mult, structurile consacrate, unde pot interveni cu suficiente inovații materialele sustenabile sau tehnologiile digitale de execuție. În consecință, arta vestimentară în expresia sa tradițională devine un alfabet vizual capabil să alimenteze scenarii estetice diverse, de la *minimalism conceptual* la *eclectism postmodern*, asigurând continuitatea patrimoniului vestimentar într-o formă coerentă cu exigențele designului contemporan.

La scară internațională, tot mai multe case de modă – de la *Valentino, Dior și Yves Saint Laurent la Ralph Lauren, Oscar de la Renta, Alexander McQueen, Anna Sui, Gucci, Louis Vuitton, Tom Ford, Kenzo* sau *Agatha Ruiz* – explorează estetica etnografică, integrând în colecțiile lor broderii elaborate, texturi bogate și croiuri inspirate de vestimentația tradițională a diferitelor culturi, inclusiv cea românească. Portul arhaic revăzut de creatori devine astfel vehicul de rafinament artistic și sensibilitate interculturală, consolidând identitatea brandurilor prin dialogul creativ dintre local și global.

Aceeași tendință de revalorificare a patrimoniului se manifestă și în Republica Moldova, unde mai mulți designeri contemporani transpun patrimoniul vestimentar autohton într-un limbaj vizual actual, păstrând însă forța simbolică a artei populare. Printre exemplele reprezentative se remarcă:

- *Angela Doina-Bezuțchi*, care explorează geometria și cromatica portului popular în colecțiile *Iarna Elegie* (2016) și *Tradiții populare* (2018) (Fig. A3.5), continuând cu

Etnogeneza (2022) (Fig. A3.7–A3.8), unde motivele arhaice sunt filtrate prin croiuri moderne, minimaliste;

- *Maia Veste* și *Tatiana Bujorean*, autoarele seriei *Contraste* (2016) (Fig. A3.10) și *Simboluri* (2016) (Fig. A3.11), realizează combinații între decorul tradițional și volumul contemporan, mizând pe cromatici complementare;
- *Yulia Efros* promovează sustenabilitatea prin colecția eco-friendly din 2018, unde tehnicile artizanale sunt adaptate la materiale reciclate (Fig. A3.18);
- *Alina Coban* introduce motive etno în rochii de mireasă (2019) (Fig. A3.13), demonstrând versatilitatea simbolicii populare în segmentul ceremoniei;
- *EHO by Evgheni Hudorojcov*, cu colecția *INITIO* (2019) inspirată de Pomul Vieții și prezentată la Paris Fashion Week (Fig. A3.19), ridică patrimoniul la nivel de statut internațional;
- *Alina Bradu*, prin colecția *Loconic* (2019) (Fig. A3.20) și gama de accesorii și încălțăminte (Fig. A3.21), regândește siluete tradiționale în cheie romantică, accentuând structura și detalii croșetate și broderii preluate din portul popular.

Aceste demersuri, foarte diverse la prima vedere, confirmă vitalitatea patrimoniului vestimentar ca sursă creativă și relevanța lui în construcția identității vizuale pe scena modei globale. Designerii autohtoni continuă să demonstreze că elementele tradiționale pot fi integrate responsabil și inovator, articulând un dialog coerent între trecut și prezent. În același context, *Coreli by HCV* (designer Corina Hamureac) a lansat colecția *Origini* (2021) (Fig. A3.23), urmată de *Legend of Moldova* (2023), prezentată la *Emirates Fashion Week*, în premieră din Republica Moldova pe această platformă. Rochiile de mireasă, inspirate de prosopul tradițional, îmbină țesături manuale și detalii brodate, demonstrând potențialul patrimoniului textil într-un segment luxury internațional. Direcția etnografică este extinsă de *Julia Allert* (2025), a cărei colecție (Fig. A3.31) reinterpretează ornamentica și cromatica populară în piese și accesorii cu linie urbană. În același registru, *ALTEZZA by L. Storojuc* propune *Harmonia Orientalis* (MBR AW 24/25) (Fig. A3.32), unde elemente orientale se combină cu siluete contemporane, iar brandul *LÌLA* explorează arhitectura vernaculară în colecția *Umbrele casei*, realizată integral din lână împâslită (Fig. A3.37).

Alte demersuri relevante includ linia *Tradiții Noi – Etnopera* (Fig. A3.16) și creațiile brandului *Etno Accent* (Fig. A3.26), ambele axate pe integrarea directă a broderiei și țesăturilor populare în croiuri contemporane. Retrospectiva brandului *SEKANA* (2019–2024) evidențiază o continuitate a inspirației din volumetria tradițională și elementele croșetate, confirmând relevanța

patrimoniului textil ca sursă de inovație formală și tehnologică (Fig. A3.44). Linia etno-contemporană este aprofundată și de *Irina Madan*, care în 2024 a prezentat colecțiile pictate manual *Lelița* și *Amaranth* (Fig. A3.50), inspirate de arhitectura vernaculară și de motivele covorului tradițional. Cunoscutul brand *Valentina Vidrașcu* (Fig. A3.54) continuă să valorifice arhitectura cămășii cu altiță și arta broderiei ca semn identitar, iar *Kasandruța* a adus la MBR P/V 2025 (Fig. A3.55) o colecție ce combină siluete minimaliste cu inserții textile arhaice.

Diversificarea patrimoniului se regăsește și în propunerile ready-to-wear: bluzele brandului *Florii* (2025, Fig. A3.56) traduc ornamentele tradiționale în grafică fină de suprafață, iar cămășile *Casa Cristea* (2025, Fig. A3.57) readuc croiul arhaic al cămășilor tradiționale în materiale naturale premium și broderie manuală. *Rodica Nicov* de asemenea este preocupată de asimilarea creativă a fondului tradițional de resurse artistice, și reinterpretează liniile, formele și decorul din costumul autentic prin volume contemporane și accente cromatice actuale (Fig. A3.70).

În complex, aceste inițiative demonstrează dinamismul artei vestimentare din Republica Moldova, unde patrimoniul textil este transformat într-un reper creativ esențial, capabil să genereze colecții variate – de la *haute couture* pictat manual la *prêt-à-porter* orientat spre sustenabilitate, consolidând totodată identitatea culturală pe piața globală.

Activitatea designerilor din Republica Moldova este în consens cu tendințele din țările vecine, România și Ucraina, ale căror demersuri confirmă relevanța discursului etno-contemporan la scară regională:

- *Lana Dumitru* (RO) – desemnată de *Forbes* „Cel mai bun tânăr designer de modă din România” – reinterpretează simbolurile arhaice printr-o estetică digitală, demonstrând potențialul patrimoniului în contexte globale (geaca *T7 Etno Shake* pentru Puma, capsule cu Swarovski) (Fig. A4.1-A4.2);
- *Lilia Poustovit* (UA) combină minimalismul romantic cu detalii etnice subtile, generând siluete curate, recognoscibile pentru delicatețea lor structurală (Fig. A4.3);
- *Andrea Tincu* (RO) explorează dialogul dintre geometria modernă și simbolistica tradițională; linia de eșarfe din mătase pictată devine suport educativ pentru valorile artei populare (2015) (Fig. A4.4);
- *Vita Kin* (UA) promovează conceptul etno-lux prin broderie autentică și materiale naturale, integrând principiile sustenabilității și manufacturii locale într-un brand apreciat de *Vogue*, *Elle* și *Harper’s Bazaar* (Fig. A4.5);

- *Oksana Karavanska* (UA) reafirmă eleganța contemporană prin croiuri sofisticate, textile ecologice și tehnici artizanale regionale, subliniind continuitatea rădăcinilor culturale (Fig. A4.6);
- *Khrystyna Rachytska* (UA) propune, la *Ukrainian Fashion Week 2025*, o colecție ce valorifică broderiile tradiționale Boikiv, Lemkiv, Hutsuli și Bucovina în forme minimaliste, realizate din in, cânepă, mătase și lână; spectrul decorativ pune în evidență detalii precum *cylianky, cirky, nizynka, merezhka* și gulerele cu mărgele din Podolia (Fig. A4.7).

Aceste exemple atestă convergența tendințelor din Europa de Est, unde moștenirea textilă devine platformă de inovare și vector identitar. Integrarea tehnicilor artizanale, a materialelor sustenabile și a simbolisticii locale consolidează dialogul cultural transfrontalier și demonstrează că reinterpretarea portului popular, susținută de triada vitruviană – funcționalitate, fiabilitate, frumusețe, poate genera un limbaj stilistic competitiv pe piața modei globale.

În portul popular moldovenesc, cromatica vestimentației nu este întâmplătoare, ci se înscrie într-un sistem tradițional de simboluri care reflectă valori spirituale, sociale și cosmice. Culorile dominante: alb, roșu, negru și albastru, sunt purtătoare de sensuri care pot fi puse în corespondență cu simbolismul biblic, oferind astfel o lectură mai amplă a vestimentației ca expresie a sacralității și identității. „Culorile naturii, ca orice fenomen, au o mare influență asupra oamenilor, fără deosebire. Și nu doar în mod fizic și psihologic, dar și rațional-spiritual. Iată de ce ele trebuie studiate și însușite nu numai din motive de curiozitate, dar și din punct de vedere teoretic, științific, chiar și empiric.”[412] Așa cum s-a menționat anterior, *albul* exprimă în ambele registre, tradițional și biblic, ideea de curățenie, sfințenie și comuniune cu divinul.[413]

Roșul, culoare frecvent utilizată în motivele decorative ale cămășilor și brâurilor, este asociat în cultura tradițională cu viața, forța vitală, dar și cu protecția magică. În *Biblie*, roșul este culoarea sângelui, semn al jertfei și al legământului: „Acesta este sângele legământului… .”[414] În *Vechiul Testament*, culoarea cârmizie (roșu intens) era folosită la țesătura perdelei sanctuarului și la veșmintele preoțești, fiind legată de ideea de prezență sacră. Astfel, elementele ornamentale de culoare roșie de pe costumul tradițional pot fi interpretate ca simboluri ale energiei vieții, dar și ca elemente cu funcție apotropaică, protectoare, înscrise într-o logică sacră ancestrală.[415]

[412] DAGHI, I. *Coloristica: Obiect de studiu.* Chișinău: Epigraf, 2021. p. 13.
[413] *BIBLIA,* Isaia 1:18.
[414] *Ibidem,* Evrei 9:20.
[415] *Ibidem,* Exod 26:1; Exod 28:5.

Negrul, adesea folosit în contururi, în motive geometrice sau în combinație cu roșul și albul, este înțeles în plan popular atât ca simbol al stabilității și seriozității, cât și ca marcaj al ritmului vieții – al pământului, al morții și al reînnoirii. În tradiția biblică, negrul apare în contexte de durere, suferință sau judecată: „Mai negru decât funinginea le este chipul", dar și ca fundal din care se naște lumina – un contrast necesar revelației. Astfel, utilizarea negrului în ornamentica portului nu transmite neapărat sensuri negative, ci o conștientizare a ciclicității existenței, a rodniciei pământului și a echilibrului între lumină și umbră.[416]

Albastrul, mai rar în veșmintele tradiționale din cauza dificultății de obținere a pigmentului, apare cu precădere în zonele unde se utiliza vopseaua vegetală de indigo sau în contextul ceremonial. În tradiția biblică, albastrul are o valoare sacră aparte: era culoarea specifică unui fir special țesut în veșmintele preoțești și în perdelele cortului sfânt,[417] semnificând cerul, transcendența și prezența lui Dumnezeu. În acest sens, prezența albastrului în costumul popular poate fi citită ca o aluzie la ordinea divină, aspirația spirituală și legătura omului cu cosmosul.[418]

Prin urmare, cromatica portului popular moldovenesc nu reflectă doar o estetică locală, ci și o viziune despre lume profund ancorată în simboluri arhaice și spirituale. În dialog cu referințele biblice, aceste culori devin purtătoare de mesaje codificate, amplificând rolul identitar și sacral al veșmântului tradițional.

Studiile exhaustive dedicate paletei populare românești,[419] arată că echilibrul coloristic al portului se fondează pe așa-numita „trinitate cromatică" – alb, roșu și negru, peste care se suprapun, în funcție de zonă, accente galbene, albastre sau verde-smarald. Albul pânzei, obținut prin înălbire repetată și considerat simbol al purității, funcționează drept *câmp neutru*; culoarea roșie extrasă din coșenilă sau scoarță de cireș, semnalizează vitalitatea și fertilitatea; iar cea neagră, obținută din minerale, derivate din ocru ars ori sulfat feros, și marchează maturitatea și protecția. Paleta este completată de galben-auriu (lumina și belșugul), albastru-indigo (puritate, apă protectoare) și, rar, verde (reînnoire), confirmând modelul cromatic stratificat descris de Apostol-Macovei.[420]

[416] *Ibidem*, Plângerile lui Ieremia 4:8.
[417] *Ibidem*, Exod 26:31; Numeri 15:38.
[418] *Ibidem*, Numeri 15:38; Exod 26:31.
[419] ȘOFRANSKY, Z. *Paleta culorilor populare*. 161 p. ȘOFRANSKY, Z. *Coloranți vegetali în arta tradițională.* 471 p. ȘOFRANSKY, Z. *Pigmenți minerali în arta decorativă*. 170 p.
[420] APOSTOL-MACOVEI, T. *Simbolismul cromatic în cultura românească tradițională*. 208 p.

Din punct de vedere tehnic, tradiția cromatică se construiește pe combinația *coloranți vegetali – pigmenți minerali*.[421] Vopsirea cu plante asigura stabilitatea și profunzimea tonurilor, dar și o estetică eco-compatibilă. Pentru designerul contemporan, această cunoaștere deschide două direcții: (1) recuperarea rețetelor de vopsire naturală în spiritul sustenabilității și (2) digitalizarea codului cromatic tradițional, prin printuri și broderii computerizate care păstrează raportul proporțional dintre culori, așa cum recomanda triada vitruviană – *funcționalitate* (durabilitate a pigmenților), *fiabilitate* (tehnici reproductibile) și *frumusețe* (armonie simbolică).

Prin urmare, integrarea cromaticii tradiționale în designul actual depășește decorativul: culoarea devine parte *a nucleului semantic* al piesei, menținându-și rolul de marker identitar și educativ-formativ. Adaptarea presupune *transpunerea semnificațiilor* în tonalități și proporții compatibile cu estetica secolului XXI: de pildă, contrastul alb-negru poate fi realizat prin țesături high-tech reciclate, iar accentele roșii – prin broderie digitală cu fire organice, păstrând în același timp logica simbolică a vitalității. Astfel, cromatica populară devine o respirație nouă pentru designul contemporan, permițând dezvoltarea unor colecții coerente, sustenabile și profund ancorate în patrimoniul țării.

Ornamentica tradițională a pieselor de port, ca și a altor obiecte de uz cotidian constituie un veritabil cod vizual, în care fiecare motiv – geometric, fito-, zoo- sau antropomorf, poartă o semnificație precisă, legată de lumea din jur, dar și de vârstă, statut social, rol ritualic ori apartenență regională a omului. Dispunerea decorului este riguros controlată: motivele sunt așezate în câmpuri clar delimitate, subliniind liniile croielii și, implicit, silueta purtătorului, conferind ansamblului un caracter sculptural și, totodată, punând în valoare însăși ornamentația. În costumul femeiesc, câmpurile majore se concentrează în jurul gâtului, pe umeri, pe mâneci, la piept și pe poale, pe fondul alb al pânzei care amplifică distincția cromatică.[422]

Majoritatea motivelor sunt geometrice, organizate după principii de repetiție, simetrie și alternanță; chiar și elementele inspirate din natură – flori, păsări, animale sau, mai rar, figura umană – trec printr-un proces accentuat de stilizare. În sens strict, ornamentica desemnează modul de concepere și de dispunere a motivelor decorative propriu unui popor sau unui stil, iar totalitatea acestor motive definește identitatea vizuală a costumului și a altor obiecte de artă tradițională. Motivele *celestre* (soarele, steaua, cercul, spirala, „S-ul”), *zoomorfe* și *avimorfe* (calul, cocoșul, lebăda, păunul, șarpele), *fitomorfe* (frunza, bradul, bujorul, trandafirul, busuiocul), *religioase* (crucea, candela, cununa) și *sociale* (hora) se regăsesc frecvent în spațiul

[421] ȘOFRANSKY, Z. *Coloranți vegetali în arta tradițională.* 471 p. ȘOFRANSKY, Z. *Pigmenți minerali în arta decorativă.* 170 p.
[422] ȘARANUȚA, S. *Ornamente populare moldovenești.* Ch.: Timpul, 1985. 231 p.

românesc și basarabean[423], fiind, cum observa Lucian Blaga, „mărturisiri ale duhului unei generații către alta.”[424]

Pentru creatorii de modă, aceste motive rămân o sursă inepuizabilă de inspirație. Totuși, cercetările recente semnalează că, în practica actuală, semnificația simbolică este adesea ignorată în favoarea armoniei formă-culoare. Scenograful Petru Balan subliniază importanța stilizării controlate a ornamentului, mai ales în costumele pentru teatru, film, dans sau evenimente sportive, unde decorul poate deveni punctul focal al piesei.[425] În consecință, o reinterpretare responsabilă presupune cunoașterea și valorificarea sensurilor profunde ale motivelor, nu doar preluarea lor formală, pentru ca portul popular să continue să inspire creații contemporane autentice și relevante.

Materialele tradiționale: inul, cânepa, lâna și borangicul, își păstrează relevanța atât prin proprietăți tactile și funcționale, cât și prin semnificații rituale. Textura lor, greutatea, ritmul vizual al fibrelor și, în cazul borangicului, transparența contribuie la expresivitatea artistică a ansamblului. Designerii contemporani revalorifică aceste calități prin actualizarea tehnicilor tradiționale (împâslire, arta țesutului, arta acului, arta croșetării, arta măregelitului și decorare cu paiete sau aplicații din piele), transformând materialitatea într-un vector de actualizare a trecutului, într-o formulă simultan tactilă, vizuală și conceptuală.

Un exemplu elocvent al acestui demers de revalorizare artistică îl constituie creațiile Valentinei Vidrașcu, recunoscute pentru modul în care transformă ia românească într-un suport expresiv al designului contemporan. În viziunea sa, cămașa tradițională devine *pânză vie,* pe care se desfășoară forme stilizate, armonii cromatice și compoziții decorative ce transpun profunzimea tradiției într-un limbaj vizual actual. Rezultatul este o vestimentație cu dimensiuni poetice, capabilă să îmbrace silueta în multiple straturi sensoriale, unde trecutul și prezentul se contopesc firesc.

L. Donica observă, în studiul *Viața și activitatea creatorului de brand Valentina Vidrașcu*, că succesul brandului rezidă în abilitatea de a extrage elementele autentice ale iei și de a le recontextualiza într-un discurs accesibil publicului contemporan.[426] Această constatare confirmă nu doar talentul creatoarei, ci și rolul său pivotal în revitalizarea simbolurilor

[423] **БЫЗГУ, Т.** *Символика молдавского орнамента в искусстве одежды.* В: Материалах Международного научного форума обучающихся: Молодежь в науке и творчестве. Гжель: ГГУ, 2019, с. 131-132.
[424] BLAGA, L. *Trilogia culturii. Orizont și stil.* p. 370.
[425] Interviu cu maestru în artă, scenograf cu renume din Republica Moldova Petru Balan, la data 27 mai 2024.
[426] DONICA, L. *Viața și activitatea creatorului de brand Valentina Vidrașcu.* În: Revista Arta, 2017, p. 147-152.

culturale românești prin intermediul modei, oferind un model de reinterpretare care îmbină fidelitatea față de patrimoniu cu relevanța estetică a designului actual (Fig. A3.54).

Arta vestimentară, înțeleasă ca fenomen polifuncțional dezvoltă direcțiile importante:

1. Lărgirea spectrului *mijloacelor plastice* prin intermediul cunoașterii celor utilizate în compoziția complexului vestimentar tradițional;

2. Dezvoltarea *soluțiilor ecologice*, bazate pe materialele naturale și grija pentru protecția mediului. În acest caz materialele ecologice folosite pentru realizarea pieselor portului popular sunt mereu actuale. Orientarea este spre utilizarea minimă de resurse sau regenerarea acestora.

3. Dezvoltarea consumului inteligent prin purtarea pieselor vestimentare o perioadă mai îndelungată, prin refolosirea și reciclarea pieselor vestimentare. Portul popular poate fi un exemplu excelent, având exemple de soluții ergonomice, funcționale, decorative și tehnologice.

Astfel, fundamentarea teoretico-explicativă a esteticii originale a portului popular cu evidențierea caracteristicelor specifice prezentate în prima parte a capitolului va contribui la introducerea acestora în designul contemporan prin *intermediul mijloacelor specifice de limbaj plastic.* Cultivarea bunului gust duce spre evitarea expresiilor de *kitsch* cu exprimarea eronată a valorilor tradiționale.

Gama largă a caracteristicilor artistice și tehnologice specifice portului popular al Republicii Moldova se manifestă printr-un șir de caracteristici: particularități specifice ale formei și siluetei, paleta naturală de culori, cu predominarea culorii albe și spațiilor libere lipsite de decor, gama largă de semne și simboluri, diversitatea tehnicilor și tehnologiilor de realizare. Portul popular ca parte componentă a artei tradiționale se exprimă prin prisma artelor vizuale. Particularitățile portului popular pot fi analizate prin variata gamă a *mijloacelor artistico-plastice în arta vestimentară și compoziția costumului* (Tab. A1.7). Aceste mijloace permit evidențierea trăsăturilor specifice vestimentației tradiționale, din care în compoziția costumului cele mai importante sunt: forma și cromatica.

Cercetarea a demonstrat că realizările artistice vestimentare contemporane inspirate din patrimoniu nu reprezintă simple reproduceri ale formelor arhaice, ci sunt rezultatul unor procese complexe de reinterpretare artistică și funcțională, în care tehnicile, materialele și simbolurile sunt adaptate exigențelor sociale, culturale și estetice ale prezentului. În acest sens, designerii construiesc punți între tradiție și modernitate, între moștenire și inovație, articulând memoria colectivă prin expresii individuale. Am putea determina drept obiective: definirea criteriilor de valorificare autentică a tradiției; identificarea strategiilor de reinterpretare estetică și funcțională; și evaluarea impactului social și cultural al acestor creații asupra identității vestimentare actuale

din Republica Moldova. Din perspectivă metodologică, V. Rocaciuc[427] demonstrează că ilustratorii privilegiază accentele semantice și emoționale în detrimentul unei acurateți etnografice exhaustive, invocând *legitățile separate* ale creației plastice; această perspectivă legitimează, în designul vestimentar contemporan, stilizarea creativă, de la abstractizare la mix-media și inserții neașteptate, fără recurs la copierea directă a costumului tradițional.

Analiza creațiilor vestimentare contemporane inspirate din portul popular presupune aplicarea unui set coerent de criterii *funcționale, estetice* și *simbolice,* care permit evaluarea modului în care moștenirea culturală este transpusă în limbaj vizual actual. Aceste criterii nu se limitează la dimensiunea formală a obiectului vestimentar, ci integrează dimensiuni semantice, morfologice și ideologice, reflectând complexitatea procesului de transfigurare artistică a patrimoniului.

Un prim criteriu este *coerența compozițională*, care se referă la modul în care elementele vizuale: *forma, linia, ritmul, raporturile de proporție și simetrie* sunt organizate într-o structură armonioasă, capabilă să susțină un mesaj estetic unitar. În cazul pieselor inspirate din portul tradițional, se analizează fidelitatea sau reinterpretarea modulelor ornamentale, precum și încadrarea acestora într-o compoziție actualizată, echilibrată și expresivă.

Al doilea criteriu vizează *utilizarea limbajului decorativ tradițional* și modul în care acesta este *conservat, stilizat* sau *recontextualizat*. Accentul cade pe capacitatea designerului de a păstra semnificația simbolică a motivelor, fără a le reduce la simple elemente decorative; se urmărește gradul de abstractizare plastică și coerența semantică a reinterpretărilor. De exemplu, *arborele vieții* a fost integrat cu succes de Evgheni Hudorojcov în colecția INITIO (2019, Fig. A3.19).

Un al treilea criteriu este *inovația formală*, care privește transformările aduse structurii vestimentare tradiționale și capacitatea designerului de a genera forme noi păstrând esența tipologică a piesei. Inovația se evaluează atât prin prisma funcționalității, cât și a expresivității artistice a formei: fluiditatea compozițională a croielii, dinamica volumului, dialogul dintre linie și suprafață.

De asemenea, *adaptabilitatea funcțională* a piesei în context contemporan este esențială: în ce măsură creația inspirată din portul popular integrează confort, versatilitate și utilitate urbană fără a compromite componenta identitară. Un ultim criteriu este *sustenabilitatea estetică și materială*, care presupune evaluarea modului în care piesa respectă principiile *slow fashion*: utilizarea materialelor naturale sau reciclabile, valorizarea tehnicilor manuale, durabilitatea

[427] ROCACIUC, V. *Portul popular în diverse versiuni ilustrative ale baladei „Meşterul Manole”.* p. 34-35.

construcției și perenitatea esteticii propuse. Designul contemporan devine astfel expresie a responsabilității artistice și culturale.

Creațiile vestimentare contemporane inspirate din portul popular din Republica Moldova relevă o serie de exemple în care valorile estetice și simbolice ale patrimoniului sunt recontextualizate prin limbaj plastic modern, configurând noi expresii identitare.

Un studiu de caz emblematic pentru transferul principiilor compoziționale și simbolice din pictura moldovenească a anilor 1970 în designul vestimentar contemporan este prezentat de designerul Aurica Taielup cu colecția *Baladă* (2016) (Fig. A6.21). Linia valorifică ornamentica tradițională și imaginarul pastoral, configurând o narațiune purtată ce reunește funcționalul cu sacrul – în spiritul dialecticii identitare semnalate de V. Rocaciuc în artele plastice.[428] Aplicarea decorului brodat și a peisajului rural pictat manual pe piesele colecției amplifică dimensiunea simbolică fără a compromite ergonomia, constituind o paralelă directă cu sinteza dintre realism și decorativ din pictura anilor ’70.[429] Așa cum remarcă V. Rocaciuc: „Simbolismul etnic și alegoria au fost esenţiale, încorporând simboluri din folclorul moldovenesc”[430], fapt ce explică revenirea reprezentărilor etnofolclorice în colecții contemporane precum *Baladă* de Aurica Taielup, unde motivele baladice sunt reconfigurate în țesături și broderii pentru a continua firul mitic în moda actuală. Valoarea artistică și competitivă a colecției este confirmată de participările la *Festivalul Ia Mania,* concursurile *Mândria* și *ART Podium* (2016), *Roma Fashion Week* (2017) și de expunerea la *Muzeul Etnografic Samuil și Eugenia Ioneț* din Rădăuți (24 iunie 2021). Acest exemplu demonstrează că revalorificarea patrimoniului vestimentar este un act creativ conștient: codurile vizuale ale tradiției devin resurse plastice vii, capabile să genereze forme, sensuri și identități relevante pentru contextul contemporan. În acest cadru, adaptarea croiului geometric tradițional la exigențele ergonomice ale modei actuale reprezintă una dintre modalitățile-cheie de reinterpretare.

O altă modalitate frecventă este *stilizarea ornamentală,* prin care motivele tradiționale (rombul, crucea solară, spirala, coarnele berbecului, mâini în șolduri, arborele vieții ș.a.) sunt reconfigurate într-un registru grafic minimalizat sau amplificat, în funcție de conceptul estetic al colecției. Prin selecția, rafinarea și repoziționarea motivelor, designerii realizează *noi ritmuri vizuale* care păstrează substratul simbolic al ornamenticii arhaice, dar îl adaptează sensibilității vizuale contemporane, axate pe claritate, echilibru și expresivitate. De asemenea, reinterpretarea

[428] ROCACIUC, V. *Reprezentări etnofolclorice în pictura moldovenească a anilor 1970.* În: Studiul artelor şi culturologie: istorie, teorie, practică, 2023, nr. 2 (45), p. 71-75.
[429] Ibidem.
[430] Ibidem.

estetică include *experimentarea materialelor*: alături de țesăturile tradiționale (in, borangic, lână), designerii introduc materiale moderne (mătase prelucrată, fibre reciclate, bumbac organic) sau combină texturi contrastante pentru a sublinia caracterul dual al creațiilor – tradiție și inovație. Aceste juxtapuneri de materiale nu sunt doar soluții formale, ci și declarații conceptuale despre dialogul dintre trecut și prezent.

În ceea ce privește *paleta cromatică,* reinterpretările artistice propun fie păstrarea schemei tradiționale, fie îmbogățirea acesteia cu accente cromatice contemporane, creând efecte vizuale puternice și semnificații noi. Modul de organizare a culorilor păstrează adesea principiile compoziționale tradiționale – alternanța benzilor, simetria, ierarhizarea motivelor – dar într-o cheie stilizată și modernă.

În sfârșit, modalitățile de reinterpretare artistică includ și *tehnici de asamblare și decorare* inovatoare: cusături manuale vizibile, aplicații grafice inspirate de broderia tradițională, structuri modulare inspirate din piesele de port popular. Astfel, estetica vestimentară contemporană devine un palimpsest de tehnici, semnificații și expresii, în care stratul tradițional este integrat organic în construcția artistică a obiectului de modă.

În plan social, purtarea pieselor vestimentare inspirate din tradiție generează un fenomen de reapropiere afectivă față de valorile culturale ale trecutului. Tinerii, publicul urban și diaspora moldovenească regăsesc în aceste creații o formă de exprimare a apartenenței și o modalitate de a negocia identitatea într-un context globalizat. Prin integrarea unor elemente tradiționale în ținutele cotidiene sau festive, vestimentația capătă funcția de marcă identitară și de declarație culturală.

În plan cultural, aceste creații susțin revitalizarea patrimoniului imaterial, transformând tradiția într-un discurs artistic contemporan. Designerii contribuie la întărirea vizibilității patrimoniului textil moldovenesc, aducând în actualitate simbolurile, tehnicile și valorile transmise din generație în generație. Expozițiile, festivalurile de modă, târgurile de meșteșuguri și participările la evenimente culturale internaționale creează contexte de validare și diseminare a acestor expresii artistice. Publicațiile de specialitate, jurnalele de modă, revistele culturale și platformele de social media consacrate modei sustenabile sau patrimoniului cultural promovează frecvent aceste creații ca exemple de bune practici în designul contemporan.

La nivel internațional, creațiile vestimentare inspirate din portul tradițional funcționează ca ambasadori culturali, contribuind la poziționarea Republicii Moldova în circuitul mondial al modei și artei. În contextul recunoașterii cămășii cu altiță ca element UNESCO, interesul pentru estetica tradițională moldovenească s-a amplificat, oferind designerilor locali oportunitatea de a

dialoga vizual cu scenele artistice europene și globale. Cu toate acestea, procesul de integrare a elementelor tradiționale în designul modern implică o serie de *obstacole conceptuale și tehnice* care necesită o abordare strategică și sensibilă la autenticitatea culturală.

Una dintre principalele *provocări* identificate în acest demers este *riscul de superficializare și banalizare estetică*. În multe cazuri, motivele ornamentale și tehnicile de realizare specifice portului popular sunt reproduse mecanic, fără a se ține cont de semnificațiile lor profunde și de contextul cultural din care provin. Această tendință de cosmetizare decorativă poate duce la pierderea autenticității și la slăbirea impactului identitar al creațiilor vestimentare. Pentru a evita această banalizare, este necesară o înțelegere aprofundată a simbolisticii tradiționale și o transpunere creativă, care să păstreze esența culturală a motivelor, integrându-le în mod armonios în structurile contemporane.

O altă provocare majoră constă în adaptarea funcțională a costumului tradițional la cerințele estetice și practice ale garderobei urbane, fără a compromite valorile simbolice și integritatea formelor originale. Procesul de modernizare estetică presupune transformări structurale și tehnologice, care, în absența unei sensibilități artistice bine definite, riscă să distorsioneze logica arhitecturală și simbolică a pieselor vestimentare. Un studiu de caz relevant este pălărierul Vlad Straticiuc (absolvent AMTAP, Tapiserie, 1997), care îmbină tehnici tradiționale cu volumetrii sculpturale moderne, realizând pălării-obiect cu simbolism accentuat și uz urban, purtate inclusiv la evenimente de prestigiu (ex.: Garden Party al Familiei Regale a României), și demonstrează că accesoriul poate media firesc între patrimoniu și cerințele contemporane (Fig. A3.36).

În aceeași logică a meșteșugului actualizat, ciubotarul Valentin Frunză valorifică patrimoniul tehnic în designul vestimentar: pantofi din piele naturală, realizați prin coasere manuală, pe calapoade personalizate, cu ajustări fine ale fiecărei componente. Estetica sobru-elegantă se îmbină cu filozofia *slow fashion* – consum responsabil, durabilitate, execuție de autor. Recunoașterea internațională (locul 15 la Campionatul Mondial de Cizmărie, Londra, 2022) confirmă competitivitatea acestor practici artizanale și relevanța lor globală (Fig. A3.22).

Pentru a depăși provocările menționate, este necesar un echilibru între tradiție și inovație, astfel încât modernizarea să respecte principiile estetice ale portului popular și să răspundă nevoilor unui public actual. Cazurile Straticiuc și Frunză arată că recuperarea măiestriei poate coexista cu gândirea formală contemporană, păstrând iconografia de bază și potențând expresivitatea. În acest cadru, designul vestimentar mediază între patrimoniul imaterial și sensibilitatea secolului XXI, susținând un model de inovație responsabilă și competitivă.

În acest context, extinderea cercetării artistice interdisciplinare reprezintă o direcție importantă pentru reinterpretarea patrimoniului într-o manieră inovatoare și responsabilă. Colaborarea dintre etnografi, antropologi, designeri și specialiști în tehnologii textile moderne poate genera *proiecte sustenabile și autentice*, capabile să integreze moștenirea culturală în moda contemporană. Reinterpretarea portului popular presupune, prin urmare, nu doar cunoașterea profundă a acestor straturi de semnificație, ci și transpunerea lor într-un limbaj contemporan fidel originii, capabil să formeze gustul estetic al publicului și să stimuleze creativitatea generațiilor actuale.[431] Nu în ultimul rând, consolidarea educației artistice și culturale devine un pilon esențial pentru formarea unei noi generații de creatori, conștienți de valorile tradiționale și orientați spre sustenabilitate. Integrarea studiului patrimoniului vestimentar în programele academice, sprijinirea inițiativelor de șezători contemporane și organizarea de expoziții, ateliere de creație și festivaluri de modă cu tematică tradițională – sunt direcții importante pentru perpetuarea și revalorizarea identității vestimentare moldovenești.

3.3. Forme moderne de promovare a artei vestimentare (expoziții, festivaluri, ateliere de creație, șezători contemporane, platforme și proiecte culturale)

În peisajul cercetării și afirmării artei vestimentare contemporane din Republica Moldova contează foarte mult formele sociale prin care creatorii își promovează opera artistică, contactează cu publicul consumator de valori și împreună participă la un proces amplu al interconexiunilor. La literatura de specialitate, care intermediază aceste procese, ne-am referit mai sus, relevând impactul ei asupra fenomenului. În continuare se cer a fi puse în valoare contribuțiile expozițiilor tematice, festivalurilor, atelierelor de creație, șezătorilor contemporane, platformelor și proiectelor culturale, care îndeplinesc un dublu rol. Pe de o parte, etalează, vizualizează creațiile, au rolul de instrumente de educație estetică și profesională, iar pe de altă parte, se afirmă ca platforme de valorizare și reinterpretare a patrimoniului textil. Aceste manifestări consolidează o cultură vizuală specializată, oferind acces la surse autentice de documentare și la exemple relevante de analiză critică.

Studierea istoriei modei prin intermediul expozițiilor retrospective furnizează designerilor în formare repere solide și un cadru adecvat de înțelegere a dimensiunilor sociale, culturale și simbolice ale vestimentației. Grupurile de creație, atelierele și șezătorile devin astfel veritabile

[431] RĂCILĂ, L., SIMAC, A. *Valorile estetice. Puterea educativ-formativă a designului vestimentar*. p. 124-127. RĂCILĂ, L., SIMAC, A. *Arta costumului ca mijloc de educaţie estetică*. p. 42-47.

laboratoare de reflecție interdisciplinară, în care dialogul dintre trecut și prezent generează noi direcții de creație, cercetare și discurs critic. Această interacțiune stimulează dezvoltarea unor metodologii inovatoare de prezentare, care îmbină cercetarea academică cu practica artistică. În plus, aceste evenimente culturale funcționează ca spații de mediere între public și obiectul vestimentar, promovând o lectură antropologică, estetică și identitară a costumului, dincolo de valoarea lui decorativă. Prin etalarea pieselor realizate în spiritul autenticității, al interpretărilor contemporane și al componentelor educative, expozițiile susțin procesul de patrimonializare activă și încurajează continuitatea meșteșugurilor textile într-un context globalizat. Ele creează rețele de colaborare între societatea civică, muzee, instituții educaționale și sectorul creativ, contribuind la profesionalizarea tinerilor designeri și la internaționalizarea designului autohton.

Prin urmare, în acest subcapitol, vom analiza cele mai relevante expoziții desfășurate în ultimul deceniu, care reflectă dinamica relației dintre tradiție și inovație în arta vestimentară din Republica Moldova. Această analiză este justificată prin faptul că inițiativele care guvernează domeniul demonstrează potențialul de a modela discursuri culturale, de a inspira creația artistică și de a educa publicul în spiritul valorilor autentice.

Un exemplu remarcabil de valorizare muzeografică și educativă a patrimoniului vestimentar interbelic este reprezentat de expoziția *„Moda și stil în Chișinăul și Bucureștiul anilor ’30”*, organizată în aprilie 2019 de *Alexandre Vasiliev Foundation* în parteneriat cu Muzeul Național de Istorie a Moldovei (Fig. A6.14**)**. Evenimentul a oferit un cadru riguros de reconstituire istorică și analiză stilistică a modei urbane din perioada interbelică, punând în lumină convergențele culturale și estetice dintre cele două capitale românești – Chișinău și București.

Din perspectiva cercetării artei vestimentare, expoziția a funcționat ca o arhivă vizuală complexă, relevând transformările de formă, funcție și simbol ale vestimentației feminine și masculine în contextul modernizării societății românești. Piesele selectate – rochii din mătase, catifea, voal, dar și costume bărbătești inspirate din moda britanică și franceză – au fost prezentate într-o manieră care a încurajat reflecția asupra legăturilor dintre moda urbană, identitatea socială și influențele europene dominante. Astfel, curatorul Alexandr Vasiliev a reușit să evidențieze, printr-o selecție coerentă, impactul modei franceze și germane asupra designului interbelic, dar și rolul presei de modă și al cinematografiei în conturarea gustului estetic al epocii. Mai mult, expoziția a oferit o lectură comparativă a fenomenului vestimentar, integrând perspectiva basarabeană într-un discurs istoric mai amplu, centrat pe modernitate și afirmare culturală. Din punct de vedere metodologic, evenimentul a ilustrat un model interdisciplinar de

cercetare, bazat pe corelarea surselor vizuale cu documente istorice, reviste de epocă și tehnici de croitorie specifice anilor ’30. Expoziția a demonstrat potențialul estetic al vestimentației interbelice și relevanța sa pentru cercetarea contemporană în domeniul designului vestimentar și al patrimoniului cultural.

O altă contribuție valoroasă la consolidarea cercetării patrimoniului vestimentar a avut expoziția *„Modă și stil de viață în secolul XX. Din colecția vestimentară a Muzeului Național de Istorie a Moldovei”,* organizată în anul 2023 (Fig. A6.35). Această manifestare muzeografică a oferit o lectură cronologică și tematică a evoluției modei în spațiul est-românesc, având ca punct de plecare transformările sociale, economice și ideologice care au marcat secolul XX.

Prin selecția riguroasă a exponatelor – piese originale de vestimentație feminină și masculină, accesorii, fotografii și documente – expoziția a urmărit să evidențieze modul în care codurile vestimentare reflectă realitățile socio-politice ale fiecărei epoci. Astfel, perioada interbelică a fost definită de rafinament și influențe Art Deco, epoca sovietică a ilustrat tensiunea dintre uniformizare ideologică și aspirațiile estetice individuale, iar era post-sovietică a fost reprezentată printr-o explozie de diversitate stilistică și libertate creativă.

Structura expoziției, împărțită în trei mari secțiuni (1920–1940, 1940–1991, 1991–prezent), a permis o analiză stratificată a vestimentației ca fenomen cultural și artistic. În același timp, evenimentul a oferit o platformă pentru reflecție interdisciplinară în cercetarea designului vestimentar, integrând metode din antropologia vizuală, istoria artei, etnologie și studiul modei.

Din punct de vedere educativ, expoziția a funcționat ca o sursă formativă pentru tânăra generație de designeri, oferind modele de reinterpretare a codurilor stilistice din trecut în contextul creației contemporane. Totodată, evenimentul a subliniat rolul instituțiilor muzeale în documentarea, conservarea și actualizarea patrimoniului textil, punând bazele unui dialog continuu între istorie, memorie și designul vestimentar ca formă de expresie identitară.

În ultimele decenii, procesul de recuperare a patrimoniului vestimentar tradițional din Republica Moldova a cunoscut o revigorare fără precedent, în mare parte datorită mișcării culturale a comunităților numite *șezători*. Acestea au reactivat o formă comunitară tradițională – *„șezătoarea”* – și au transformat-o într-un cadru educațional, creativ și identitar, adaptat societății moderne.

Șezătorile funcționează astăzi ca spații de lucru colectiv, ca nuclee de cercetare participativă, unde se reconstituie modele vechi de cămăși pe baza unor surse istorice, fotografii de familie, obiecte de muzeu și descrieri etnografice. Prin reluarea tehnicilor arhaice de lucru,

participantele învață meșteșugul, contribuie activ la procesul de salvgardare și revitalizare a unui patrimoniu imaterial cu valoare națională.

Un exemplu emblematic îl reprezintă *Șezătoarea Basarabia*, fondată în 2016 la Chișinău, cu sprijinul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală. În cei aproape 10 ani de activitate, comunitatea a cusut zeci de cămăși cu altiță, dintre care multe au fost incluse în albumul aniversar *6 ani de cămăși tradiționale cusute în Șezătoarea Basarabia*[432] și în cartea *Creatori, purtători și admiratori ai costumului popular la începutul secolului al XXI-lea.*[433] În acest context, au fost incluse și cămașele realizate de autoare, lucrate cu respectarea tehnicilor tradiționale; acestea au fost prezentate, de asemenea, în cadrul unor expoziții muzeale de referință (Fig. A7.8, A7.10–A7.13). Olesea Enachi, fondatoarea și coordonatoarea principală a acestei comunități, subliniază în lucrarea *Contribuția Comunității „Șezătoarea Basarabia" la punerea în valoare a cămășii cu altiță*[434] rolul esențial al activităților desfășurate în cadrul grupului în procesul de recuperare și valorificare a patrimoniului textil tradițional. Sub îndrumarea sa, *Șezătoarea Basarabia* a devenit un model de practică culturală activă, care îmbină cercetarea, reconstituirea fidelă a cămășilor și promovarea lor în spațiul public, contribuind direct la păstrarea vie a tradiției.

Participantele la întruniri sunt încurajate să cerceteze *lăzile de zestre, fotografiile vechi* și *mărturiile orale* ale vârstnicilor din comunitățile de baștină, contribuind astfel la o recuperare autentică, bazată pe documentare și trăire personală. Totodată, între șezători se practică forme de colaborare interregională, schimb de modele, tehnici și experiențe. Un exemplu relevant îl constituie expozițiile dedicate Marii Uniri (*100 de cămăși basarabene salvate în contextul Marii Uniri,* martie 2019, *Șezătoarea Unirii*, organizată pe 2 decembrie 2023 la București, cu ocazia Zilei Naționale a României). Evenimentele au inclus cămăși cusute de creatoare din România și Republica Moldova (*Șezătoarea Basarabia, Mândria Basarabiei, Șezătoare București, Vatra Satului, Țara Făgărașului, Boreselor din Drăguș* ș.a.), stimulând cunoașterea tradițiilor specifice zonelor etnografice, dar și capacitățile creatoarelor de a însuși mai repede experiența culturală.

Manifestările evidențiază caracterul dinamic și colaborativ al promotorilor artei vestimentare tradiționale, capabile să conecteze generații și comunități dincolo de granițe politice

[432] BUZILĂ, V., POSTICĂ, I., RUSNAC, A.-N. *6 ani de cămăși tradiționale cusute în Șezătoarea Basarabiei.* 192 p.
[433] BUZILĂ, V. *Creatori, purtători și admiratori ai costumului tradițional în secolul al XXI-lea.* 264 p.
[434] ENACHI, O. *Contribuția Comunității „Șezătoarea Basarabia" la punerea în valoare a cămășii cu altiță.* Țn: Portul popular românesc: asumarea tradiției ca practică socială și cercetare, 24 iunie 2021, Chișinău. Chișinău: CEP UPS „I.Creangă", 2021, p. 17-18.

și culturale. Prin dimensiunea lor educativă, creativă și identitară, *șezătorile contemporane* din Republica Moldova se conturează ca forme sustenabile de revitalizare a tradiției și devin veritabile surse de inspirație pentru creatorii de modă. Aceste inițiative contribuie atât la revigorarea meșteșugurilor textile și a tehnicilor tradiționale, cât și la integrarea lor într-un discurs cultural contemporan, în care patrimoniul vestimentar este valorizat ca sursă de creație, expresie a identității colective și vector de promovare a imaginii Republicii Moldova în context european și global. În acest cadru, aplicarea unor metode de cercetare adecvate permite o analiză profundă a factorilor istorici, sociali și culturali care au influențat evoluția artei vestimentare în spațiul studiat, precum și identificarea tendințelor actuale și a direcțiilor de dezvoltare ale acestui proces complex, aflat în continuă transformare.

Un exemplu de consolidare a direcțiilor de dezvoltare ale artei vestimentare în Republica Moldova îl reprezintă expoziția *Promotori ai identității și valorilor naționale*, organizată în perioada august–septembrie 2022 la Muzeul Național de Istorie a Moldovei. Evenimentul a urmărit evidențierea rolului costumului tradițional în afirmarea identității culturale, subliniind contribuția personalităților artistice și a comunităților creative la revitalizarea patrimoniului vestimentar autohton. Expoziția a reunit o selecție valoroasă de piese autentice din colecția MNIM, alături de creații contemporane realizate de membre ale Asociației „Șezătoarea Basarabia", demonstrând continuitatea meșteșugurilor textile și adaptabilitatea acestora în creația artistică actuală. În acest context, au fost prezentate, în fotografii, și cămășele cu altiță realizate de autoare, inspirate din modelele vechi din patrimoniul muzeal și executate cu respectarea tehnicilor tradiționale (Fig. A7.8).

Evenimentul s-a remarcat printr-o abordare metodologică riguroasă, care a pus în relație dimensiunea estetică a costumului cu semnificațiile sale identitare și sociale, evidențiind funcția comunicativă și simbolică a pieselor de port. Prin expunerea de documente de epocă, fotografii și intervenții artistice contemporane, expoziția a creat o platformă de dialog între trecut și prezent. Din perspectivă de cercetare, a constituit un cadru interdisciplinar valoros, conectând etnologia, antropologia vizuală și arta vestimentară tradițională. Această direcție a fost susținută și prin prezența lucrărilor realizate de artizani și de membre ale șezătorilor contemporane, care readuc la viață cămașa tradițională. Selecția curatorială destul de riguroasă putea fi completată prin includerea unor componente interactive (ateliere demonstrative, ghidaje tematice, module multimedia), care ar fi amplificat impactul formativ și participativ al expoziției. Totodată, o secțiune dedicată interpretărilor urbane ale costumului tradițional în moda de autor ar fi completat spectrul de receptare a patrimoniului vestimentar în societatea contemporană.

Evenimentul *„Valoarea costumului popular în secolul XXI”*, desfășurat la 16 noiembrie 2018 în cadrul Facultății Textile și Poligrafie a UTM, a avut ca scop promovarea patrimoniului vestimentar tradițional prin prezentarea rezultatelor activității de cercetare ale studenților în cadrul cursului *Istoria costumului*. În cadrul manifestării au fost expuse creații inspirate din portul popular, realizate de studenți, ceea ce a oferit un prilej important de dialog între tradiție și formarea profesională în domeniul designului vestimentar (Fig. A7.1). Totuși, s-a constatat că o parte dintre modelele prezentate nu respectă proporțiile, structura sau amplasarea corectă a benzilor ornamentale specifice portului tradițional autentic. Acest aspect subliniază necesitatea unui studiu aprofundat al domeniului de către studenții de la specializările de design vestimentar. Este necesar să se acorde o atenție sporită cercetării riguroase, predării metodice și interpretării corecte a costumului popular din Republica Moldova. Numai printr-o intermediere temeinică a surselor tradiționale în creațiile prezentului se poate asigura o valorificare coerentă și respectuoasă a acestui patrimoniu în creația contemporană.

Este important de subliniat că inițierea timpurie în valorile artei tradiționale reprezintă un factor esențial pentru conservarea și transmiterea patrimoniului cultural imaterial. Un exemplu relevant îl constituie Liceul Teoretic „Gheorghe Ghimpu” din satul Colonița, unde, sub îndrumarea subsemnatei (Anexa 7), arta cămășii tradiționale a fost integrată în activitățile didactice ale orelor de Educație Tehnologică. Prin această disciplină, elevii sunt familiarizați cu semnificația ornamentelor din decorul vestimentar tradițional, croiul autentic, materialele utilizate, gama cromatică și tehnicile de lucru specifice (Fig. A5.7, A5.8).[435]

Un exemplu emblematic de promovare a patrimoniului vestimentar tradițional în context contemporan îl reprezintă expoziția *„Cămăși surori, simboluri vechi și noi”*, în dialog cu expoziția *„Similitudini simbolice în ceramica tracică și portul popular”*, organizate de MNEIN în perioada iunie–august 2023. Inițiativa muzeografică a urmărit evidențierea valorii artistice, simbolice și identitare a cămășii cu altiță – element central al costumului tradițional românesc și moldovenesc, propunând un dialog vizual între formele arhaice ale piesei și ornamentica ceramicii vechi. Expoziția a reunit piese de patrimoniu textil din secolele XIX–XX și creații recente ale artizanilor și ale membrilor șezătorilor contemporane, subliniind continuitatea meșteșugurilor și relevanța lor în discursul artistic actual. Cămașa cu altiță a fost tratată și ca

[435] **BÎZGU, T.** *Teoria și metodele de predare a artei cămășii tradiționale cu altiță.* În revista: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, 2022, nr. 1 (42), p. 129-133. **БЫЗГУ, Т.** *Роль традиций, инноваций и народного творчества в современном образовании (на примере преподавания искусства вышивки).* В: Материалах Международной научно-практической конференции: Педагогика и психология в практике современного образования. Гжель: ГГУ, 2021, vol. 3, с. 39-41.

obiect etnografic, și ca formă de artă aplicată, purtătoare de memorie culturală și coduri simbolice ce reflectă viziuni despre univers, identitate și apartenență.

Din punct de vedere metodologic, expoziția a oferit un model de cercetare interdisciplinară, corelând analiza morfologică și simbolică a broderiei cu valențele estetice ale ceramicii tracice din colecția MNEIN. Se remarcă o abordare care explorează similitudinile dintre patrimoniul textil și arta ceramicii ca resursă activă pentru inovația artistică, favorizând procesul de patrimonializare creativă.

În contextul promovării internaționale a patrimoniului vestimentar tradițional, un eveniment de referință este expoziția *Cămașa cu altiță din Republica Moldova,* organizată la *Muzeul de Artă din Piatra Neamț* (România), la 3 septembrie 2023, în cadrul programului cultural *Zilele Chișinăului la Piatra Neamț*. Acest eveniment a reafirmat caracterul transfrontalier al valorilor identitare româno-moldovenești, prin valorificarea unei piese definitorii din costumul tradițional – cămașa cu altiță – ca simbol comun de patrimoniu cultural imaterial. Expoziția a reunit reconstituiri etnografice realizate cu rigoare științifică de către membrele Asociației Obștești *„Șezătoarea Basarabia”,* care au respectat fidelitatea motivelor ornamentale, a cromaticii regionale și a tehnicilor de broderie. Evenimentul a permis o lectură comparativă și simbolică a semnelor cusute, dezvăluind funcția lor identitară, protectoare și estetică în cadrul culturii tradiționale moldovenești. În plan artistic, expoziția a funcționat ca un cadru de întâlnire între formele arhaice și discursurile vestimentare contemporane, demonstrând capacitatea cămășii cu altiță de a se adapta noilor paradigme ale artei vestimentare, cu axarea fermă pe încărcătura simbolică. Această recontextualizare vizuală a fost susținută de abordări curatoriale riguroase, care au subliniat dimensiunile estetice, sociale și rituale ale pieselor expuse. Printre contribuțiile relevante se numără și participarea subsemnatei în calitate de creatoare a unei piese expuse – cămașă realizată conform modelului tradițional moldovenesc, reinterpretată printr-o abordare artistică de unicitate (Fig. A7.11). Această intervenție a consolidat legătura dintre cercetarea patrimoniului textil și expresia artistică individuală, aducând un plus de valoare expoziției.

În prelungirea acestei vizibilități transfrontaliere, demersul a continuat în spațiul comunitar din Chișinău, la expoziția dedicată aniversării a 106 ani de la Unirea Basarabiei cu România, organizată în cadrul prezentării rezultatelor activității Serviciului comunitar *Etnobiblioteca* (27 martie 2024, Chișinău, Biblioteca „B. P. Hasdeu”), Ulterior, în cadrul evenimentului internațional *Zilele Chișinăului la Alba Iulia* (Palatul Principilor, România, 13–14

august 2024), au fost expuse cele mai reprezentative costume populare create recent pentru a pune în valoare specificul zonal (Fig. A7.13).

În continuarea demersurilor de valorizare a patrimoniului vestimentar, Expoziția de Costume Populare *„Iscusință și rafinament”* organizată de Comunitatea „Șezătoarea Basarabia” la MNEIN (9 aprilie 2025), au fost expuse lucrări de mare complexitate tehnico-artistică. Expoziția a reunit costume tradiționale create de membrii comunității, prezentând atât cămăși feminine și bărbătești, cât și probe de execuție a motivelor ornamentale caracteristice cămășii de sărbătoare.

Prin aceste evenimente artistice desfășurate periodic în spațiul public în ultimele decenii, asistăm la o reevaluare profundă a patrimoniului vestimentar, susținută de inițiative comunitare și platforme digitale dedicate promovării identității tradiționale. Un exemplu emblematic în acest sens este platforma *MăiestrIa*, fondată de Stela Moldovanu, care a devenit un reper în cercetarea, conservarea și reinterpretarea artistică a cămășii cu altiță. Albumul *MăiestrIA – povestea cusută a iei*[436] marchează un punct de plecare remarcabil pentru acest demers cultural, reunind o documentare vizuală de excepție, povești de viață și creații cusute cu migală care ilustrează renașterea unei tradiții vii. O galerie bogat inspirată de resurse dedicate artei cămășilor tradiționale și de evenimente poate fi vizitată și online, pe site-ul oficial al proiectului.[437] Desfășurate pe parcursul ultimilor ani, expozițiile organizate sub egida platformei *MăiestrIa* demonstrează potențialul extraordinar al artei textile de a funcționa ca un mijloc autentic de dialog intercultural și reafirmare a valorilor identitare. Activitatea expozițională a început la *Muzeul ASTRA din Sibiu* în anul 2019, urmată în 2020 de o prezentare valoroasă la *Muzeul Național al Țăranului Român*, ambele constituind repere importante în recunoașterea valorii iei ca obiect de patrimoniu viu și sursă de inspirație contemporană. În 2021, platforma a organizat două evenimente de marcă. *„Măiestria la Artcor”*, desfășurată între 1 și 15 decembrie la Chișinău, a reunit cămăși cusute în cadrul cursurilor online ale comunității, replici fidele ale pieselor muzeale realizate de creatoare din Republica Moldova, România și diaspora.[438]

Pentru sensibilizarea forurilor conducătoare, la Președinția Republicii Moldova și Ministerul Afacerilor Externe s-au organizat mai multe expoziții de cămăși tradiționale, inclusiv cele cusute în comunitățile din diasporă (2019-2025).

La sediul *Organizației Națiunilor Unite din Viena* (în anul 2022), *la cel al Uniunii Europene din Bruxelles* (2025), au fost desfășurate expoziții bogate, reafirmând cămașa cu altiță

[436] MOLDOVANU, S. *MăiestrIA – povestea cusută a iei.* Ch.: Bons Offices, 2019. 448 p.
[437] *MăiestrIA,* site-ul oficial [citat 02.06.2025] Disponibil: www.maiestria.com
[438] Ibidem.

drept simbol cultural și ambasador al patrimoniului românesc și moldovenesc în spațiul diplomatic european. În 2023, activitatea a continuat cu două evenimente importante. La *Muzeul Costumului din Lisabona,* au fost prezentate cămăși cusute în cadrul cursurilor online MăiestrIa, punând în valoare eficiența pedagogiei digitale în transmiterea cunoștințelor despre patrimoniul textil. De asemenea, la *Centrul Cultural „Cela Neamțu" din Iași,* au fost reunite 30 de piese realizate de membrele comunității din România și diaspora, subliniind continuitatea tradiției în context virtual. În 2024, la Centrul de Creație din Brăila, o nouă expoziție a reconfirmat interesul crescut al comunităților locale pentru redescoperirea și promovarea cămășii tradiționale ca formă de identitate și creație.

O realizare deosebită a fost expoziția *„IA – Rădăcini spre infinit",* desfășurată în vara anului 2024 la Facultatea de Urbanism și Arhitectură, UTM, Chișinău. Concepția ei expozițională a inclus un labirint simbolic în forma oului primordial, oferind publicului o experiență multisenzorială profundă.[439]

Un alt eveniment remarcabil s-a desfășurat în luna iunie 2025 în municipiul Focșani prin găzduirea unei ediții extinse a *Zilei Universale a Iei.* Pentru prima dată, 15 șezători reprezentative din România și Republica Moldova s-au reunit într-o veritabilă *„Șezătoare a șezătorilor"*, mobilizând peste 120 de creatori, meșteri și artiști (Fig. A7.17). Această participare transfrontalieră a consolidat unitatea culturală și a demonstrat forța iei ca axă identitară comună. Atelierele și expozițiile au pus accent pe valorificarea celor mai expresive aspecte ale artei vestimentare. Manifestarea a evidențiat nivelul actual de valorificare a tezaurului vestimentar în diferite comunități artistice, modul în care patrimoniul textil poate genera practici creative actuale, cu impact asupra designului de autor de pe ambele maluri ale Prutului. Rețelele de socializare ale acestor grupuri de creație prezintă tutoriale, exemple de valorificare reușită, fiind și o platformă de inovație vestimentară care conectează tradiția, spiritualitatea și expresia artistică contemporană.

La data de 27 iunie 2025, în incinta Muzeului Național de Artă al Moldovei, a fost vernisată expoziția cu titlul simbolic *„MărturIE a dragostei pentru port",* organizată în contextul celebrării *Zilei Universale a Iei* și *Zilei Naționale a Portului Popular.* Concepută ca un omagiu adus patrimoniului vestimentar românesc, expoziția articulează un discurs vizual al artiștilor plastici și al pictorilor de costume, pune față în față pictura modernă și costumul tradițional autentic, evidențiind intersecția dintre tradiție și expresie artistică contemporană. Expoziția a

[439] *Expozițiile MăiestrIA*, site-ul oficial [citat 02.06.2025] Disponibil: https://maiestria.com/expozitii/

relevat diversitatea percepției de către artiștii plastici a acestui domeniu, forța sa evocatoare, capabilă să inspire generații de artiști și să transmită valori perene (Fig. A.7.18–A.7.25).

Cu prilejul *Zilei Naționale a Portului Popular*, din anul 2015, în incinta Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău, anual au loc expoziții și parade ale portului popular. Ele sunt un bun prilej pentru designerii moderni de a demonstra colecții realizate în stil etno (Fig. A.6.54–A.6.57). Evenimentele se înscriu în eforturile mai largi de valorizare a identității culturale prin mijloacele designului vestimentar tradițional și contemporan, contribuind la consolidarea unui dialog autentic între trecut și prezent.

Celebrată în fiecare an pe 24 iunie, de Sânziene, *Ziua Mondială a Iei* a devenit un simbol global al tradiției românești și moldovenești. Inițiată de comunitatea online *La Blouse Roumaine*, sărbătoarea a reușit să capteze atenția internațională, transformând ia într-un element iconic al patrimoniului cultural românesc. În această zi, românii și moldovenii de pretutindeni îmbracă cămașa tradițională, organizând evenimente culturale, expoziții și parade dedicate acestui simbol vestimentar.

Ia Mania reprezintă unul dintre cele mai populare festivaluri culturale din Republica Moldova, fiind dedicat promovării artei vestimentare tradiționale și contemporane inspirate din folclor. Organizat anual în satul Holercani începând cu anul 2013, pe malul Nistrului, festivalul aduce împreună meșteșugari, designeri, artiști și iubitori ai portului popular, într-o celebrare vibrantă a culturii și tradițiilor moldovenești. Pe lângă prezentările de costume tradiționale, evenimentul include parade și concursuri de modă contemporană inspirată din portul popular, expoziții de artizanat, ateliere de lucru și competiții de meșteșuguri artistice. Pe scenele festivalului au fost prezentate an de an cele mai importante colecții de modă realizate de către tinerii designeri din republică (Fig. A 6.21, 6.28). Colecțiile expuse de designerii autohtoni, inspirate din tradițiile populare, demonstrează în ce mod aceștia reușesc să asimileze volumetria, arhitectonica, formele și principiile artei vestimentare tradiționale, recontextualizându-le în design modern.

În cadrul inițiativelor culturale dedicate conservării și promovării patrimoniului vestimentar tradițional, evenimentele precum *Ie Festival*, *Ziua Națională a Portului Popular, Ziua Mondială a Iei* și festivalul *Ia Mania* reprezintă repere importante în calendarul cultural al Republicii Moldova și al diasporei. Aceste și alte manifestări contribuie semnificativ la revitalizarea interesului pentru portul popular, încurajând atât purtarea pieselor tradiționale, cât și integrarea acestora în designul contemporan.

O importantă contribuție la fortificarea celei de-a treia tendințe a dezvoltării artei vestimentare o are și CNCPPCI. Activitățile susținute de specialiștii instituției sunt axate pe reconsiderarea costumului popular în toată bogăția lui,[440] susținând transmiterea meșteșugurilor cu atribuții în crearea costumelor prin formare directă, implicând meșteri, cercetători și promotori culturali din toată țara.[441] Totodată, gestionând procesul de atestare a formațiilor artistice de amatori, instituția are posibilitatea de a monitoriza corectitudinea ansamblurilor vestimentare purtate de acestea, raportându-le la necesitatea respectării specificului local.[442]

Perspectivele de dezvoltare ale artei vestimentare în Republica Moldova se conturează din ce în ce mai clar printr-un demers conjugat de cercetare, educație artistică și valorizare creativă a patrimoniului textil. Activitățile de valorificare a potențialului artistic tradițional promovate de diferite comunități artistice, expozițiile tematice ale creatorilor de costume, demonstrarea colecțiilor în cadrul festivalurilor și altor sărbători, demersurile muzeografice de valorificare a colecțiilor vechi și cele de monitorizare de către instituțiile abilitate a proceselor pentru păstrarea caracterului portului orientat spre originalitate și autenticitate demonstrează un interes sporit pentru recuperarea memoriei culturale și o orientare activă către reinterpretarea simbolică a costumului tradițional în cadrul designului vestimentar contemporan. Aceste inițiative contribuie la consolidarea unui discurs artistic propriu, care articulează valorile identitare locale cu tendințele estetice internaționale, generând forme noi de expresie vizuală ce îmbină tradiția cu inovația.

Prin implicarea instituțiilor muzeale, a mediului universitar și a creatorilor independenți, arta vestimentară capătă în prezent o funcție formativă și transformatoare, devenind un instrument de educație vizuală, dialog intercultural și dezvoltare sustenabilă. Activitățile de tip

---

[440] *Cămașa cu altiță – treptele excelenței. Citim și coasem simboluri pe cămașa cu altiță.* CNCPPCI, 9 noiembrie 2023 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/camasa-cu-altita-treptele-excelentei-citim-si-coasem-simboluri-pe-camasa-cu-altita; *Cămaşa cu altiţă - treptele excelenţei. Modalităţi de încheiere a cămăşii tradiţionale.* CNCPPCI, 29 martie 2024 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/camasa-cu-altita-treptele-excelentei-modalitati-de-incheiere-a-camasii-traditionale; *Atelierul de coasere a cămășii cu altiță „Istoria firului de ață”.* CNCPPCI, [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/atelierul-de-coasere-a-camasii-cu-altita-istoria-firului-de-ata; *Costumul popular din Republica Moldova – tradiție, continuitate, diversitate”, dedicată memoriei Iuliei Palițk.*
CNCPPCI, 27 iunie 2024 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/costumul-popular-din-republica-moldova-traditie-continuitate-diversitate-dedicata-memoriei-iuliei-palit; *Atelierul național „Arta țesutului tradițional”.* CNCPPCI, 22 mai2025 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/atelierul-national-arta-tesutului-traditional

[441] Interviu cu Veaceslav Filimon, șef al Direcției documentare CNCPPCI, meșter popular la data 21.06.2025

[442] *Zonele ornamentale ale cămășii tradiționale bărbătești,* CNCPPCI, 24 noiembrie 2023 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/zonele-ornamentale-ale-camasii-traditionale-barbatesti

expozițional și atelierele demonstrative joacă un rol esențial în transmiterea cunoștințelor despre meșteșugurile textile tradiționale, stimulând totodată creativitatea tinerelor generații de designeri.

Evoluția artei vestimentare în Republica Moldova evidențiază două direcții majore, care configurează un tablou complex al raportului dintre tradiție, contemporaneitate și contextul internațional. Prima se caracterizează prin dinamism și orientarea către adaptarea la tendințele internaționale, valorificând inovația tehnologică, digitalizarea și sustenabilitatea. A doua direcție se situează într-o zonă de intersecție între tradiționalism și contemporaneitate, fiind susținută de artiști care recurg la elemente de port popular și patrimoniu cultural, dar le traduc într-un limbaj stilistic etno-contemporan. Cea de-a treia direcție se conturează în afara mediului instituțional, prin șezători și inițiative comunitare, unde creatori independenți contribuie la conservarea și revalorificarea formelor tradiționale, prevenind dispariția acestora (Tab. A7.8).

Astfel, se conturează o paradigmă artistică emergentă, în care patrimoniul nu mai este perceput doar ca obiect al conservării, ci ca sursă vie de inspirație și inovație în arta vestimentară contemporană. Dezvoltarea durabilă a artei vestimentare în Republica Moldova depinde de construirea unor punți solide între trecut și viitor, între meșteșug și design, între memorie și creație. Numai prin această abordare integratoare se poate asigura continuitatea și actualizarea patrimoniului vestimentar, transformându-l într-un vector activ al identității culturale în epoca globalizării.

Arta vestimentară din zilele noastre își regăsește tot mai des sursele de inspirație în valorile identitare și în formele arhaice ale portului tradițional, reinterpretate printr-o estetică contemporană. Portul tradițional din Republica Moldova continuă să influențeze creația actuală prin diversitatea sa morfologică, simbolică și decorativă, oferind designerilor un vocabular vizual autentic și profund.

Concluzii la capitolul 3

În creația vestimentară modernă, sinergia dintre tradiție și inovație se manifestă prin repoziționarea patrimoniului ca resursă plastică și conceptuală, nu ca simplu repertoriu de citate. Ritmurile, raporturile și proporțiile, distribuția câmpurilor ornamentale și cromatica tradițională sunt reactualizate în limbaje contemporane, generând compoziții care negociază între memoria obiectului și dimensiunea scenică a corpului. Această recontextualizare evită imitația stilistică: motivele și croiurile devin o veritabilă gramatică a formei, ritmului și semnului, capabile să susțină narațiuni actuale despre identitate, loc și timp.

Tehnologiile digitale, împreună cu materialele emergente, extind câmpul artistic, permit prototipare rapidă, testare scenografică și reduc amprenta ecologică, fără a pierde ancorajul simbolic. În acest cadru, etica materialului devine parte a esteticii: materialitatea nu doar „îmbracă" ideea, ci o structurează.

Rezultatul este o artă vestimentară pluralĕ, capabilă să integreze memoria locului cu exigențele timpului și ale scenei curatoriale-artistice. Colecțiile circulă coerent între atelier, podium și mediile digitale, iar dialogul dintre meșteșug și tehnologie produce un limbaj vizual competitiv, recognoscibil și sustenabil, în care patrimoniul funcționează ca fond de sens, nu ca limită a inovației.

În reinterpretarea portului popular, fundamentarea artistică pornește de la o lectură morfologică și semantică a obiectului, nu de la decorul aplicat superficial. Se analizează croiul, structura, raporturile de proporție, logica distribuției ornamentului și sistemele de simboluri, precum și „gramatica" cromatică. Această abordare transformă motivele din simple semne decorative în operatori de compoziție: plasarea pe axele corpului, scara desenului, modul de stratificare și relația dintre plin și gol devin decizii plastice care construiesc sens, mișcare și narațiune.

În egală măsură, valoarea artistică reclamă responsabilitatea alegerii materialelor și rigoarea execuției: selecția sustenabilă, durabilitatea, upcyclingul și trasabilitatea devin parte a conceptului, iar tehnicile tradiționale sunt tratate ca procedee de compoziție, nu ca simple meșteșuguri.

În acest cadru, portul popular funcționează ca o axă de compoziție, un „alfabet" vizual capabil să susțină narațiuni actuale despre identitate, corp, mediu și timp. El oferă reguli, nu limite: poate conviețui cu minimalismul, couture-ul conceptual sau estetici urbane, fără a monopoliza câmpul inspirațional. Reușita reinterpretării constă, așadar, în transpunerea critică a formei și a semnului, din patrimoniu spre prezent, astfel încât rezultatul să funcționeze concomitent ca obiect artistic, discurs vizual și practică responsabilă.

În câmpul artei vestimentare, expozițiile, atelierele, șezătorile, alături de platformele și proiectele culturale, constituie un ecosistem curatorial care oferă un lanț complet de dezvoltare: cercetare → producție → prezentare → validare → difuzare. Muzeele și spațiile alternative devin locuri de documentare și experiment, atelierele transformă arhiva în prototip (croi, material, tehnică), iar podiumul, intervențiile de spațiul specific și mediul digital asigură dramaturgia vizuală și întâlnirea cu publicul. Jurizările, portofoliile și dialogurile publice instituie o instanță critică necesară maturizării discursului artistic.

La nivel comunitar, șezătorile contemporane și programele educaționale creează continuitate intergenerațională, transferând competențe dinspre meșteșug spre practica artistică actuală. Astfel, patrimoniul nu rămâne o referință inertă, ci devine o sursă activă pentru creația contemporană: un alfabet vizual și material care susține noi narațiuni despre identitate, corp și mediu, în acord cu rigorile curatoriale și sensibilități estetice ale prezentului.

Capitolul demonstrează că arta vestimentară din Republica Moldova evoluează printr-o sinteză maleabilă între tradiție, stiluri globale și inovație tehnologică. Patrimoniul oferă fondul simbolic și gramatica formelor; platformele culturale asigură contextul de validare; tehnologiile și responsabilitatea alegerii materialelor oferă direcția. Din această convergență rezultă un discurs vestimentar autentic și competitiv, capabil să se afirme în circuitul internațional fără a-și dilua identitatea.

Vectorul etno și vectorul tradițional sunt esențiali în configurarea specificului artei vestimentare din Republica Moldova, fiecare utilizând mijloace artistice și conținuturi specifice, racordate la solicitările sociale.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Urmare a studierii evoluției artei vestimentare din Republica Moldova, abordată în complexitatea sa, am formulat **rezultate** ale cercetării care reies din realizarea scopului și obiectivelor asumate.

- Interpretarea evoluției artei vestimentare din Republica Moldova a condus la stabilirea unei periodizări coerente, în linii mari de la formarea Statului Moldovenesc până în prezent, cu examinarea specială a ultimelor trei decenii (1991 – prezent), când acest domeniu se afirmă la un nou nivel calitativ prin conexiune la tendințele internaționale, luând în considerație perpetuarea formelor de bază, dar și diverse aluviuni culturale. Analiza formal-stilistică a proceselor a permis o evaluare a problemelor estetice generate de transformările politice, economice și tehnologice.
- Prin studierea activității celor mai importanți promotori ai acestei arte, a conținuturilor creațiilor lor, s-a evidențiat impactul semnificativ al instituțiilor educaționale în dezvoltarea industriei vestimentare din Republica Moldova. Instituțiile de învățământ superior cu profil artistic și design, precum și școlile vocaționale, au contribuit esențial la educarea generațiilor competitive de creatori, la formarea abilităților tehnice și artistice necesare dezvoltării sustenabile a domeniului.
- Cercetarea a subliniat importanța platformelor culturale și educaționale în formarea și promovarea tinerelor talente din domeniul designului vestimentar. Aceste inițiative au facilitat accesul designerilor autohtoni pe piețele internaționale și au creat un spațiu de exprimare pentru reinterpretarea costumului tradițional într-o manieră artistică și inovatoare.
- Studiul a demonstrat că globalizarea și tendințele internaționale au avut un impact semnificativ asupra designului vestimentar din Republica Moldova, stimulând integrarea unor concepte moderne și inovatoare în creațiile autohtone. Accesul la tehnologii avansate a facilitat apariția unor direcții creative noi, care îmbină tradiția cu inovația. Concomitent, influențele internaționale au diversificat stilistic colecțiile, permițând reinterpretarea elementelor tradiționale într-un context modern și globalizat. În acest cadru, participarea la expoziții și alte evenimente internaționale a intermediat schimbul de idei și accesul la piețe noi. Această deschidere externă a creat oportunități pentru brandurile locale de a-și extinde vizibilitatea și de a contribui la afirmarea artei vestimentare moldovenești pe scena globală.

- Analiza a evidențiat potențialul artistic semnificativ al patrimoniului vestimentar tradițional din Republica Moldova, demonstrând că acesta constituie o sursă valoroasă de inspirație pentru arta contemporană și designul vestimentar actual. Analiza elementelor și calităților artistice ale patrimoniului a relevat oportunități ample de recontextualizare în colecțiile de modă de astăzi. În studiu se subliniază ideea că reinterpretarea artistică a elementelor tradiționale conferă originalitate noilor creații și asigură păstrarea identității culturale. Designerii autohtoni integrează aceste repere în tendințele internaționale de design, îmbinând autenticitatea tradițională cu inovația contemporană, generând un limbaj estetic unic și recognoscibil. În plus, cercetarea arată că această revalorizare artistică sprijină conservarea patrimoniului și amplifică vizibilitatea artei vestimentare din Republica Moldova pe plan internațional prin diverse forme culturale.
- Studiul demonstrează că valorile tradiționale sunt recontextualizate în designul modern prin abordări artistice diverse, ce păstrează autenticitatea în mod gradual și o transpun în limbaj vestimentar, conferindu-i o gamă largă de conținuturi. Această revalorizare este susținută de inițiative culturale, ateliere de creație și platforme educaționale care sprijină formarea și promovarea tinerilor designeri. În același timp, doar o parte a creatorilor locali explorează consecvent sinteza dintre tradiție și inovație, ceea ce indică un potențial încă insuficient valorificat pentru conturarea unei identități artistice distincte, cu șanse reale de afirmare internațională. Astfel, patrimoniul vestimentar al Republicii Moldova se dovedește nu doar martor al istoriei culturale, ci și catalizator pentru inovație artistică și practici de design sustenabil.
- Cercetarea evidențiază rolul esențial al expozițiilor**,** atelierelor de creație**,** șezătorilor contemporane, precum și al platformelor și proiectelor culturale în procesul de revalorizare și promovare a patrimoniului vestimentar din Republica Moldova. Aceste inițiative au contribuit la redescoperirea și păstrarea tradițiilor, facilitând transferul intergenerațional de cunoștințe și tehnici artistice meșteșugărești către noile generații de creatori. Evenimentele dedicate costumului tradițional au devenit puncte de referință pentru promovarea patrimoniului textil, creând punți directe între tradiție și designul vestimentar contemporan. De asemenea, platformele educaționale și proiectele culturale au facilitat accesul la resurse și expertiză specializată, stimulând inovația și vizibilitatea creațiilor autohtone.

- În conformitate cu specificul distinct al conținuturilor, dar și al promotorilor acestei creații vestimentare, s-au relevat trei tendințe care alcătuiesc trei sfere ale artei vestimentare:
- 1) cu vectorul orientat spre provocările internaționale. Este sfera dinamică a domeniului, promovată de cei mai mulți designeri care activează pe plan internațional. Au ca prioritate valorificarea modelelor, principiilor și conținuturilor capabile să stimuleze dezvoltarea modei;
- 2) cu vectorul orientat spre simbioza stilului etno. Este o sferă mai puțin cuprinzătoare decât prima, promovată de un grup de designeri care valorifică spațiul reperelor etno, al rafinamentului local, racordat la exigențele internaționale;
- 3) cu vectorul ancorat în valorificarea modelelor tradiționale, promovat de câțiva exponenți remarcabili ai școlii naționale de design și de mai mulți creatori liberi, orientați să exploreze bogăția tradițiilor vestimentare în originalitatea și autenticitatea lor. Astfel, oferta designerilor este adresată diferitor segmente de consumatori din societate, în același timp, fiind încadrată pe diferite coordonate în relații naționale și mondiale. Vectorii racordează domeniul la tendințele globale sau propun soluții de păstrare a identității culturale, reinterpretează strategic formele, tiparele, procedeele artistice și simbolistica portului popular, integrându-le în diverse concepte estetice contemporane. Viziunea abordată relevă mecanismele prin care fiecare sferă sau tendință își dezvoltă creativitatea, pune în valoare constantele și variabilele acestui proces, precum și exponenții mai importanți ai acestor procese. Este scrutat procesul artistic și principiile după care creatorii transcodifică valorile într-un limbaj plastic modern și sustenabil.

În ansamblu, ele demonstrează capacitatea artei de a integra dinamismul inovației globale, de a menține un dialog creativ cu tradiția și de a valorifica resursele comunitare în afara instituțiilor oficiale. Astfel, arta vestimentară se afirmă nu doar ca reper identitar, ci și ca resursă artistică și economică, cu potențial real de vizibilitate pe scena culturală internațională.

În urma cercetării realizate, a fost conturată o serie de direcții și strategii ce pot contribui semnificativ la dezvoltarea și promovarea artei vestimentare din Republica Moldova, atât pe plan național, cât și internațional.

Recomandările ce rezultă din aplicabilitatea rezultatelor științifice obținute vizează consolidarea mecanismelor responsabile de identitatea culturală, optimizarea proceselor de creație și stimularea inovației în designul vestimentar:

- Este oportună dezvoltarea unei strategii naționale pentru susținerea tinerilor designeri și a inițiativelor sustenabile. Un cadru care să genereze politici culturale și economice care să stimuleze dezvoltarea domeniului și să sprijine tinerele talente din domeniul designului vestimentar. Crearea unor programe de mentorat, burse de studiu și parteneriate cu universități de profil poate stimula formarea unei noi generații de designeri capabili să integreze tradiția și inovația în colecțiile lor. De asemenea, inițiativele sustenabile – precum *upcycling, slow fashion* și utilizarea materialelor ecologice trebuie susținute prin stimulente fiscale și programe guvernamentale.

Stimularea cercetării și educației în domeniul artei vestimentare este cardinală în dezvoltarea acestui domeniu creativ. Integrarea cursurilor de etnografie textilă în paralel cu istoria modei în curricula instituțiilor de învățământ superior și adaptarea programei la performanțele mondiale reprezintă o cerință de bază pentru formarea unei generații de specialiști în domeniu. De asemenea, colaborările dintre universități, muzee și ateliere de creație ar putea facilita accesul studenților la arhive textile și la tehnici tradiționale de confecționare a pieselor din portul popular.

- Stimularea participării designerilor din republică la evenimente internaționale de modă, care ar înlesni schimbul de bune practici și de experiențe prolifice, consolidând relațiile cu piețele externe, sporind astfel competitivitatea brandurilor autohtone.

- *Este importantă digitalizarea patrimoniului vestimentar și arhivarea colecțiilor tradiționale.* Pentru a proteja și promova portul popular și valoarea sa de sursă inepuizabilă în generarea noilor idei, creațiile de unicitate, dar și cele de mic tiraj, este necesară dezvoltarea unei platforme digitale care să documenteze și să arhiveze atât piesele vestimentare tradiționale cu valoare netrecătoare, cât și cele mai reușite colecții realizate în stil etno ori în spiritul transformărilor creatoare, incluzând detalii despre tipare, tehnici de realizare, simbolistică și evoluția acestora de-a lungul timpului.

- *Crearea unui Centru Național de Design și Inovație Vestimentară.* Pentru a centraliza și coordona inițiativele din domeniul artei vestimentare, se propune înființarea acestui Centru Național de Design și Inovație Vestimentară. Acesta ar putea servi ca platformă de colaborare între designeri, cercetători și instituții culturale, sprijinind astfel dezvoltarea unor colecții inovatoare inspirate din tradiție și promovarea lor pe plan internațional.

- *Implementarea unor proiecte educaționale în învățământul preuniversitar pentru cunoașterea și promovarea tradițiilor vestimentare.* În vederea creșterii gradului de conștientizare asupra valorii portului popular, se recomandă organizarea de ateliere de creație și

șezători contemporane pentru tineri, atât în mediul urban, cât și în cel rural. Aceste inițiative ar contribui la revitalizarea meșteșugurilor tradiționale și la educarea generațiilor tinere în spiritul valorificării patrimoniului cultural.

- *Colaborări regionale și internaționale pentru schimbul de bune practici.* Pentru a facilita schimbul de cunoștințe și tehnologii moderne în domeniul artei vestimentare, se propune extinderea colaborărilor cu țări din Europa de Est și Balcani, care au tradiții similare în designul vestimentar. Parteneriatele internaționale pot aduce un plus de valoare în procesele de creație și pot contribui la o mai bună înțelegere a modului în care tradițiile pot fi integrate în designul contemporan.

- *Sprijinirea designerilor locali care valorifică tradiția în creațiile contemporane.* Se propune crearea unor platforme dedicate de susținere și promovare a autorilor care integrează patrimoniul și valorile culturale în arta și designul vestimentar. Subvențiile, programele de finanțare și granturile competitive pot sprijini realizarea acestor proiecte, contribuind la creșterea vizibilității internaționale a designerilor și brandurilor autohtone.

Pe baza concluziilor și a recomandărilor expuse, se propun următoarele **direcții viitoare de cercetare care ar dezvolta nivelul la care am adus cercetarea:**

- Explorarea impactului tehnologiilor moderne și a materialelor inteligente în creațiile vestimentare autohtone.
- Studierea influenței noilor tehnologii în protecția și digitalizarea patrimoniului textil.
- Analizarea tendințelor de sustenabilitate și *upcycling* în designul vestimentar din Republica Moldova.
- Evaluarea potențialului de dezvoltare a unor piețe internaționale pentru brandurile vestimentare din Republica Moldova.

Problema științifică importantă soluționată constă *în fundamentarea teoretică și metodologică a proceselor care au configurat arta vestimentară, și în evidențierea specificului ei marcat de revalorificare artistică și conceptuală a patrimoniului vestimentar din Republica Moldova, în contextul evoluției designului vestimentar contemporan.* Această abordare a permis determinarea celor trei vectori sau sfere care o consolidează în mod diacronic (istoric) și sincronic (în diversitatea fenomenelor care coexistă și interacționează). Este esențială identificarea și fortificarea direcțiilor de creație care valorifică resursele artistice tradiționale într-un limbaj modern și sustenabil, contribuind la dezvoltarea unei identități vestimentare proprii în cadrul modei globale. **Rezultatele cercetării** au demonstrat că cea mai mare parte a designerilor autohtoni își aliniază creațiile la tendințele internaționale; totodată există un nucleu activ de

creatori care explorează calitățile artistice ale portului popular și le integrează în concepte estetice actuale. Aceștia contribuie în mod mai semnificativ la păstrarea și revitalizarea identității culturale, și la creșterea vizibilității internaționale a artei vestimentare din Republica Moldova. Cercetarea evidențiază, totodată, necesitatea elaborării unui cadru interpretativ și a unor metodologii adecvate pentru adaptarea elementelor tradiționale la noile paradigme estetice și tehnologice. Această sferă susține un discurs artistic coerent, bazat pe autenticitate, continuitate și inovație. Un rol esențial în acest proces revine instituțiilor de învățământ artistic și platformelor culturale, care oferă suport teoretic și practică aplicată în formarea noilor generații de designeri. Programele educaționale și atelierele de creație sunt tot mai mult exponente ale vectorilor stabiliți, facilitând transmiterea unei viziuni complexe asupra lumii, capabile să opereze cu bogăția artei tradiționale, înțelegerea simbolisticii vestimentare și integrarea lor subtilă în designul vestimentar contemporan.

În același timp, analiza evoluției artei vestimentare din ultimele trei decenii relevă tranziția de la paradigmele sovietice la o reafirmare a identității culturale, susținută de accesul extins la informație, de noile tehnologii și de participarea la schimburi culturale internaționale. Evenimentele artistice și platformele de promovare au un rol esențial în consolidarea creativității locale și în internaționalizarea creatorilor moldoveni. Cercetarea demonstrează că arta vestimentară din Republica Moldova are nevoie de o strategie sustenabilă care să îmbine protejarea patrimoniului cu inovația, valorificând resursele educaționale, culturale și creative, domeniul își poate consolida identitatea și se poate afirma ca reper al expresiei naționale pe scena internațională.

BIBLIOGRAFIE

1. ALEXIANU, Al. *Mode și veșminte din trecut. Cinci secole de istorie costumară Românească.* Vol. I. București, Meridiane, 1987. 454 p.
2. ALEXIANU, Al. *Mode și veșminte din trecut. Cinci secole de istorie costumară Românească.* Vol. II. București, Meridiane, 1987. 400 p.
3. ANGELESCU, C. *Veșmânt și podoaba*. București: Albatros, 1979. 222 p.
4. ARBUZ-SPATARI, O., SIMAC, A. *Dezvoltarea creativității artistice la studenți în cadrul cursului de artă textilă.* Chișinău: Goromont-Studio, 2012. 82 p.
5. APOSTOL-MACOVEI, T. *Simbolismul cromatic în cultura românească tradițională*. Chișinău: Știința, 2019. 208 p. ISBN 978-9975-85-158-9.
6. BALAN, P. *Scenografie*. Chișinău: Epigraf, 2021. 176 p. ISBN 978-9975-60-419-2.
7. BALAN, V. *Album de cusături moldovenești.* București: Editura Tehnică, 1974. 35 p.
8. BANCOVA, E. *Portul popular de nuntă al bulgarilor din Republica Moldova.* În: Revista de Etnologie şi Culturologie, 2020, nr. 27, p. 124-128. ISSN 1857-2049.
9. BĂLUȚEANU, I. *Țesături decorative.* București: Cireș, 1981. 35 p.
10. BĂNĂȚEANU, T. *Arta populară Bucovineană.* București: Arta grafică, 1975. 479 p.
11. BĂNĂȚEANU, T. *Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare*. Bucureşti: Editura Minerva, 1985. 356 p.
12. BÂTCĂ, M. *Repere metodologice în cercetarea costumului popular.* În: Revista de etnografie și folclor. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1994, vol. 39, nr. 3-4, p. 259-264.
13. BÂTCĂ, M. *Însemn și simbolul în vestimentația țărănească.* București: Nemira Publishing House, 1997. 176 p.
14. BÂTCĂ, M. *Dimensiunile spirituale ale Basarabiei.* București: Fundația Culturală Libra, 1998. 194 p. ISBN 973-98909-0-3.
15. BÂTCĂ, M. *Unitatea terminologiei culturii populare româneşti.* În: Limba română – revista de știință și cultură, 2003, nr. 6-10, XIII.
16. BÂTCĂ, M. *Costumul popular românesc.* București: Editura Centrului Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, 2016. 239 p. ISBN 973-0-04-723-5.
17. BÂTCĂ, M., ZELENCIUC, V. *Tipologia învelitorilor de cap în spațiul dintre Prut și Nistru.* În: Revista de etnografie și folclor, 1998, vol. 43, nr. 3, p. 259-274.
18. BIBLIA. Chișinău: Complexul de edituri al Bisericii Ortodoxe din Moldova, 2004. 1424 p. ISBN 9975-9715-1-2.

19. **BÎZGU, T.** *Studiul costumului de curte feminin din Moldova în a doua jumătate a secolului XV prin cercetarea vestimentației soțiilor lui Ștefan cel Mare.* În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale: *Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului*. Chișinău: UPS Ion Creangă, 2020, vol. 3, p. 104-113. ISBN 978-9975-46-452-9.
20. **BÎZGU, T.** *Enigma sărbătorilor calendaristice în Moldova transmisă prin masca şi costumul folcloric.* În: Materialele Simpozionului Naţional: Studii Culturale dedicat Zilelor Europene ale Patrimoniului, Ediţia a 2-a, vol. 2, 24 septembrie 2021, p. 154-160. ISBN: 978-9975-52-213-7**.**
21. **BÎZGU, T.** *Magia mesajului simbolic al ornamentelor pe cămașa cu altiță.* În: Materialele Conferinţei Tehnico-Ştiinţifice a *Studenţilor, Masteranzilor şi Doctoranzilor.* Chişinău: Tehnica-UTM, 2021, vol. 2, p. 402-405. ISBN 978-9975-45-701-9.
22. **BÎZGU, T.** *Arta vestimentară din Moldova în prima jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului XX.* În: Materialele Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference: *Science, Education, Innovation: Topical Issues and Modern Aspects*. Tallinn, Estonia: Ühingu Teadus juhatus, 2021, p. 211-222. ISBN 978-5-7983-4322-5.
23. **BÎZGU, T.** *Vestimentația dacică ca origine a dezvoltării portului tradițional din Moldova.* În: Materialele The 9th International Scientific and Practical Conference: *Challenges in Science of Nowadays*. Washington, USA: EnDeavours Publisher, 2021, p. 327-336. ISBN 979-1-293-10109-3.
24. **BÎZGU, T.** *Realitățile timpului: plagiatul portului popular în designul vestimentar.* În: Intellectus - revistă de proprietate intelectuală, știință și educație, 2022, nr. 3-4, p. 60-65. ISSN 1857-0496.
25. **BÎZGU, T.** *Teoria și metodele de predare a artei cămășii tradiționale cu altiță.* În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, 2022, nr. 1 (42), p. 129-133. E-ISSN 2345-1831.
26. **BÎZGU, T.** *O experiență inedită: studierea și confecționarea căciulii tradiționale la orele de educație tehnologică.* În: Akademos. Revistă de ştiinţă, inovare, cultură şi artă, 2022, nr. 1 (64), p. 119-124. ISSN 1857-0461 E-ISSN 2587-3687.
27. **BÎZGU, T.** *Arta vestimentară pe teritoriul Moldovei istorice în timpul lui Alexandru cel Bun.* În: Intertext, 2022, nr. 1 (42), p. 129-133. CZU: 687.1
28. **BÎZGU, T.** *Bondița – parte componentă a portului tradițional și sursă bogată de inspirație.* În: Revista de Etnologie și Culturologie, 2022, vol. XXXI, p. 126-133. E-ISSN: 2537-6152.
29. BLAGA, L. *Trilogia culturii: Orizont şi stil.* Bucureşti: Editura pentru Literatură Universală, 1969. 391 p.

30. BOBU FLORESCU, F. *Portul popular din Moldova de Nord*. București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1956. 32 p.
31. BOBU FLORESCU, F. *Opincile la români.* București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1957. 169 p., 129 figuri și planșe.
32. BRĂTIANU, E. *Cusături românești.* București: Consiliul Superior al Industriilor Casnice, 1943. 179 de planșe.
33. BRUSTUREANU, C. *Repere estetice în vestimentație*. Iași: Artes. 2012. 145 p. ISBN 978-606-547-086-6.
34. BUCUR, C. *Portul popular marcă a identității etnoculturale.* Sibiu: Sigma, 2006. 54 p.
35. BUJOREAN, T. *Producerea pieselor vestimentare în Chișinăul postbelic.* În: Dialogica, revista de studii culturale si literatură, 2020, nr. 3, p. 113-118. ISSN 2587-3695.
36. BUJOREAN, T. *Contribuția portului tradițional moldovenesc la crearea stilului folcloric în vestimentație: cazul RSS Moldovenești.* În: Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societatii durabile de mâine, Ed. 2, 22-23 septembrie 2020, Chişinău. Iași – Chișinău: 2020, Ediția 2,p. 248-253. ISSN 2558 – 894X.
37. BUJOREAN, T. *Activitatea atelierelor de confecționare a costumului național moldovenesc în primele decenii postbelice.* În: Latinitate, Romanitate, Românitate, Ed. 4, 6-7 noiembrie 2020, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2020, Ediția 4, p. 70-72. ISBN 978-9975-152-56-3.
38. BUJOREAN, T. *Coordonate ale dezvoltării costumului popular din Basarabia și RSS Moldovenească.* Teză de doctor în istorie. Specialitatea 612. 01 – Etnologie. Chișinău, 2025. 252 p. C.Z.U.: 391:394.21(478)(043.2).
39. BUZILĂ, V. *Portul popular – marca a identității culturale. Folclorul și contemporaneitatea. Conservarea, revitalizarea și valorificarea culturii tradiționale.* În materialele Simpozionului științific practic internațional. Chişinău: Periscop, 4-5 aprilie 2006, p. 21-31.
40. BUZILĂ, V. *După cap – și căciula. Căciula din cârlan în strategiile identitare.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2008, nr. 9 (22), p. 21-46. ISSN 1857-0054.
41. BUZILĂ, V. *Manuscrise inedite din secolul al XIX-lea privind eticheta vestimentară populară.* În: Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei IX. Iași: Muzeul Etnografic al Moldovei, 2009, p. 139-165. ISSN 1583-6819.
42. BUZILĂ, V. *Codul vestimentar: complex al inferiorității.* Chișinău: Reclama, 2009. 120 p.
43. BUZILĂ, V. *Costumul popular din Republica Moldova.* Ghid practic. Chișinău: Reclama SA, 2011. 160 p. ISBN 978-9975-10-560-6.

44. BUZILĂ, V. *Cămaşa femeiască cu altiţă – brand Românesc.* În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, 2014, nr.2 (22), p. 152-158.
45. BUZILĂ, V. *Obiceiul de Crăciun: Colindatul de ceata bărbătească.* Chișinău: Lumina, 2017. 136 p. ISBN 978-9975-65-411-1.
46. BUZILĂ, V. *Arta tradițională din Republica Moldova.* Chișinău: Cartier, 2018. 272 p. ISBN 978-9975-79-947-8.
47. BUZILĂ, V. *Valențele portului popular cotidian și inserțiile lui în cel sărbătoresc.* În: Buletin Științific. Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2019, nr. 31 (44), p. 49-63.
48. BUZILĂ, V. *Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală (propusă pentru înscriere în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității UNESCO)* În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Nr.1, Chișinău, 2021, p. 153-168.
49. BUZILĂ, V. *Retorică vestimentară: cămașa cu „altiță”.* Chișinău: Lexon-Prim, 2022. 311 p. ISBN 978-9975-163-16-3.
50. BUZILĂ, V. *Creatori, purtători şi admiratori ai costumului tradiţional în secolul al XXI-lea.* Chișinău: Epigraf, 2022. 264 p. ISBN 978-9975-60-483-3.
51. BUZILĂ, V., POSTICĂ, I., RUSNAC, A.-N. *6 ani de cămăși tradiționale cusute în Șezătoarea Basarabiei.* Chișinău: Bons Offices SRL, 2022. 192 p. ISBN 978-9975-87-982-8.
52. CALISTRU, D. *Cămăşi de sărbătoare din colecţia Muzeului municipal Paşcani, judeţul Iaşi.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2015, nr. 23 (36), p. 88-98. ISSN 1857-0054.
53. CAZAC, V. *Particularităţile estetice ale costumului tradiţional românesc şi cel găgăuz*. În: Ştiinţă, educaţie, cultură , Ed. 2023, 13 februarie 2023, Comrat. Comrat: Universitatea de Stat din Comrat, 2023, Vol. 3, p. 528-531. ISBN 978-9975-83-257-1.
54. CARLYLE, Th. *Filosofia vestimentației*. Iași: Institutul European, 1998. 111 p. ISBN 973-586-116-X.
55. CERCAȘIN, M. *Costumul nupțial și sursele sale de cercetare*. În: Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos”, 2020, nr. 4(59), p. 130-136. ISSN 1857-0461.
56. CERCAȘIN, M. Ansamblul vestimentar nupțial din Basarabia și RSS Moldovenească: aspecte etno-istorice. Teză de doctor. Chișinău, 2025. 232 p. C.Z.U.: 392.51(478)(043.3)
57. CHEVALIER J., GHEERBRANT, A. *Dicţionar de simboluri*. Vol. 3. Bucureşti: Editura Polirom, 1994. 1072 p. ISBN 9789734612864.
58. CHIȚAN, M. *Cusături populare din Moldova.* București: Editura Tehnică, 1982. 132 p.

59. CIOBANU, L., DERGACIOVA, L. *Piese de podoabă din epoca romană târzie provenind din spațiul pruto-nistrean.* În: Revista Arheologică, 2015, nr. 1-2, p. 176-182. ISSN 2537-6144.
60. CIOCANU, M. *Ştergarul de cap ca element de stabilire a statutului social de femeie măritată.* În: Tyragetia, nr. VI-VII. Chișinău, 1998. p. 309-313. ISSN: 2537-6330.
61. CIOCANU, M. *Ștergare moldovenești (sf. sec. XIX – înc. sec. XX).* Ch.: Lyceum, 2003, p. 10.
62. CIOCANU, M. *Horboțica, element ornamental al pieselor textile.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2012, vol. 17 (30), p. 8-24. ISSN 9975-940-84-6.
63. CIOCANU, M. *Cămașa femeiască cu platcă. Similitudini şi particularități.* În: Buletin Ştiinţific. Revistă de Etnografie, Ştiinţele Naturii şi Muzeologie, 2017, vol. 27 (40), p. 182 -198. ISSN 9975-940-84-6.
64. CIOCANU, M. *Portul popular – meșteșug și artă.* În: Cartea etnografului. Colecții muzeale, obiceiuri și tradiții populare. Chișinău: Cartdidact, 2019, p. 154-220.
65. CIUBOTARU, S., CIUBOTARU, I. H. *Ornamente populare tradiționale din Moldova.* Iași: Caietele Arhivei de Folclor, 1998. 120 p.
66. CIUBOTARU, S., CIUBOTARU, I. H. *Portul popular din Moldova.* Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2023. 607 p. ISBN 978-606-714-755-1.
67. CIUBOTARU, S., CIUBOTARU, I. H. *Țesături și broderii decorative din Moldova.* Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2024. 328 p. ISBN: 978-606-714-836-7.
68. COJOCARU, E., ARBUZ-SPATARI, O. *Aspectele vestimentației feminine secolul XX, anii 1970-1990.* În: Probleme ale ştiinţelor socioumanistice şi modernizării învăţământului: Materialele conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă", Ed. Seria XXI, 21-22 martie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: CEP UPS „Ion Creangă", 2019, Seria 21, Vol. 4, p. 129-139. ISBN 978-9975-3370-5-2.
69. COMȘA, D. *Din ornamentica română.* Sibiu: Transilvania, 1976. 16 p.
70. CONDRATICOVA, L. *Arta bijuteriilor din Moldova.* Iași: Lumen, 2010. 286 p. ISBN 978-973-166-236-7.
71. CONDRATICOVA, L. *Dicţionarul bijuteriilor: portrete de creaţie ale meşterilor din RSS Moldovenească.* În: Enciclopedica. Revista de istorie a științei și studii enciclopedice, 2012, nr. 1 (2), p. 73-79.
72. CONDRATICOVA, L. *Ateliere de croitorie și bijuterie în Basarabia interbelică: influențe est- și vest-europene*. În: Arta şi tradiţia în Europa, Studii de specialitate, Festival internaţional, Ediţia a VI-a. Iaşi: Casa Corpului Didactic „Spiru Haret", 2015. p. 149-154.

73. CONDRATICOVA, L. *Arta metalelor: portrete de creație ale bijutierilor și meșterilor de artă decorativă (a doua jumătate a secolului al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea).* Iași: Doxologia, 2021. 315 p. ISBN 978-606-97-46-59-2.
74. CONDRATICOVA, Liliana. *Metalul ca pistă de lansare a artiștilor plastici Ludmila Odainic și Lidia Ceban-Boico*. În: Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos", 2022, nr. 1(64), p. 115-118. ISSN 1857-0461.
75. CONDRATICOVA, L. *Orașul Chișinău – centru al dezvoltării și afirmării artei metalelor.* În: Dialogica, revista de studii culturale și literatura, 2022, nr. 1, p. 81-90. ISSN 2587-3695.
76. CONDRATICOVA, L. *Școala autohtonă de giuvaiergerie: nume necunoscute și pe nedrept pierdute*. În: Dialogica, revista de studii culturale și literatura, 2023, nr. 1, p. 55-62. ISSN 2587-3695. DOI: 10.59295/DIA.2023.1.07.
77. CONDRATICOVA, L., BUJOREAN, T. *Confecționarea costumelor naționale și a accesoriilor pentru Festivalul Mondial de Tineret (Moscova, 1957) în cadrul atelierului „Promhudojnik" din Chișinău*. În: Arta. Seria arte vizuale. Chișinău, 2019, p. 155-162.
78. CONDRATICOVA, L., CERCAȘIN, M. *Locul și rolul accesoriilor în sistemul vestimentar nupțial*. În: *Arta* , 2019, nr. 1(AV), p. 146-150. ISSN 2345-1181.
79. CONDRATICOVA, L., CERCAȘIN, M. *Ceremonialul nupțial: accesorii laice și de cult religios.* În: Dialogica, revista de studii culturale și literatura, 2020, nr. 1, p. 69-75. ISSN 2587-3695.
80. CONDRATICOVA, Liliana, BUJOREAN, Tatiana, CERCAȘIN, Marina, TOCARCIUC, Alina, PINTILEI, Elena. *Expedițiile etnografice și importanța lor în dezvoltarea artizanatului din RSS Moldovenească*. În: Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos", 2020, nr. 2(57), p. 144-154. ISSN 1857-0461.
81. CORDUNEANU, I. *„Semne cusute" despre semne țesute pe ii.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2014, vol. 21 (34), p. 146-154. ISȘN 9975-940-84-6.
82. COROBCA, L. *Panorama comunismului în Moldova sovietică: context, surse, interpretări.* București: Polirom, 2019. 912 p. ISBN 978-973-46-7846-4.
83. COSMA, M. *Album de broderii și țesături românești*. Sibiu: Institutul Josef Drotleff, 1926. 40 de planșe.
84. COTEANU, I., MAREȘ, L. et. al. *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), ediția a II-a Academia Română, Institutul de Lingvistică. București: Univers Enciclopedic, 2009. 1376 p.
85. CREȚAN, I. *Cusături tradiționale din Bucovina.* București: Sport-Turism, 1984. 30 p.
86. CUPARENCU, E., SBURLAN, S. *Cusături din nordul Moldovei.* București: Ceres, 1971. 64 p.

87. CURTEZA, A. *Design vestimentar: Noțiuni fundamentale.* Iași: Performantica, 2003. 272 p. ISBN 973-7994-13-2
88. DASCĂLU-IȘFANONI, D. *Costumul popular, mesager al identității românești.* În: Casa omului, Casa Domnului. Elemente de artă populară românească. București: Ed. Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, 2019, p. 131-189.
89. DAGHI, I. *Coloristica: Obiect de studiu.* Chișinău: Epigraf, 2021. 208 p. ISBN 978-9975-60-423-9.
90. DERGACIOVA, L., REABȚEVA, S. *Aplice în forma de „floare arabă" în vestimentația de gală din sec. XIX-XX.* În: Revista Arheologică, serie nouă, 2016, vol. XII, nr. 1-2, p. 216-288. ISSN: 1857-016X.
91. DIMA, Al. *Arta populară și relațiile ei.* București, 1971. 336 p.
92. DOAGĂ, A. *Ii și cămăși românești.* București: Editura tehnică, 1981. 92 p.
93. DOBRESCU, A. C. *De la fir la costum: realităţile şi perspectivele costumului popular în zona de graniţă româno-ucraineană.* Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2015. 196 p. ISBN 978-973-1843-92-6.
94. DOINA-BEZUȚCHI, A., MALCOCI, M. *Studiul metamorfozelor stilului etnic.* În: Creativitate. Tehnologie. Marketing, Ed. IV, 31 martie 2023, Chișinău: „Tehnica-UTM", 2023, vol. IV, p. 67-70. ISBN 978-9975-45-987-7.
95. DONICA, L. *Viața și activitatea creatorului de brand Valentina Vidrașcu.* În: Revista Arta, 2017, p. 147-152. E-ISSN 2537–6136.
96. DONICA, L. *Catedrele de design vestimentar din Republica Moldova.* În: Materialele Conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă", Ed. Seria XXI, 22-23 martie 2018, Chișinău: CEP UPS „Ion Creangă", 2018, Seria 20, vol. 3, p. 341-352. ISBN 978-9975-46-374-4; 978-9975-46-377-5.
97. DONICA, L., VATAVU, A. *Abordarea sinergetică în domeniul designului vestimentar.* În: Probleme ale ştiinţelor socioumanistice şi modernizării învăţământului: Materialele conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă", Ed. 19, 24 martie 2017, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: CEP UPS „Ion Creangă", 2017, Seria 19, vol. 3, p. 182-196. ISBN 978-9975-46-336-2.
98. DUNĂRE, N., *Broderiile.* În: Tratatul de Arta populară românească, București: Editura Academiei, 1969, p. 415-461.
99. DUNĂRE, N., *Ornamentica tradiţională comparată*. București: Editura Meridiane, 1979. 159 p.

100. DUNĂRE, N. *Demersul creator în arta plastică populară și în cea artizanală.* În: Muzeul Satului și de Artă Populară, Studii și cercetări, nr. 2. București, 1981, p. 69-75.
101. DUNĂRE, N. *Broderia populară românească.* Sibiu: Editura Meridiane, 1985. 135 p.
102. DUNĂRE, N. *Meșteșugul și arta acului.* București: Editura tehnică, 1986. 44 p.
103. ENACHI, O. *Contribuția Comunității „Șezătoarea Basarabia" la punerea în valoare a cămășii cu altiță.* În: Portul popular românesc: asumarea tradiției ca practică socială și cercetare, 24 iunie 2021, Chișinău. Chișinău: CEP UPS „Ion Creangă", 2021, p. 17-18. ISBN 978-9975-3502-0-4.
104. ENACHI, O. *Tehnici de realizare şi ornamentare a scrânciobelului în altiţa cămăşii tradiţionale.* În: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, Ed. 2, 23-24 iunie 2022, Chişinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim", 2022, ediția a II-a, p. 36. ISBN 978-9975-84-162-7.
105. ENĂCHESCU CANTEMIR, A. *Portul popular Românesc.* București: Meridiane, 1971. 182 p. .
106. FLOREA-DONICA, L. *Creaţia artistică a designerului vestimentar Alina Lupu-Leancă.* În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, ediția a X-a, 30-31 mai 2018, Chișinău. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2018, Ediția 10, p. 153. ISBN 978-9975-84-063-7.
107. FLORESCU, R., DAICOVICIU, H., ROȘU, L. *Dicționar enciclopedic de artă veche a României.* București: Editura științifică și enciclopedică, 1980. 368 p.
108. FORMAGIU, H.-M. *Portul popular din România.* București: ARTIS, 1974. 340 p.
109. FORMAGIU, H.-M., HORIȘIA, O. *Contribuții la tipologia hainelor de dimie în costumul popular Românesc.* În: Revista muzeelor, 1969. p. 216-221.
110. FRUNZE, V., IROVAN, M. *Dezvoltarea unor produse sustenabile prin aplicarea principiilor modei circulare.* În: Creativitate. Tehnologie. Marketing, Ed. IV, 31 martie 2023, Chișinău. Chișinău: „Tehnica-UTM", 2023, vol. IV, p. 172-177. ISBN 978-9975-45-987-7.
111. GHIBĂNESCU, Gh. *Surete și izvoade. Documente Basarabene,* vol. XI. Iași: Dacia, 1922. 246 p.
112. GRAU, Fr. M. *Istoria costumului.* București: Ed. București, 2002. 125 p.
113. GRĂDINARU, N. *Valenţele terapeutice ale costumului popular.* În: Materialele II-D International Symposium Creativity Technology Marketing. Chișinău: UTM, 2014, p. 67-70.
114. GRĂDINARU, N. *Ansamblul vestimentar femeiesc din Valea Nistrului de Jos*. În: Portul popular românesc: asumarea tradiției ca practică socială și cercetare, 24 iunie 2021, Chișinău. Chișinău: CEP UPS „Ion Creangă", 2021, p. 19-20. ISBN 978-9975-3502-0-4.
115. GRĂDINARU, N. *Rolul și funcțiile cămășii în obiceiurile de naștere*. În: Revista de etnologie și culturologie, 2021, vol. XXX, p. 136-140.

116. IBRIAN, E., DUNĂRE, N. *Broderii tradiționale și artizanale moldovenești.* București: Editura Ceres, 1984. 36 p.
117. ISAC, I. *Analiza costumului popular – simbioză între formă, culoare, ornament, simbolistică.* În: Probleme actuale ale ştiinţelor umanistice: Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor, Ed. 15, 10 ianuarie 2016, Chișinău. Chișinău: CEP UPS „I.Creangă", 2016, vol. 15, Partea 1,p. 175-181. ISBN 978-9975-46-235-8. ISSN 1857-0267.
118. ISAC, I. *Vestimente exterioare din piele și blană în portul popular*. În: Valorificarea patrimoniului etnocultural: în cercetare şi educaţie, ediția a VI-a, 30 noiembrie 2021, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul Patrimoniului Cultural, 2021, Editia 6, p. 26. ISBN 978-9975-3513-9-3.
119. ISAC, I. *Ornamentele și sistemul compozițional al hainelor exterioare.* În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, ediția a XIV-a, 30-31 mai 2022, Chișinău. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2022, Ediția 14, p. 83. ISBN 978-9975-84-158-0.
120. ISAC, I. *Hainele din piele și blană în ansamblul costumului tradițional de sărbătoare.* În: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, Ed. 2, 23-24 iunie 2022, Chişinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim", 2022, ediția a II-a, p. 38. ISBN 978-9975-84-162-7.
121. ISAC, I. *Aspecte tehnologice tradiționale de selectare și prelucrare a pieilor și blănurilor.* În: Tradiţii şi procese etnice, ediția a III-a, 31 martie 2022, Chişinău. Chişinău: Notograf Prim, 2022, Ediția 3, p. 40. ISBN 978-9975-84-157-3.
122. ISAC, I., SIMAC, A. *Particularități ale elementelor tradiționale în designul vestimentar modern*. În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului, Ed. 23, 26 martie 2021, Chişinău. Chişinău: CEP UPS „Ion Creangă", 2021, Seria 23, vol. 1, p. 311-316. ISBN 978-9975-46-559-5; 978-9975-46-560-1.
123. ISCHIMJI, A. *Considerente asupra activității de creație a meșterilor pielari și blănari din sudul Republicii Moldova*. În: Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos", 2023, nr. 4(71), p. 111-120. ISSN 1857-0461.
124. ISCHIMJI, A. *Prelucrarea pieilor și blănurilor în localitățile din Nordul Republicii Moldova*. În: Dialogica, revista de studii culturale și literatură, 2023, nr. 2, p. 73-78. ISSN 2587-3695.
125. ISCHIMJI, A. *Sortimentul încălțămintei tradiționale în cadrul costumului popular din Republica Moldova*. În: Ştiinţa în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective, 26-27 iunie 2019, Bălți. Bălți, Republica Moldova: Tipogr. „Indigou Color", 2020, ediția a IV-a, p. 389-394. ISBN 978-9975-3382-6-4.

126. IȘFĂNONI, D., POPOIU, P. *Costumul românesc de patrimoniu*. București: Alcor, 2012. 144 p.
127. KOLBENHEYER, E. *Motive ale industriei casnice de broderie din Bucovina.* Editura Comitetul Țării, Cernăuți, 1912. 60 p.
128. MACOVEI, T. *Puterea magică a podoabei tradiționale.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2015, vol. 23 (36), p. 81-87.
129. MALCOCI, V. *Decorul în lemn din arhitectura populară moldovenească.* Chișinău: Cartea Moldovei, 2006. 220 p.
130. MALCOCI, V. *Reprezentări plastice zoomorfe în creația artistică populară din Moldova.* În: Revista Arta, 2011, p. 103-106. E-ISSN 2537–6136.
131. MALCOCI, V. *Structuri și semnificații mitofolclorice în arhitectura populară.* Chișinău: Epigraf, 2021. 184 p. ISBN 978-9975-60-425-3.
132. MALCOCI, V. *Arta decorativă din Republica Moldova. Anii 1991─2021*. În: Arta, 2024, vol. 33, nr. 1(AV), p. 225-226. ISSN 2345-1181.
133. MALIȚA, M., BĂNĂȚEANU, T. *România. Din tezaurul portului popular tradițional.* București: Sport – Turism, 1977. 111 p.
134. MAŢCAN-LÎSENCO, *I. Olga Tiron (Popovskii) — maestrul bijuteriilor artistice contemporane basarabene.* În: Învățământul artistic – dimensiuni culturale, 15 aprilie 2022, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: "Notograf Prim" SRL, 2022, p. 146-151. ISBN 978-9975-84-176-4.
135. *MAŢCAN-LÎSENCO, I. Valorificarea materialelor neconvenționale prin prisma articolelor de podoabă vestimentară contemporană.* În: Învățământul artistic – dimensiuni culturale, 7 aprilie 2023, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: Notograf Prim, 2023, p. 177-182. ISBN 978-9975-84-202-0.
136. MIHAIL, Z. *Terminologia portului popular românesc în perspectiva etnolingvistică comparată sud-est europeană.* București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978. 251 p.
137. MOISEI, L. *Ornamentica țesăturilor tradiționale din Republica Moldova.* Teză de doctor. Chișinău, 2015. 196 p. (C.Z.U.:) 7.048 (043.2)
138. MOISEI, L. *Ornamentul: fenomen artistico-estetic. (Viziuni ontologice şi estetice asupra ornamenticii ţesăturilor tradiţionale).* Chișinău: Pontos, 2017, 271 p. ISBN 978-9975-519-05-2.
139. MOISEI, L. *Oraşul Chişinău – epicentru al acţiunilor de revitalizare a tradiţiei culturale*. În: Identităţile Chişinăului, ediția a IV-a, 19 octombrie 2017, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices" SRL, 2018, p. 273-279. ISBN 978-9975-0-0224-0.

140. MOISEI, L. *Patrimoniul cultural în sistemul educațional: strategii de promovare*. În: Valorificarea patrimoniului etnocultural: în educaţia tinerei generaţii și a societăţii civile, 30 octombrie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul Patrimoniului Cultural, 2019, ediția a IV-a, p. 164-173.
141. MOISEI, L. *Valențe estetice ale portului popular. Cămașa tradițională românească*. În: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, 22 iunie 2021, Chișinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim", 2021, Ediția I, p. 30. ISBN 978-9975-62-434-3.
142. MOLDOVANU, S. *MăiestrIA – povestea cusută a iei.* Ch.: Bons Offices, 2019. 448 p. ISBN 973-9975-87-516-5.
143. MUSICESCU, M. A. *Broderia veche românească.* București: Arta grafică, 1985, 65 p.
144. NANU, A. *Arta pe om. Look-ul și înțelesul semnelor vestimentare.* București: Editura Compania, 2001. 206 p. ISBN 973-8119-12-X.
145. NANU, A. *Artă, stil, costum.* București: Noi Media, Print, 2008. 306 p. ISBN 978-973-7959-75-1.
146. NANU, A. *Vezi? Comunicarea prin imagine.* București: Editura Didactică și Pedagogică, 2011. 327 p. ISBN 978-606-31-0481-7.
147. NANU, A., BUTA, O. *Bărbatul și moda.* București: Polirom, 2009. 336 p. ISBN: 9789734614479.
148. NICOLESCU, C. *Istoria costumului de curte în țările Române.* București: Editura Științifică, 1970. 308 p.
149. NICULESCU-VARONE, G. T. *Portul național românesc.* Partea a II-a, București, 1934. 116 p.
150. NICULESCU-VARONE, G. T. *Costume naționale din România întregită.* București: Editura ziarului *Universul*, 1937. 260 p.
151. ODOBESCU, Al. I. *Artele în România în periodul preistoric. Opere,* vol.II. București: E.S.P.L.A., 1955. 235 p.
152. OLTEIANU, Șt., ȘERBAN, C. *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în Evul Mediu.* București: Editura Academiei R.S.R., 1969. 460 p.
153. ONOIU, G. *Istorie și modernitate în portul popular din Moldova și Țara Românească.* Craiova: Editura universitară, 2011. 300 p. ISBN 978-606-14-0210-6.
154. OROS, C. *Pagini din istoria costumului.* Cluj-Napoca: Dacia, 1998. 280 p.
155. OROS, C. *Dictionar de artă modernă si contemporană.* București: Polirom, 2016. 584 p. ISBN: 9789734622702.

156. PALAMARCIUC, A. *Mijloace digitale de proiectare a colecţiilor vestimentare*. În: Creativitate. Tehnologie. Marketing, Ed. IV, 31 martie 2023, Chişinău. Chişinău: Editura "Tehnica-UTM", 2023, IV, p. 108-113. ISBN 978-9975-45-987-7.
157. PALIȚ-PALADE, I. *Portul popular din Republica Moldova.* Chişinău: Grafema-Libris, 2003. 39 p.
158. PAVEL, E. *Portul popular din zona Iaşi.* Iași: Meridiane, 1975. 38 p.
159. PAVEL, E. *Portul popular moldovenesc.* Iași: Junimea, 1976. 217 p.
160. PETRESCU, P. *Broderii pe piele în arta populară românească*. București: Editura Meridiane, 1968, 86 p.
161. PETRESCU, P. *Motive decorative celebre: contribuții la studiul ornamenticii româneşti.* București: Meridiane, 1971. 148 p.
162. PETRESCU, P., STOICA, G. *Arta populară românească.* București: Meridiane, 1981. 146 p.
163. PINTILEI, E. *Proiectul editorial „Moldavica" Meşteşuguri populare tradiţionale moldoveneşti (Din colecţiile Bibliotecii Naţionale) Bibliografie de recomandare.* Chişinău: Biblioteca Naţională a Republicii Moldova, 2017. 168 p. ISBN 978-9975-3096-2-2.
164. PLATON, L. *Pictura figurativă de șevalet din RSS Moldovenească.* Chișinău, 2020. Teză de doctor. 190 p. p. 78. C.Z.U: 75(478)(043.2).
165. PLATON, L. *Imaginea figurativă în pictura națională (1945-1991).* Chișinău: Universul, 2023. 235 p. ISBN 978-9975-47-245-6.
166. POPESCU, L. *Moda feminină în vocabularul românesc: secolul al XIX-lea.* București: Editura Academiei Române, 2015. 368 p. ISBN: 978-973-27-2578-8.
167. POSTOLACHI, E. *Ţesutul popular moldovenesc (sec. XIX – înc. sec. XX).* Chișinău: Știința, 1987. 207 p.
168. POSTOLACHI, E. *Costumul tradițional: tradiție, realitate și perspective.* În: Buletin Științific. Etnografie, științele naturii și muzeologie, 2005, nr. 3 (16), p. 367. ISBN 9975-940-84-6.
169. POSTOLACHI, E. *Ţesăturile în ritualul de înmormântare: funcții și mesaje simbolice.* În: Buletin Ştiinţific. Revistă de Etnografie, Ştiinţele Naturii şi Muzeologie. Chișinău, 2009, vol. 11 (24), p. 65-79. ISBN 9975-940-84-6.
170. POSTOLACHI, E., ROTARU, L. *La izvorul artei populare*. Chișinău: Lumina, 1988. 72 p.
171. PROCOP, N. *Apariția artei vestimentare în Moldova.* În: Revista Arta, 2015, p. 117-120. E-ISSN 2537–6136.
172. PROCOP, N. *Casa de modele din Chișinău. Primii ani de activitate.* În: Revista Arta, 2016, p. 117-120. E-ISSN 2537–6136.

173. PROCOP, N. *Vestimentația din RSSM reflectată în presa periodică din anii 50.* În: Revista Arta, 2017, p. 97-102. E-ISSN 2537–6136.
174. PROCOP, N. *Vestimentația din RSSM reflectată în presa periodică din anii '60.* În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 9, 30-31 mai 2017, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: "Notograf Prim" SRL, 2017, Ediția 9, p. 117. ISBN 978-9975-84-030-9.
175. PROCOP, N. *Interferența stilurilor în vestimentația din RSSM la începutul anilor '60.* În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 10, 30-31 mai 2018, Chișinău. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2018, Ediția 10, p. 170. ISBN 978-9975-84-063-7.
176. PROCOP, N. *Aspecte stilistice în vestimentația de la începutul anilor '60 ai sec. XX din RSSM*. În: Arta , 2018, nr. 1(AV), p. 68-75. ISSN 2345-1181.
177. PROCOP, N. *Motivele populare în creația Iraidei Ciobanu.* În: Dialogica, revista de studii culturale și literatura, 2019, nr. 3, p. 119-124. ISSN 2587-3695.
178. PROCOP, N. *Plasticieni ai artei textile formaţi în cadrul şcolii din Republica Moldova.* În: Tradiție și contemporaneitate în artele vizuale și culturologie.: Studii interdisciplinare, 25 iunie 2020, Iaşi – Chişinău: 2020, p. 142-153. ISSN 2558 – 894X.
179. PROCOP, N., NEGRU, V., SÂRBU, L., CERCAȘIN, M. *Terminologia vestimentară. Dicționar ilustrat român-englez.* Chișinău: Gunivas, 2019, 140 p. ISBN 978-9975-3374-0-3.
180. PROHIN, A. *Pledoarie pentru arta cămăşii cu altiţă.* În: Limba Română , 2023, nr. 5-6(283-284), p. 241-249. ISSN 0235-9111.
181. RĂCILĂ, L., SIMAC, A. *Valorile estetice. Puterea educativ-formativă a designului vestimentar*. În: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe ale Educației), 2008, nr. 9(19), p. 124-127. ISSN 1857-2103.
182. RĂCILĂ, L., SIMAC, A. *Arta costumului ca mijloc de educaţie estetică*. În: Revistă de ştiinţe socioumane, 2009, nr. 2(12), p. 42-47. ISSN 1857-0119.
183. REABENCHI, E. *Analysis and prediction of fashion trends. How social trends affect fashion.* In: Science and education: new approaches and perspectives. Selective collection of abstracts, Ed. 25, 24-25 martie 2023, Chişinău. Chişinău: CEP UPSC, 2023, Seria 25, p. 40. ISBN 978-9975-46-788-9.
184. REABENCHI, E. *Analiza și predicția tendinței modei. Cum influențează tendințele sociale moda*. În: Science and education: new approaches and perspectives, Ed. 25, 24-25 martie 2023, Chişinău. Chişinău: CEP UPSC, 2023, Seria 25, Vol.3, p. 178-183. ISBN 978-9975-46-787-2.
185. REABENCHI, E. *Influența tehnologiilor moderne asupra creării formei costumului istoric stilizat.* Chișinău: CEP UPSC, 2025. 40 p. ISBN: 978-9975-48-235-6.

186. REABENCHI, E. *Ilustrația de modă în Republica Moldova*. Chișinău: Cartier, 2025. 111 p. ISBN: 978-9976-86-874-7.
187. REABȚEVA, S. *Piese de podoabă și vestimentație din Moldova și Țara Românească în contextul relațiilor cultural-istorice (secolele XIV-XVII).* Brăila: Istros, 2014. 375 p. ISBN 978-606-654-103-9.
188. ROCACIUC, V. *Metode de bază şi aplicarea lor în cercetarea artelor plastice (1940-1990).* În: Anuar Ştiinţific: Muzică, Teatru, Arte Plastice, 2009, nr. 1-2(8-9), p. 163-166. ISSN 1857-2251.
189. ROCACIUC, V. *Utilizarea metodei interviului în cercetarea artelor plastice.* În: Anuarul Ştiinţific: Muzică, Teatru, Arte Plastice, 2013, nr.2 p. 86-89.
190. ROCACIUC, V. *Artele plastice din Republica Moldova în contextul sociocultural al anilor 1940-2000.* Chișinău: Bons Offices SRL, 2011. 276 p. ISBN 978-9975-80-458-5.
191. ROCACIUC, V. *Portul popular în diverse versiuni ilustrative ale baladei „Meşterul Manole”.* În: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, Ed. 3, 22 iulie 2023, Chişinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim”, 2023, Ediția 3, p. 34-35. ISBN 978-9975-84-189-4.
192. ROCACIUC, *V. Reprezentări etnofolclorice în pictura moldovenească a anilor 1970*. În: *Studiul artelor şi culturologie: istorie, teorie, practică*, 2023, nr. 2(45), p. 71-75. ISSN 2345-1408.
193. ROCACIUC, V. *Portul popular în ilustrații de carte și schițe scenografice semnate de artistul plastic Boris Nesvedov*. În: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, Ed. 2, 23-24 iunie 2022, Chişinău. Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim”, 2022, Ediția 2, p. 45-46. ISBN 978-9975-84-162-7.
194. ROMSTORFER, K. A. *Port popular din colecţiile de etnografie ale muzeelor din Suceava, Cernăuţi şi Bălţi*. Suceava: Muzeul Bucovinei, 2015. 73. p. ISBN 978-606-93638-6-7.
195. ROȘU, G., MAGIRU, M., OPRIȘ, I. *Costumul tradițional din România.* București: Alcor Edimpex, 2011. 169 p. ISBN 978-973-8160-39-2.
196. SAVIȚCAIA-BARAGNIN I. *Date cu privire la istoria costumului din Moldova secolului XV-XVI.* În: IV-d International Symposium creativity technology marketing, 2017, p. 185-188. ISBN 978-9975-45-505-3.
197. SCOBIOALĂ, V., CÎRJA, J. *Valorile protectoare ale costumului tradițional.* În: Creativitate. Tehnologie. Marketing, Ed. IV, 31 martie 2023, Chişinău. Chişinău: „Tehnica-UTM”, 2023, IV, p. 39-45. ISBN 978-9975-45-987-7.

198. SECOȘAN, E., PETRESCU, P. *Portul popular de sărbătoare din România.* București: Meridiane, 1984. 195 p.
199. SIMAC, A. *Arta textilă într-un dialog între generații: de la tradiție la modernitate.* În: Arta, 2015, p. 170-172. E-ISSN 2537–6136.
200. SPÎNU, C. *Spațiu și timp în pictura din Moldova (anii 1940-1990).* Chișinău: Știința,1994. 83 p. ISBN 5-376-01988-8.
201. SPÎNU, C. *Arta decorativă din RSS Moldovenească: anii 1944-1991.* Chișinău: Epigraf, 1999. 560 p. ISBN 978-9975-60-315-7.
202. SPÎNU, C. *Operă unicat și produs în serie. Probleme și realizări în arta decorativă a R.S.S. Moldovenești din anii 1960 -1970.* În: Arta, 2013, nr. 1(AV), p. 66-84. ISSN 2345-1181.
203. SPÎNU, C. *Arta decorativă din RSS Moldovenească. Anii 1945–1950.* În: Arta, 2015, nr. 1(AV), p. 108-116. ISSN 2345-1181.
204. SPÎNU, C. *Arta decorativă din RSS Moldovenească. Anii 1951–1960. Repere arhivistice.* În: Arta, 2016, nr. 1(AV), p. 89-95. ISSN 2345-1181.
205. SPÎNU, C. *Metamorfoze ale imaginii în artele decorative și aplicate din RSS Moldovenească. Anii 1970–1980.* În: Arta, 2017, nr. 1(AV), p. 103-112. ISSN 2345-1181.
206. SPÎNU, C. *Artele decorative în perioada postbelică: puncte de referință.* În: Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă „Akademos", 2019, nr. 1(52), p. 127-135. ISSN 1857-0461. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.2908198
207. SPÎNU, C. *Tendinţe de revalorificare a motivelor tradiţionale în artele decorative profesioniste din Republica Moldova. Anii 1991–2000.* În: Studii culturale, Ed. 2, 24 septembrie 2020, Chişinău. Chişinău: Fox-Trading SRL, 2021, Editia 2, vol. 2, p. 130-137. ISBN 978- 9975-3521-4-7.
208. SPÂNU, C. *Artistic și identitar în creația artistei Ala Lupu-Leancă.* În: Arta.md - 2019-2021. Chișinău: Bons Offices, 2022. 199 p. ISBN 978-9975-166-39-3.
209. SPÎNU, C. *Arta decorativa din Republica Moldova.* Chișinău: Epigraf, 2023. 488 p. ISBN: 978-9975-60-527-4.
210. STOICA, L. M. *Dimensiunea sacră a portului popular de sărbătoare.* În: Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brailoiu". Vol. 3. București: Editura Academiei Române, 1992, p. 121-126.
211. STOICA, G., BOCŞE, M., PETRESCU, P. *Dicționar de artă populară.* București: Editura Enciclopedică, 1997. 520 p. ISBN 973450214X.
212. ȘARANUȚA, S. *Ornamente populare moldovenești.* Chișinău: Timpul, 1985. 231 p.

213. ȘOFRANSKY, Z. *Paleta culorilor populare*. București: Editura Etnologică, 2006. 161 p.
214. ȘOFRANSKY, Z. *Coloranți vegetali în arta tradițională.* Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2007. 471 p. ISBN 978-9975-9812-4-8.
215. ȘOFRANSKY, Z. *Pigmenți minerali în arta decorativă.* București: Editura Etnologică, 2009. 170 p. ISBN 978-973-8920-16-3.
216. ȘOFRANSKY, Z. *Aspecte estetice în arta tradițională.* În: Revista de Etnologie și Culturologie, 2015, vol. XVIII, p. 8-14. ISSN 1857–2049.
217. ȘOFRANSKY, Z. *Costumul – protagonist al evoluției artei tradiționale în Moldova.* În: Akademos. Revista de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă, 2016, nr. 4 (43), p. 146-154. ISSN 1857-0461.
218. ȘOFRANSKY, Z., ȘOFRANSKY, V. *Cromatica tradiţională românească.* București: Editura Etnologică, 2012. 454 p. ISBN 978-9975-3096-2-2.
219. ŞTAIHMAN, S. *Tendinţe plastice de organizare compoziţională în vestimentaţia contemporană.* În: Învățământul artistic – dimensiuni culturale, 23 aprilie 2021, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: AMTAP, 2021, Vol.2, pp. 58-59.
220. TCACENCO, N., BOGDAN, A. *Gala costumului popular*. Chișinău: Balacron, 2006. 52 p. ISBN 978-9975-100-13-7.
221. TEREŞCENCO, M. *Percepţia filosofică şi estetică a modelării în designul vestimentar.* În: Studiul Artelor și Culturologie: istorie, teorie, practică – nr. 4 (27), 2015. p. 76-81. E-ISSN 2345-1831.
222. TESLENCO, Ia. *Meșteșugurile artistice populare din Moldova.* Chișinău: Cartea Moldovenească, 1978. 96 p.
223. TOCARCIUC, Al. *Tradiţii şi inovaţii în arta textilelor din Moldova*. Teză de doctor în istorie, UPS „Ion Creangă”, 2024. Specialitatea 612.01 „Etnologie”, 325 p. CZU: 39(=135.1):745.52(478)(043.3)
224. TOCARCIUC, A., FLOREA-BURDUJA, E., CANGAŞ, S. *Tendinţe de valorificare a motivelor ornamentale basarabene în vestimentaţia actuală.* În: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, 22 iunie 2021, Chişinău. Chișinău: Notograf Prim, 2021, Ediția 1, p. 42. ISBN 978-9975-62-434-3.
225. TRANDAFIR, A.-M. *În căutarea unei tehnici de cusut uitate: încreţul de sub altiţă.* În: Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie, 2013, vol. 19 (32), p. 29-45. ISBN 9975-940-84-6.

226. ȚURCANU-CIOBANU, V. *Din istoria costumului. Evoluția în spațiu și timp al costumului în Moldova.* Chișinău: Pontos, 2005. 96 p. ISBN 9975-926-48-7.
227. ȚURCANU-CIOBANU, V. *Costumul: tradiție și modernitate – valorificări.* Chișinău: Notograf Prim, 2012. 272 p. ISBN 978-9975-4343-6-2.
228. VATAVU, A. *Abordarea sinergetică în domeniul designului vestimentar.* În: Probleme ale ştiinţelor socioumanistice şi modernizării învăţământului. Materialele conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă", Ed. 19, 24 martie 2017, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: CEP UPS „I.Creangă", 2017, Seria 19, Vol.3, p. 182-196. ISBN 978-9975-46-336-2.
229. VESTE, M. *Sustenabilitatea – trendul actual în industria de modă contemporană.* În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, 2021, nr. 4 (41), p. 201-206.
230. VULCĂNESCU, R. *Mitologie Română*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1985. 707 p.
231. ZELENCIUC, V. *Costumul scenic moldovenesc. Raioanele de nord.* Chișinău: Timpul, 1985. 70 p.
232. ZELENCIUC, V. *Costumul scenic moldovenesc. Raioanele de pe malul stâng al Nistrului.* Chișinău: Timpul, 1985. 65 p.
233. ZELENCIUC, V. *Costumul scenic moldovenesc. Raioanele de centru.* Chișinău: Timpul, 1988. 70 p.
234. ZELENCIUC, V. *Costumul scenic moldovenesc. Raioanele de sud.* Chișinău: Timpul, 1990. 73 p.
235. ZELENCIUC, V. *Tipologia portului popular din Basarabia în contextul structurii costumului național românesc.* În: Imagini și performanțe în etnologia românească. Chișinău: Știința, 1992, p. 359-364.
236. ZELENCIUC, V., KALAȘNIKOVA, N. *Vestimentația populației orășenești din Moldova /sec. XV-XIX/*. Chișinău: Știința, 1993. 126 p. ISBN 5-376-01387-1.

În alte limbi

În rusă:

237. АКСЕНОВА, М., ХРАМОВ, Г. *Современная энциклопедия. Мода и стиль.* Москва: Аванта, 2002. 479 с.
238. АНДРЕЕВА, Р. *Энциклопедия моды.* Санкт-Петербург: Литера, 1997. 416 с. ISBN 5-86617-030-2.

239. БАНКОВА, Э. *Металлические украшения в народном костюме болгар Молдовы*. În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 12, 28-29 mai 2020, Chișinău. Chișinău: IPC, 2020, Ediția 12, Vol.1, c. 247-251. ISBN 978-9975-52-215-1.
240. БАЖЕНОВ, В. *Материалы для швейных изделий.* Москва: Лёгкая и пищевая промышленность, 1982. 312 с.
241. БЛОХИНА, И. *Всемирная история костюма, моды и стиля.* Минск: Харвест, 2007. 400 с.
242. БУДУР, Н. *История костюма.* Москва: Олма-пресс, 2001. 480 с.
243. **БЫЗГУ, Т.** *Многообразие источников необходимых для исследований в области истории одежды прошедших столетий.* В материалах XXX Международной научно-практической конференции Научный форум: Филология, искусствоведение и культурология. Москва: МЦНО, 2019, с. 66-70. ISSN 2542-1271.
244. **БЫЗГУ, Т.** *Символика молдавского орнамента в искусстве одежды.* В: Материалах Международного научного форума обучающихся: «Молодежь в науке и творчестве». Гжель: ГГУ, 2019, с. 131-132.
245. **БЫЗГУ, Т.** *Исследование традиционного молдавского костюма как важный источник вдохновения для создания современных коллекций одежды.* В: Материалах Международной научно-практической конференции: «Традиции и новации в изобразительном, декоративно-прикладном искусстве и дизайне». Гжель: ГГУ, 2020, с. 32-34.
246. **БЫЗГУ, Т.** *Культурное наследие доисторических цивилизаций как важный источник для научных исследований в области развития искусства одежды на территории Молдовы.* În: Materiale Conferinței Științifico-Practice Internaționale, ediția - XXXII, Forumul științific: Filologie, istoria artei și studii culturale, 2020, nr. 1 (32), c. 11-18. ISSN 2542-1271.
247. **БЫЗГУ, Т.** *Монументальная живопись православных храмов Молдовы и Румынии как важнейший научный источник для исследования искусства одежды в эпоху правления молдавского господаря Стефана Великого.* В: Материалах Научно-Практической Конференции: Актуальные проблемы монументального искусства. Санкт-Петербург: ФГБОУВО, 2020, с. 497-503. ISBN 978-5-7937-1837-0.
248. **БЫЗГУ, Т.** *Особенности кроя и композиции декора молдавской женской национальной рубахи «ия».* В: Материалах Международной научно-практической конференции Изобразительное, декоративно-прикладное искусство и дизайн: традиции и современность. Гжель: ГГУ, 2020, vol. II, с. 27-28.

249. **БЫЗГУ, Т.** *Искусство костюма и маски в молдавском фольклоре.* В: Материалах X Всероссийской научно-практической конференции *Диалоги о культуре и искусстве*. Пермь, 2020, vol. 3, с. 8-15. ISBN 978-5-91201-363-8.

250. **БЫЗГУ, Т.** *Блузка ия – важный источник вдохновения в искусстве и дизайне. В: материалах* III Международной Научно-Практической Конференции: *Актуальные Проблемы Современного Дизайна.* Київ: КНУТД, 2021, vol. 1, с. 112-115. ISBN 978-617-7506-78-1.

251. **БЫЗГУ, Т.** *Роль традиций, инноваций и народного творчества в современном образовании (на примере преподавания искусства вышивки).* В: Материалах Международной научно-практической конференции: Педагогика и психология в практике современного образования. Гжель: ГГУ, 2021, vol. 3, с. 39-41.

252. **БЫЗГУ, Т.** *Современные возможности для возрождения, сохранения и передачи молодому поколению богатства народного искусства.* В: Материалах XI Всероссийской научно-практической конференции: Диалоги о культуре и искусстве. Пермь: РИО УНИД, 2021, vol. II, с. 233-238. ISBN 978-5-91201-406-2.

253. ВАСИЛЬЕВ, А. *Этюды о моде и стиле.* Москва: Альпина нон-фикшн: Глагол, 2017. 560 с. ISBN 978-5-91671-578-7.

254. ВАСИЛЬЕВ, А. *Формула моды: тайны прошлого, тренды настоящего, взгляд в будущее*. Москва: Эксмо, 2021. 368 с. ISBN 978-5-04-113772-4.

255. ГОТТЕНРОТ, Ф. *Иллюстрированная история стиля и моды с древнейших времен.* Москва: Эксмо, 2009. 256 с. ISBN 978-5-699-25031-8.

256. ДИМИТРИУ, М., ЗЕЛЕНЧУК, В. *Костумул национал молдовеняск.* Кишинёв: Тимпул, 1975. 61 с.

257. ДЬЯЧКОВСКАЯ, В. *Моделирование современной женской одежды на основе традиционной молдавской рубахи.* В: Известия АН МССР, Сер. общественных наук, 1988, nr. 3, с. 49-57.

258. ДЬЯЧКОВСКАЯ, В. *Молдавский народный женский костюм. Его декоративно-композиционные особенности и использование их в современном моделировании.* Chișinău: Universitas, 2003. 73 с.

259. ДЬЯЧКОВСКАЯ, В. *Традиционный костюм Молдовы и Гагаузии. Особенности его декоративно-композиционного решения.* Chișinău: Tolex-Lux, 2005. 176 с. ISBN 9975-9888-5-7.

260. ЕРМИЛОВА, Д. *История домов моды*. Москва: Академия, 2003. 288 с. ISBN 5-7695-1064-1.
261. ЗАХАРЖЕВСКАЯ, Р. *История костюма.* Москва: Рипол-Классик, 2005. 288 с.
262. ЗЕВИНА, А., ГОЛЬЦОВ. Д., ЛИВШИЦ, М. *Искусство Молдавии: Очерки истории изобразительного искусства Молдавии*. Кишинёв: Картя молдовеняскэ, 1967. 314 с.
263. ЗЕВИНА, А., ЛИВШИЦ, М. *Национальные костюмы Молдавии.* Кишинёв: Картя молдовеняскэ, 1960. 29 с.
264. ЗЕВИНА, А., ЛИВШИЦ, М. *Изобразительное искусство МССР*. Москва: Советский художник, 1967. 125 с.
265. ЗЕВИНА, А., РОДНИН К. *Изобразительное искусство Молдавии*. Кишинёв: Картя молдовеняскэ, 1965. 217 с.
266. ЗЕЛЕНЧУК, В. *Молдавский национальный костюм.* Кишинёв: Тимпул, 1985. 143 с.
267. КАЛАШНИКОВА, Н. *Семиотика народного костюма.* Санкт-Петербург: СПГУТД, 2000. 372 с. ISBN 5-7937-0031-5
268. КАЛАШНИКОВА, Н. *Народный костюм.* Москва: Сварог и К, 2002. 376 с.
269. КИБАЛОВА, Л., ГЕРБЕНОВА, О., ЛАМАРОВА, М. *Иллюстрированная энциклопедия моды.* Прага: Артия, 1987. 608 с.
270. КОЖУХАРЬ, Е., КОЖУХАРЬ, В. *Всемирный день украинской вышиванки в Республике Молдова*. În: Portul popular – expresie a istoriei şi culturii neamului, Ediția 2, 23-24 iunie 2022, Chișinău: Tipogr. „Notograf Prim”, 2022, Ediția 2, c. 71-72. ISBN 978-9975-84-162-7.
271. ЛИПСКАЯ, В. *Костюм в системе культуры* (философско-культурологический анализ): автореф. дис. д-ра филос. наук: 24.00.01. Санкт-Петербург, 2012, 32 с.
272. МЕРЦАЛОВА, М. *История костюма.* Москва: Искусство, 1972. 196 с.
273. ПАРАМОН, Ф. *Композиция костюма.* Москва: Легпромбытиздат, 1985. 264 с.
274. РОДНИН К. *Красота народного костюма и региона.* Manuscris în fondul arhivistic R-2998, Nr. 281. Arhiva Naţională RM [citat 05.08.2025]. Disponibil: https://doc.arhiva.gov.md/inventare/Fondul%20R-2998/F.%20R-2998%20Inv.%201.pdf
275. СТАНЧУ, Е. *Традиционные крестьянские промыслы Молдавии в XIX – начале XX в.* Кишинёв: Штиинца, 1978. 99 с.
276. СТИВЕНСОН, Н. *История моды в деталях. С XVIII века до наших дней.* Москва: Эксмо, 2011. 288 с. ISBN 978-5-699-49043-1.
277. СЫРОМЯТНИКОВА, И. *Иллюстрированная история моды и стиля.* Москва: Рипол-классик, 2011. 248 с.

278. ТВЕРДОХЛЕБ, А., ШАРАГОВ, И., ПЛАТОН, Л. [и др.] *Технологическое воспитание: Учебник для 8-го класса.* Chișinău: Epigraf, 2024. 168 с. ISBN 978-9975-60-558-8.
279. ТВЕРДОХЛЕБ, А., ШАРАГОВ, И., ПЛАТОН, Л. [и др.] *Технологическое воспитание: Учебник для 9-го класса.* Chișinău: Epigraf, 2024. 256 с. ISBN 978-9975-60-560-1

În ucraineană:

280. ГЕРМАН, Ю. *Естетика брендових весільних суконь sophie дизайнера – Олена Збирня.* In: Актуальні проблеми сучасного дизайну, 27 aprilie 2023, Київ. Київ: 2023, Vol.1, p. 184-187. ISBN 978-617-7763-18-4.
281. КОЖОЛЯНКО, Я. *Буковинський традиційний одяг*. Чернівці: Саскатун. 262 p. /KOZHOLYNKO, Ya. I. *Bukovinsky traditsiyniy odyag [Portul popular din Bucovina]*. Chernivitsi-Saskatun, 1994. 266 p.
282. КОЖУХАРЬ, Е. *«Етнографічний образ українців зарубіжжя…» как источник изучения этнокультурного наследия украинцев Республики Молдова*. În: Studii culturale: Zilele Europene ale Patrimoniului Cultural, Ed. 2, 24 septembrie 2020, Chişinău. Chișinău, Republica Moldova: Tipografia "Garomont Studio", 2020, Ediția 2, p. 83-84. ISBN 978-9975-3358-7-4.
283. PAȘKEVICI, K., ХАВІК, П., SIMAC, A., KASS, B. *Аналіз флористичних принтів в колекціях сучасних дизайнерів одягу.* In: Актуальні проблеми сучасного дизайну, 27 aprilie 2022, Київ. Київ: 2022, Vol. 1, p. 191-194. ISBN 978-617-7506-98-9.

În engleză:

284. ASHELFORD, J. *The Art of Dress: Clothes and Society 1500-1914*. Great Britain: NTE Ltd, 1996. 320 p. ISBN 0-8109-6317-5
285. ASPERS, P., GODART, Fr. *Sociology of Fashion: Order and Change*. In: Annual Review of Sociology, vol. 39, Palo Alto (CA): Annual Reviews, 2013, p. 171–192; ISSN 0360-0572; DOI: 10.1146/annurev-soc-071811-145526.
286. BARNARD, M. *Fashion as Communication.* New York: Taylor & Francis Group, 2002. 224 p. ISBN 9780415260183.
287. BARNARD, M. *Fashion Theory: An Introduction*. 2nd Edition. London: Routledge, 2014. 244 p. ISBN 9780415496216
288. BARTHES, R. *The Fashion System.* Los Angeles: University of California Press, 1990. 351 p. ISBN 9780520071773.
289. **BIZGU, T.** *The role of tradition, innovation and folk art in modern education (on the example of teaching Japanese textile art kimono, kinusaiga and Moldavian folk art).* In: The 9-th

International Scientific and Practical Conference: Scientific Horizon in the Context of Social Crises. Tokyo, 2021, p. 64-68. ISBN 978-4-272-00922-0.

290. **BÎZGU, T.** *Iconic symbols in the decor of traditional vests from the collection of the National Museum of Ethnography and Natural History of the Republic of Moldova*. In: Art and design, 2022, nr.2 (18), p. 9-18. ISSN: 2617-0272.
291. **BÎZGU, T.** *Ways to revival the traditional men's shirt in Moldova. / Шляхи відродження традиційної чоловічої сорочки в Молдові.* In: Індустрія моди/ Fashion industry, 2022, nr. 3-4, p. 41-52. ISSN: 2706-5898.
292. BLACK, S. *The Sustainable Fashion Handbook*. London: Thames & Hudson, 2012. 352 p. ISBN 978-1-906908-22-5.
293. BREWARD, C., EVANS, C. *Fashion and Modernity*. Oxford: Berg, 2005. 232 p. ISBN 9781845200616.
294. BUCKLEY, Ch; CLARK, H. *Fashion and Everyday Life: London and New York*. London: Bloomsbury Academic, 2017. 328 p. ISBN 978-1-84788-827-3.
295. CONDRATICOVA, L. *Contemporary Jewellery between History, Art and Symbol. In: Postmodern Openings,* Year 2, Vol. 7, September, 2011, p. 53-65.
296. CRAIK, J. *Fashion: The Key Concepts*. Oxford: Berg Publishers, 2009. 379 p. ISBN 978-1-84520-452-5.
297. ENTWISTLE, J. *The Fashioned Body: Fashion, Dress and Modern Social Theory*. 2nd ed. Cambridge: Polity Press, 2015. 247 p. ISBN: 978-0-7456-4937-5.
298. EVANS, C. *Fashion at the Edge: Spectacle, Modernity and Deathliness*. New Haven: Yale University Press, 2003, 326 p. ISBN 0300124678, 9780300124675.
299. FLETCHER, K. Sustainable Fashion and Textiles: Design Journeys. Second Edition. London: Routledge, 2014. 288 p. ISBN 9780415644563.
300. GEERTZ, C. *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books, 1973. 478 p.
301. GRANATA, Fr. *Experimental Fashion: Performance Art, Carnival and the Grotesque Body*. London: I.B. Tauris, 2017. 232 p. ISBN 978-1-78453-378-6.
302. HAMMERSLEY, M., ATKINSON, P. *Ethnography: Principles in Practice*. 4th Edition. London: Routledge, 2019. 288 p. ISBN 9781315146027.
303. HOLLANDER, A. *Seeing Through Clothes.* Berkeley: University of California Press, 1993, 520 p. ISBN: 9780520082311.

304. HORŞIA, O., PETRESCU, P. *Artistic Handicrafts in Romania*. Bucureşti: Uniunea Centrala a Cooperativelor Mestesugaresti. 1972, 200 p.
305. ISAC, I., SIMAC, A. *Interference of modern clothing design and folk ornaments.* In: Актуальні проблеми сучасного дизайну, 22 aprilie 2021, Київ. Київ: 2021, Vol.1, p. 93-95. ISBN 978-617-7506-78-1.
306. KAWAMURA, Y. *Fashion-ology: An Introduction to Fashion Studies*. Oxford: Berg, 2005. 124 p. ISBN 9781859738146.
307. MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Information technologies in the field of jewelry. Use of 3D design and modeling software.* In: Horizons for sustainability, Ed. 2, 2 ianuarie 2023, Târgu Jiu. Târgu-Jiu: 2023, Ediția 2, p. 31-38. ISSN 2501-8000.
308. MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Adrian Matcan: biography and creation of the Bessarabian jeweler in the 21st century*. In: Tradiţii şi procese etnice, Ed. 4, 30 martie 2023, Chişinău. Chişinău: Notograf Prim, 2023, Ediția 4, p. 72. ISBN 978-9975-84-188-7.
309. MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Smart jewelry design, aesthetics and innovation in the digital age.* In: Journal of Social Sciences, 2024, vol. 7, nr. 4, p. 42-53. ISSN 2587-3490. DOI: https://doi.org/10.52326/jss.utm.2024.7(4).04
310. MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Jewelry design: a perspective on social and aesthetic changes in the USSR and Eastern Europe in the 20-21st century*. In: Journal of Social Sciences, 2024, vol. 7, nr. 1, p. 80-90. ISSN 2587-3490. DOI: https://doi.org/10.52326/jss.utm.2024.7(1).06
311. MAŢCAN-LÎSENCO, I. *Eco-Friendly Innovations in Contemporary Adornment and Fine Jewelry Design for A Sustainable Future*. In: Intertext, 2025, nr. 1(65), p. 157-166. ISSN 1857-3711. DOI: https://doi.org/10.54481/intertext.2025.1.16
312. McROBBIE, A. *British Fashion Design: Rag Trade or Image Industry?* London: Routledge, 1998, 216 p. ISBN 0 415 05780 9.
313. PANOFSKY, E. *Studies in Iconology: Humanistic Themes in the Art of the Renaissance*. Oxford: Oxford University Press, 1939. 262 p.
314. PANOFSKY, E. *Meaning in the Visual Arts*. Chicago: University of Chicago Press, 1983. 384 p.
315. PARSONS, T. *The Theory of Human Behavior in its Individual and Social Aspects.* In: *The American Sociologist*, 1996, vol. 27, nr. 4, p. 13–23.
316. PEACOCK, J. *The Chronicle of Western Costume: From the Ancient World to the Late Twentieth Century*. London: Thames & Hudson, 2003. 224 p. ISBN 0 500 51151.
317. PEDRONI, M. *Fashionating Images: Audiovisual Media Studies Meet Fashion.* In: Zona Moda Journal, nr. 7, Università di Bologna, 2017, p. 3-12. ISBN 978-88-343-3385-3.

318. PINK, S. *Doing Visual Ethnography*. 4th Edition. London: SAGE Publications Ltd, 2021 304 p. ISBN 978-1-5297-1767-9.
319. REABENCHI, E. *Analysis and prediction of fashion trends. How social trends affect fashion.* In: Science and education: new approaches and perspectives. Selective collection of abstracts, Ed. 25, 24-25 martie 2023, Chişinău. Chişinău: CEP UPSC, 2023, Seria 25, p. 40 ISBN 978-9975-46-788-9.
320. REABENCHI, E. *Fashion slangism – jargon sau argou? O direcție modernă în design vestimentar*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine, Ed. 8, 8-9 februarie 2024, Chişinău. Iași – Chișinău-Lviv: 2024, Ediția 8, p. 255-256. ISSN 2558 – 894X.
321. REES-ROBERTS, N. *Fashion Film: Art and Advertising in the Digital Age*. London: Bloomsbury Visual Arts, 2018, 240 p. ISBN 978-0-85785-700-2.
322. QUINN, Br. *Techno Fashion*. Oxford: Berg Publishers, 2002. 207 p. ISBN: 978-1859735692.
323. ROBERTSON, R. *Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity*. In: Featherstone, M. (ed.) Global Modernities. Lodon: Sage, p. 28–30.
324. ROCAMORA, A., SMELIK, A. *Thinking Through Fashion: A Guide to Key Theorists*. London: I.B. Tauris, 2015. 368 p. ISBN 978-1-78076-734-6.
325. ROSE, G. *Visual Methodologies: An Introduction to Researching with Visual Materials*. 5th Edition. London: Sage, 2022. 240 p. ISBN 978-1-5264-9151-7.
326. SIMAC, A., REABENCHI, E. *Efficient methods of individual study of students in the creative realization of textile design.* In: Актуальні проблеми сучасного дизайну, 25 aprilie 2024, Київ. Київ: 2024, Vol.3, p. 227-229. ISBN 978-617-7763-37-5.
327. STEELE, V. *Paris Fashion: A Cultural History*. Oxford: Berg Publishers, 1998. 327 p. ISBN 978-1-85973-973-0.
328. SVENDSEN, L. *Fashion: A Philosophy.* London: Reaktion Books, 2006. 188 p. ISBN 13: 9781861892911
329. TAYLOR, L. *The Study of Dress History*. Manchester: Manchester University Press, 2002. 296 p. ISBN 9780719040658
330. TAYLOR, L. *Establishing Dress History*. Manchester: Manchester University Press, 2004. 330 p. ISBN 978-0-7190-6639-9.
331. WARBURG, A. *The Renewal of Pagan Antiquity: Contributions to the Cultural History of the European Renaissance*. Los Angeles: Getty Research Institute, 1999. 873 p. ISBN 9780892365371

332. WILSON, E. *Adorned in Dreams: Fashion and Modernity*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 2003. 328 p. ISBN 978-0-8135-3333-9.
333. WIPPRECHT, A. *Technosensual. where fashion meets technology*. Verlag: Monochrom, 2012. 120 p. ISBN 978-3-902796-11-0.

În franceză:

334. HANSEN, H. H. *Histoire du costume.* Paris: Ed. Presses Universitaires de France, 1985. 160 p.
335. IORGA, N. Les *arts mineurs* en *Roumanie*. Vol. I. Bucarest: Édition de L'Imprimerie de L'État, 1934. 764 p.
336. LAROUSSE, P. *La Grande Encyclopédie Larousse.* Paris: Larousse, 1964, vol. 10. 1032 p.
337. LAVER, J. *Histoire de la mode et du costume.* Paris: Ed. Thames & Hudson, 2003. 304 p.
338. LEVI-STRAUSS, Cl. *Le regard éloigné/ Privirea îndepărtată.* Paris: PLON, 1983. 398 p.

Resurse electronice:

339. *Activități extracurriculare la Facultatea Textile și Poligrafie a UTM*. utm.md, 12.12.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2018/12/12/activitate-extra-curriculara-baza-succesului-in-activitatea-profesionala-ce-va-urma-si-un-inceput-promitator/
340. *Alexandra Soloviov's Journey into Innovation and Sustainable Fashion.* utm.md, 18.07.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://utm.md/en/blog/2024/07/18/160555/
341. *Alina Bradu, portofoliul de participări artistice al brandului.* Site oficial, alinabradu.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://alinabradu.com / https://alinabradu.com/portfolio/
342. *AMTAP*, Departamentul Design, 2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://amtap.md/ro/departament-design.html?utm_source
343. *Andrea Tincu*. andreatincu.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://andreatincu.com/ro/despre
344. *A New Textiles Economy: Redesigning Fashion's Future*. Ellen MacArthur Foundation. 2017 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://ellenmacarthurfoundation.org/a-new-textiles-economy
345. ANTONESCU, R. *Dicţionar de Simboluri şi Credinţe Tradiţionale Româneşti.* Ediţie digitală 2016 [citat 14.10.2021]. Disponibil: https://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Dictionar-de-Simboluri-Credinte-Traditionale-Romanesti-a-b.html
346. *Arta cămășii cu altiță în cadrul primei ediții a festivalului „Dor de Chișinău".* Șezatoarea Basarabia, Facebook 17.08.2024 [citat 23.08.2024]. Disponibil: https://www.facebook.com/groups/sezatoarea.basarabia/media
347. *Art East Fashion Weekend, ediţiA a VIII-a, 2023, Iași, România.* arte.upsc.md, 23.11.2023 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/category/arta-decorativa/design-vestimentar/page/3/

348. *Art East Fashion Weekend, ediţiA a IX-a, 2024, Iaşi, România.* Facebook, upscofficial, 22.09.24 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/upscofficial
349. *Art East Fashion Weekend, ediţiA a X-a, 2025*. Facebook, AEFW, 16.07.2025 [citat 20.07.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/arteastis/posts/-art-east-fashion-weekend-edi%C8%9Bia-a-x-a-09-10-iulie-2025-gr%C4%83dina-palace-l%C3%A2ng%C4%83-pal/1245905900878916/
350. *Arta cămăşii cu altiță – element de identitate culturală în România şi Republica Moldova*, CNCPPCI, 01.12.2021 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/arta-camasii-cu-altita-element-de-identitate-culturala-in-romania-si-republica-moldova
351. arta.md [online] [citat 21.08.2024] Disponibil: https://www.arta.md/en
352. artcor.md [citat 23.05.2025]. Disponibil: https://artcor.md/
353. *„Arte şi meşteşuguri în viaţa tineretului modern”*. Facebook, dib.ulim, 20.04.2022 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/dib.ulim/photos/gm.449861416908147/2308993349264049
354. arte.upsc.md, noiembrie 2017 [citat 02.06.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2017/11/
355. *Art East Fashion Weekend - 2025*. *Instagram*, *pagina oficială* [citat 22.04.2025]. Disponibil: https://www.instagram.com/arteast.fashionweekend
356. *ArtPodium, ediţia 2016***.** upsc.md. 29.12.2016 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2016/12/
357. Atelier de creație: „Realizarea costumului pentru obiceiul popular *Paparuda*” [citat 23.08.2024]. Disponibil: https://www.facebook.com/groups/sezatoarea.basarabia/media
358. *Atelierul naţional „Arta ţesutului tradiţional”*. CNCPPCI, 22 mai 2025 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/atelierul-national-arta-tesutului-traditional
359. *Atelierul de coasere a cămăşii cu altiță „Istoria firului de aţă”.* CNCPPCI, 29 mai 2025 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/atelierul-de-coasere-a-camasii-cu-altita-istoria-firului-de-ata
360. *Barbara Collection*. Colecția prezentată la MBR AW24/25, Facebook, fotografii, 02.11.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=875263234776352&set=pcb.875263381443004
361. BÂTCĂ, M. *Unitatea terminologiei culturii populare româneşti.* În: Limba română – revista de știință și cultură, 2003, nr.6-10, XIII. [citat 30.11.2021] Disponibil: https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=2516
362. *Borbala – Upcycling Fashion Collective.* borbala.net, 2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.borbala.net

363. *Bienala Internațională de artă decorativă.* Ediția a IV-a, UAPRM, Chișinău, 2016, [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2016
364. *Bienala Internațională de Artă Decorativă.* Ediția 2018, UAPRM, Chișinău, [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2018
365. *Bienala Internațională de Artă Decorativă.* Ediția 2020, UAPRM, Chișinău, 2020, [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2020
366. *Bienala Internațională de Artă Decorativă.* Ediția a VI-a, UAPRM. Chișinău, 2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2022.
367. *Brand New Dress Designs from Chotronette!* Kat. Silvia Chiteala, Rocknrollbride. 07.09.2017 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.rocknrollbride.com/2017/09/brand-new-dress-designs-from-chotronette/Rock n Roll Bride
368. *Brandul ALTEZZA BY L.STOROJUC*, Instagram, fotografii, Colecția primăvara-vara 2024 «HARMONIA ORIENTALIS» [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/l.storojuc/
369. Brandul *Sophie*, pagina oficială, catalog spring-summer-2024, fotografii [citat 21.03.2025] Disponibil: https://sophie.md/catalog/bridal/spring-summer-2024/calla/
370. Brandul *O'Blanc*, olgablanc.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.olgablanc.com/
371. Brandul *Poemma*. poemma.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://poemma.com/
372. Brandul *Julia Allert*, situl oficial, fotografii [citat 21.08.2024] Disponibil: https://juliaallert.com/products/set-long-button-up-dress-with-corset-belt-black
373. *Cămașa cu altiță – treptele excelenței. Citim și coasem simboluri pe cămașa cu altiță.* CNCPPCI, 9 noiembrie 2023 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/camasa-cu-altita-treptele-excelentei-citim-si-coasem-simboluri-pe-camasa-cu-altita
374. *Cămaşa cu altiţă - treptele excelenţei. Modalităţi de încheiere a cămăşii tradiţionale.* CNCPPCI, 29 martie 2024 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/camasa-cu-altita-treptele-excelentei-modalitati-de-incheiere-a-camasii-traditionale
375. CONDRATICOVA, L. *Contemporary Jewellery between History, Art and Symbol. În: Postmodern Openings*, Year 2, Vol. 7, September, 2011, p. 53-65. [citat 03.02.2021]. Disponibil: https://postmodernopenings.com/wp-content/uploads/2011/10/PO-7-51.pdf

376. „*Cămăși surori, simboluri vechi și noi”* MNEIN, iunie-august 2023 [citat 01.07.2024]. Disponibil: https://www.muzeu.md/expozitia-camasi-surori-simboluri-vechi-si-noi/
377. *Cea mai înaltă apreciere pentru performanțele în designul vestimentar ale absolvenților facultății la ArtEast Fashion Weekend, Iași.* arte.upsc.md, 02.10.2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/7134-2
378. *Cezara Olaru, absolventă programului de studiu Design vestimentar AMTAP, licențiat în Design, Master în design, și-a prezentat colecția de licență în cadrul festivalului FEERIC FASHION WEEK – 2024, Sibiu, România.* AMTAP, Facebook, 23.07.2024 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/100063725943644/posts/cezara-olaru-absolvent%C4%83-programului-de-studiu-design-vestimentar-amtap-licen%C8%9Biat/1068314095302779/?_rdr
379. *Chișinău, orașul meu*. nataalbot.md [citat 21.03.2025] Disponibil: https://nataalbot.md
380. *Chotronette.* chotronette.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://chotronette.com
381. *Chotronette*. Instagram: [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/chotronette
382. *Colecția „Art and Folk” studentei Severina Bucur, 2022*. UPS „Ion Creangă”. Facebook, 17.06.2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=5347026092007717&set=pcb.5347031485340511
383. *Colecția brandului Casa Cristea*. dininima.md, 2025 [citat 10.06.2025]. Disponibil: https://dininima.md/brands/casa-cristea/
384. *Colecția „The Structure of Existence”, 2018. Lena Bannaia*, foto. Facebook. 24.07.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/lena.bannaia/?utm_source
385. *Concursul de design vestimentar Weben Internațional Fashion, 2023, organizator Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad.* arte.upsc.md, 01.04.2023 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/category/arta-decorativa/design-vestimentar/page/5/
386. *Concursul Internațional al Tinerilor Designeri „PECHERSKI KASHTANY”, ediția a XVIII a, 2018, Kiev, Ucraina.* arte.upsc.md, 29.05.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2018/05/
387. *Concursul Internațional al Tinerilor Designeri „Созвездие Каштан” (Constelația Castanului), desfășurat la Kiev, Ucraina, 2021*. utm.md, 01.01.2022 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2022/01/01/premii-de-la-concursul-international-al-tinerilor-designeri/
388. *„Confecționarea articolelor de podoabă vestimentară contemporană din materiale ECO”,* MNEIN, 15 mai 2022 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=3313113745586224&set=pcb.3313113882252877

389. *Conferința Moldova in Fashion, a IV-a ediție, 16 noiembrie 2019, UTM, ZIPhouse, desfășurată în cadrul Moldova Business Week. utm.md*, 22.11.2019 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2019/11/22/moldova-in-fashion-conference-editia-a-iv-a/
390. *Constantin Cojan la Moldova 1.* Emisiunea „TezAur", 29.12.2020. [citat 21.08.2024] Disponibil: https://youtu.be/NO2dJuW2bgE
391. *Convenţia UNESCO Privind salvgardarea patrimoniului cultural imaterial*. Paris, 17.10.2003. [citat 03.02.2024]. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/67741
392. *Corina Hamureac a prezentat colecția Origini chiar de ziua sa: „Fiecare piesă vestimentară din colecție nu e o haină – e un document".* ea.md, 09.03.2021 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://ea.md/corina-hamureac-a-prezentat-colectia-origini-chiar-de-ziua-sa-fiecare-piesa-vestimentara-din-colectie-nu-e-o-haina-e-un-document/
393. *Costumul popular din Republica Moldova – tradiţie, continuitate, diversitate", dedicată memoriei Iuliei Paliţ.* CNCPPCI, 27 iunie 2024 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/costumul-popular-din-republica-moldova-traditie-continuitate-diversitate-dedicata-memoriei-iuliei-palit *Chotronette.* Blogmas 2015, fashion, *Brand Watch*, 03.12.2015 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://fiixii.co.uk/about-chotronette-brand/Instagram+2fiixii.co.uk+2Log in or sign up to view+2
394. *Crearea modelului 3D a piesei din colectia "Ecou"*. Facebook, 30.01.2025 [citat 07.07.2025]. Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=632068722500734&set=a.229921479382129
395. *Dacii în căciuli ţuguiate pe metopele Columnei lui Traian*. wordpress.com, foto [citat 10.04.2019]. Disponibil: https://cersipamantromanesc.wordpress.com/2017/09/29/94168/
396. *Defileul de modă Univer Art Fashion 2023, ediția a III-a – UPSC.* arte.upsc.md, 03.07.2023 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/7134-2
397. *Defileul de modă Univer Art Fashion 2024, ediția a IV-a*. upsc.md, 22.06.2024 [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://upsc.md/2024/06/22/defileul-de-moda-univer-art-fashion-2024-editia-a-iv-a/?utm_source
398. *Departament Design – AMTAP*. amtap.md [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://amtap.md/en/departament-design
399. *Despre atelierul TUQRIS.* tuqris.com [citat 07.07.2025]. Disponibil: https://tuqris.com/pages/about
400. *DAR/* BULGĂR, Gh., CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, Gh. *Dicționar de arhaisme și regionalisme.* București: Editura Saeculum Vizual, 2002 [citat 07.07.2021]. Disponibil: https://dexonline.ro/sursa/dar

401. *DLRC* / MACREA, D. PETROVICI, E., ROSETTI, Al. et al. Dicționarul limbii romîne literare contemporane. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1955-1957[citat 07.07.2021]. Disponibil: https://dexonline.ro/sursa/dlrc
402. *DLRM/ Dicționarul limbii române moderne*. Academia Română, Institutul de Lingvistică din București: Editura Academiei, 1958 [citat 07.07.2021]. Disponibil: https://dexonline.ro/sursa/dlrm
403. *DEX 1998 / Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a.* Academia Română, Institutul de Lingvistică. București: Univers Enciclopedic, 1998 [citat 07.07.2021]. Disponibil: https://dexonline.ro/sursa/dex
404. *DEX 2009 / Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită) Academia Română, Institutul de Lingvistică. București: Univers Enciclopedic, Gold, 2009 [citat 07.07.2021]. Disponibil: https://dexonline.ro/sursa/dex09
405. *DININIMĂ – branduri din Moldova. dininima.md* [citat 21.03.2025] Disponibil: www.dininima.md
406. *Diosa*, Instagram, 20.11.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/diosa.d.s/
407. *DOFAMIN, MBR – SS/2025.* moldovanbrandsrunway.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.moldovanbrandsrunway.com/designers/dofamin
408. *Dosar al elementului de patrimoniu cultural imaterial: Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală în Republica Moldova* [citat 03.02.2022]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/dosar_de_patrimoniu_camasa_cu_altita_1.pdf
409. *Dumitru Daraban - pielar la Moldova 1.* Emisiunea „TezAur”, 20.09.2013. [citat 21.08.2024] Disponibil: https://youtu.be/aEGYJISA1PU?si=B0I2n0RBJIi8KMSo
410. *EHO by Evgheni Hudorojcov*. Facebook, *Reclădirea identității creatoare și context media: INITIO la TV8 & declarații*, 03.10.2019 [citat 21.08.2024] Disponibil: https://www.facebook.com/watch/?v=2514346425518770
411. *EHO by Evgheni Hudorojcov*. Instagram, fotografii, 03.10.2019 [citat 21.08.2024] Disponibil: https://www.instagram.com/eho.dress/related_profiles/
412. *Etno Accent*. Instagram, 27.10.2022-15.07.2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/etno.accent/?locale=us&hl=am-et

413. *Evgheni Hudorojcov, primul moldovean prezent la Paris Fashion Week cu INITIO: „apreciat şi ovationat”* , Instagram, 02.10.2019 [citat 21.03.2025] Disponibil: instagram.com+4perfecte.md+4youtube.com+4
414. *Expoziția aniversară cu prilejul 40 ani ai Facultatea Arte Plastice, Decorative si Design AMTAP*. AMTAP, Facebook, 18.05.204 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=1015196470614542&set=pcb.1015199497280906
415. *Expoziția „Cămașa cu altiță din Republica Moldova”*. oficial.md. 01.09.2023 [citat 01.07.2024]. Disponibil: http://oficial.md/social/primaria-capitalei-organizeaza-zilele-chisinaului-la-piatra-neamt
416. *Expoziția cămășilor tradiționale* „*Cămașa sufletului*”. ltgheorgheghimpu.educ.md, 22.04.2022 [citat 01.07.2024]. Disponibil: http://ltgheorgheghimpu.educ.md/2022/04/22/expozitie-de-pasti/
417. *Expoziția „Cămăși surori, simboluri vechi și noi”.* muzeu.md, 01.06.2023 [citat 01.07.2024]. Disponibil: https://www.muzeu.md/expozitia-camasi-surori-simboluri-vechi-si-noi/
418. *Expoziția „Promotori ai identității și valorilor naționale”.* nationalmuseum.md, 27.08.2022 [citat 01.07.2024]. Disponibil: https://www.nationalmuseum.md/ro/exhibitions/promotori_ai_identitatii_si_valorilor_nationale/
419. Expoziția: *Scenografie costum*, UAP, 29 noiembrie 2007 [citat 02.06.2024] Disponibil: https://www.arta.md/en/project/scenografie-costum
420. Expoziția *„Cămașa cu altiță din Republica Moldova”* în cadrul *Zilelor Chișinăului la Piatra Neamț,* Muzeul de Artă din Piatra Neamț, septembrie 2023 [citat 01.07.2024]. Disponibil: http://oficial.md/social/primaria-capitalei-organizeaza-zilele-chisinaului-la-piatra-neamt
421. *Expoziţia Internaţională Specializată INFOINVENT*, 2013, CATALOG OFICIAL, 19-22 noiembrie [citat 21.03.2025] Disponibil: https://infoinvent.md/assets/files/catalog/catalog-2013.pdf
422. *Expoziţia internaţională specializată - Moldova Fashion Expo 2015*, ediția a XV-a. moldexpo.md. [citat 02.07.2024] Disponibil: http://moldexpo.md/upload/expositions/catalogs/56ebf61c155af.pdf
423. *Expoziție „Între lumi” organizată de Muzeul Național de Artă al Moldovei în colaborare cu Universitatea Națională de Arte din București, 20 martie 2025*. MNAM, Facebook, 20.04.2025 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=1142078194382151&set=pcb.1189964732854196
424. *Expoziție Metodică "EXPRESII", Secția Design Vestimentar AMTAP, 2024*. AMTAP, Facebook, 11.03.2024 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/events/artcor/expresii-

expozi%C8%9Bie-metodic%C4%83-sec%C8%9Bia-design-vestimentar-amtap/1592192288218096/

425. *Expozițiile MăiestrIA*, site-ul oficial [citat 02.06.2025] Disponibil: https://maiestria.com/expozitii/
426. *Expoziții organizate de* Măiestria. site-ul oficial [citat 21.03.2025] Disponibil: https://maiestria.com/expozitii
427. *Fabricademy – Textile and Technology Academy* [citat 07.02.2024] Disponibil: https://fabricademy.org
428. *Facultatea de Arte Plastice și Design a obținut Premiul Mare la Festivalul de Modă „Culorile Toamnei", Pitești, România*. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă". 2023. [citat 22.04.2025]. Disponibil: https://upsc.md/2023/10/17/facultatea-de-arte-plastice-si-design-a-obtinut-premiul-mare-la-festivalul-de-moda-culorile-toamnei-pitesti-rominia
429. *Facultatea Arte Vizuale și Design, UPS „Ion Creangă".* arte.upsc.md [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://arte.upsc.md/profesori/
430. *Feeric Fashion Week 2024: A platform for global emerging talents*. Coeval Magazine. 2024. [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://www.coeval-magazine.com
431. *Feeric Fashion Week 2024 – Highlights from the most creative fashion event in Eastern Europe*. 33 Magazine. 2024. [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://33magazine.com
432. *Feeric Fashion Week – 2024, Sibiu, România*. *Facebook, FFW, 12.07.2024.* [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=896158595873922&set=pcb.896158652540583&locale=ro_RO
433. *Festivalul de Creație Vestimentară ART EAST, Ediția II*. arte.upsc.md, 30.06.2017 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2017/06/
434. *Festivalul de modă ArtPodium 2017*. arte.upsc.md, 22.11.2017 Ediția XVII [citat 02.06.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2017/11/
435. *Festivalul Internațional de Modă „ArtPodium", Ediția XVII. 2017. arte.upsc.md*, 22.11.2017 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2017/11/
436. *Festivalul Internațional de Modă City Fashion Week, România, 2020*, utm.md, 02.11.2020 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2020/11/02/city-fashion-week-2020/
437. *Festivalul Internațional de Modă „Culorile Toamnei", ediția a XXIII-a, 2018, Pitești, România.* arte.upsc.md, 26.11.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2018/11/

438. *Festivalul Internațional de Modă „Culorile Toamnei”, la Pitești, 2023. arte.upsc.md,* 13.11.2023 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/category/arta-decorativa/design-vestimentar/page/3/
439. *Festivalul Internațional de Modă Transilvania Fashion, 2021, desfășurat la Cluj-Napoca, România*, utm.md, 21.09.2021 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2021/09/21/studentii-ftp-la-festivalul-international-de-moda-transilvania-fashion/
440. *Festivalul Internațional de Modă Transilvania Fashion, Cluj-Napoca, România, 2022.* utm.md, 21.09.2022 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2022/09/21/facultatea-de-design-utm-la-festivalul-international-de-moda-transilvania-fashion/
441. *Festivalul Internațional Romanian Creative Week (RCW) 2025*, utm.md [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/viata-studenteasca/
442. *Festivalul Internațional Transilvania Fashion 2024 – un eveniment dedicat tinerelor talente din domeniul modei*. Transilvania TV. 2024 [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://transilvaniatv.ro/festivalului-international-transilvania-fashion-2024
443. *Festivalul Internațional Transilvania Fashion 2022,* utm.md, 21.09.2022 [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://ftp.utm.md/2022/09/21/facultatea-de-design-utm-la-festivalul-international-de-moda-transilvania-fashion/
444. *Festivalul Studențesc de Modă „Extravagance”, ediția XI, 2018, Galați, România.* arte.upsc.md, 24.11.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/festivalul-studentesc-de-moda-extravagance-editia-xi/
445. *Festivalul ZGeneration, ediția 2019*. arte.upsc.md, 07.12.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2018/12/
446. *Florii*, florii.shop [citat 10.06.2025]. Disponibil: https://florii.shop/collections/ss20-collection/products/tree-of-life-blouse-ecru-colored-fabric
447. *Galeria foto a ediției 2024* [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://Galeria-foto-a-ediției-2024
448. *HAIMANA*, Instagram, 01.10.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/haimana/
449. *Inspired by Couture*, facebook, cie-moldexpo, 04.11.2017 [citat 02.07.2024] Disponibil: https://www.facebook.com/events/cie-moldexpo/inspired-by-couture/137506753558541
450. *International Migration Day, 2024.* AMTAP, Facebook, 19.12.2024 [citat 20.04.2025] Disponibil:https://www.facebook.com/photo/?fbid=1131317792328893&set=pcb.1131318065662199

451. *XXV International Young Designers Contest*. Pecherski Kashtany Official Page – KNUTD. 2025 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://en.knutd.edu.ua/events-and-publications/news/18611
452. *Interviu cu directorul brandului Ionel*. Perfecte.md. [citat 21.03.2025] Disponibil: https://perfecte.md
453. *Irina Madan, designeră vestimentară: „De la prima tușă de culoare aplicată pe țesătură am știut că aceasta este menirea mea pe lume – crearea hainelor pictate manual”.* Ziarul de Gardă, 23.03.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: ZDG / Oameni/ Irina Madan, designeră vestimentară: „De la prima tușă de culoare aplicată pe țesătură am știut că aceasta este menirea mea pe lume – crearea hainelor pictate manual” – Ziarul de Gardă
454. *Irina Madan*, Instagram, [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/irina.madan/
455. *Irina Madan*, Facebook [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/Madan.Irina/
456. *Irina Madan*. irinamadan.com [citat 21.03.2025] Disponibil: www.irinamadan.com
457. *„Îmi doresc și voi obține!”. Creatoarea de modă Eugenia Negruța, despre design vestimentar și experiența din Dubai*. ea.md, 15.07.2019 [citat 21.03.2025] Disponibil: ea.md+1Log in or sign up to view+1 / https://viefashionweek.com
458. *Ionel.* ionel.md. [citat 21.03.2025] Disponibil: https://ionel.md/ro/
459. *Kasandruța*. Facebook, 05.08.2023 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=686187256858221&set=a.422160643260885
460. *Katea Gri*, fotografii, Instagram, 17.10.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/kateagri/
461. *Laboratorul de artă cu genericul „Arte și meșteșuguri în viața tineretului modern”* [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/dib.ulim/photos/gm.449861416908147/2308993349264049
462. *Lana Dumitru*. lanadumitru.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.lanadumitru.com/about
463. *Lana Dumitru, colecția „To eve”.* lanadumitru.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.lanadumitru.com/to-eve
464. *Lana Dumitru, colecția „Lana x Puma”*. lanadumitru.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.lanadumitru.com/lana-x-puma
465. *Lana Dumitru, colecția „La naive”*. lanadumitru.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.lanadumitru.com/la-naive
466. *Layering Basics: How to Layer Clothing*, REI Co-op [citat 21.03.2025], Disponibil: https://www.rei.com/learn/expert-advice/layering-basics

467. *Lecție publică Eugen Reabenchii pentru studenții Universității Naționale de Tehnologie si Design din Kiev.* arte.upsc.md, 18.04.2023 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://arte.upsc.md/lectie-publica-eugen-reabenchii-pentru-studentii-universitatii-nationale-de-tehnologie-si-design-din-kiev
468. Legea *culturii.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr. 413, 1999, nr 83-86 art. 401. MODIFICAT LP172 din 27.07.18, MO321-332/24.08.18 art.529; în vigoare 24.08.18 [citat 03.02.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108404&lang=ro
469. *Legea nr. 58/2012 privind Protejarea Patrimoniului Cultural Imaterial.* 29 martie 2012. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 76. [citat 03.02.2024]. Disponibil: https://lege.md/download_act/privind_protejarea_patrimoniului_cultural_imaterial
470. *Legea privind meşteşugurile artistice populare.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 84–86, p. 6-11. [citat 03.02.2024]. Disponibil: https://lege.md/act/privind_mestesugurile_artistice_populare
471. *Liliya Poustovit rasskazala o buduschey osenne-zimney kollektsii.* Hochu.ua, 01.03.13 [Accesat 21.03.2025] Disponibil: https://hochu.ua/cat-fashion/trends/article-35917-liliya-pustovit-rasskazala-o-buduschey-osenne-zimney-kollektsii/
472. *Lilia Poustovit*, poustovit.ua [citat 21.03.2025] Disponibil: https://web.archive.org/web/20140625111015/http://poustovit.ua/
473. *Locul I – la Concursul Internațional „PECHERSKI KASHTANY”*. arte.upsc.md, 29.05.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2018/05/
474. *Mallena.* Instagram, fotografii, 05-11.09.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/mallena_style/
475. *Mallena.* mallena.md [citat 21.03.2025] Disponibil: https://mallena.md/about-us/
476. *Manifestare cu genericul „Valoarea costumului popular în sec XXI”, la care au fost prezentate rezultatele activității de cercetare a studenților Facultății Textile și Poligrafie, UTM, în cadrul unității de curs Istoria costumului.*, utm.md, 16.11.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2018/11/16/costumul-popular-valoare-nationala/
477. *Master-class: „Confecționarea articolelor de podoabă vestimentară contemporană din materiale ECO”*. Facebook, 06.04.2023 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=3313113745586224&set=pcb.3313113882252877
478. *Master-class: „Tehnici de cusut și semnele brodate pe cămășile tradiționale”. facebook.com/dib.ulim*, 23.09.2023 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/dib.ulim/photos/pcb.2309833649180019/2309831819180202

479. MăiestrIA, maiestria.com [citat 02.06.2025] Disponibil: www.maiestria.com
480. *MBR AW24/25.* moldovanbrandsrunway.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://moldovanbrandsrunway.com/
481. *MBR AW24/25 – Cultural Rhythms.* invest.gov.md, 03.10.2024 [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://invest.gov.md/moldovan-brands-runway-aw24-25-cultural-rhythms
482. *MBR, ediția 2024. redbyrc.md, 11.01.2024* [citat 21.03.2025] Disponibil: https://redbyrc.md/2024/01/11/moldovan-brands-runway/
483. *MBR FW 23/24.* moldovanbrandsrunway.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://moldovanbrandsrunway.com/
484. *MBR.* moldovanbrandsrunway.com, 2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.moldovanbrandsrunway.com/side-events
485. *MBR S/S 2025.* Facebook, 16.01.2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/moldovanbrandsrunway
486. *MDA 2 2010 / Micul dicționar academic, ediția a II-a.* (MDA 2010) Academia Română, Institutul de Lingvistică. București: Univers Enciclopedic, 2010 [citat 07.07.2021]. Disponibil: https://dexonline.ro/sursa/mda2
487. *MISHA*, Facebook, 18.08.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=907389701424136&set=pcb.907389738090799
488. *MISHA*, Instagram [Accesat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/studio_misha/
489. MITEREVA, N. *Moldovan Brands Runway*. In: RED by Rodica Cioarănică, 01.11.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://redbyrc.md/2024/01/11/moldovan-brands-runway/
490. *Moldova In Fashion Conference 2023*, ziphouse.md [citat 02.06.2025] Disponibil:, www.ziphouse.md
491. *Moldova In Fashion Conference, ediția 2023.* ziphouse.utm.md, 10.11.2023 [citat 23.10.2024] Disponibil: https://ziphouse.utm.md/
492. *Moldova Fashion Days - 2017*, arte.upsc.md, 29.03.2017 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2017/03/
493. *Moldova Fashion Days 2018*, 17.09.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://dumitruciorici.com/2018/09/17/moldova-fashion-days-2018/ .
494. *Moldoveanul care a ajuns unul dintre cei mai apreciaţi creatori de pălării din Spania.* noi.md, 2017. [citat 21.03.2025] Disponibil: https://noi.md/md/news_id/66885

495. *NextGENERATION: professional start of Moldovan designers*. Logos Press, 5 iulie 2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://logos-pres.md/en/article/nextgeneration-professional-start-of-moldovan-designers/
496. *Nicole Storm*, Instagram, 02.10.2022, 02.03.2024, 15.01.2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.nicolestorm.com
497. *Nomenclatorul specializărilor pentru pregătirea cadrelor în instituțiile de învățământ din Republica Moldova* [citat 21.04.2024]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/nomenclatorul_nr._482_din_28.06.2017_0.pdf
498. *O colecție de haine eco-friendly de la designerul Yulia Efros! Ținute frumoase, interesante și care sparg tiparele!* Fasebook, *Prima ora*, 26.01.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/PrimaOraOfficial/videos/1780232792016304?locale=ru_RU
499. *OEKO-TEX*® [citat 07.02.2024] Disponibil: https://www.oeko-tex.com
500. *OK KINO*, moldovanbrandsrunway.com, site-ului oficial, 2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.moldovanbrandsrunway.com/designers/ok-kino
501. *Oksana Karavanska*. Facebook, 10.06.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/OKARAVANSKA/?locale=ru_RU
502. Ordinul Rectorului UTM nr. 558-r din 06.11.95. [citat 07.02.2024]. Disponibil: https://ftp.utm.md/departamente/programul-design-vestimentar-industrial/
503. *Pantofii care l-au clasat pe moldoveanul Valentin Frunză pe locul 15 la Campionatul Mondial de Cizmărie de la Londra.* newsmaker.md, 2022. [citat 22.03.2023]. Disponibil: https://newsmaker.md/ro/foto-pantofii-care-l-au-clasat-pe-moldoveanul-valentin-frunza-pe-locul-15-la-campionatul-mondial
504. *Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii* [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://old.mei.gov.md/ro/content/organizatia-pentru-dezvoltarea-intreprinderilor-mici-si-mijlocii
505. *Participarea la Art East Fashion Weekend*. Facultatea de Arte Plastice și Design, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă". 2024. [citat 21.03.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/category/concurs/page/2
506. *Patrimoniul cultural imaterial al Republicii Moldova* [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://patrimoniuimaterial.md/ro/pagini/registrul/fi%C8%99ele-elementelor-de-patrimoniu-cultural-imaterial
507. PAVLOVSCHI, E. *Etapele de lucru în procesul de instruire a studenților la cursul Modelarea costumului teatral, specialitatea Scenografie.* În: Materialele Seminarului Ştiinţific Metodologic *Probleme metodico-didactice în învăţământul artistic superior. Chișinău: AMTAP, 14.03.2014*

[citat 21.03.2025]. Disponibil: amtap.md+2infoamtap.files.wordpress.com+2infoamtap.files.wordpress.com+2

508. PĂDUREANU, E. S. *Opinca*. Pagini de istorie. blogspot.com, 01.08.2017 [citat 21.05.2023] Disponibil: https://pagini-de-istorie.blogspot.com/2017/08/opinca.html
509. *Pearlcode*, pearlcode.co [citat 21.03.2025] Disponibil: https://pearlcode.co/collections/necklaces
510. *Pecherski Kashtany – International Jury Members*. knutd.edu.ua. 2025 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://en.knutd.edu.ua/events-and-publications/festivals_and_contests/pecherski-kashtany
511. *Pentru prima dată un brand moldovenesc de bijuterii va participa la Moldovan Brands Runway 2024.* Săptămânal Panoramic, esp.md, 28.09.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://esp.md/ro/sobytiya/2024/09/28/pentru-prima-data-un-brand-moldovenesc-de-bijuterii-va-participa-la-moldovan
512. *Pictorița Ala Leancă-Lupu și-a vernisat lucrările la Biblioteca Națională.* moldpres.md, 10.09.2022 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.moldpres.md/rom/cultura/pictorita-ala-leancalupu-sia-vernisat-lucrarile-la-biblioteca-nationala
513. *Portofoliul personal Elena Zbârnea,* Arhiva UAP [citat 21.08.2024] Disponibil: https://www.arta.md/ro/member/elena-zbarnea
514. *Postare Iulia Scântei,* Facebook, 10 mai 2019 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/iulia.scantei/posts/2390755211154487
515. *Primul brand moldovenesc care a urcat pe podium la Emirates Fashion Week. Corina Hamureac: „Acolo mă numesc Moldova”.* ea.md, 27.11.2021 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://ea.md/primul-brand-moldovenesc-a-urcat-pe-podium-la-emirates-fashion-week-corina-hamureac-acolo-ma-numesc-moldova-interviu/
516. *Program oficial și participanți*. Feeric Fashion Week. 2024. [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://www.feeric.ro
517. *Proiectul artistic InnSpirECO*. utm.md, 27.03.2020 [citat 20.04.2025] Disponibil:. https://ftp.utm.md/2020/03/27/innspireco-un-proiect-despre-si-pentru-ecologie/
518. *Proiecte de succes: Brandul Ionel*. Invest Moldova Agency. invest.gov.md [citat 21.03.2025] Disponibil: https://invest.gov.md
519. *Proiectul „Artele Frumoase”.* Facebook, 19.04.2024 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/share/p/z1FhKSqYQfjJ5frv/?sfnsn=mo&ref=share&mibextid=KtfwRi

520. *Promovarea portului popular și tradițiilor țării în cadrul Proiectului Artelor Frumoase* [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/share/p/z1FhKSqYQfjJ5frv/?sfnsn=mo&ref=share&mibextid=KtfwRi
521. *Public Talk susținut de Elena Florea-Burduja.* Fashionexpo.md, 27.09.2023 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/fashionexpomd/
522. *Public Talk la tema biofabricării materialelor.* Fashionexpo.md, 28.09.2023 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/fashionexpomd/
523. *Public Talk susținut de Aliona Raru*. Fashionexpo.md, 29.09.2023 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/fashionexpomd
524. *Raport privind industria ușoară*, Chișinău, 2021 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/activitatea-industriei-in-anul-2021-9503_59615.html
525. *România Info Fashion Festival – „Spirit of Beauty", Bușteni – Predeal, 2019***.** arte.upsc.md, 12.09.2019 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/romania-info-fashion-festival-spirit-of-beauty/
526. *Sannàt, colecția Whisper of Motherland, F/W 24-25*, Facebook, 17-18.10.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=1221728393061475 38&set=pcb.122172839330147538
527. *Schema cu regulile de compoziție și proporțiile elementelor pe mâneca cămășei cu altiță*, semne-cusute.blogspot.com, 10.10.2012 [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://semne-cusute.blogspot.com/2012/10/ia-de-aur.html
528. *Sekana*. Facebook, colecția 2019, 13.04.2019, 29.04.2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/sekana.md/?locale=ru_RU
529. *Seminar instructiv-explicativ „Semnificația simbolurilor din ornamentica tradițională"*. Facebook, 06.04.2023 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=259676553096459&id=100071623492305
530. *Seminarul* „Arta c*ămășii cu altiță – un patrimoniu viu al românilor"*, MNEIN, muzeu.md, 24.06.2022 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.muzeu.md/seminarul-arta-camasii-cu-altita-un-patrimoniu-viu-al-romanilor/
531. *Spectacolul Făt-Frumos: Renașterea*, 24.02.2025, Teatrul „Luceafărul", *Chișinău*. Facebook, *Nata Abot, foto,* 24.02.2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=973244834165866&set=pcb.973244900832526
532. *Strategia Patrimoniului cultural european pentru secolul XXI,* 2017 [citat 03.02.2021]. Disponibil: https://patrimoniu.ro/strategia-patrimoniului-cultural-european-pentru-secolul-xxi

533. *Students' Fashion Day (SFD) 2021. Ludmila Secher – colecția ERÖ*, utm.md, 28.06.2021 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2021/06/28/students-fashion-day-2021/
534. Students' Fashion Day (SFD), 2022. utm.md, 20.06.2022 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2022/06/20/3781/
535. *Studenții FAPD de la UPSC, premiați la Concursul Internațional pentru Tinerii Designeri Fashion „Pecherski Kashtany"*. diez.md, 09.09.2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://diez.md/2022/09/09/studentii-facultatii-de-arte-plastice-si-design-de-la-upsc-din-chisinau-premiati-la-concursul-international-pentru-tinerii-designeri-fashion-pecherski-kashtany/
536. *Studenții FAPD din nou deținatori ai premiului mare la Odessa Fashion Week, 2018.* arte.upsc.md, 25.03.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/studentii-facultatii-arte-plastice-si-design-din-nou-detinatori-ai-premiului-mare-la-odessa-ucraina/odessa-fashion-week-2018-1/
537. *Studenții FAPD în cadrul defileului de modă ARAD FASHION DAYS.* arte.upsc.md, 23.10.2023 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/category/arta-decorativa/design-vestimentar/page/4/
538. *Studenții FAPD UPSC au obținut cele mai înalte aprecieri și premii la două festivaluri din România.* Diez.md. 04.10.2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://diez.md/2022/10/04/studentii-facultatii-arte-plastice-si-design-upsc-au-obtinut-cele-mai-inalte-aprecieri-si-premii-la-doua-festivaluri-din-romania
539. *Studenții și masteranzii Facultatii Arte Plastice și Design au obtinut din nou cele mai inalte aprecieri.* upsc.md, 03.10.2022 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://upsc.md/2022/10/03/studentii-si-masteranzii-facultatii-arte-plastice-si-design-au-obtinut-din-nou-cele-mai-inalte-aprecieri/?utm_source
540. *Șotropa*. Facebook, 05.04.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=924887562977933&set=pcb.924887636311259
541. *Șotropa*. Instagram [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/_sotropa/
542. *TCBL (Textile & Clothing Business Labs)*. tcbl.eu [citat 21.03.2025] Disponibil: https://tcbl.eu/
543. *Tehnici și cunoștințe legate de arta broderiei* [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://patrimoniuimaterial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-patrimoniu-cultural-imaterial-tehnici-%C8%99i-cuno%C8%99tin%C8%9Be-legate-de-arta/broderia
544. *Tehnici și cunoștințe legate de arta coloranților naturali* [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://patrimoniuimaterial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-patrimoniu-

cultural-imaterial-tehnici-%C8%99i-cuno%C8%99tin%C8%9Be-legate-de-arta/coloran%C5%A3i-naturali

545. *Tehnici și cunoștințe legate de arta horboțică* [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://patrimoniuimaterial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-patrimoniu-cultural-imaterial-tehnici-%C8%99i-cuno%C8%99tin%C8%9Be-legate-de-arta/horbo%C5%A3ica
546. *Tehnici și cunoștințe legate de arta populară și meșteșugurile tradiționale* [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://patrimoniuimaterial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-patrimoniu-culturalimaterial/tehnici-%C8%99i-cuno%C8%99tin%C8%9Be-legate-de-arta-popular%C4%83-%C8%99ime%C8%99te%C8%99ugurile-tradi%C8%9Bionale
547. *Tehnici și cunoștințe legate de arta traistelor-desagi.* patrimoniuimaterial.md [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://patrimoniuimaterial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-patrimoniu-cultural-imaterial-tehnici-%C8%99i-cuno%C8%99tin%C8%9Be-legate-de-arta/traist%C4%83-desagi
548. *The European Apparel and Textile Confederation* [citat 07.02.2024] Disponibil: https://euratex.eu
549. *The first day of the show Moldova Fashion Days Spring/Summer-2017*, photo, Madein.md, 27.03.2017 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://madein.md/en/news/reports/the-first-day-of-the-show-moldova-fashion-days-spring-summer-2017-photo
550. *The Young designers competition FASHION HACK ACTION, 16-17 martie 2024, ZIPHOUSE*, Instagram, 17.03.2024 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/p/C2w-AvkPtfX/
551. *Tradiţii Noi – Etnopera*. Facebook, 21.05.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=2117883421562074&set=pb.100063868905655.-2207520000
552. *Univer Art Fashion, ediția a IV-a, Facultatea Arte Plastice și Design*. YouTube [citat 18.03.2025]. Disponibil: https://Video-de-la-ediția-a-IV-aupsc.md-2Facultatea-Arte-Plastice-și-Design-2upsc.md-2YouTube
553. *Vitalie Burlacu*. Instagram: [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/vb.vitalieburlacu/
554. *Valentin Frunză în proces de lucru.* Facebook, fotografii, 18.10.2017 [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://www.facebook.com/ValentinFrunzaHandcraftedShoes/?locale=ro_RO

555. *Vitalie Burlacu: „Și acasa în Moldova se pot implini visele”. Marochinărie made in Moldova.* nataalbot.md, 06.07.2016 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://nataalbot.md/2016/07/06/vitalie-burlacu-si-acasa-in-moldova-se-pot-implini-visele/
556. *Vitalie Burlacu.* vitalieburlacu.md [citat 21.03.2025] Disponibil: https://vitalieburlacu.md
557. *Zdob și Zdub return to the Eurovision stage.* eurovision.tv, 03.05.2011 [citat 21.08.2024] Disponibil: https://eurovision.tv/story/zdob-si-zdub-return-to-the-eurovision-stage
558. UAP din RM [citat 21.08.2024] Disponibil: https://www.arta.md/en
559. *UK aid.* [citat 07.02.2024] Disponibil: https://www.gov.uk/uk-aid
560. *Ukrainian Fashion Week.* Facebook, 30.11.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/UkrainianFashionWeek
561. *Uniunea Designerilor din Republica Moldova* [citat 21.08.2024] Disponibil: https://artinfinit.md/uniunea-designerilor/
562. *Valentin Frunză & Co.* Facebook, fotografii, 31.12.2021 [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://www.facebook.com/ValentinFrunzaHandcraftedShoes/?locale=ro_RO
563. *Valentina Vidrașcu*. Facebook, 15.11.2023, 08.09.2023, 20.03.2024, [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/ValentinaVidrascuOficial/?locale=ro_RO
564. *Vato a young fashion designers remarkable debut collection.* moldovalive.md, 17.07.2023 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://moldovalive.md/unveiling-vato-a-young-fashion-designers-remarkable-debut-collection/
565. *Vistline*, pagina oficială [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.vistline.com/
566. *Vita Kin Originals*. Facebook, 21.01.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/vitakinoriginals
567. *Vlad Straticiuc – de la profesor de tehnici textile la designer de pălării.* Revista Atelierul, 2015 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.revista-atelierul.ro/2015/08/31/vlad-straticiuc-de-la-profesor-de-tehnici-textile-la-designer-de-palarie
568. *VYAZ. Moldovan Brands Runway AW24/25, prezentarea brandului VYAZ.* Instagram [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/vyaz.brand/
569. *VYAZ. Moldovan Brands Runway P/V 2024*. Instagram, fotografii, 08.09.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/vyaz.brand/
570. *Zdob și Zdub return to the Eurovision stage.* eurovision.tv, 03.05.2011 [citat 21.08.2024] Disponibil: https://eurovision.tv/story/zdob-si-zdub-return-to-the-eurovision-stage
571. *Zilele Chișinăului la Alba Iulia*. Facebook, Sezatoarea Basarabia, 14.08.2024 [citat 16.08.2024]. Disponibil: https://www.facebook.com/groups/1728444534077831?locale=ru_RU

572. ziphouse.utm.md [citat 23.10.2024] Disponibil: https://ziphouse.utm.md/
573. *Zonele ornamentale ale cămășii tradiționale bărbătești,* CNCPPCI, 24 noiembrie 2023 [citat 24.04.2025]. Disponibil: https://creatie-populara.md/ro/article/zonele-ornamentale-ale-camasii-traditionale-barbatesti

Reviste de modă

574. *Cosmopolitan,* [Citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.cosmopolitan.com/
575. *ELLE, elle.ro* [Accesat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.elle.ro/
576. *Elle man* [Citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.elle.ro/elle-man
577. *Harper's Bazaar,* [Citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.harpersbazaar.ro/
578. *InStyle Man* [Citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.instyle.de/instyle-men.
579. *L'Officiel"* [Citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.lofficiel.com/
580. *Rigas modes.* Riga: Casa de Modă, 1962, Primăvara, p. 1, 9.
581. *Rigas modes.* Riga: Casa de Modă, 1965, Primăvara, p.17
582. *Siluett.* Riga: Casa de Modă, 1970, Primăvara, 63 p.
583. *Vogue, vogue.com* [citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.vogue.com/
584. *Вестник моды. Журнал новейших иностранных мод. Petrograd, 1923/Nr.5, p.11.*
585. *Ателье,* Москва: Конлига Медиа, 12/2017.
586. *Burda,* Москва: Энне Бурда ГмбХ И Ко. 7/ 2016.
587. *Вяжите сами. Выкройка.* Kiev: Casa de Modă, 1985 / *Nr. 7314.*
588. *Вяжите сами. Выкройка.* Kiev: Casa de Modă, 1990 / Nr. 32.
589. *Вяжите сами. Выкройка. Kiev: Casa de Modă, 1985 / Nr. 6516.*
590. *Женский журнал. Petrograd,* 1926/Nr.2, 25 p.
591. *Журнал мод.* Moscova, 1945/ iunie, 138 p.
592. *Журнал мод.* Moscova: Casa de modă, 1955, Nr. 4. p 3.
593. *Импортные модели*. Moscova: Ghizlegprom, 1945. *X Международный конгресс мод: Альбом моделей.* Moscova: ВИАЛЕГПРОМ, 1960, 83 p.
594. *XI Международный конгресс мод: Альбом моделей.* Moscova: ВИАЛЕГПРОМ, 1961, 59 p.
595. *Мода Молдавии*. Chișinău: Casa de Modă, 1968, (40 de modele S 1:5).
596. *Мода Молдавии*. Chișinău: Casa de Modă, 1969, (40 de modele S 1:5).
597. *Мода Молдавии*. Chișinău: Casa de Modă, 1970 (38 de modele S 1:5).
598. *Мода.* Leningrad: Casa de Modă, 1958, p. 4.
599. *Мода.* Киев: Casa de Modă, 1979, Nr.1, modelul Nr. 21 .
600. *Мода стран социализма.* Moscova: ВИАЛЕГПРОМ, 1965, 59 p.

601. *Модели для молодых*. Moscova: Casa de Modă, 1975.
602. *Модели одежды*. Leningrad: Casa de Modă, 1969.
603. *Модели сезона*. Moscova: Ghizlegprom, 1939/Nr. 3, p. 38.
604. *Модели сезона*. Moscova: Ghizlegprom, 1941/Nr. 1, p.1.
605. *Модный журнал. Paltoane, costume.* 1929, Iarna.
606. *Моды*. Leningrad: Casa de Modă, 1960.
607. *Последние моды*. Moscova, 1924.
608. *Советская мода. Album de modă.* Moscova, 1950, p. 7.
609. *Я шью сама*. Moscova: Casa de Modă, 1979 / Nr. 2.
610. *Я шью сама*. Moscova: Casa de Modă, 1981 / Nr. 3.

GLOSAR AL TERMENILOR UTILIZAȚI ÎN ARTA VESTIMENTARĂ

Aba_abale (turc. aba). Țesătură (stofă) groasă de lână (prelucrată la piuă), de obicei albă, din care se confecționează haine țărănești. *Abaua,* ce constituie și astăzi un obiect de industrie casnică țărănească, era odinioară importantă, ca multe din postavurile ordinare, din Turcia, de unde numele lor orientale: *aba, dimie, șaiac, suman*. (DEX 1998)

Anteriu_anterie (turc. anteri). Haină lungă purtată de preoții ortodocși. Haină lungă pe care o purtau în trecut boierii români și lăutarii. Sinonime: *libadea, mantie, reverendă, sutană.* (DEX 1998).

Baieră_băieri (lat. bajulus, bajula). Curea, sfoară, ață etc. cusută sau legată de un obiect (traistă, ploscă etc.) și cu ajutorul căreia obiectul poate fi transportat sau atârnat. (DLRM 1958)

Bată_bete (lat. bitta/vitta „legătură"). Cingătoare îngustă și lungă, țesută din lână de diferite culori. (DEX 1998).

Bătează_bătеli. Firele care se introduc cu ajutorul suveicii prin rostul firelor de urzeală pentru a forma țesătura; bătătură. (DEX 1998)

Borangic (turc. büründcük). Fir depănat de pe gogoșile viermilor de mătase. Țesătură făcută în industria casnică din acest fir. (DEX 1998)

Brezărău. Feston răsucit care ajustează lărgimea cămășii tradiționale în zona gâtului și a părții de jos a mânecilor.

Bundă/bundiță/ (magh. bunda). Cojocel scurt, fără mâneci, făcut din piei de miel și având pe față desene executate din fire de lână de diferite culori, pe care-l poartă țăranii și țărancele; pieptar. (DEX 1998)

Catrință_catrințe (magh. katrinca). Obiect de îmbrăcăminte din portul național al femeilor române, care servește ca fustă sau ca șorț și care constă dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă adesea împodobită cu alesături, cu paiete etc. Sinonim: fotă. (DEX 1998)

Cațaveică-cațaveici (ucr. kacavejka). Haină țărănească scurtă (îmblănită), cu mâneci largi, purtată de femei. Sinonime: scurteică, zoavă. (DEX 2009)

Caftan-caftane (turc. kaftan). Manta orientală, albă, lungă și largă, împodobită cu fire de aur sau de mătase, pe care o purtau domnii și boierii români. (DEX 2009)

Căciulă_căciuli (alban. kësul'ë). Obiect confecționat din blană de oaie sau de alt animal și care servește la acoperirea capului. (DEX 2009)

Cimber_cimbere (turc. çember „văl"). Un fel de basma de borangic, de lână sau de bumbac, purtată pe cap de femei. Sinonime: basma, năframă, testemel. (DLRLC)

Cingătoare_cingători. Fâșie de pânză, de mătase, de piele etc. care servește cuiva la încins mijlocul. Sinonime: brâu, centură, cordon, curea. (DEX 2009)

Cit_cituri (turc. čit). Material textil de calitate inferioară, înflorat și apretat, fabricat din bumbac. (DEX 2009)

Ciupág_ciupáge (vechea slav. чипагъ). Partea de sus a cămășii tradiționale, realizată prin cusături deosebite. (DAR 2002)

Cheiță. Dantelă făcută cu acul sau croșeta, care unește două bucăți de pânză. (MDA2 2010)

Chimirul_chimire (turc. kemer). Brâu lat de piele, adesea ornamentat și prevăzut cu buzunare, pe care îl poartă țăranii. (DEX 2009)

Coadă. Accesoriu pentru găteala capului; cu denumirea *coadă* era purtată de mireasă și prietenele miresei la nuntă. Este o piesă preluată de la bucovineni, realizată din cilindru de carton de înălțime 12-15 cm acoperit cu pânză albă, roșie sau bordo, înfrumusețat cu benzi ornamentale și materiale strălucitoare (mărgele, monede, bucăți de sticlă, oglinzi) în partea superioară putea fi decorată cu negară pufoasă (BUZILĂ 2011, 59-60)

Cojoc_cojoace (slav. veche kožuhŭ). Obiect de îmbrăcăminte confecționat din piele de oaie prelucrată cu mițe cu tot, care se poartă mai ales la țară ca palton (cu blana înăuntru). (DEX 2009)

Conteș (contoș, contuș) (pol. kontusz, kuntusz, rut. kóntuš, kúntuš, ung. köntös, kantus, turc. bg. kontóš). Haină (lungă până la pământ) boierească blănită, sau femeiască purtată pe umeri și care avea niște mâneci lungi neîntrebuințate; (până în sec. XIX) haină țărănească lungă și largă, brodată și îmblănită cu piei de vulpe, purtată la zile mari. (SCRIBAN 1939)

Cosițar. Cerc din răchită acoperit cu păr, deasupra învelit cu o bentiță cu ornamente și mărgele colorate (BUZILĂ 2011, 59)

Cucă_cuci (turcă kuka). Căciulă înaltă, uneori împodobită cu pene (de struț), pe care o purtau căpeteniile turcești și domnii români în timpul ceremoniilor. (DEX 2009).

Desagă-desagi (neogr. disákki(on), blg. disagi). Traistă formată din două părți, care se poartă pe umăr. (DEX 2009)

Dulamă_dulame/dolman (turc. dolama). Haină de ceremonie purtată de domni și de boieri, făcută din stofă scumpă, adesea împodobită cu blană și cu paftale. Haină țărănească lungă (și îmblănită), făcută din postav gros. (DEX 2009)

Egretă_egrete (fr. aigrette). Mănunchi de pene de egretă sau de fire albe, folosit ca podoabă la pălării, la chipie militare, la turbane etc. (DEX 2009)

Entrelac (fr. entrelacs). Motiv ornamental care constă dintr-o împletitură de linii curbe sau frânte. (DLRLC)

Epitrahil_epitrahile (neogr. epitrahílion). Obiect din odăjdiile bisericești, în formă de fâșie lungă de stofă, de mătase etc., pe care sunt brodate motive religioase, purtat de preoți peste stihar, când oficiază. (DEX 2009)

Fotă_fote (turc. fota). Piesă a costumului popular românesc (bogat ornamentată) purtată de femei, formată dintr-o țesătură dreptunghiulară de lână care se petrece în jurul corpului, ținând locul fustei; sau din două bucăți de stofă acoperind partea din față a corpului (ca un șorț) și pe cea din spate. (DEX 2009)

Franj_franjuri (fr. frange). Fiecare dintre firele de bumbac, mătase, lână etc. care atârnă unul lângă altul ca ornament, la marginea unei perdele, fețe de masă, stofei, a unui obiect de îmbrăcăminte etc. (DLRLC)

Găitan_găitane (turc. gaytan). Fir de metal sau șiret (împletit ori răsucit) de lână, mătase etc., cusut ca ornament la unele obiecte de îmbrăcăminte. (DLRLC)

Gherdan_gherdane (turc. gerdan „gât", gerdanlik „colier"). Șirag de mărgele, de mărgăritare, de pietre scumpe sau de galbeni. Sinonime: colan, colier, salbă, șirag. (DEX 2009)

Giubea_giubele (turc. cüppe, ğubbè „șubă"). Haină lungă și largă din postav (fin), adesea căptușită cu blană, purtată, în trecut, de boieri, de preoți și, în unele locuri, de țărani. (DEX 2009)

Ilic_ilice (turc. yelek). Pieptar (țărănesc) fără mâneci, cu revere, încheiat în față, confecționat de obicei din postav roșu sau negru ori din dimie albă (și împodobit cu găitane). (DEX 2009)

Ipingea_ipingele (turc. yapincak). Manta bărbătească făcută din dimie sau din postav (cu glugă și împodobită cu găitane). (DEX 2009)

Işlic_işlice (turc. Işlik/başlık). Căciulă de blană scumpă sau de postav, de format mare, cilindrică sau cu fundul pătrat (din alt material), purtată de domni, de boieri și uneori de soțiile lor, iar mai târziu de negustori, de lăutari etc. (DEX 2009)

Iță_ițe (lat. licia). Dispozitiv la războiul de țesut, format dintr-o ramă dreptunghiulară pe care sunt fixate sârme sau sfori paralele, prin ochiurile cărora trec firele de urzeală pentru formarea rostului. Fiecare dintre firele cu ochiuri care fac parte din acest dispozitiv. (DEX 2009),

Ițari (iță + sufix –ar). Pantaloni țărănești lungi, strâmți și încrețiți pe picior, confecționați dintr-o țesătură de bumbac sau de lână, specifici portului popular românesc. (DEX 2009)

Maramă_marame (turc. mahrama). Fâșie lungă de voal fin, cu care își acoperă capul femeile de la țară când se îmbracă în costum național (lăsând capetele să atârne până aproape de pământ). (DEX 2009)

Mintean_mintene (turc. mintan). Haină bărbătească scurtă, cu sau fără mâneci, din dimie, de obicei împodobită cu găitane, folosită în portul popular. Pieptar sau tunică de stofă colorată, purtată în trecut de arnăuți sau de alte categorii de ostași. (DEX 2009)

Năframă_năframe (turc. mahrama). Bucată de pânză de in, cânepă, bumbac, borangic etc. tivită pe margini și adesea împodobită cu cusături, folosită ca basma, batistă, ștergar etc. (DEX 2009)

Nădrag_nădragi (slav. veche nadragy, magh. nadrág). Pantaloni. Izmană. (DEX 2009)

Nojiță_nojițe (bulg. nojița). Curelușă sau șiret cu care se leagă opincile de picior. (DEX 2009)

Obială_obiele (bulg. obijalo). Bucată de pânză sau de postav cu care țăranii (uneori și militarii) își înfășoară laba piciorului, în loc de ciorap sau peste ciorap. (DEX 2009)

Opincă_opinci (bulg. opinka, opinăk). Încălțăminte țărănească făcută dintr-o bucată dreptunghiulară de piele sau de cauciuc, strânsă pe laba piciorului cu ajutorul nojițelor. (DEX 2009).

Pafta_paftale (turc. pafta). Încheietoare ornamentală la haine sau la cingători, lucrată de obicei din metal (și împodobită cu pietre prețioase). (DEX 2009)

Pieptar_pieptare (Piept + sufix -ar). Obiect de îmbrăcăminte (de postav, de lână etc.) fără mâneci, care acoperă ca o vestă partea superioară a corpului. Cojocel scurt din blană de oaie, fără mâneci, adesea ornamentat, încheiat în față sau pe umăr. Sinonime: bundiță, cojocel. (DEX 2009)

Platcă_plătci (rus. platka). Partea de sus a unei cămăși bărbătești, a unei rochii, a unei bluze etc., croită separat de rest și de care se prinde gulerul. Sinonime: speteală. (DEX 2009)

Pliu_pliuri (fr. pli). Cută adâncă făcută la un obiect de îmbrăcăminte, deosebită de pliseu prin faptul că îndoiturile țesăturii se presează mai puțin. Sinonime: cută, pliseu, încrețitură, îndoitură. (DEX 2009)

Postav (slav. veche postavŭ). Stofă groasă de lână, folosită pentru uniforme militare, pături etc. (DEX 2009)

Poturi (turc. potur). Pantaloni largi în partea de sus și strânși pe picior, ornamentați cu găitane, purtați de arnăuți și de haiduci. Pantaloni țărănești confecționați din piele tăbăcită de oaie sau de miel. (DEX 2009)

Prigitoare/priatoare („împrejurătoare"). Catrință realizată în patru ițe – ca rezultat această piesă era mai groasă, fiind de obicei de culoarea albastră închisă sau neagră. În partea superioară avea o bată roșie, dar „vrâstele" se realizau doar în partea din față. Pe bată se realiza „toiag" - dungă de altă culoare, care era încadrată de alte dungi colorate - „curcubeie". (DEX 2009)

Salbă_salbe (lat. subalba). Podoabă de purtat la gât, alcătuită dintr-unul sau din mai multe șiraguri de monede, medalii, pietre prețioase sau mărgele. (DEX 2009)

Sucnă_sucne (slav. veche sukno). Fustă groasă, simplă, fără încrețituri. Rochie fără mâneci. (DLRM)

Suman/sucman_sumane (bulg. sukmanŭ). Haină țărănească lungă (până la genunchi), făcută din pănură, dimie, postav gros etc. (bogat ornamentată cu găitane); dulamă. Sinonime: dulamă, zeghe. Țesătură groasă de lână lucrată în casă, din care se fac sumane. Sinonime: aba, dimie, pănură. (DEX 2009)

Șabac_șabace (turc. șebeke). Broderie în ajur făcută (cu ață albă) la cămăși, la fețe de masă, milieuri, etc. (DEX 2009)

Șorț-șorțuri (germ. schurz). În portul popular femeiesc: Țesătură dreptunghiulară din lână sau din bumbac, simplă sau ornamentată, care se poartă peste fustă. Sinonime: catrință, pestelcă, zăvelcă. (DEX 2009)

Testemel_testemele (turc. testmal, destmal; bulg. testemel). Bariș, basma, legătură, năframă, tulpan. (DEX 2009)

Tulpan_tulpane (neogr. tulpáni). Pânză (de bumbac, de lână, de mătase) cu țesătură foarte subțire și străvezie. Basma în trei colțuri cu care femeile (de la țară) își acoperă capul. (DEX 2009)

Urzeală_urzeli (Urzi + sufix -eală). Ansamblul firelor textile paralele montate în războiul de țesut, printre care se trece firul de bătătură pentru a se obține țesătura. (DEX 2009)

Vâlnic_vâlnice (bulg. vălnenik). Fotă încrețită în talie și despicată în față, care aparține portului popular oltenesc. (DEX 2009)

Vrâstă/vârstă_vârste (sârb., croat. vrsta). Dungă sau bandă de altă culoare (într-o țesătură, în penajul unei păsări etc.); ornament care constă în dungi de altă culoare. (DEX 2009)

Zăbun_zăbune (bulg. zabun). Haină bărbătească purtată de țărani, făcută din lână sau din bumbac, de obicei lungă, cu sau fără mâneci, împodobită cu cusături. Anteriu lung și larg purtat de preoți și de călugări. Haină lungă, fără mâneci, confecționată din stofă scumpă, pe care o purtau boierii. (DEX 2009)

Zeghe_zeghi. Haină țărănească lungă, împodobită uneori cu găitane negre, care se poartă în ținuturile muntoase. Haină făcută din piele de oaie, cu care se îmbracă ciobanii. Postav gros din care se fac unele haine țărănești. Sinonime: cojoc, sarică, șubă. (DEX 2009).

ANEXE

Anexa 1. Cadrul conceptual al artei vestimentare – statut, expresivitate și integrare în sistemul artelor.

Tabelul A1.1. Clasificația artelor, care cuprinde toate formele activităților artistice. [elaborat de autor] după M. S. Cargon.[443]

Domeniile activităților artistice		
Domeniul creativității vizuale	Domeniul creativității actorice	Domeniul creativității literare
Sinteza creativității tectonice și vizuale	Sinteza creativității actorice și corigrafice	Sinteza creativității literare și muzicale
Domeniul activității arhitectonice	Domeniul activității corigrafice	Domeniul activității literare

Tabelul A1.2. Locul Artei vestimentare în clasificația artelor [elaborat de autor] după.[444]

Obiectele activității artistice plastice				
Arta aplicată			Arta industrială (design)	
Arte arhitectonice				Arhitectura
Arta vestimentară	Arta bijuteriei	Ustensile proiectate artistic	Design interior	

Tabelul A1.3. Reprezentarea factorilor funcționali, tehnologici și artistici în arta vestimentară prin Triada lui Vitruviu [elaborat de autor].

Triada lui Vitruviu este valabilă și pentru ansamblul vestimentar și reprezentată prin		
1. Utilitatea	***2. Soliditatea***	***3. Frumosul artistic***
sunt reprezentate prin:		
corespunderea anotimpului,	construcția,	armonia reprezentată prin:
destinației,	forma,	paleta cromatică,
ergonomiei corpului,	croiul,	decorul
vârstei,	structura,	proporțiile,
factorilor igienici (aerisirea corpului, reținerea căldurii)	tehnologii, tehnici de realizare	forma, silueta,
	calitatea materialelor.	factura.

[443] ПАРАМОН, Ф. *Композиция костюма.* Москва: Легпромбытиздат, 1985. 264 p.
[444] Ibidem.

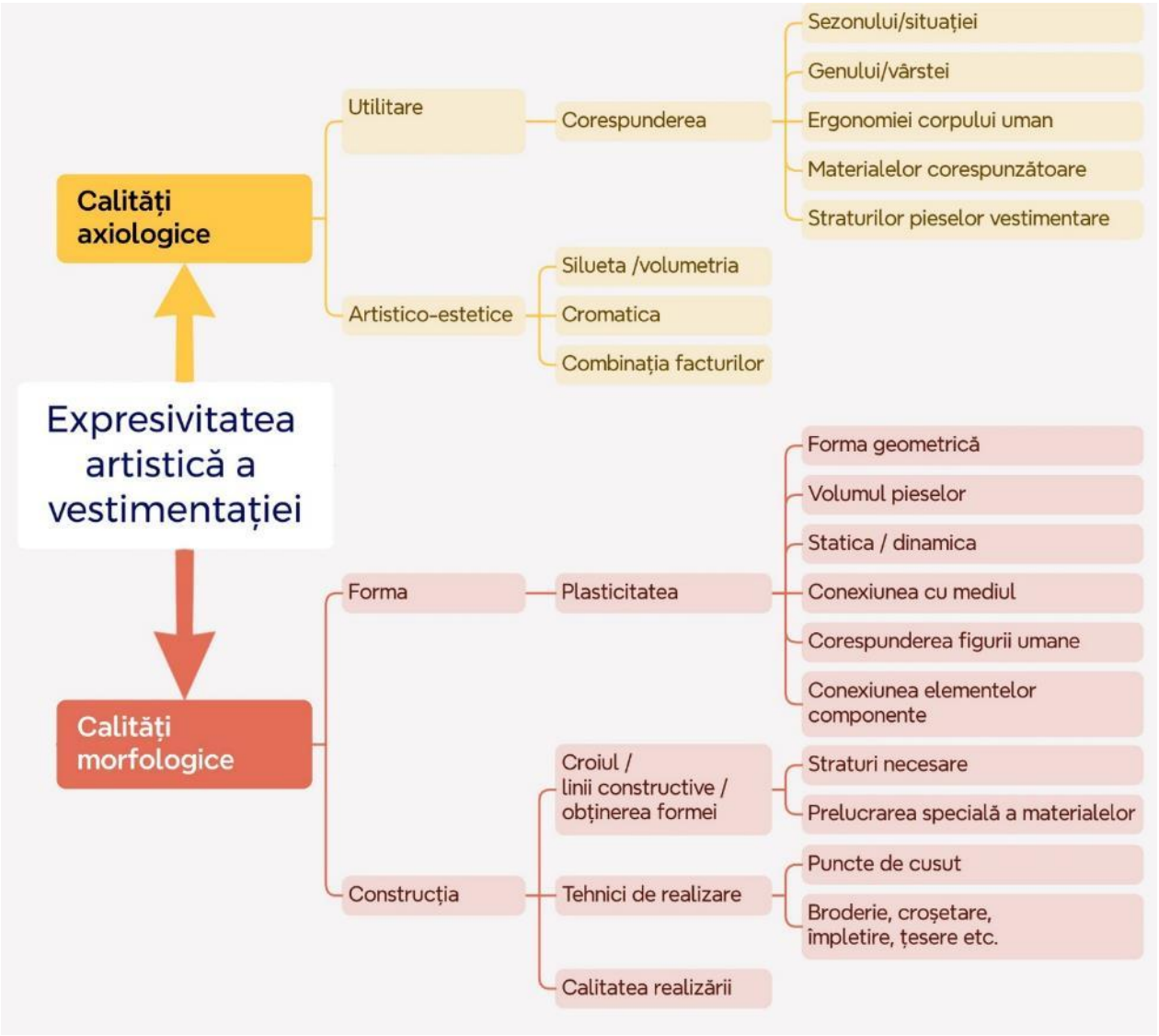

Figura A1.1. Expresivitatea artistică a vestimentației [elaborat de autor].

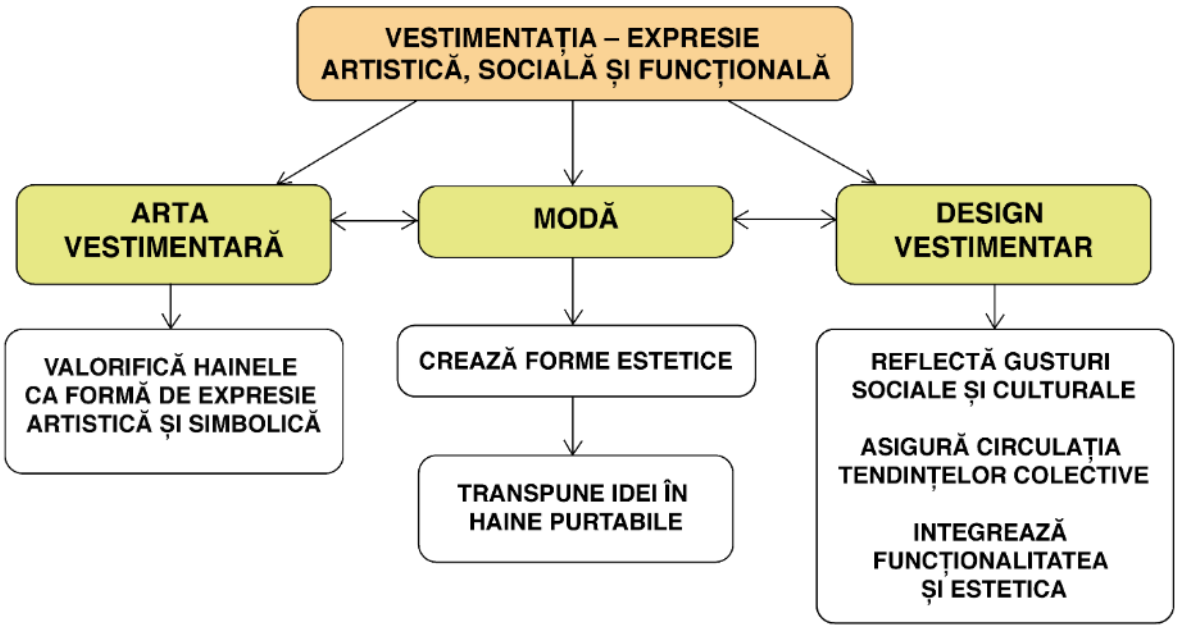

Figura A1.2. Interconexiunea dintre arta vestimentară, designul vestimentar și modă [elaborat de autor].

Tabelul A1.4. Clasificarea vestimentației [elaborat de autor].[445]

CLASIFICAREA VESTIMENTAȚIEI					
1. După funcții	1.1. Apărarea corpului pentru intemperii	1.2. Scopul estetic	1.3. Demonstrarea statutului social		
2. După materia primă folosită	2.1. Din pânză țesută	2.2. Din tricoturi	2.3. Din piei și blănuri (naturale/ artificiale)	2.4. Materiale nețesute	2.5. Materiale din peliculă
3. După anotimpul	3.1. Vestimentație subțire (vara)	3.2. Vestimentație semigroasă (toamna, primăvara)	3.3. Vestimentație groasă / cu termoprotecție înaltă (iarna)		
4. După destinație	4.1. lenjerie de corp	4.2. Vestimentație exterioară de zi pentru activitatea zilnică/ îmbrăcăminte exterioară pentru ocazii festive	4.3. Vestimentație specială: - de protecție, - ritualică, - uniformă	4.2. Vestimentație pentru sport (corespunzătoare sportului practicat)	
5. După vârstă și sex	5.1. Copii	5.2. Adolescenți	5.3. Femei	5.4. Bărbați	

[445] ПАРАМОН, Ф. *Композиция костюма.* 264 p.
БАЖЕНОВ, В. *Материалы для швейных изделий.* Москва: Лёгкая и пищевая пром-ть. 1982. 312 p.

Tabelul A1.5. Linii constructive importante pentru definirea formei vestimentației [elaborat de autor].

LINII CONSTRUCTIVE IMPORTANTE PENTRU DEFINIREA FORMEI VESTIMENTAȚIEI				
LINIA UMĂRULUI	LINIA BUSTULUI	LINIA TALIEI	LINIA ŞOLDURILOR	LINIA DE TERMINAȚIE

Tabelul A1.6. Proprietăţile obiective ale formelor vestimentare [elaborat de autor].

PROPRIETĂȚILE OBIECTIVE ALE FORMELOR VESTIMENTARE									
Structura convenţională	**Tipul geometric**	**Mărimea**	**Configuraţia**	**Relieful şi factura suprafeţei**	**Caracterul plastic**	**Masă vizuală**	**Valoraţia (jocul de lumină şi umbră, clarobscur)**	**Caracterul**	**Cromatica, desenul suprafeţei**
Părţi funcţionale principale	Forme liniare	Forme ajustate (strâmte)	Conturul exterior	Suprafeţe netede	Forme rigide	Apropiată de cub sau sferă	Uşurează percepţia vizuală	Static/ dinamic	Culoarea
Părţi funcţionale complementare	Frme plane	forme semiajustate (semi-largi)	Proiecţiei formei în plan frontal	Suprafeţe reliefate	Forme flexibile	Apropiată de linie	Unifică / divizează volumul sau suprafaţa	Geometric / Realist / Spontan	Tonul
	Forme spaţiale	Forme largi.	Proiecţiei formei în plan lateral	Suprafeţe combinate	Forme mixte		Îngreunează percepţia vizuală	Simetric / asimetric	Nuanța

Tabelul A1.7. Mijloace artistico-plastice în arta vestimentară și compoziția costumului [elaborat de autor].

MIJLOACE ARTISTICO-PLASTICE ÎN ARTA VESTIMENTARĂ ȘI COMPOZIȚIA COSTUMULUI					
Forma	**Liniile**	**Soluţionări cromatice**	**Relieful**	**Ornamentul/ imprimeul**	**Procedee sau principii de compoziție**
Proprietățile obiective: Structura convenţională / Tipul geometric / Mărimea / Configuraţia / silueta / Caracterul plastic	De asamblare / Divizare	Efecte psihologice / iIuzii optice	Textura	**Motive decorative:** Geometrice Vegetale Zoomorfe Antropomorfe	Accentul / Centrul (centrele) de interes
	Constructive de bază/ Constructiv-decorative / Pur decorative	Culoarea / Tonul / Nuanța.	Structura	**Principii de organizare:** Repetiția Alternanța Simetria Suprapunerea	Proporțiile / Secțiunea de aur Repetiția / Ritmul / Gradaţia
Proprietățile subiective: Impresie vizuală de masă Valoraţia (jocul de lumină şi umbră, clar-obscur) Caracterul plastic	Verticale / Orizontale	Culori primare / Culori binare	Componența fibroasă	**Stilizarea formelor:** Geometrizarea Abstractizarea.	Statica / Dinamica / Echilibrul / Integralitatea / Modulul
	Groase / Subţiri	Culori reci/ calde			Contrastul, asemănarea sau identitatea
	Drepte/ Curbe / Întrerupte etc.	Semnificaţia şi simbolistica			Simetria / Asimetria

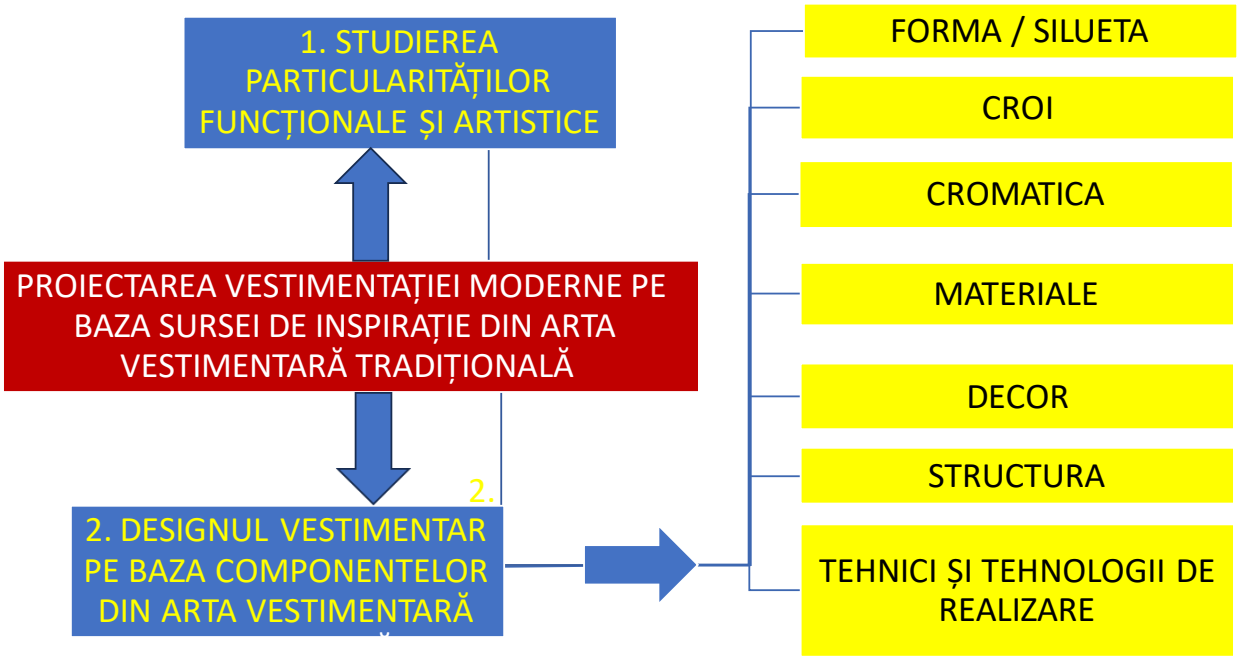

Fig. A1.3. Proiectarea vestimentației moderne pe baza sursei de inspirație din arta vestimentară tradițională [elaborat de autor].

Tabelul A1.8. Picturi inspirate din portul popular din România și Republica Moldova [elaborat de autor].

Nicolae Grigorescu (1838 - 1907), pictor român. „Ţărăncuţe (De la fântână)”, „Fata cu zestrea ei”, „Ţărancă din Muscel”, „Ţărancă cu doniță și copil”, "Vatră la Rucăr”, „Ţărancă torcând”, „Visare”, „Rodica (Primăvara)” (1881), „Ursăreasa din Bolduri”, „Fată cu ulcior” (1874), „Ţărăncuță cu fuior” (1895), „Fata hangiului”, „Ţărancă din Muscel”, „Ţărăncuţă cu fuior pe cale”, „Portret de țărăncuță”, „Ţărăncuţă odihnindu-se”, „Păstoriță”, „În așteptare”, „Visare”, „Copilă”, „Rodica” (1885), „Ţărancă cu salbă și mărgele”, „Ţărancă torcând”, „Mocan cu turmă de oi”, „Fete lucrând la poartă” (1885), „Ţărăncuță cu turmă de oi pe Valea Muscelului”.
Frederick Arthur Bridgman (1847 - 1928), pictor american. „Romînca”, „Romanian Lady in Blouse”, 1882.
Nicolae Vermont (1866, Bacău - 1932, Bucureşti), pictor român. „Scrisoare de pe front”, „Ţărăncuţă în interior”, „Chivuță” 1890, „Ţărăncuță cu fuior” 1896, „Ţărăncuţă cusând” 1929, „Maternitate”, „Așteptare”, „Cusătoreasă” 1923, „Ţărăncuță la fântână” cca. 1906, „Ţărăncuță din Argeș”, „Ţărăncuță pe malul iazului” 1906.
Theodor Aman (1831, Câmpulung Muscel, Argeş - 1891), pictor și grafician român. „Hora de la Aninoasa”, „Femeie în costum național”, „Scenă de bal” (1875 - 1885), „Joc la țară”, „Clujence (Ţărănci din Morlaca)” 1912, „Unirea Principatelor”, 1857.
Gheorghe Tattarescu (1818, Focșani - 1894, București), pictor român. „Ţărancă din Vlașca”, 1868.
Franciszek Teodor Ejsmond (1859 - 1931), pictor polonez. „Romanian Maiden”, 1885, „Peeling Corn”, 1891.
Carol Popp de Szathmári (1812, Cluj - 1887, București), pictor și grafician român, maghiar din Transilvania, primul fotograf de artă și documentarist din Regatul Român și unul dintre primii zece

fotografi din Europa. „La izvor”, „Paraschiva din Mehadia”, „Mireasă din Vlașca”, 1881, „Țărăncuță din Transilvania”.
Ion Theodorescu-Sion (1882, Ianca - 1939, București), pictor român. „Portret de lipoveancă”, „Compoziție cu motive românești”, „La șezătoare (Țărănci din Abrud)”, 1912.
Ignat Bednarik (1882, Orșova, Turnu Severin – 1963, București), pictor, desenator și artist decorator român. „La umbră”, „La troiță”, „Popas la troiță”, „La gura vetrei”, „Un tânăr cuplu sub copaci înfloriți”, „Slujba de duminică”, „La fântână”, „Rugăciunea de seară”, „Idilă în pădure”, „În fața altarului”.
Constantin Daniel Rosenthal (1820 - 1851), pictor, sculptor român. „România Revoluționară”, 1850.
Nicolae Enea (1897, Valea Arinilor, Măgirești, Bacău - 1960, Bacău), pictor român. „La poartă”, „Cu rufele la râu”, „La târg”, „Fată din Bicaz”.
Ludovic Bassarab (1868, Galați - 1933, Bucureşti), pictor român. „Zi de sărbătoare”, „Horă la sat”, „Hora de duminică”, „Zi de sărbătoare”, „Slujba de duminică”, „Slujba de duminică”.
Emanoil Panaiteanu-Bardasare (1850 - 1935, Iaşi), pictor român. „La cules de flori”, 1876.
Valentina Rusu-Ciobanu (1920 - 2021), pictoriță română din Basarabia. „Fată la fereastră”, 1957.
Ungureanu Mihai, artist plastic din Republica Moldova. „Mândră, maci și spicul de grâu”.
Parascheva Matciac, artistă plastică din Basarabia. „Dor”.
Aliona Bereghici, pictoriță, ilustrator și designer din Republica Moldova. „Ia cu bujori” „Fata cu lalea”, „Sărbătoare”, 2023, „Oregami”, „Solstițiu”.
Gheorghe Lisita (1982, Suhuluceni, Telenești), artist plastic din Republica Moldova. „Țărăncuță”, 2004, „Studiu de copiliță”, „Copiliță”, „Sofia”, „Țărăncuță în port al pădurenilor”, 2022, „Țărăncuță cu năframă”, 2021, „Țărăncuță cu năframă”, 2019, „Studiu de țărăncuță”, 2019.
Ceres Painter Oleg, artist plastic din Republica Moldova. „Identitate națională”.
Robert Ixari, artist plastic din Republica Moldova. „Dor", 2019, „Smerenie”, 2020, „Fericirea”, 2017.
Iulia Carchelan, pictoriță română din Republica Moldova. „Romăncuță”.
Iuliana Sava, pictoriță română. „Fată în lanul de lavandă”, „Fată relaxându-se”.
Maria Jarda (1981, Pașcani, Iași), pictoriță română. „Croitoreasă”, „O zi de august”, „Zi de sărbătoare”, „Țărăncuță”, „Țărăncuță din zona Moldovei”, 2023, „Țărăncuță”, 2023, „Sânziana”, „Portul popular”, „Beatrice”, 2019.
Vali Irina Ciobanu (1976,Valea Popii, Călărași), pictoriță română. „Prima horă”, „Sânziana”.
Roxana Irimia „Sânzâiana”, „Regina Maria”.
Sabina Popovici Hantu, pictoriță română. „Bogdana”.
Paul Stoica, pictor român. „Fată cu ochi măslinii”.
Vitalie Butescu, pictor din Republica Moldova. „Strae de sărbătoare”, 2022.
Corneliu Dragan-Targoviste, pictor român. „Opincarul”.

Anexa 2. Presa de modă pe teritoriul Republicii Moldova și pe plan internațional – influența asupra evoluției stilurilor vestimentare și afirmării direcțiilor estetice contemporane.

1923[446]

1924[447]

1926[448]

1929[449]

1939[450]

1941[451]

Fig. A2.1. Reviste de modă în perioada anilor 1923 – 1941.

[446] Revista *Вестник моды. Журнал новейших иностранных мод. Petrograd*, 1923 / Nr. 5, p. 11.
[447] Revista *Последние моды*. Moscova, 1924 [citat 21.02.2022]. Disponibil: https://www.great-country.ru/articles/sssr/moda/00004.html
[448] Revista *Женский журнал. Petrograd.* 1926/Nr. 2, p. 1.
[449] Revista *Модный журнал. Paltoane, costume.* 1929, Iarna.
[450] Revista *Модели сезона / Modele sezonului*. Moscova: Ghizlegprom, 1939/Nr. 3, p. 38.
[451] Revista *Модели сезона / Modele sezonului*. Moscova: Ghizlegprom, 1941/Nr. 1, p. 1.

1945[452]

1947[453]

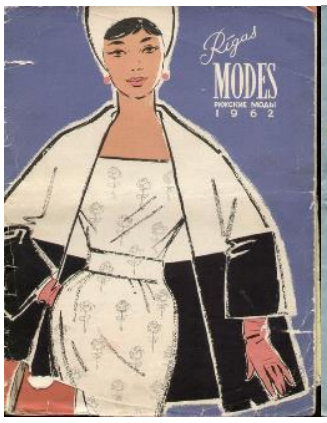

1950[454]

1955[455]

1958[456]

1960[457]

1962[458]

1965[459]

Fig. A2.2. Reviste de modă din perioada anilor 1945 – 1962.

[452] Revista de modă. *Журнал мод.* Moscova, 1945/ iunie, p. 133 [citat 21.02.2022]. Disponibil: https://www.great-country.ru/articles/sssr/moda/00015.html
[453] Revista *Импортные модели* /*Modele de import*. Moscova: Ghizlegprom, 1945.
[454] *Советская мода / Moda sovietică.* Album de modă. Moscova, 1950, p. 7.
[455] *Журнал мод* / Revista de modă. Moscova, 1955, Nr. 4, p. 3.
[456] Revista *МОДА*. Leningrad, 1958, p. 4.
[457] Revista *Моды*. Leningrad, 1960.
[458] Revista *Rigas modes.* Riga, 1962, Primăvara, p. 1, 9.
[459] Revista *Rigas modes.* Riga, 1965, Primăvara, p. 17.

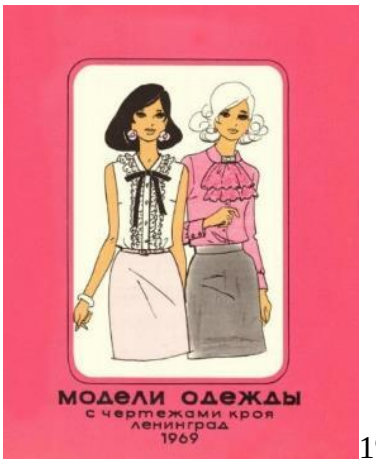

Fig. A2.3. Copertele revistei *Каталоги Конгресса мод стран социализма* (mai târziu numit *Мода стран социализма* (*Moda țărilor socialismului*)) anilor ’60.[460]

Fig. A2.4. Revista *Мода Молдавии*, edițiile anilor 1968, 1969, 1970.[461]

[460] *XI Международный конгресс мод: Альбом моделей*. Moscova: ВИАЛЕГПРОМ, 1961, 59 p.
[461] *Мода Молдавии*. Chișinău: Casa de Modă, 1968, (40 de modele la S 1:5). *Мода Молдавии*. Chișinău: Casa de Modă, 1969, (40 de modele la S 1:5). *Мода Молдавии*. Chișinău: Casa de Modă, 1970 (38 de modele la S 1:5).

1969[462]

1970[463]

1975[464]

1979[465]

1981[466]

1985[467]

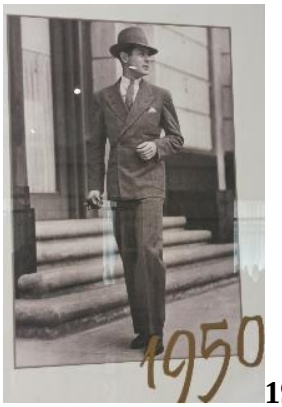
1990[468]

Fig. A2.5. Reviste de modă în perioada anilor 1969 – 1990.

[462] Revista *Модели одежды*. Leningrad, 1969.
[463] Revista *Siluett.* Riga, 1970, Primăvara, p. 7, 9.
[464] Revista *Модели для молодых*. Moscova, 1975.
[465] Revista *Я шью сама*. Moscova, 1979 / Nr. 2.
[466] Revista *Я шью сама*. Moscova, 1981 / Nr. 3.
[467] Revista. *Вяжите сами*. *Выкройка.* Kiev, 1985 / Nr. 7314.
[468] Revista. *Вяжите сами. Выкройка.* Kiev, 1990 / Nr. 32.

1945

1950[469]

1963

1965[470]

1970

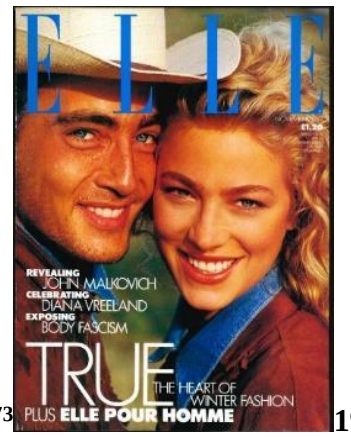
1970[471]

1979[472]

1985[473]

1989[474]

Fig. A2.6. Reviste de modă în perioada anilor (1945 – 1985): tendințele ale modei pentru bărbați.

[469] Foto din expoziția *Modă și stil de viață în secolul XX. Din colecția vestimentară a Muzeului Național de Istorie a Moldovei*, 2023 (T. foto: Bîzgu).
[470] Revista *Rigas modes.* Riga, 1965, Primăvara, p. 26.
[471] Revista *Siluett.* Riga, 1970, Primăvara, p. 59.
[472] Revista *Moda.* Kiev, 1979 /1, modelul Nr. 21.
[473] Revista *Вяжите сами.* Выкройка. Kiev, 1985 / Nr. 6516.
[474] Revista *ELLE. UK*, noiembrie, 1989.

Fig. A2.7. Revistele *ELLE, Cosmopolitan, L'Officiel, Vogue, Harper's Bazaar* traduse în anii ’90 în rusă și distribuite în Republica Moldova.[475]

Fig. A2.8. Revista italiană *Boutique*, nr. 15/2, noiembrie 1996 (traducere în limba rusă), include pagini dedicate modei pentru bărbați.[476]

Fig. A2.8. a) Expoziția revistelor de modă în vitrina Bibliotecii ULIM consacrată *Zilei Internaționale a Modei* – 11 mai, ULIM, 11.05.2025; b) coperta revistei *Ателье,* nr. 12/2017, Москва: Конлига Медиа[477]; c) coperta revistei *Burda,* nr.7/ 2016[478]. Foto: Bîzgu T.

[475] Paginile oficiale ale revistelor *ELLE, Cosmopolitan, L'Officiel, Vogue, Harper's Bazaar* [citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.elle.ro/, https://www.harpersbazaar.ro/, https://www.cosmopolitan.com/, https://www.vogue.com/, https://www.lofficiel.com/

[476] Se editau și reviste special dedicate modei masculine: *Elle man* [citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.elle.ro/elle-man; *InStyle Man* [citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.instyle.de/instyle-men.

Anexa 3. Reprezentanți ai artei vestimentare din Republica Moldova: creatori și branduri

Elena Zbârnea este o creatoare de modă și artistă vizuală din Republica Moldova, activă în sfera designului vestimentar, ilustrării și jurnalismului cultural. Formată în cadrul unor instituții de prestigiu din România și Republica Moldova, Zbârnea se distinge printr-o carieră artistică interdisciplinară, care îmbină cercetarea estetică, expresia vizuală și implicarea mediatică. Parcursul academic al Elenei Zbârnea începe la Liceul de Arte Plastice „Nicolae Tonitza" din București (1996–2000), unde a studiat sub îndrumarea profesorului Ion Dumitriu (o figură marcantă în formarea artistică românească). Ulterior, și-a continuat specializarea în design vestimentar la Colegiul Republican de Arte Plastice „Al. Plămădeală" din Chișinău (2000–2004), în clasa profesoarei Elena Gorcea. În perioada 2004–2008, a urmat cursurile Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău, consolidându-și formarea în design vestimentar contemporan. După absolvire, Zbârnea s-a implicat activ în viața artistică și media a Republicii Moldova. Din 2010, deține funcția de redactor-șef al revistei cultural-informative „*15 minute"*, oferind o platformă editorială pentru promovarea artei și a tinerelor voci creative. A colaborat în calitate de stilist cu interpreți și trupe autohtone de notorietate, printre care Natalia Barbu (Eurovision 2011) (Figura A3.1 c, d**)**, *Gândul Mâței* și *Club Drive*. A fost, de asemenea, responsabilă de conceperea pictorialelor revistei *Punkt* (2008–2009) și a realizat ilustrații pentru publicații precum *Aero Curier* și *Russkoe slovo*. Participarea Elenei Zbârnea la expoziții colective este remarcabilă, acoperind o perioadă de peste un deceniu și implicând instituții importante, precum Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși", Muzeul Național de Artă al Moldovei și Moldexpo. A expus în cadrul bienalelor internaționale de artă decorativă și pictură, saloanelor de toamnă și primăvară, precum și în cadrul platformelor dedicate tinerilor creatori din spațiul postsovietic (*Noi – Tineretul creator*). Participarea la expoziții internaționale, cum ar fi cele organizate la Como (Italia) sau în Azerbaidjan, confirmă o deschidere constantă spre scena artistică europeană. În paralel cu participarea la expoziții de artă, Zbârnea s-a implicat în numeroase festivaluri și concursuri de modă. A prezentat colecții la *Art Podium* (2008), *Beauty* (2005), *Trend Vision Awards* (2004) și la alte evenimente de profil din Republica Moldova și Ucraina. Creațiile sale vestimentare se caracterizează printr-un dialog între forme contemporane și accente decorative expresive, cu o abordare atentă asupra proporției, structurii și detaliului plastic. Lucrările sale se regăsesc în colecții private din Elveția, Franța, Italia, Germania și

[477] Revista *Ателье*, editată în perioada anilor 2001-2019, 2020-2025 a trecut în format electronic.
[478] Revista *Burda.* Москва: Энне Бурда ГмбХ И Ко. 7/ 2016.

România, precum și în colecția Fundației Sturza din Republica Moldova. Este notabilă prezența sa în colecția ambasadorului Germaniei la Chișinău (2007–2009), Nikolaus Graf Lambsdorff, fapt care indică o apreciere a creațiilor sale la nivel diplomatic și internațional.[479]

Figura A3.1. Elena Zbârnea a, b) Colecția din hârtie pentru calendar *Geometrie,* 2010, fotograf: Alex Ustin; c, d) Costume pentru *Eurovizion,* show N. Barbu, 2007, foto: V. Garştea.[480]

Elena Zbârnea reprezintă o voce artistică activă și versatilă în contextul artei vestimentare contemporane din Republica Moldova. Activitatea sa traversează granițele dintre design, artă vizuală și jurnalism cultural, contribuind la profesionalizarea și diversificarea scenei de modă locale. Printr-un parcurs coerent și bine articulat, artista afirmă designul vestimentar nu doar ca produs estetic, ci și ca formă de reflecție vizuală și intervenție culturală (Figura A3.1 a, b**).** Un moment semnificativ în evoluția carierei sale îl constituie fondarea, în anul 2016, a brandului *SOPHIE* – un proiect vestimentar dedicat reinterpretării rochiei de mireasă contemporane. Sub direcția Elenei Zbârnea, brandul s-a impus rapid în peisajul modei moldovenești printr-o estetică minimalistă, rafinată și poetică. Creațiile artistei reinterpretează codurile clasice ale feminității printr-o abordare modernă, în care detaliile delicate, croiul fluid și influențele inspirate din natură se îmbină într-un limbaj stilistic discret, dar sofisticat. Rochiile de mireasă concepute în cadrul acestui brand se remarcă prin lejeritate, simplitate formală și o puritate estetică ce evită ornamentica excesivă, în favoarea unei expresivități subtile. Fiecare piesă este gândită ca o formă de declarație personală, adresându-se femeii contemporane care aspiră la o prezență autentică și elegantă, ancorată în valorile naturale: simplitate și libertate de exprimare individuală.

Ca exemple reprezentative ale acestei direcții propunem modelele *Lora* și *Alaya* din colecția *Spring-Summer 2024*, care reflectă filosofia estetică a brandului: siluete epurate, țesături vaporoase și accente florale, inspirate de simplitatea naturală a plantelor (Figura A3.2). Prin

[479] *Portofoliul personal Elena Zbârnea,* Arhiva UAP [citat 21.08.2024] Disponibil: https://www.arta.md/ro/member/elena-zbarnea
[480] Ibidem

calitatea execuției, coerența vizuală și deschiderea către piețele internaționale, brandul *SOPHIE* contribuie la redefinirea segmentului bridal din Republica Moldova, integrându-l într-un circuit estetic global fundamentat pe minimalism, sustenabilitate și individualitate. Vizibilitatea sa în mediul digital și pe platforme internaționale de profil sprijină procesul de internaționalizare a modei locale, demonstrând că un design riguros articulat, întemeiat pe tradiții bine consolidate și orientat spre o viziune globală, poate deveni competitiv și relevant dincolo de granițele naționale[481].

Figura A3.2. Brandul *SOPHIE*, designer Elena Zbârnea; a), b) model *Lora*, c) model *Alaya*, colecția primăvara-vara 2024.[482]

Natalia Ciornaia este o artistă vizuală din Republica Moldova, cunoscută pentru activitatea sa în domeniile designului vestimentar conceptual, artei textile și picturii. Absolventă a Institutului de Arte Decorative și Aplicate din Liov (Ucraina) (1976–1981), cu specializare în design vestimentar, artista s-a remarcat printr-un parcurs profesional constant și interdisciplinar, orientat spre experimentul plastic și inovație estetică. Cariera sa artistică a debutat oficial în 1985, prin participarea la expoziția de artă plastică de la Moscova, fiind urmată de o activitate expozițională intensă, atât în plan național, cât și internațional. Natalia Ciornaia este membră titulară a Uniunii Designerilor (din 2001) și a Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova (din 2009). Totodată, în calitate de fondatoare și președintă a Asociației Obștești *Artă și Cultură*

[481] ГЕРМАН, Ю. Естетика брендових весільних суконь sophie дизайнера – Олена Збирня. In: *Актуальні проблеми сучасного дизайну*, 27 aprilie 2023, Київ. Київ: 2023, Vol.1, pp. 184-187. ISBN 978-617-7763-18-4.
[482] Brandul *Sophie*, pagina oficială, catalog spring-summer-2024, fotografii [citat 21.03.2025] Disponibil: https://sophie.md/catalog/bridal/spring-summer-2024/calla/

Educativă (AACE), a promovat designul vestimentar ca formă de expresie artistică și educativă. Ciornaia este fondatoarea *Teatrului de Modă Conceptuală*, un proiect performativ unic în spațiul cultural moldovenesc, în care îmbină vestimentația, arta scenică și ideea de spectacol artistic integrat. În cadrul acestuia, colecțiile de modă devin narative vizuale și manifeste estetice. În creațiile sale vestimentare, artista utilizează tehnici textile precum batik-ul rece, broderia și aplicațiile artizanale, explorând teme identitare, mitologice și culturale. Lucrările *Comorile de Montezuma* (2002), *Marea* (2001) și *Vânt spaniol* reflectă o abordare profund conceptuală, în care vestimentația transcende funcționalitatea și devine suport de expresie artistică și poetică. Alte expoziții personale notabile, *Asimetriade* (2010) și *Trei surioare* (2012), în care artista propune o simbioză între pictura conceptuală și arta costumului.

Figura A3.3. a) Natalia Ciornaia, *Orașul Utosferii*, 2015, textile, teh. mixtă[483]; b) Natalia Ciornaia, *Computer biologic*, 2020, atlas, tafta, piele, metal, sticlă, plastic[484]; c) Natalia Ciornaia, *Distopie*, 2022, tehnica mixtă, piele, metal, lână, mătase[485]; d) Natalia Ciornaia, *Ghirbot*, 2023, metal, plastic. Foto: N. Ciornaia.

De-a lungul carierei artista a participat la bienale și saloane de prestigiu, printre care *Bienala Internațională de Artă Decorativă* (2009, 2012), *Salonul de Toamnă* și *Salonul de Primăvară* din Chișinău, precum și expoziții internaționale în Germania, România, Ucraina și Lituania. Lucrările sale se regăsesc în patrimoniul Muzeului Național de Artă al Moldovei și în colecții private din SUA, Canada, Israel, Germania, Franța și alte țări. Ciornaia a fost recunoscută cu numeroase diplome și distincții din partea instituțiilor culturale și profesionale din Republica Moldova, inclusiv Ministerul Culturii, Comitetul Național Olimpic și Uniunea

[483] *Bienala Internațională de artă decorativă.* Ediția a IV-a, UAPRM, Chișinău, 2016, p. 59 [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2016
[484] *Bienala Internațională de artă decorativă.* Ediția a IV-a, UAPRM, Chișinău, 2020, p.12 [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2020
[485] *Bienala Internațională de artă decorativă.* Ediția a IV-a, UAPRM, Chișinău, 2022, p. 18 [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2022

Meșterilor Populari, pentru contribuția sa la dezvoltarea artei decorative și promovarea patrimoniului cultural.[486]

Ala Lupu-Leancă este o artistă multidisciplinară care practică pictura, tapiseria artistică și designul vestimentar, punând în valoare un limbaj vizual personal, profund ancorat în simbolurile culturii tradiționale basarabene, dar deschis totodată dialogului cu alte culturi și integrării unor concepte contemporane.

Figura A3.4. a, b) Lupu-Leancă Ala , *Agonie*, 2016. Pâslă, lână, pânză, teh. mixtă[487], c) Lupu-Leancă Ala , *palton*, 2021, textile, pâslă, aplicație ornamentală[488]; d) Lupu-Leancă Ala, *palton*, 2021, textile, piele, print.[489]

Parcursul său profesional este fundamentat pe o pregătire artistică riguroasă, începând cu studiile la Școala de Arte Plastice din Florești, continuând la Colegiul Republican de Arte Plastice „A. Plămădeală” și aprofundându-și cunoștințele la Facultatea de Arte Plastice, Catedra Design Vestimentar din cadrul AMTAP. În calitate de membră a UAP din Republica Moldova, și-a îmbinat cariera de designer cu cea academică, predând la UPS „Ion Creangă” și, ulterior, la UTM, unde ocupă funcția de lector superior. Experiența sa profesională include activitatea în cadrul Salonului de Modă *FEODORA*, unde a creat vestimentație prêt-à-porter și piese unicat cu statut de elită. Printre realizările sale remarcabile se numără conceperea colecției de gală pentru salonul *ACADEMICA*, în cadrul unui concert al Irinei Ponarovskaia, precum și crearea de

[486] Din interviul Natalia Ciornaia la data 09.06.2025
[487] *Bienala Internațională de artă decorativă. Ediția a IV-a,* UAPRM, Chișinău, 2016, p. 11, 17. [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2016
[488] SPÂNU, C. *Artistic și identitar în creația artistei Lupu-Leancă Ala.* În: Arta.MD - 2019-2021. Chișinău: Bons Offices, 2022. p.156-157. ISBN 978-9975-166-39-3.
[489] Ibidem.

costume de scenă pentru artiști de renume precum V. Bucun, R. Dolgan și I. Bivol. De asemenea, Ala Lupu-Leancă a avut o contribuție semnificativă la promovarea modei autohtone prin cofondarea expoziției bienale *Creatori și tendințe* și prin colaborarea sa în cadrul Eurovision, unde a realizat ținutele scenice pentru Natalia Barbu și echipa sa. Activitatea sa artistică este completată de numeroase participări la evenimente de prestigiu, printre care *Festivalul Internațional de Modă* de la Chișinău, unde a fost distinsă cu Premiul I și titlul de *Designerul anului, Gala Costumului Teatral* la deschiderea *Centrului de Artă Coliseum,* precum și *Simpozionul Internațional de Artă Textilă* (ATEX). De asemenea, a fost prezentă la evenimente precum *Bienala de Arte Decorative*, expoziția *Absolvenți ai instituțiilor de artă din Chișinău, Zilele Modei Art Podium* și *Fashion Club*, precum și la expoziții internaționale de modă, precum *Black Sea Latex ș.a.*[490]

În expoziția personală *Rădăcini* (Centrul Expozițional «Constantin Brâncuși», Chișinău, 9–21 decembrie 2021), Ala Lupu-Leancă a prezentat piese vestimentare în care haina devine suport pentru o expresie vizuală complexă, axată pe teme ale memoriei și identității culturale. Paltoanele, tratate pictural prin tehnici mixte (pânză, pâslă, piele, aplicații ornamentale), se disting prin contrastul dintre fundalul monocrom și elementele decorative, evocând structura unui tablou (Figura A3.4 c, d).[491] Croiul simplificat funcționează ca pretext pentru inserarea unor semne vizuale recognoscibile, transformând costumul într-un spațiu al memoriei afective. Designul devine astfel un mediu de comunicare vizuală, unde estetica formei este dublată de o logică simbolică profundă. Dimensiunea identitară se configurează ca o constantă în creația artistei, care propune o revalorizare structural-compozițională a simbolurilor tradiționale, integrate într-un limbaj contemporan, poetic și introspectiv.

Aceleași principii de explorare a simbolului și expresivității formei se regăsesc și în activitatea sa pedagogică, unde sprijină dezvoltarea unei noi generații de creatori. Un exemplu este colecția *Vato* (2023), realizată de Maria Lefter, absolventă a Facultății de Arte Plastice și Design, UPS „Ion Creangă”. Concepută în pânză și tehnică mixtă, colecția este destinată prezentărilor performative, punând în valoare expresivitatea volumelor și potențialul sculptural al hainelor (Figura A6.33).[492] Pe lângă activitatea didactică, Ala Lupu-Leancă este o artistă activă în domeniul artelor plastice, cu lucrări expuse în cadrul expoziției personale *Reflecții* la BNRM

[490] FLOREA-DONICA, L. *Creația artistică a designerului vestimentar Alina Lupu-Leancă.* In: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 10, 30-31 mai 2018, Chișinău. Chișinău: IPC, 2018, Ediția 10, p. 153. ISBN 978-9975-84-063-7.
[491] SPÂNU, C. *Artistic și identitar în creația artistei Lupu-Leancă Ala.* În: Arta.MD - 2019-2021. Chișinău: Bons Offices, 2022. p.156-157. ISBN 978-9975-166-39-3.
[492] Din interviul cu Ala Lupu-Leancă, din data 17.05.2025.

(Figura A3.5). Expoziția a reunit 54 de lucrări care evidențiază tendințele conceptuale și artistice actuale din designul vestimentar și arta textilă.[493]

Figura A3.5. Lucrări artistice semnate de Ala Lupu-Leancă, expuse în cadrul expoziției personale *Reflecții*, octombrie 2022, desfășurată la Biblioteca Națională a Republicii Moldova.[494]

Prin abordarea interdisciplinară, Ala Lupu-Leancă redefinește granițele convenționale ale designului vestimentar, orientându-l spre o artă totală, multisenzorială și încărcată de conținut conceptual. Piesele sale pot fi interpretate atât ca manifeste ale memoriei culturale, cât și ca forme contemporane de auto-reprezentare. În acest fel, creația vestimentară a artistei se înscrie în direcția artei decorative contemporane, care valorifică haina ca mediu de expresie vizuală, simbolică și identitară. Contribuția sa confirmă statutul designului vestimentar în Republica Moldova ca formă de artă aplicată cu valențe poetice și conceptuale, dar și ca discurs artistic complex și interdisciplinar. În prezent, artista își desfășoară activitatea și în cadrul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău, fapt care consolidează legătura dintre creația sa artistică și cercetarea patrimoniului cultural.

Angela Doina-Bezuțchi este o creatoare de modă și cercetătoare din Republica Moldova, cunoscută pentru abordarea sa inovatoare în reinterpretarea stilului etnic în designul vestimentar contemporan. Absolventă a Școlii de Arte Plastice din Florești (1984) și a Școlii Republicane de Arte Plastice „I. Repin” din Chișinău (1988), artista și-a continuat parcursul formativ la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău (1989–1995), unde și-a consolidat competențele în domeniul artelor vizuale. În completarea formării sale artistice, a urmat o

[493] *Pictorița Ala Lupu-Leancă și-a vernisat lucrările la Biblioteca Națională*. Moldpres., 10.09.2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: Moldpres Agenția Infromațională de Stat
[494] *Ibidem*

stagiere profesională la Academia de Arte din Liov (Ucraina) și a obținut titlul de *magistru în artele decorative* în cadrul Institutului de Relații Internaționale „Perspectiva” (2002).

Membră a Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova din anul 2005, artista s-a remarcat printr-o activitate expozițională susținută și printr-o viziune artistică coerentă, articulată în colecții vestimentare cu valențe simbolice, deopotrivă etnice și conceptuale. Printre cele mai reprezentative proiecte se numără: *Enigma* – prezentată în cadrul Festivalului de Modă de la Chișinău (1997), *Ironia* – expusă în cadrul primului Simpozion Internațional de Modă, Design, Textile și Vestimentație, organizat de ATEX (Chișinău), *Chiru-Momu* (1999), colecția *Motive etnice* (2000), precum și *Elegie de iarnă*, prezentată la Lvov (2001). Lucrările sale au fost expuse în cadrul unor expoziții personale și de grup desfășurate la Chișinău (1995, 1997, 2001–2004), Cluj-Napoca (România), precum și în importante centre culturale din Ucraina, precum Liov, Kiev și Harkov, contribuind la promovarea artei vestimentare moldovenești într-un context internațional.[495]

Figura A3.6. a) Angela Doina-Bezuțchi, *Iarna Elegie*, 2016, lână, tricotaj, pânză[496]; b) Angela Doina-Bezuțchi, *Tradiții populare*, 2018, croșetare manuală[497]; c) Angela Doina-Bezuțchi, *Versiuni ale denimului*, 2018, textile, tehnica mixtă[498].

Activitatea sa se concentrează pe analiza și transformarea elementelor tradiționale ale costumului național într-un context modern, evidențiind metamorfozele stilistice ale acestuia. În cadrul studiului intitulat *Studiul metamorfozelor stilului etnic,* Angela Doina-Bezuțchi examinează diverse stiluri vestimentare care au evoluat la sfârșitul secolului XX și începutul

[495] Din interviul cu Angela Doina-Bezuțchi din 09.06.2025.
[496] *Bienala Internațională de artă decorativă.* Ediția a IV-a, UAPRM, Chișinău, 2016, [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2016
[497] *Bienala Internațională de Artă Decorativă.* Ediția 2020, UAPRM, Chișinău, 2020, [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2020
[498] *Bienala Internațională de Artă Decorativă.* Ediția 2018, UAPRM, Chișinău, [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2018

secolului XXI, inclusiv stilurile *splendid, „a doua piele”, urban modern, de lucru, marinăresc, militar* și *folcloric*. Lucrarea sa evidențiază modul în care aceste stiluri au influențat designul vestimentar contemporan și cum elementele tradiționale pot fi integrate într-o estetică modernă.[499]

Un exemplu concret al aplicării acestor concepte este colecția *Ethnogenesis*, realizată în colaborare cu studenții Colegiului Tehnologic din Chișinău, se remarcă prin reinterpretarea modernă a elementelor tradiționale ale costumului național, evidențiind metamorfozele stilistice ale acestuia. Piesele vestimentare din colecție sunt caracterizate de siluete simple, culori naturale și detalii inspirate din ornamentica populară, reflectând o fuziune armonioasă între tradiție și inovație artistică. Această colecție se inspiră din ornamentica costumului național, adaptând formele și culorile tradiționale într-o manieră contemporană și scenică. Colecția a fost prezentată cu succes în diverse evenimente, inclusiv la postul *Tezaur TV* și în cadrul *Moldova The Most Fashion Days*. Prin activitatea sa, Angela Doina-Bezuțchi contribuie semnificativ la promovarea și revitalizarea patrimoniului cultural vestimentar al Republicii Moldova, demonstrând cum tradiția poate fi reinterpretată și integrată în designul vestimentar contemporan.[500]

Artista Angela Doina-Bezuțchi a fost distinsă cu diploma de participare în cadrul proiectului și expoziției internaționale *Od Kreacji do Rzeczy 2021* (*De la creație la obiect*, ediția 2021), un eveniment de prestigiu organizat de Universitatea Adam Mickiewicz din Poznań – Facultatea de Arte și Pedagogie din Kalisz, în colaborare cu Atelierul de Arte Proiectuale, Muzeul Istoriei Industriei din Opatówek și autoritățile districtului Kalisz (Powiat Kaliski), Polonia. Prezența sa în cadrul acestei inițiative internaționale a fost recunoscută oficial ca una activă și valoroasă, în contextul unui demers centrat pe cercetare artistică, design contemporan și inovație în creația vizuală. Evenimentul a reunit artiști și creatori din diverse țări, creând un cadru interdisciplinar de dialog, reflecție și schimb de experiență în domeniul artei proiectuale[501].

În cadrul ediției a XVIII-a a Expoziției Internaționale Specializate *InfoInvest*, desfășurată în perioada 22–24 noiembrie 2023, grupul de autori format din Angela Doina-Bezuțchi, Maria-Eudochia Malcoci și Marina Malcoci, reprezentând Colegiul Tehnologic din Chișinău, a fost distins cu Diploma de excelență a Academiei de Științe a Moldovei și trofeul *„Cea mai bună creație a tinerilor”*. Lucrarea premiată, o colecție de port-chei intitulată *Etnogalant*, se remarcă prin fuziunea dintre simbolurile tradiționale moldovenești și expresia designului obiect

[499] DOINA-BEZUȚCHI, A., MALCOCI, M.. *Studiul metamorfozelor stilului etnic*. In: Creativitate. Tehnologie. Marketing, Ed. IV, 31 martie 2023, Chișinău: „Tehnica-UTM”, 2023, IV, pp. 67-70. ISBN 978-9975-45-987-7.
[500] Ibidem.
[501] Din interviul cu Angela Doina-Bezuțchi din 09.06.2025.

contemporan, punând în valoare patrimoniul cultural printr-o abordare inovatoare, adaptată gustului publicului tânăr.[502]

În cadrul *International Salon of Invention and Innovative Entrepreneurship*, desfășurat în perioada 6–7 iunie 2025 la Chișinău, medalia de aur a fost acordată echipei formate din *Angela Doina-Bezuțchi, Maria-Eudochia Malcoci și Marina Malcoci,* reprezentante ale *Centrului de Excelență în Industria Ușoară.* Distincția a fost obținută la categoria *„Tânărul Inventator”,* pentru proiectul creativ intitulat *Traditional Touches*, ce valorifică elementele de inspirație tradițională în soluții de design sustenabil. Această recunoaștere evidențiază angajamentul artistic și inovator al echipei în promovarea patrimoniului cultural prin prisma tehnologiilor și abordărilor contemporane, subliniind contribuția în domeniul industriilor creative și al educației aplicate.

Figura A3.6. a) Angela Doina-Bezuțchi, Anastasia Larionova, *Contraste inedite,* 2020, tehnica mixtă.[503]

[502] Ibidem.
[503] *Bienala Internațională de Artă Decorativă.* Ediția a VI-a, UAPRM. Chișinău, 2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2022.

Figura A3.8. Schițele realizate de către A. Doina-Bezuțchi pentru colecția *Etnogeneza*, 2022, creion, pix, creioane colorate. Foto: A. Doina-Bezuțchi.

Figura A3.9. Colecția vestimentară de grup *Etnogeneza* a Colegiului Tehnologic din Chișinău. Conducătorul: A. Doina-Bezuțchi – în colaborare cu pedagogii A. Buga, E. Bumbu, T. Gladîș, L. Suruceanu și elevii anului III și IV. *Festival de Modă Moldova The Most Fashion Days.*[504]

Stela Ștaihman este lector superior la Catedra de Design Vestimentar a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (AMTAP) din Chișinău, având o contribuție semnificativă în domeniul designului vestimentar și al educației artistice din Republica Moldova. Formarea sa academică a început la Școala Republicană Specială de Arte Plastice (1980–1987), continuând cu studii superioare la Institutul de Stat de Arte Plastice Decorative Aplicate din Liov, Ucraina (1988–1993). Ulterior, a urmat cursuri de perfecționare în domeniul tehnologiei și pedagogiei la Universitatea Tehnică a Moldovei (1996–1997) și un curs teoretico-practic despre arta contemporană europeană organizat de ULIM în 2014. Experiența profesională a doamnei Ștaihman include activitatea ca pictor modelier la SA „Steaua” (1993–1995) și modelier principal în perioada 2000–2003. De asemenea, a fost lector la Catedra de Design Vestimentar a Universității Tehnice a Moldovei (1995–1998) și la Academia Internațională de Studii Audiovizuale și Drept (1996–1998). Din 2003, activează ca lector superior la AMTAP. În cadrul activității sale didactice și artistice, a participat la numeroase expoziții și evenimente, inclusiv la

[504] Ibidem.

Noaptea Muzeelor și la festivaluri de modă precum *Art Podium* și *Ia Mania*[505]. A fost membră al juriului la concursul de modă *Generația Z* și a susținut conferințe științifice internaționale. Competențele sale includ modelarea, construcția și tehnologia vestimentară, precum și realizarea grafică a proiectelor de design vestimentar.

Figura A3.10. a) Michitici Maria, Ștaihman Stela. *Legenda Mărului*, 2016, pâslă, lână, pânză, tehnică mixtă; b) Ștaihman Stela, *Visul,* 2022, broderie, bumbac, in.[506]

Maia Veste este lector universitar și șefă a secției *Modă–Design Vestimentar* în cadrul Departamentului Design al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău. Cu o carieră academică începută în 2001 ca lector, a fost promovată la rangul de lector superior în 2009 și, din 2018, coordonează secția Modă–Design Vestimentar. Formarea sa profesională include studii la Colegiul Republican de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală" (1993–1995), urmate de o diplomă de licență în Design Vestimentar (1995–2001) și un masterat în Arte Decorative (2001–2003), ambele obținute la AMTAP. Începând cu 2016, urmează studii doctorale în Teoria și Istoria Artelor Plastice la Universitatea Liberă Internațională din Moldova. Activitatea sa artistică și didactică este marcată de participări la numeroase expoziții și evenimente de profil, precum *Bienala de Artă Decorativă* (2018), *Moldova Fashion Week* (2017), *GORJFEST* (2017) și expoziții organizate la *Galeria „Brâncuși"* din Chișinău. De

[505] *Departament Design – AMTAP*. amtap.md [citat 21.03.2025] Disponibil: https://amtap.md/wp-content/uploads/2017/10/CV-%C8%98taihman-.pd

[506] *Bienala Internațională de artă decorativă.* Ediția a VI-a, UAPRM, Chișinău, 2022, p. 88. [citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2022.

asemenea, a fost membră a juriului la concursul internațional *Art Podium* (2017) și a coordonat proiecte vestimentare în cadrul unor expoziții metodice și evenimente caritabile.[507]

Figura A3.11. Maia Veste, Tatiana Bujorean, colecția *Contraste*, 2016, vestimentație, textile, tehnica mixtă.[508]

Tatiana Bujorean a obținut în 2025 titlul docror în istorie cu lucrarea *Coordonate ale dezvoltării costumului popular din Basarabia și RSS Moldovenească*, este lector superior la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău, activând în cadrul Departamentului Design, specializarea Modă–Design Vestimentar. Cu o experiență didactică de peste două decenii, a contribuit semnificativ la dezvoltarea învățământului artistic în Republica Moldova, fiind implicată în formarea tinerilor designeri și în promovarea patrimoniului cultural național. În calitate de cadru didactic, Tatiana Bujorean a coordonat numeroase proiecte educaționale și artistice, participând activ la organizarea de expoziții și prezentări de modă. Printre acestea se numără participarea la *Bienala Internațională de Artă Decorativă (2018),* unde a contribuit la realizarea colecției de vestimentație *Contraste*, și organizarea prezentării colecției vestimentare în cadrul Conferinței Științifice Internaționale *„Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine" (ediția II),* desfășurată în septembrie 2020 la Chișinău. De asemenea, a fost implicată în organizarea expoziției virtuale de artă plastică *Vis și realitate în viziunea artiștilor plastici din Republica Moldova,* desfășurată în februarie 2021, în contextul

[507] *Departament Design – AMTAP*. amtap.md [citat 21.03.2025] Disponibil: https://amtap.md/wp-content/uploads/2017/10/CV-Europass-20190411-Veste-RO.pdf
[508] *Bienala Internațională de artă decorativă.* Ediția a V-a, UAPRM, Chișinău, 2018, p. 87, 88. [citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.arta.md/en/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2018

Zilei Internaționale a Femeilor cu Activități în Domeniul Științei.[509] Prin activitatea sa didactică și artistică, Tatiana Bujorean a contribuit la consolidarea domeniului designului vestimentar în Republica Moldova, promovând valorile culturale și estetice și stimulând creativitatea în rândul tinerilor designeri.

Figura A3.12. Tatiana Bujorean, Maia Veste. Colecția *Simboluri*, 2016, vestimentație, textile, tehnică mixtă.[510]

Maria Tereșcenco este o profesionistă în domeniul învățământului superior, cu o experiență vastă în predarea tehnologiei de confecționare a îmbrăcămintei și designului vestimentar. Începând cu anul 2005, activează ca lector universitar la ULIM, iar anterior a predat la diverse instituții de învățământ din Chișinău, inclusiv UPS „Ion Creangă", UTM, Universitatea Perspectiva, Academia Internațională de Drept, Academia Interetnică de Cultură Artă teatrală și Management, Colegiul de limbi moderne, Universitatea „Univers-Moldova". Formarea sa academică include studii în tehnologia confecțiilor la Universitatea Tehnică din Hmelnițkii, Ucraina, între 1974 și 1979. Din 1998, deține titlul de docent în tehnologia confecțiilor, acordat de Academia Internațională de Personal din Kyiv[511].

Maria Tereșcenco a publicat numeroase studii în domeniul designului vestimentar, concentrându-se pe aspecte precum proprietățile materialelor sintetice, influența efectelor termice și mecanice asupra calității îmbinărilor textile, rolul sistemelor CAD în industria

[509] Departament Design – AMTAP. amtap.md [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://amtap.md/wp-content/uploads/2017/10/CV
[510] *Bienala Internațională de artă decorativă.* Ediția a V-a, UAPRM, Chișinău, 2018, p. 87, 88. [citat 21.02.2023]. Disponibil: https://www.arta.md/en/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2018
[511] Din interviul cu Maria Terescenco la data 15.05.2025

confecțiilor, precum și asupra dimensiunii estetice implicate în procesul de formare a siluetei în designul vestimentar. De asemenea, a elaborat manuale și recomandări metodice pentru studenți și cadre didactice, contribuind semnificativ la dezvoltarea curriculumului în domeniul designului vestimentar în Republica Moldova. Pe parcursul activității sale didactice, doamna Maria Tereșcenco a coordonat numeroase generații de tineri designeri vestimentari, oferindu-le sprijin teoretic și metodologic în elaborarea colecțiilor de licență și masterat. Sub îndrumarea sa, au fost realizate proiecte originale care valorifică tradiția, inovația și expresia artistică în designul vestimentar. Printre aceste inițiative se numără și colecția *Florile Moldovei*, elaborată de subsemnata în cadrul studiilor de masterat, ca expresie a unui demers de cercetare și creație inspirat din patrimoniul cultural național. Prin activitatea sa academică, publicistică și culturală, Maria Tereșcenco a contribuit la consolidarea și promovarea designului vestimentar ca domeniu de studiu și practică artistică în Republica Moldova.

Figura A3.13. Lucrarea de licență *Intuiția*, L. Moroșan, ULIM, 2017, sub îndrumarea Maria Tereșcenco. Câștigătoarea Festivalului Internațional de modă Art Podium 2017 în categoria *Avantgarde.* Foto: din arhiva L. Moroșan.

Figura A3.14. Lucrarea de licență A. Coban, ULIM, 2019. Colecția de rochii de mireasă în stil etno, sub îndrumarea Maria Tereșcenco.[512] Foto: din arhiva A. Coban.

Georgette, brand fondat de designerul Georgeta Mir, se distinge în peisajul modei moldovenești printr-o estetică delicată, inspirată de naturalețe, feminitate și un rafinament relaxat. Colecțiile sale propun o reinterpretare contemporană a siluetelor fluide, utilizând materiale vaporoase și croieli care evocă lejeritatea și libertatea mișcării – aspecte definitorii ale garderobei feminine moderne. Un exemplu reprezentativ în acest sens îl constituie colecția *Resort 2017*, prezentată în cadrul unui eveniment organizat de *Moldova Fashion Days*, care aduce în prim-plan ideea de evadare, relaxare și regăsire personală prin vestimentație. Piesele

[512] **БЫЗГУ, Т.** *Исследование традиционного молдавского костюма как важный источник вдохновения для создания современных коллекций одежды.* В: Материалах Международной научно-практической конференции: Традиции и новации в изобразительном, декоративно-прикладном искусстве и дизайне. Гжель: ГГУ, 2020, p. 32-34.

sunt inspirate de atmosfera vacanței, fiind caracterizate de linii curate, imprimeuri discrete și o paletă cromatică naturală, adaptată ritmurilor interioare ale purtătoarei. *Georgette* contribuie astfel la modelarea unei imagini stilistice coerente, în care moda este înțeleasă nu doar ca formă, ci și ca experiență afectivă și senzorială. Prin sensibilitatea artistică a colecțiilor sale, brandul promovează o feminitate poetică, ancorată în valorile simplității elegante.

Figura 3.15. Brandul *Georgette*, ținutele vestimentare din colecția *Resort*, 2017.[513]

Vitalie Burlacu se remarcă pe scena artistică și creativă a Republicii Moldova ca designer și artizan contemporan, fondator al brandului omonim specializat în crearea accesoriilor din piele naturală. Demersul său artistic transcende simpla producție de obiecte funcționale, transformând marochinăria într-un spațiu de expresie estetică, unde meșteșugul tradițional se contopește cu rigoarea designului contemporan. Prin genți, portmonee și centuri realizate cu o atenție minuțioasă la detalii, Burlacu conferă materialului brut (pielea naturală) o poetică vizuală aparte, în care textura, forma și utilitatea coexistă armonios. După o perioadă petrecută în Italia, unde a intrat în contact cu rafinamentul artizanatului italian și cu valorile designului occidental, Vitalie Burlacu revine în Republica Moldova pentru a pune în valoare o tradiție locală latentă: marochinăria ca formă de artă aplicată. Împreună cu soția sa, Ludmila, care contribuie la partea creativă a colecțiilor, designerul a construit un atelier-boutique care funcționează ca un veritabil laborator de idei, în care fiecare produs reflectă o viziune artistică coerentă și un respect profund pentru material și client. Estetica brandului este definită de eleganța discretă și de funcționalitatea rafinată a formelor. Pielea naturală, selecționată cu exigență, este tratată nu doar

[513] *Fii la curent cu noutățile și află ce ne pregătesc designerii autohtoni pentru Fashion Soiree 2017*. În: Ea.md. 05.06.2017 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://ea.md/fii-la-curent-cu-noutatile-si-afla-ce-ne-pregatesc-designerii-autohtoni-pentru-fashion-soiree-2017/

ca materie primă, ci ca vehicul de expresie – fiecare tăietură, cusătură sau inserție decorativă devenind un gest plastic deliberat.[514] Obiectele create de Vitalie Burlacu nu sunt doar accesorii, ci artefacte culturale care sintetizează valorile autenticității, durabilității și rafinamentului artistic. Prezența sa la evenimente precum *Moldova Fashion Days* demonstrează ancorarea în circuitul modei locale, dar și capacitatea de a insera meșteșugul tradițional într-un discurs contemporan despre luxul modest, despre obiectul unic și despre designul conștient. În acest sens, brandul *Vitalie Burlacu* contribuie nu doar la estetica cotidianului, ci și la recunoașterea marochinăriei ca formă de artă decorativă în peisajul creativ moldovenesc. Prin angajamentul său față de calitate, coerență vizuală și etică în producție, *Vitalie Burlacu* oferă un model viabil de sustenabilitate artistică și de valorizare a tradiției în contextul economiei creative globale.

Figura 3.16. Colecția *Vitalie Burlacu*, *Moldova Fashion Days* P/V 2017.[515]

Brandul autohton ***Tradiţii Noi – Etnopera*** se remarcă printr-o viziune artistică ce valorifică profund simbolurile și tehnicile tradiționale ale portului popular din Republica Moldova, reinterpretate printr-un limbaj stilistic modern. Fondat din dorința de a aduce în actualitate patrimoniul vestimentar național, brandul creează piese vestimentare care transcend granițele costumului folcloric, devenind adevărate manifestări ale identității culturale. Vestimentația propusă integrează piese inspirate din tipologiile costumului popular (cămașa cu altiță, fota, brâul), broderii executate cu minuțiozitate, precum și materiale naturale, toate

[514] *Vitalie Burlacu*. Pagina oficială vitalieburlacu.md [citat 21.03.2025] Disponibil: https://vitalieburlacu.md *Vitalie Burlacu: „Și acasa în Moldova se pot implini visele.” Marochinărie made in Moldova*. nataalbot.md, 06.07.2016 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://nataalbot.md/2016/07/06/vitalie-burlacu-si-acasa-in-moldova-se-pot-implini-visele/ . *Moldova Fashion Days 2018*, 17.09.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://dumitruciorici.com/2018/09/17/moldova-fashion-days-2018/ . Vitalie Burlacu, Instagram: [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/vb.vitalieburlacu/

[515] *The first day of the show Moldova Fashion Days Spring/Summer-2017*, photo, Madein.md, 27.03.2017 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://madein.md/en/news/reports/the-first-day-of-the-show-moldova-fashion-days-spring-summer-2017-photo

articulate într-un design sofisticat și actual. Prin această abordare, brandul promovează o estetică a autenticității, în care fiecare detaliu capătă valoare simbolică și artistică.

Prin participarea la expoziții, târguri și festivaluri de modă cu tematică etno-contemporană, brandul contribuie activ la dezvoltarea unei mode identitare și sustenabile în Republica Moldova. Printr-un rol educativ și cultural, menținând un dialog continuu între generații și între valorile trecutului și cerințele prezentului, *Tradiţii Noi – Etnopera* devine un exemplu emblematic de sinergie între patrimoniu și inovație.

Figura A3.17. Vestimentația brandului *Tradiţii Noi – Etnopera*.[516]

Mallena, brand fondat în anul 2013 de creatoarea de modă Elena Grosu, absolventă a AMTAP, reprezintă un exemplu de coerență stilistică și dezvoltare organică în peisajul vestimentar din Republica Moldova. Numele său, ales pentru sonoritatea melodioasă și ușor de recunoscut, reflectă filozofia estetică a brandului: feminitate, armonie și rafinament accesibil. Colecțiile *Mallena* se caracterizează printr-o versatilitate stilistică ce variază între rochii romantice, delicate și ținute office structurate, răspunzând astfel cerințelor multiple ale unei garderobe feminine moderne. Fiecare colecție reflectă o abordare atentă a tendințelor sezoniere, printr-o selecție riguroasă a materialelor, formelor și cromaticii. O trăsătură distinctivă a brandului *Mallena* este narativitatea sa creativă: multe dintre piesele realizate au o poveste în spate, inspirată din experiențe personale sau din referințe culturale. Un exemplu emblematic este colecția de inspirație etno *Remember Me*, realizată ca lucrare de licență, cu care Elena Grosu s-a afirmat la concursul *Art Podium 2012*, câștigând premiul I la categoria *Etno*. Această colecție a

[516] *Tradiţii Noi – Etnopera*. Facebook, 21.05.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=2117883421562074&set=pb.100063868905655.-2207520000

marcat începutul unei cariere promițătoare și a stat la baza poziționării brandului în segmentul vestimentației cu valoare simbolică și culturală. Participarea la competiții internaționale, precum *Textile and Fashion* din Donețk, unde a obținut locul I la categoria *New Name* și a fost apreciată de celebrul designer Viaceslav Zaitsev, a confirmat potențialul internațional al brandului *Mallena.*[517] De asemenea, colecțiile sale au fost prezente constant pe podiumul *Moldova Fashion Days*, contribuind la consolidarea unei identități estetice proprii în cadrul designului vestimentar autohton.

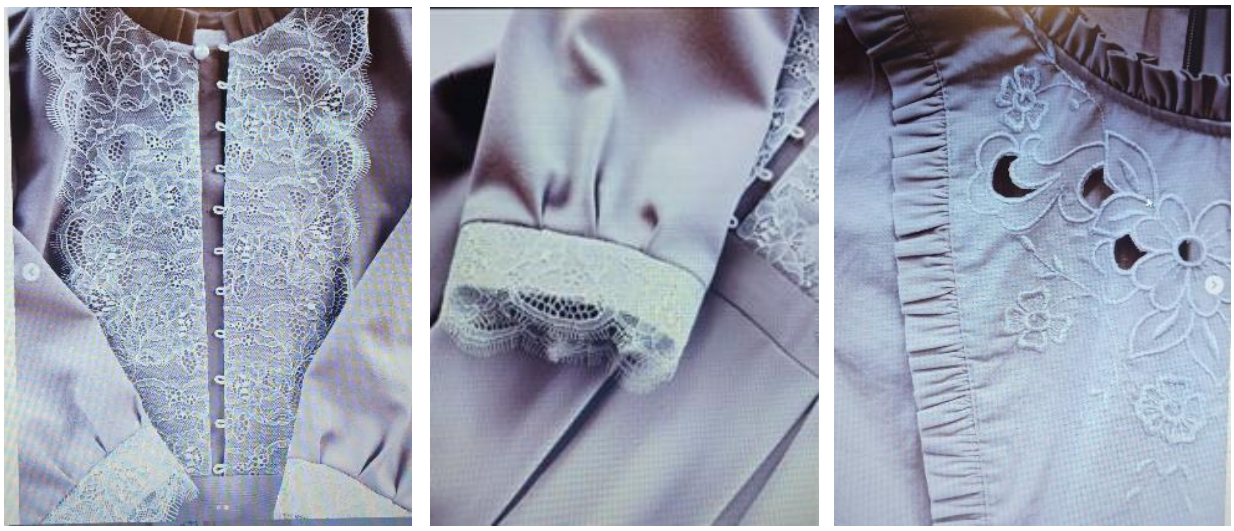

Figura A3.18. Detaliile pieselor din colecția brandului *Mallena*, 2018.[518]

Yulia Efros, designer vestimentar activ pe scena creativă din Republica Moldova începând cu anul 2019, se distinge printr-o estetică artistică originală, ce transcede convențiile modei comerciale. Colecțiile sale vestimentare propun o reinterpretare a relației dintre corp, material și mediu, în spiritul unei mode eco-responsabile. Prin utilizarea materialelor sustenabile și abordarea conceptuală a formei, artista dezvoltă un limbaj vizual propriu, care surprinde prin forță expresivă și nonconformism estetic. Creațiile Yuliei Efros se înscriu într-un discurs contemporan care valorifică moda ca mediu de expresie artistică interdisciplinară. Ținutele sale, adesea compuse din volume fluide, decupaje neașteptate și juxtapuneri simbolice, propun o reflecție critică asupra convențiilor de gen, frumusețe și consum. De asemenea, designerul explorează potențialul poetic al vestimentației ca vehicul de mesaj cultural și manifest artistic, într-un context dominat de tendințele sustenabile. Așadar, opera Yuliei Efros nu se limitează la

[517] *Mallena.* mallena.md [citat 21.03.2025] Disponibil: https://mallena.md/about-us/
[518] *Mallena.* Instagram, fotografii, 05-11.09.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/mallena_style/

funcția decorativă a hainelor, ci devine parte a unui demers artistic complex, ce reunește dimensiunea estetică, ecologică și identitară. Prin această viziune, artista contribuie la consolidarea unei paradigme a modei ca artă în Republica Moldova, ancorată în valorile contemporane ale responsabilității și expresivității personale.

Figura 3.19. O colecție de haine *eco-friendly* de la designerul Yulia Efros, 2018.[519]

Evgheni Hudorojcov, fondatorul brandului ***EHO*** (anul fondării 2009), reprezintă una dintre cele mai relevante figuri ale designului vestimentar contemporan din Republica Moldova, prin contribuția sa la internaționalizarea esteticii couture autohtone. Creațiile sale se disting printr-o abordare artistică sofisticată, îmbinând elemente de avangardă cu detalii arhitecturale și simbolistică subtilă, reflectând o sensibilitate profundă față de formă, textură și expresie vizuală. Brandul *EHO* a fost prezentat în mod repetat în cadrul unor evenimente internaționale de prestigiu, precum *Paris Fashion Week,* unde a reușit să capteze atenția publicului prin colecții conceptuale și narative, integrate într-un discurs vestimentar de înaltă ținută. Participarea constantă la asemenea platforme globale confirmă nu doar valoarea artistică a demersului său, ci și potențialul modei moldovenești de a se afirma într-un context competitiv internațional. Prin intermediul brandului *EHO*, Hudorojcov reușește să redefinească percepția asupra vestimentației de autor din Republica Moldova, transformând-o într-un vector de identitate și un reper de excelență artistică. Colecția *INITIO*, semnată de designerul moldovean Evgheni Hudorojcov sub brandul *EHO*, reprezintă un punct de cotitură în cariera sa, fiind prima sa prezentare

[519] *O colecție de haine eco-friendly de la designerul Yulia Efros! Ținute frumoase, interesante și care sparg tiparele!* Fasebook, Prima ora, 26.01.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/PrimaOraOfficial/videos/1780232792016304?locale=ru_RU

haute-couture la *Paris Fashion Week.*[520] Denumirea latinească *initio* evocă începutul, o renaștere creativă în care iubirea devine forța generatoare, așa cum sugerează motto-ul colecției: „Be the Start. Be Love. Be EHO."[521]

Paleta cromatică pune în valoare tonuri neutre și pastelate, completate de accente aurii care amplifică ideea de purificare și transfigurare. Pentru a sublinia finețea și fragilitatea începutului, robe din mătase, voaluri translucide și satin au fost alese pentru a crea o aură eterică și fluidă în jurul siluetei. Prin aceste texturi, colecția comunică un echilibru între austeritate, delicat și rafinat, oportun pentru o introspecție vizuală atent calibrată.

În ceea ce privește structura, articolele prezintă croiuri arhitecturale, volume minuțios controlate și broderii realizate manual. Aceste detalii nu sunt doar ornamentale, ci conferă rigiditate structurală și senzorială, conferind fiecărei piese o valoare artizanală distinctă. Croielile și siluetele minimaliste, completate de elemente simbolice, reflectă dorința designerului de a reface un „limbaj primordial" al expresiei vestimentare.

În interviuri și materiale video realizate de media, Hudorojcov subliniază impactul emoțional al colecției: „*INITIO* este o declarație personală despre începuturile asumate cu sinceritate și iubire."[522] Influențele locale și internaționale sunt combinate strategic pentru a sublinia o identitate vestimentară cu rădăcini profunde, dar deschisă lumii.

Figura A3.20. *EHO by Evgheni Hudorojcov*, colecția *INITIO* couture collection during *Paris Fashion Week*, 2019.[523]

[520] *Evgheni Hudorojcov, primul moldovean prezent la Paris Fashion Week cu INITIO: „apreciat şi ovationat"* , Instagram, 02.10.2019 [citat 21.03.2025] Disponibil: instagram.com+4perfecte.md+4youtube.com+4

[521] *EHO by Evgheni Hudorojcov*. Facebook, *Reclădirea identității creatoare și context media: INITIO la TV8 & declarații*, 03.10.2019 [citat 21.08.2024] Disponibil: https://www.facebook.com/watch/?v=2514346425518770

[522] Ibidem.

[523] *EHO by Evgheni Hudorojcov*. Instagram, fotografii, 03.10.2019 [citat 21.08.2024] Disponibil: https://www.instagram.com/eho.dress/related_profiles/

Colecția *INITIO* transcende ciclurile sezoniere, oferind o experiență estetică și conceptuală prin care se afirmă debutul ca discurs despre fragilitate și forță emoțională. Este o intervenție poetică și analitică în vocabularul haute-couture, care îmbină sensibilitatea romantică cu rigurozitatea structurală.

Alina Bradu, creatoare de modă din Republica Moldova, se distinge în peisajul artistic vestimentar autohton printr-un demers stilistic profund ancorat în valorile identitare ale culturii tradiționale. Fondatoarea brandului în 2010 care îi poartă numele, Bradu explorează cu sensibilitate și rigoare estetică granița fluidă dintre patrimoniul etnografic moldovenesc și expresia artistică a modei contemporane, formulând o viziune coerentă și recognoscibilă în plan național și internațional. Printr-un limbaj vizual articulat în jurul broderiilor tradiționale și al croiurilor inspirate din costumul popular, brandul *Alina Bradu* aduce în prim-plan o vestimentație poetică, încărcată de semnificații culturale. Fiecare piesă vestimentară, de la bluze cusute manual, fuste cu motive florale stilizate, până la paltoane reinterpretate, devine un suport material al unei narațiuni culturale. Aceste creații se remarcă prin măiestria execuției artizanale și prin capacitatea de a transfigura simbolurile arhaice în elemente de design modern, adresate femeii contemporane. Complementar, brandul realizează încălțăminte și genți – accesorii menite să completeze stilul și să susțină coerența liniilor vestimentare (Figurile A3.21, A3.22).

Colecția *Loconic* reprezintă un exemplu elocvent al esteticii cultivate de Bradu. Prin alegerea materialelor naturale, a cromaticii echilibrate și a detaliilor executate cu rafinament, această colecție se constituie într-un omagiu adus naturii și tradiției, resemnificate într-o cheie stilistică actuală (Figura A3.21).

Prezența brandului la evenimente internaționale precum *Festivalul Inima mea e Moldova* din Chicago sau *Festivalul Internațional de Creație Vestimentară ART EAST* din Iași validează dimensiunea artistică a creațiilor Alinei Bradu, transformându-le în ambasadoare vizuale ale patrimoniului moldovenesc[524]. Participarea la aceste platforme subliniază rolul pe care moda îl poate juca în diplomația culturală și în consolidarea imaginii Republicii Moldova ca spațiu creativ și emergent în artele decorative. Showroom-ul său din Chișinău nu este doar un spațiu comercial, ci și un atelier conceptual în care tradiția capătă formă modernă, iar clienții sunt invitați să participe la o experiență vestimentară profundă, în care autenticitatea întâlnește eleganța și sensul cultural. Astfel, Alina Bradu se impune ca o voce artistică distinctă în designul

[524] *Alina Bradu, portofoliul de participări artistice al brandului*. Site oficial, alinabradu.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://alinabradu.com / https://alinabradu.com/portfolio/

vestimentar moldovenesc, contribuind prin fiecare colecție la consolidarea unei estetici naționale contemporane, construită pe temeiul durabil al memoriei colective.

Figura A3.21. Brandul *Alina Bradu*, colecția *Loconic*, 2019.[525]

Figura A3.22. Accesoriile și încălțămintea brandului *Alina Bradu*.[526]

Valentin Frunză, ciubotar din Republica Moldova, este un exemplu notabil de valorificare a patrimoniului meșteșugăresc în contextul designului vestimentar contemporan. Începând să învețe meseria de la tatăl său la doar 12 ani, Frunză și-a format o viziune personală asupra artizanatului, pe care a cultivat-o în atelierul propriu *Valentin Frunză & Co*, fondat în 2009 în Chișinău[527]. Creațiile sale se remarcă printr-o estetică sobru-elegantă și printr-o execuție manuală impecabilă, fiecare pereche de pantofi fiind realizată din piele naturală de calitate superioară, prin tehnica tradițională de coasere a tălpii și ramei. Procesul implică măsurători

[525] Ibidem.
[526] Ibidem.
[527] *Pantofarul care cioplește calapoade după caractere.* diez.md, 24 iulie 2019. [citat 22.03.2023] Disponibil la: https://diez.md/2019/07/24/foto-valentin-frunza-pantofarul-care-ciopleste-calapoade-dupa-caractere

exacte, modelarea manuală a calapoadelor și ajustarea detaliată a fiecărei componente, ceea ce conferă încălțămintei un caracter personalizat, durabil și estetic. Valentin Frunză încorporează în activitatea sa o filozofie de tip *slow fashion*, promovând consumul responsabil și calitatea în detrimentul producției de masă. Pantofii săi, care pot necesita zeci de ore de muncă, sunt creați pentru a rezista în timp, devenind obiecte funcționale cu valoare artistică. În acest sens, creațiile sale pot fi considerate piese vestimentare de autor, în care se intersectează tradiția și inovația. Recunoașterea internațională a acestei abordări s-a concretizat în clasarea pe locul 15 la *Campionatul Mondial de Cizmărie* de la Londra (2022), un eveniment care reunește cei mai valoroși meșteri artizani ai lumii.[528] Această distincție confirmă potențialul expresiv și competitiv al designului artizanal din Republica Moldova, demonstrând că tehnicile vechi pot deveni relevante și apreciate într-un context global.

Figura A3.23. Valentin Frunză în proces de lucru, 2017;[529] *b)* colecția brandului *Valentin Frunză & Co*, 2021.[530]

Colecțiile semnate de **Corina Hamureac**, designer al brandului ***Coreli by HCV***, se disting prin valorificarea profundă a patrimoniului cultural autohton și integrarea acestuia în

[528] *Pantofii care l-au clasat pe moldoveanul Valentin Frunză pe locul 15 la Campionatul Mondial de Cizmărie de la Londra.* newsmaker.md, 2022. [citat 22.03.2023]. Disponibil: https://newsmaker.md/ro/foto-pantofii-care-l-au-clasat-pe-moldoveanul-valentin-frunza-pe-locul-15-la-campionatul-mondial

[529] *Valentin Frunză în proces de lucru.* Facebook, fotografii, 18.10.2017 [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://www.facebook.com/ValentinFrunzaHandcraftedShoes/?locale=ro_RO

[530] *Ibidem.*

discursul modei contemporane. Colecția *Origini* propune o sinteză între simbolistica spirituală a civilizației geto-dacice și expresia artistică vestimentară actuală. Inspirată de stindardul dacic, mitologia lupului și figura femeii războinice, creația aduce în prim-plan elemente precum albul ritualic, cămașa încrețită la gât de tip dacic și țesăturile organice, configurând o estetică identitară care reconstituie memoria Vechii Europe și a culturii Cucuteni. Colecția anterioară cu denumire *Măiastra* dedicată vieții sculptorului român Constantin Brâncuși a primit apreciere din partea Institutului Cultural Român din Paris.[531]

Figura A3.24. Colecția brandului *Coreli by HCV*, designer Corina Hamureac, a prezentat colecția *Origini*, 2021.[532]

În continuarea acestui demers artistic, colecția *Legend of Moldova*, prezentată în 2023 la *Emirates Fashion Week*, a marcat o premieră pentru industria modei din Republica Moldova. Cele 12 rochii de mireasă, inspirate de prosopul tradițional moldovenesc și lucrate cu elemente țesute manual de bunica designerei din satul Cornești, raionul Ungheni, au fost însoțite de o compoziție conceptuală complexă, cu referințe literare (*Ciuleandra* de Liviu Rebreanu) și muzicale (Maria Tănase).[533] Aceste inițiative confirmă potențialul designului vestimentar de a

[531] *Corina Hamureac a prezentat colecția Origini chiar de ziua sa: „Fiecare piesă vestimentară din colecție nu e o haină – e un document”.* ea.md, 09.03.2021 [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://ea.md/corina-hamureac-a-prezentat-colectia-origini-chiar-de-ziua-sa-fiecare-piesa-vestimentara-din-colectie-nu-e-o-haina-e-un-document/

[532] *Ibidem.*

[533] *Primul brand moldovenesc care a urcat pe podium la Emirates Fashion Week. Corina Hamureac: „Acolo mă numesc Moldova”.* ea.md, 27.11.2021 [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://ea.md/primul-brand-moldovenesc-a-urcat-pe-podium-la-emirates-fashion-week-corina-hamureac-acolo-ma-numesc-moldova-interviu/

deveni canal de comunicare identitară, contribuind la promovarea internațională a valorilor culturale moldovenești printr-o abordare artistică sensibilă, documentată și profund simbolică.

Ecaterina Pavlovschi este o artistă și pedagog din Republica Moldova, activă în domeniul designului vestimentar și al costumului scenic. Cu o carieră remarcabilă în educația artistică, a contribuit semnificativ la dezvoltarea designului vestimentar în Moldova. În anul universitar 1993–1994, Ecaterina Pavlovschi a fost numită șefă a Catedrei de Design Vestimentar la AMTAP, contribuind la formarea programului de studii în acest domeniu. Sub conducerea sa, în 1999 a fost aprobată specializarea în design vestimentar, consolidând astfel statutul academic al acestei discipline în Republica Moldova. Pavlovschi a fost implicată activ în formarea profesională a studenților, oferind cursuri și ateliere practice care îmbină teoria cu aplicațiile concrete în designul vestimentar și scenografie.[534]

Figura A3.25. Ecaterina Pavlovschi, *Povestea triunghiulețelor*, 2022, tehnica mixtă.[535]

De asemenea, a fost prezentă în cadrul expoziției internaționale specializate *INFOINVENT 2013*, unde a fost menționată ca autor al unor lucrări în domeniul designului

[534] *Departament Design - AMTAP* amtap.md [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://amtap.md/en/departament-design

[535] *Bienala Internațională de artă decorativă.* Ediția a IV-a, UAPRM, Chișinău, 2022, p. 19 [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://www.arta.md/ro/publication/bienala-internationala-de-arta-decorativa-2022

vestimentar industrial.[536] Aceste participări confirmă implicarea sa activă în promovarea designului vestimentar moldovenesc pe plan național și internațional. În cadrul activității sale academice, Pavlovschi a prezentat lucrări privind etapele de lucru în procesul de instruire a studenților la cursul *Modelarea costumului teatral*, specialitatea Scenografie. Totodată, a analizat corelația dintre factura suprafeței și formă în costumul scenic, subliniind importanța detaliilor materiale în realizarea costumelor pentru teatru.[537]

Eugen Reabenchii – designer vestimentar, membru al UAP din Republica Moldova, este promotor al sinergiei dintre tradiție și inovație în educația artistică vestimentară. În cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă" din Chișinău, un rol esențial în consolidarea designului vestimentar ca domeniu artistic și academic îl are în calitate de șef al Catedrei Arte Decorative, lector universitar. Prin activitatea sa pedagogică și creativă, acesta a contribuit la dezvoltarea unei paradigme educaționale centrate pe dialogul dintre tradiție și inovație, oferind studenților un cadru complex de formare artistică.

Figura A3.26. Schițele designerului vestimentar Eugen Reabenchii pentru colecția *Cântarea Cântărilor*, 2022, creion, colaj, cărbune, aur.[538]

Recunoscut pentru abordarea interdisciplinară, Eugen Reabenchii integrează în procesul didactic elemente de artă decorativă, tehnici textile, stilistică vestimentară și cercetare conceptuală, încurajând dezvoltarea unui limbaj vizual propriu, cu rădăcini în valorile culturale

[536] *Expoziţia Internaţională Specializată INFOINVENT*, 2013, CATALOG OFICIAL, 19-22 noiembrie [citat 21.03.2025]. Disponibil: https://infoinvent.md/assets/files/catalog/catalog-2013.pdf

[537] PAVLOVSCHI, E. *Etapele de lucru în procesul de instruire a studenților la cursul Modelarea costumului teatral, specialitatea Scenografie*. În: Materialele Seminarului Ştiinţific Metodologic *Probleme metodico-didactice în învăţământul artistic superior. Chișinău: AMTAP. 14.03.2014* [citat 21.03.2025]. Disponibil: amtap.md+2infoamtap.files.wordpress.com+2infoamtap.files.wordpress.com+2

[538] REABENCHI, E. *Ilustrația de modă în Republica Moldova*. Chișinău: Cartier, 2025. 111 p. ISBN: 9789976868747. p.46-47.

autohtone. Activitatea sa didactică este dublată de o susținută implicare în coordonarea proiectelor de licență și masterat, în care tinerii creatori sunt stimulați să exploreze dimensiuni identitare și expresive ale patrimoniului vestimentar național. Totodată, Eugen Reabenchii promovează dimensiunea internațională a formării artistice, susținând prelegeri și ateliere în parteneriat cu instituții academice de peste hotare. Un exemplu relevant este lecția publică organizată pentru studenții Universității Naționale de Tehnologie și Design din Kiev, în cadrul căreia a prezentat direcții actuale în designul vestimentar contemporan și importanța reinterpretării tradițiilor în creația artistică. Prin contribuțiile sale, Eugen Reabenchii participă activ la formarea unei noi generații de designeri în Republica Moldova, capabili să valorifice patrimoniul cultural național în mod inovator, integrându-se într-un context artistic global și susținând promovarea unui design vestimentar autentic, relevant și durabil.

Etno Accent – revitalizarea eleganței tradiționale în vestimentația contemporană. Brandul *Etno Accent* se distinge prin promovarea unei mode care îmbină armonios elementele tradiționale moldovenești cu formele și cerințele designului vestimentar contemporan. Axându-se pe reinterpretarea artistică a simbolurilor din portul popular, *Etno Accent* transformă motivele brodate, structurile croiului arhaic și tehnicile meșteșugărești într-un discurs stilistic actual, rafinat și purtabil.

Figura A3.27. Vestimentația brandului autohton *Etno Accent*.[539]

Vestimentația propusă de brand explorează o gamă variată de piese – de la cămăși inspirate din ia tradițională și rochii cu inserții etnografice, până la paltoane sau accesorii cu detalii ornamentale recognoscibile, realizate din materiale naturale și prelucrate cu atenție la detalii. Fiecare creație devine astfel o declarație culturală, dar și o piesă de design durabilă, adresată publicului urban cu sensibilitate față de identitatea națională. Prin participarea la evenimente culturale, târguri de artizanat și prezentări de modă, *Etno Accent* contribuie la

[539] *Etno Accent*. Instagram, 27.10.2022-15.07.2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/etno.accent/?locale=us&hl=am-et

reafirmarea valorilor estetice autohtone într-o cheie contemporană. Misiunea sa este nu doar de a conserva simbolistica portului popular, ci și de a o face accesibilă și relevantă pentru noile generații, oferind un exemplu de modă conștientă, cu rădăcini culturale solide.

Brandul Vistline, fondat în anul 2002 la Chișinău, reprezintă un exemplu elocvent de afacere de familie transformată într-un reper al modei autohtone prin rigoare, eleganță și fidelitate față de calitate. Specializat în realizarea paltoanelor și costumelor pentru femei, brandul s-a remarcat printr-o abordare clasică rafinată, ce pune accent pe execuția ireproșabilă a produselor și selecția exigentă a materialelor textile. *Vistline* lansează anual două colecții sezoniere, păstrând o coerență estetică bazată pe linii curate, croieli impecabile și o atenție meticuloasă la detalii. Fiecare piesă este rezultatul unui proces riguros de design și execuție, în care sunt utilizate doar materiale certificate, de înaltă calitate, conforme cu standardele internaționale de sustenabilitate și protecție a mediului.[540]

Figura A 3.28. Colecția brandului *Vistline, Moldovan Brands Runway* AW 2023.[541]

Această orientare către calitate ecologică reflectă preocuparea brandului nu doar pentru estetică, ci și pentru responsabilitate socială și de mediu. Prin fidelitatea față de valorile clasice ale eleganței și rafinamentului, *Vistline* contribuie la diversificarea peisajului modei din Republica Moldova, adresându-se unui public feminin care apreciază sobrietatea, confortul și durabilitatea. Deși brandul își asumă o estetică explicit inspirată din linia clasică, contribuția sa

[540] *Vistline*, pagina oficială [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.vistline.com/
[541] MITEREVA, N. *Moldovan Brands Runway*. In: RED by Rodica Cioarănică, 01.11.2024, [citat 21.03.2025] Disponibil: https://redbyrc.md/2024/01/11/moldovan-brands-runway/

este relevantă pentru dezvoltarea artei vestimentare autohtone prin calitate, constanță și profesionalism în segmentul confecțiilor elegante pentru femei.

Alexey Sorokin este un tânăr designer originar din Republica Moldova, care se remarcă printr-o viziune artistică profundă și un interes pronunțat pentru explorarea dualităților identitare în vestimentație. A debutat în forță pe scena modei în cadrul concursului *Z Generation 2023*, unde a obținut locul I la categoria *ready-to-wear*, cu o colecție care propune o reflecție vizuală asupra conceptului de echilibru. Colecția sa de debut se distinge prin tensionarea și armonizarea unor contraste estetice și simbolice: eleganța strictă versus rebeliune, infantilitate versus sexualitate, precum și nevoia de afirmare individuală într-un cadru social încărcat de convenții. Prin aceste contraste, designerul articulează un discurs vestimentar original, cu valențe conceptuale și expresive. Un element central al colecției îl constituie *outfit-urile pereche*, gândite în variante masculine și feminine, care sugerează ideea de complementaritate, dar și de fluiditate a genului și a expresiei personale. Această abordare reflectă preocuparea designerului pentru *egalitate, diversitate și echilibru identitar,* teme actuale în discursul artistic internațional.

Figura A3.29. Colecția Alexey Sorokin, *Moldovan Brands Runway* AW 2023.[542]

Alexey Sorokin reprezintă noul val al designerilor moldoveni, capabili să abordeze problematica vestimentară într-un registru artistic matur, inovator și relevant. Creațiile sale contribuie la dezvoltarea unei estetici contemporane locale, cu deschidere spre tendințele globale și atenție pentru individualitate, sens și mesaj vizual.

Intercentre Lux. Fondată în anul 1992, compania comercial-industrială *Intercentre Lux* s-a impus ca unul dintre liderii industriei vestimentare din Republica Moldova, fiind deținătoarea

[542] Ibidem.

prestigiosului premiu internațional *Arcul de Aur al Europei*. Această distincție reflectă angajamentul constant al companiei față de standardele europene de calitate, design și inovație. *Intercentre Lux* operează prin două fabrici specializate în producerea articolelor vestimentare umplute cu puf natural, fiind una dintre puținele entități din regiune care dezvoltă colecții proprii de îmbrăcăminte termoizolantă, cu o capacitate anuală de peste 150.000 de produse. Datorită utilizării celor mai recente tehnologii, a echipamentelor moderne și a unui colectiv de specialiști cu înaltă calificare, compania reușește să asigure un echilibru între funcționalitate, confort termic și estetică vestimentară. Prin abordarea sa orientată spre design progresiv și durabilitate, *Intercentre Lux* contribuie la diversificarea sectorului vestimentar din Republica Moldova, aducând o dimensiune tehnică și industrială relevantă în contextul internațional. Marca reprezintă nu doar un reper de calitate și fiabilitate, ci și un exemplu de adaptare a producției vestimentare locale la cerințele pieței globale.

Figura A3.30. Colecția brandului *Intercentre Lux, Moldovan Brands Runway* AW 2023.[543]

Katea Gri, brand fondat în anul 2015 de către creatoarea de modă Ecaterina Grigor, reprezintă una dintre cele mai dinamice și coerente prezențe în peisajul vestimentar contemporan din Republica Moldova, cu un portofoliu dedicat în exclusivitate femeii moderne. Estetica sa distinctivă se bazează pe îmbinarea armonioasă dintre elementele contemporane și o feminitate pronunțată, generând colecții cu o identitate vizuală clară și sofisticată. Colecțiile *Katea Gri* se remarcă prin linii vestimentare rafinate, croiuri elaborate și o simplitate elegantă, care reflectă o abordare stilistică matură și echilibrată. În centrul filosofiei brandului se află ideea de putere feminină și individualitate, conceptualizată prin alegeri îndrăznețe și designuri personalizate,

[543] *MBR, ediția 2024* [citat 21.03.2025] Disponibil: https://redbyrc.md/2024/01/11/moldovan-brands-runway/

care răspund nevoilor unei clientele exigente, autonome și conștiente de propria estetică. Brandul răspunde provocărilor modei actuale printr-o strategie axată pe durabilitate, funcționalitate și versatilitate, valorificând materiale de calitate și producție locală, în acord cu principiile modei sustenabile. Acest angajament se reflectă nu doar în estetică, ci și în practici etice de producție, care contribuie la consolidarea unei industrii creative responsabile în Republica Moldova. Participările la evenimente precum *Moldova Fashion Days* sau *Moldovan Brands Runway* au facilitat vizibilitatea brandului în context regional și internațional, oferindu-i o platformă de afirmare artistică și comercială. Prin coerența stilistică, profesionalismul execuției și viziunea sa contemporană, *Katea Gri* contribuie activ la redefinirea modei feminine autohtone, oferind o alternativă competitivă și adaptată exigențelor pieței globale. *Katea Gri* se poziționează ca un exemplu de bune practici în designul vestimentar moldovenesc, în care creativitatea, responsabilitatea socială și estetica se reunesc într-un discurs stilistic relevant pentru femeia contemporană, aflată la intersecția dintre tradiție, modernitate și internaționalizare.[544]

Figura A3.31. Piese vestimentare și accesorii din colecția brandului *Katea Gri*, 2024.[545]

Julia Allert reprezintă una dintre cele mai marcante prezențe în moda contemporană din Republica Moldova, fiind recunoscută pentru viziunea sa creativă axată pe minimalism urban și estetică arhitecturală. Colecțiile brandului *Julia Allert* demonstrează un rafinament aparte, în care eleganța clasică este reinterpretată prin forme moderne și îndrăznețe, conferind pieselor un aer de sobrietate rafinată și dinamism contemporan. Croiala vestimentară atent structurată reflectă simplitatea conceptuală și, totodată, flerul inovator al creatoarei, oferind un echilibru între confort, funcționalitate și expresivitate artistică. Creațiile sale sunt caracterizate de linii precise,

[544] *MBR, ediția 2024* [citat 21.03.2025] Disponibil: https://moldovanbrandsrunway.com/events/katea-gri
[545] *Katea Gri*, fotografii, Instagram, 17.10.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/kateagri/

volume echilibrate și detalii subtile, devenind o întruchipare a eleganței moderne. Brandul este prezent activ pe piețele internaționale, fiind comercializat în țări din Europa și Asia, fapt care atestă nu doar calitatea produselor, ci și capacitatea modei moldovenești de a dialoga cu publicul global prin limbajul stilului contemporan. Prin această extindere internațională, *Julia Allert* contribuie la consolidarea unei identități estetice moldovenești moderne, în care vestimentația devine o formă de expresie personală și culturală.

Figura A3.32. Piese vestimentare și accesorii din colecția brandului *Julia Allert*, 2025.[546]

Altezza by L. Storojuc, fondat inițial sub denumirea *L. Storojuc* în anul 2009 de către creatoarea de modă *Liudmila Storojuc,* reprezintă un exemplu elocvent de consolidare a unei estetici coerente în designul vestimentar moldovenesc contemporan. Brandul este recunoscut pentru direcția sa stilistică definită drept „urban elegance", o sinteză între minimalismul rafinat, funcționalitate și lux discret, adaptat nevoilor femeii moderne. Colecțiile *Altezza* se disting prin linii clare, croieli precise și o paletă cromatică dominată de tonuri neutre, care subliniază atemporalitatea și versatilitatea pieselor propuse. Accentul este pus pe calitatea materialelor, rigoarea construcției și atenția la detaliu, toate contribuind la configurarea unei imagini vizuale recognoscibile și rafinate. Un exemplu remarcabil al maturității estetice a brandului este colecția *Harmonia Orientalis*, prezentată în cadrul MBR AW24/25. Inspirată de estetica japoneză și minimalismul coreean, colecția explorează echilibrul între simplitate formală și eleganță conceptuală, propunând siluete drepte, forme epurate și construcții riguroase care evocă armonia interioară și rafinamentul oriental. Participarea frecventă a brandului *Altezza* în cadrul MBR și altor evenimente de profil contribuie la consolidarea prezenței internaționale a designului

[546] Brandul *Julia Allert*, situl oficial, fotografii [citat 21.08.2024] Disponibil: https://juliaallert.com/products/set-long-button-up-dress-with-corset-belt-black

moldovenesc. În același timp, brandul susține o viziune sustenabilă și responsabilă asupra modei, evitând supraproducția și promovând serii limitate cu o valoare estetică durabilă.[547] Prin abordarea sa, *Altezza by L. Storojuc* demonstrează că moda din Republica Moldova poate produce colecții conceptuale și competitive, care respectă standardele internaționale și reflectă totodată specificul cultural local într-un limbaj vizual sofisticat și contemporan.

Figura A3.33. Colecțiile brandului *Altezza by L. Storojuc*, a, b) colecția *Harmonia Orientalis*, MBR AW24/25;[548] c) colecția *Waves of Solitude*, MBR SS/25. Foto: T. Bîzgu.

Barbara Collection, fondat în anul 2019 de către creatoarea de modă Varvara Oprea, se afirmă ca un brand vestimentar moldovenesc în plină ascensiune, care propune o viziune coerentă asupra feminității contemporane. Prin îmbinarea elementelor de design funcțional cu accente de romantism modern, brandul reușește să se adreseze unui public larg, oferind atât piese casual pentru sezonul estival, cât și articole vestimentare elaborate pentru sezonul rece. Ceea ce diferențiază *Barbara Collection* este abordarea versatilă a esteticii vestimentare, reflectată în linia produselor, de la ținute de zi și office, până la rochii elegante și articole cu influențe etno-stilizate. Fiecare piesă este creată cu o atenție meticuloasă la detalii, urmărind o croială impecabilă, o funcționalitate sporită și o estetică ce reflectă aspirațiile femeii moderne. Brandul acordă o importanță deosebită sustenabilității, utilizând materiale naturale precum lâna, bumbacul și pielea, și preluând tehnici tradiționale de țesut și broderie inspirate din arta populară moldovenească. Colecțiile sale recurg la ornamente textile inspirate din cultura locală, oferind o reinterpretare subtilă a moștenirii culturale într-un limbaj contemporan. Un exemplu grăitor al deschiderii internaționale a brandului îl constituie participarea la expoziția *Milano Unica*, una dintre cele mai importante platforme pentru inovare în textile și modă din Europa. Această

[547] *Brandul ALTEZZA BY L.STOROJUC*, Instagram, fotografii, Colecția colecția primăvara-vara 2024 «HARMONIA ORIENTALIS» [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/l.storojuc/
[548] Ibidem.

experiență a oferit acces la tendințele globale ale modei sustenabile și a facilitat stabilirea unor conexiuni profesionale cu designeri și producători internaționali. Prin valorificarea patrimoniului cultural în cheie modernă, *Barbara Collection* contribuie la promovarea unei identități vestimentare moldovenești orientate spre viitor, în care tradiția, durabilitatea și estetica rafinată se îmbină armonios. Brandul devine astfel un vector important în consolidarea vizibilității internaționale a modei din Republica Moldova, ilustrând capacitatea designului autohton de a crea produse relevante în contextul industriei globale.

Figura A3.34. *Barbara Collection*, MBR AW24/25.[549]

SANNÀT este un brand de modă avangardistă din Republica Moldova, fondat de creatoarea Natalia Sandu, cunoscută profesional sub numele de *Natha Sannat.* Lansat oficial în 2023, brandul se distinge printr-o estetică experimentală și printr-o abordare conceptuală a designului vestimentar, orientată spre explorarea identității personale, rupturii sociale și individualismului radical. Colecțiile brandului propun o lectură nonconformistă a corpului și a vestimentației, sfidând normele estetice convenționale prin siluete deconstruite, volume atipice și materiale tratate experimental. Brandul construiește un discurs artistic interdisciplinar, în care hainele devin instrumente performative de exprimare a vulnerabilității, forței și transformării interioare. În plan conceptual, *SANNÀT* reinterpretează noțiunea de modă ca spațiu de reflecție critică asupra rolului femeii în societate, asupra standardelor de frumusețe și asupra relației dintre corp și mediu. Această poziționare artistică se aliniază curentelor contemporane din moda internațională, în care designerii devin autori vizuali ai unor narațiuni identitare și politice.[550]

[549] *Barbara Collection*. Colecția prezentată la MBR AW24/25, Facebook, fotografii, 02.11.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=875263234776352&set=pcb.875263381443004

[550] *Moldovan Brands Runway AW24/25*. moldovanbrandsrunway.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://moldovanbrandsrunway.com/designers/sannat

Participarea brandului în cadrul MBR AW24/25 a marcat o etapă importantă în consolidarea prezenței sale pe scena națională, iar receptivitatea publicului și a specialiștilor din domeniu confirmă potențialul de extindere internațională al viziunii sale estetice. În contextul global actual, în care moda devine tot mai mult un mijloc de auto-reprezentare și rezistență culturală, *SANNÀT* se înscrie într-un trend emergent de modă conceptuală est-europeană, care aduce o voce distinctă și inovatoare în peisajul creativ mondial.

Figura A3.35. Piese din colecția brandului *SANNÀT*, 2024.[551]

Vlad Straticiuc, artist originar din Republica Moldova, specializat în designul de pălării. Absolvent al Facultății de Arte Plastice din cadrul AMTAP (specializarea Tapiserie, promoția 1997), Straticiuc și-a început cariera ca profesor de tehnici textile, demonstrând încă din primele etape ale activității sale o profundă înțelegere a materialității și expresivității textilelor. Ulterior, el s-a dedicat exclusiv pălărieriei, dezvoltând un stil propriu în care tehnicile tradiționale sunt combinate cu forme sculpturale moderne, rezultând creații unicat cu un puternic impact vizual. Stabilit în Spania, Vlad Straticiuc a continuat să creeze pălării ce depășesc statutul de simplu accesoriu, devenind obiecte de artă purtabile. Pălăriile sale sunt caracterizate prin forme neconvenționale, cromatici îndrăznețe și detalii simbolice, adesea inspirate de natură sau de estetica barocă[552],[553]. Creațiile sale au fost purtate la evenimente de prestigiu, inclusiv *Garden*

[551] *Sannàt,* colecția *Whisper of Motherland*, F/W 24-25, Facebook, 17-18.10.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=122172839306147538&set=pcb.122172839330147538
[552] *Vlad Straticiuc – de la profesor de tehnici textile la designer de pălării.* Revista Atelierul, 2015 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.revista-atelierul.ro/2015/08/31/vlad-straticiuc-de-la-profesor-de-tehnici-textile-la-designer-de-palarie
[553] *Moldoveanul care a ajuns unul dintre cei mai apreciaţi creatori de pălării din Spania.* noi.md, 2017. [citat 21.03.2025] Disponibil: https://noi.md/md/news_id/66885

Party-ul organizat anual de Familia Regală a României, unde senatoarea Iulia Scântei a ales să poarte pălării semnate de Straticiuc în anii 2014 și 2019.[554]

Figura A3.36. Piese din colecția meșterului Vlad Straticiuc.[555]

Activitatea lui Vlad Straticiuc se înscrie într-o tendință contemporană de revalorizare a meșteșugurilor tradiționale prin prisma artei vestimentare, unde estetica, simbolismul și autenticitatea sunt repuse în centrul discursului vizual. Astfel, pălărieria devine un teritoriu fertil pentru cercetare artistică și expresie identitară, iar creațiile lui Straticiuc pot fi considerate un exemplu de dialog între patrimoniu și inovație.

Ok Kino este un brand din Republica Moldova fondat de Darya Golneva, care se remarcă printr-o abordare minimalistă, monocromatică și conceptuală, oferind creații vestimentare destinate femeilor care valorifică estetica introspectivă și referințele culturale subtile. Colecțiile *Ok Kino* propun un limbaj vizual epurat, în care formele simple și culorile neutre devin suport pentru exprimarea identității individuale și pentru explorarea unei feminități contemporane echilibrate între forță și vulnerabilitate. Brandul se diferențiază printr-un design rafinat și atent calibrat, în care detaliile arhitecturale, croiul precis și proporțiile controlate contribuie la definirea unei siluete moderne, funcționale și coerente din punct de vedere stilistic. Prin această abordare, *Ok Kino* se aliniază tendințelor internaționale în modă, păstrând totodată o notă distinctivă derivată din contextul cultural și estetic al spațiului est-european.

[554] *Postare Iulia Scântei,* Facebook, 10 mai 2019 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/iulia.scantei/posts/2390755211154487
[555] Ibidem.

Figura A3.37. Piese din colecția brandului *Ok Kino*, MBR FW 23/24.[556]

Filosofia creativă a brandului promovează ideea de autenticitate discretă, fiind inspirată de ritmurile lente ale vieții cotidiene și de detaliile esențializate ale tradiției reinterpretate. În acest sens, creațiile *Ok Kino* pot fi considerate manifestări ale unei mode poetice și introspective, care răspunde nevoii de expresie personală prin intermediul vestimentației. Participarea brandului la evenimente precum *Moldovan Brands Runway* a facilitat creșterea vizibilității sale la nivel internațional, confirmând potențialul modei moldovenești de a dialoga cu marile curente estetice contemporane și de a contribui la reconfigurarea identității vizuale a designului regional în context global.

Brandul *LÌLA*. În peisajul modei din Republica Moldova, un număr tot mai mare de designeri contemporani se remarcă prin capacitatea de a armoniza într-un mod original elementele tradiționale cu estetica contemporană, obținând astfel recunoaștere atât pe plan național, cât și internațional. Acești creatori propun o viziune asupra vestimentației care valorifică tehnicile artizanale, materialele naturale și principiile designului sustenabil, contribuind la afirmarea unei mode conștiente, ancorate profund în identitatea culturală locală. Un exemplu elocvent în acest sens este brandul *LÌLA,* fondat de designerul Laurenția Ceban. *LÌLA* se conturează ca o voce tânără și inovatoare în arta vestimentară moldovenească, definindu-se printr-o estetică ce cultivă un echilibru subtil între tradiție și modernitate. Creațiile sale sunt marcate de o poetică vizuală profundă, ce transformă vestimentația într-un mediu de reflecție culturală și introspecție identitară.

[556] Ibidem.

Figura A3.38. Lucrarea de licență L. Ceban, colecția *Umbrele casei,* AMTAP-2024: a) partea grafică; b) detaliul decorului; c) prezentarea colecției (Foto: T. Bîzgu); d) brandul *LÌLA*, colecția *Umbrele casei,* MBR AW24/25.[557]

Colecția *The Shadows of the House* propune o interpretare artistică a simbolurilor culturale moldovenești prin forme simple, siluete fluide și materiale precum lâna autohtonă împâslită. Piese precum mantourile, rochiile-cămașă sau pantalonii largi devin elemente expresive care vorbesc despre memorie, feminitate și locuire. Brandul valorifică astfel patrimoniul vestimentar local într-un limbaj estetic contemporan, cultivând o modă reflexivă, cu sens. Mai mult, *LÌLA* contribuie la definirea unei identități vestimentare moderne moldovenești, prin discreție, echilibru și responsabilitate artistică. Participarea la MBR AW24/25 a reconfirmat poziția sa în rândul celor mai inovatoare inițiative de modă durabilă din țară.

[557] Moldovan Brands Runway MBR AW24/25 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://moldovanbrandsrunway.com/

Figura A3.39. Lucrarea de licență O. Bivol, colecția *Digital eternity*, AMTAP-2024: a) schițe pentru colecția *Digital eternity*, acuarelă, creion; b) colecția *Digital eternity*, textile, tehnica mixtă. Foto: T. Bîzgu.

NEDELCEV este un brand emergent în moda moldovenească contemporană, fondat de designerul Dmitri Nedelcev, care se remarcă printr-o estetică avangardistă și o abordare conceptuală a formelor vestimentare. Creațiile sale explorează limitele expresiei vizuale și ale siluetelor neconvenționale, aducând în prim-plan teme legate de identitate, introspecție și transformare. Prezentarea brandului în cadrul MBR AW24/25, în calitate de câștigător al competiției *NextGEN '24*, a reprezentat o rampă importantă de afirmare pentru designer. Colecția propusă a reflectat o viziune artistică îndrăzneață, prin construcții volumetrice, tăieturi neobișnuite și materiale neconvenționale, demonstrând maturitate creativă și o capacitate de a genera discursuri vizuale originale în cadrul modei experimentale.

Figura A3.40. Brandul *NEDELCEV*, MBR AW24/25.[558]

[558] *Moldovan Brands Runway MBR AW24/25*. moldovanbrandsrunway.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://moldovanbrandsrunway.com/

NEDELCEV se distinge prin coerența estetică și mesajul vizual puternic, devenind un exemplu relevant al noii generații de creatori moldoveni care aspiră să redefinească limitele designului vestimentar. Prin curajul explorării formale și tematice, brandul contribuie la conturarea unei scene fashion locale dinamice și deschise către inovație artistică și internaționalizare.

Poemma este un brand fondat de creatoarea de modă Aliona Iabanji, în data de 7 noiembrie 2019, și reprezintă una dintre aparițiile notabile în peisajul vestimentar contemporan al Republicii Moldova. Numele brandului – Poemma – evocă o conexiune lirică și introspectivă cu actul creativ, reflectând dorința fondatoarei de a transpune în designul vestimentar emoție, sensibilitate și sensuri simbolice. *Poemma* propune o estetică feminină, modernă și poetică, cu accent pe minimalism stilizat și croieli bine echilibrate, care pun în valoare silueta, dar și expresivitatea țesăturii. Fiecare colecție devine o formă de narațiune vizuală, în care piesele vestimentare comunică prin materiale naturale, cromatici rafinate și o atenție deosebită acordată detaliilor.[559] Brandul dezvoltă un discurs coerent asupra identității feminine contemporane, orientat spre echilibru, individualitate și eleganță discretă. Prin această direcție stilistică, *Poemma* se alătură curentului internațional de *slow fashion*, propunând creații durabile, atemporale și încărcate de valoare estetică și culturală. Prezența brandului în cadrul expozițiilor locale și în proiecte colaborative din spațiul european contribuie la consolidarea imaginii Republicii Moldova ca spațiu de emergență creativă, în care designul vestimentar capătă conotații intelectuale și simbolice.

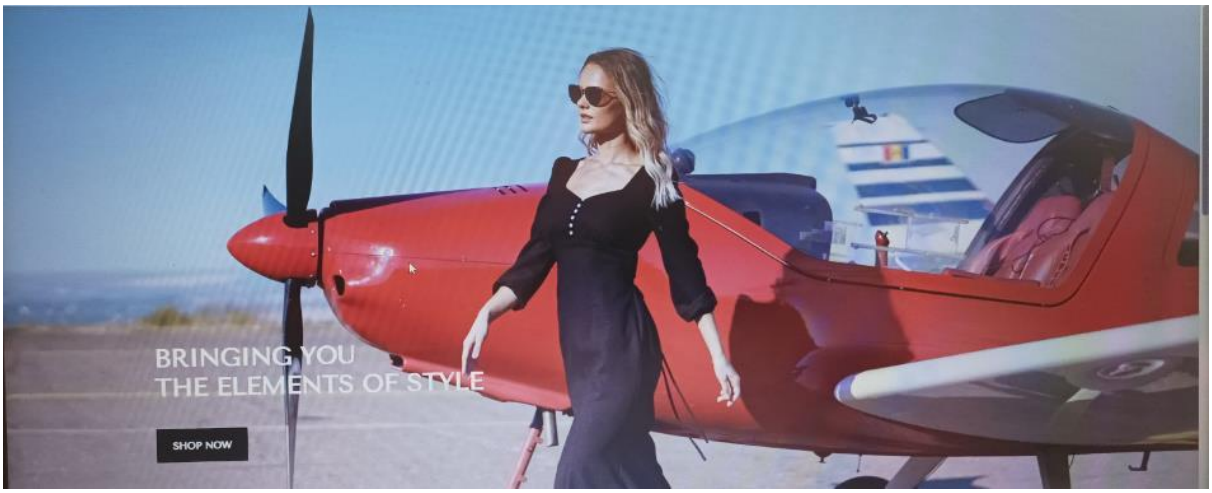

Figura A3.41. Pagina principală magazinului online brandului *Poemma*.[560]

[559] Brandul *Poemma*. poemma.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://poemma.com/
[560] Ibidem

O'Blanc este un brand moldovenesc de îmbrăcăminte de lux, fondat cu misiunea de a redefini eleganța feminină prin creații vestimentare sofisticate, adaptate cerințelor estetice contemporane. Colecțiile propuse de *O'Blanc*, precum cea Toamnă-Iarnă 2024/2025, se disting printr-o stilistică rafinată, îmbinând elemente clasice cu accente moderne, într-un discurs vizual ce pune în valoare feminitatea, grandoarea subtilă și rafinamentul materialelor. Designul pieselor este orientat spre croieli precise, țesături de calitate superioară și finisaje meticuloase, ceea ce conferă articolelor vestimentare o notă de lux accesibil, dar și relevant pentru femeia activă, modernă, cu gusturi exigente. Stilul propus de *O'Blanc* este versatil, potrivit atât pentru apariții formale, cât și pentru contexte sociale rafinate, confirmând astfel capacitatea brandului de a răspunde unei game largi de cerințe estetice. Prezența colecțiilor *O'Blanc* în showroom-uri internaționale și în platforme de prezentare precum *Moldova Fashion Days* sau *Moldovan Brands Runway* reflectă aspirația spre internaționalizare a brandului și angajamentul pentru promovarea calității designului moldovenesc. Astfel, *O'Blanc* contribuie la poziționarea Republicii Moldova în rândul producătorilor de modă de nișă, cu potențial creativ autentic și competitivitate globală.

Figura A3.42. *O'Blanc* colecția Toamnă-Iarnă 2024/2025.[561]

DIOSA, fondat de creatoarea de modă Diana Samoilenco, reprezintă un exemplu elocvent de brand de lux din Republica Moldova, axat pe vestimentație feminină, cu un accent puternic pe rafinament, eleganță și exclusivitate. Brandul propune colecții care combină croieli

[561] Brandul *O'Blanc*, olgablanc.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.olgablanc.com/

clasice cu detalii couture, adresându-se femeii moderne care își exprimă identitatea printr-un stil sofisticat și distinct. Colecția *DIOSA* 2024 reflectă o abordare matură și bine structurată asupra designului vestimentar, cu piese care se remarcă prin linii curate, materiale de lux și un accent pe individualitate. Prin selecția țesăturilor, prelucrarea minuțioasă a fiecărui detaliu și armonia cromatică, Diana Samoilenco reușește să creeze articole vestimentare care transcend tendințele efemere, consolidând o estetică recognoscibilă. Prin apariții constante în cadrul *Fashion Days Moldova* și altor evenimente dedicate modei, brandul *DIOSA* își consolidează poziția pe piața locală și aspiră la extinderea internațională, participând activ la construirea unei imagini contemporane a modei moldovenești, bazate pe calitate, identitate stilistică, inovație creativă și o viziune artistică coerentă.

Figura A3.43. *DIOSA by Diana Samoilenco*, colecția 2024. Foto: Studio510.[562]

NICOLESTORM reprezintă un exemplu relevant al noii generații de branduri vestimentare din Republica Moldova, care îmbină o estetică contemporană cu un discurs identitar bine definit. Fondat de creatoarea de modă Nicole Stoian, brandul se remarcă printr-o viziune artistică coerentă, axată pe explorarea feminității moderne în raport cu concepte precum eleganța funcțională, individualitatea și sustenabilitatea. Colecțiile *NICOLESTORM* se disting prin linii curate, croieli rafinate și detalii inspirate din stilul urban, reinterpretate într-o cheie poetică și minimalistă. Situat în Chișinău, pe strada Bernardazzi 26/3, showroom-ul brandului funcționează ca spațiu de interacțiune directă cu publicul, completând prezența activă a brandului

[562] *Diosa*, Instagram, 20.11.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/diosa.d.s/

în mediul digital. Prin promovarea unui concept de modă sustenabilă și atemporală, *NICOLESTORM* contribuie la dezvoltarea unei paradigme vestimentare care valorizează calitatea, durabilitatea și expresia personală. În ultimii ani, brandul și-a consolidat prezența în cadrul platformelor creative locale și a început demersuri de extindere internațională, prin participări la expoziții, târguri și colaborări cu piețele europene emergente. Această abordare plasează *NICOLESTORM* în rândul brandurilor moldovenești care contribuie la afirmarea unei estetici locale distincte în contextul modei globale, reflectând transformările recente ale industriei vestimentare autohtone.

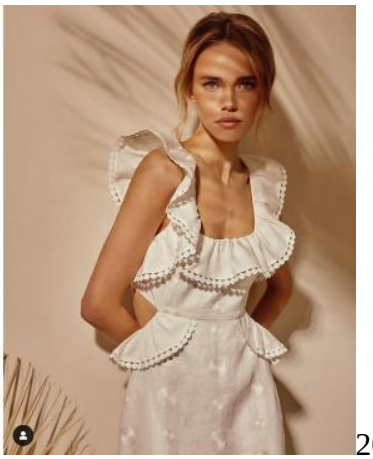

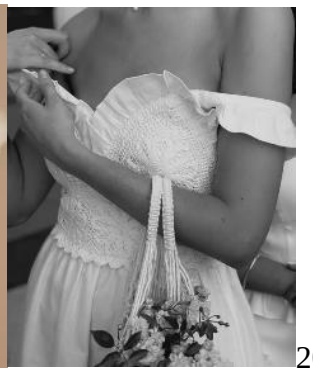
Figura A3.44. Piese din colecțiile *NICOLESTORM*: a) 2022; b) 2024; c) 2025.[563]

SEKANA este un brand vestimentar contemporan din Republica Moldova, dedicat femeilor care își exprimă stilul personal prin eleganță rafinată și linii estetice cizelate. Fondat în februarie 2018 de către designerul Natalia Melnic, brandul s-a impus prin colecții care reflectă subtilitatea formelor, confortul și respectul față de identitatea individuală a purtătoarei. Prin abordarea sa stilistică, *SEKANA* propune un limbaj vestimentar marcat de delicatețe și sobrietate modernă, în care feminitatea este exprimată prin linii fluide și construcții vestimentare echilibrate. Colecțiile sale sunt concepute în conformitate cu tendințele actuale ale modei internaționale, însă mențin o notă distinctă prin eleganța liniștită și rafinamentul detaliilor. Brandul este prezent în mod constant în cadrul evenimentelor de modă din Republica Moldova, precum *Moldova Fashion Days*, unde a fost remarcat pentru rochia galbenă din colecția de toamnă 2018, considerată o piesă reprezentativă pentru estetica sa luminoasă și sofisticată. În perioada 2019–2024, *SEKANA* a dezvoltat o identitate vizuală coerentă, devenind o prezență

[563] *Nicole Storm*, Instagram, a) 02.10.2022, b) 02.03.2024, c) 15.01.2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: www.nicolestorm.com

stabilă în peisajul modei autohtone. Prin armonia dintre tendințele moderne și interpretarea personalizată a formelor clasice, *SEKANA* se înscrie în rândul brandurilor moldovenești emergente, care contribuie la consolidarea unei estetici locale de modă urbană, adaptată cerințelor stilului de viață contemporan.

2019

2022

2023

2024

Figura A3.45. Retrospectiva colecțiilor brandului *SEKANA*: a) 2019, b) 2022, c,d) 2023, e) 2024.[564]

Brandul *Ionel* reprezintă unul dintre cele mai longevive și reprezentative nume din peisajul industriei vestimentare a Republicii Moldova, cu o istorie care începe în anul 1945, odată cu fondarea *Fabricii de confecții nr. 1* din Chișinău. De-a lungul decadelor, întreprinderea a evoluat într-o companie de referință, specializată în producerea îmbrăcămintei clasice pentru bărbați, femei și copii, devenind un model de continuitate industrială și adaptabilitate estetică. În prezent, *Ionel* activează sub forma unei societăți pe acțiuni și deține trei mărci proprii – *Ionel*, *Giovanni Primo* și *Prima Bella* – fiecare reflectând valorile brandului: calitate, eleganță și funcționalitate. Produsele sale se remarcă prin croieli clasice, linii curate, finisaje riguroase și

[564] *Sekana*. Facebook, a) colecția 2019, 13.04.2019, b) 29.04.2022 [Accesat 21.03.2025] Disponibil: [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/sekana.md/?locale=ru_RU

utilizarea materialelor de înaltă calitate, toate adaptate cerințelor modei contemporane. Colecția Toamnă-Iarnă 2024–2025 exemplifică aceste principii, mizând pe o estetică sobră, rafinată și durabilă, evidențiată prin siluete bine conturate, cromatică adecvată sezonului rece și detalii sofisticate. Strategia stilistică a brandului demonstrează o armonie între valorificarea tradiției croitoriei clasice și integrarea cerințelor moderne ale unui public exigent. Un aspect distinctiv al brandului *Ionel* este colaborarea cu branduri internaționale de prestigiu, precum *Gerry Weber*, *Luisa Spagnoli*, *Tommy Hilfiger*, *Hackett London* și *Patrizia Pepe*. Aceste parteneriate confirmă capacitatea companiei moldovenești de a se alinia standardelor globale în materie de calitate și execuție tehnică, consolidându-i poziția în lanțul valoric al modei internaționale. Mai mult, *Ionel* a fost recunoscută pentru contribuția remarcabilă la dezvoltarea industriei ușoare din Republica Moldova, fiind distinsă cu înalte ordine de stat, precum *Gloria Muncii* și *Ordinul Republicii*. Aceste distincții consfințesc nu doar performanța economică a brandului, ci și impactul său asupra consolidării imaginii sectorului creativ și manufacturier autohton.[565] Prin consecvență, profesionalism și angajamentul față de excelență, *Ionel* rămâne un pilon fundamental în dezvoltarea artei vestimentare din Republica Moldova, oferind un model de sustenabilitate industrială și continuitate stilistică în epoca globalizării.

Figura A3.46. Ținute din colecția *Ionel*, sezonul Toamnă-Iarnă 2024–2025.[566]

Lilia Ceaicovschi este o creatoare de modă din Republica Moldova, cunoscută pentru abordarea sa minimalistă și rafinată în designul vestimentar, orientată spre realizarea pieselor de

[565] *Ionel*. ionel.md [citat 21.03.2025] Disponibil: https://ionel.md/ro; *Proiecte de succes: Brandul Ionel*. Invest Moldova Agency. invest.gov.md [citat 21.03.2025] Disponibil: https://invest.gov.md; *Raport privind industria ușoară*, Chișinău, 2021 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/activitatea-industriei-in-anul-2021-9503_59615.html; *Chișinău, orașul meu*. nataalbot.md [citat 21.03.2025] Disponibil: https://nataalbot.md; *Interviu cu directorul brandului Ionel*. Perfecte.md. [citat 21.03.2025] Disponibil: https://perfecte.md

[566] *Ionel*. ionel.md. [Accesat 21.03.2025] Disponibil: https://ionel.md/ro/

exterior de înaltă calitate. Brandul său se remarcă prin promovarea unui stil atemporal, bazat pe linii clare, materiale durabile și funcționalitate estetică, adresându-se femeii contemporane care apreciază simplitatea sofisticată. În cadrul *Moldovan Brands Runway* AW24/25, Ceaicovschi a prezentat o colecție de paltoane și mantouri inspirate de arhitectura urbană și ritmul vieții cotidiene, accentuând proporțiile echilibrate și detaliile fine. Designul său reflectă o filozofie a vestirii inteligente, în care fiecare piesă devine o investiție în eleganță durabilă și identitate personală. Prin prezența sa constantă pe platforme naționale de promovare a modei și prin participarea în inițiative creative, brandul *Lilia Ceaicovschi* contribuie la consolidarea unui segment de nișă în industria vestimentară moldovenească – cel al hainelor de exterior premium cu identitate minimalistă. Această direcție stilistică oferă un contrast coerent față de estetica decorativă dominantă în moda regională și dovedește diversitatea discursurilor vizuale care conturează scena contemporană a designului vestimentar din Republica Moldova.[567]

Figura A3.47. Colecția brandului *Lilia Ceaicovschi*, *Moldovan Brands Runway* AW24/25.[568]

Misha Metreniuc este un designer de modă din Republica Moldova, cunoscut pentru abordarea sa conceptuală și estetică experimentală în designul vestimentar. Absolvent al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă" din Chișinău, specializarea Design Vestimentar, Metreniuc și-a consolidat reputația prin colecții care explorează granițele dintre artă, arhitectură și modă, promovând un discurs vizual profund și inovator. Brandul *MISHA* se remarcă prin piese vestimentare care combină forme geometrice, volume neconvenționale și detalii sculpturale, reflectând o estetică avangardistă și o atenție deosebită pentru structura și materialitate. Colecțiile semnate de Metreniuc sunt adesea prezentate în cadrul evenimentelor de modă locale, precum *Moldovan Brands Runway,* unde designerul a fost apreciat pentru capacitatea de a

[567] Moldovan Brands Runway AW24/25 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://moldovanbrandsrunway.com/designers/lilia-ceaicovschi
[568] Ibidem.

transforma idei abstracte în creații vestimentare tangibile și expresive. Prin intermediul showroom-ului său din Chișinău, brandul oferă clienților o experiență personalizată, bazată pe consultanță individuală și pe realizarea de piese la comandă, evidențiind astfel angajamentul față de calitate și originalitate. Activitatea lui Misha Metreniuc contribuie semnificativ la diversificarea și îmbogățirea peisajului modei moldovenești, introducând o perspectivă artistică și conceptuală care provoacă și inspiră.[569]

Figura A3.48. Piesa din colecția brandului *MISHA*, 2024.[570]

HAIMANA este un brand de modă avangardist din Republica Moldova, cunoscut pentru siluetele îndrăznețe și măiestria de înaltă calitate. Fondat de designerul Cristina Andrieș, brandul se remarcă prin abordarea sa inovatoare și estetică experimentală, care combină forme geometrice, volume neconvenționale și detalii sculpturale. Această estetică avangardistă reflectă o atenție deosebită pentru structura și materialitate, promovând un discurs vizual profund și inovator în moda contemporană. Colecțiile *HAIMANA* au fost prezentate în cadrul evenimentelor de modă locale, precum *Moldovan Brands Runway*, unde brandul a fost apreciat pentru capacitatea de a transforma idei abstracte în creații vestimentare tangibile și expresive. Prin intermediul platformelor online și al showroom-urilor din Chișinău, *HAIMANA* oferă clienților o experiență personalizată, bazată pe consultanță individuală și pe realizarea de piese la comandă, evidențiind astfel angajamentul față de calitate și originalitate. Activitatea brandului contribuie

[569] *MISHA*, Instagram [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/studio___misha/
[570] *MISHA*, Facebook, 18.08.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=907389701424136&set=pcb.907389738090799

semnificativ la diversificarea și îmbogățirea peisajului modei moldovenești, introducând o perspectivă artistică și conceptuală care provoacă și inspiră.[571]

Figura A3.49. *Haimana* - brand avangardist care depășește limitele modei, FW 24/25.[572]

Brandul *ȘOTROPA*, activ pe scena vestimentară moldovenească în anul 2024, propune o abordare artistică inovatoare, bazată pe explorarea identității personale și a limbajului vizual nonconvențional. Creațiile brandului se remarcă printr-o estetică experimentală, caracterizată de forme neobișnuite, construcții vestimentare fragmentare și intervenții grafice cu valoare simbolică, inserate în structura pieselor. Prin colecțiile sale, *ȘOTROPA* formulează un discurs vizual articulat, în care vestimentația devine suport al introspecției și al individualității asumate.[573] Designul este în mod deliberat deconstructiv, cu accente de ironie stilistică și subversiune culturală, ceea ce apropie brandul de tendințele artei vestimentare conceptuale. În acest sens, *ȘOTROPA* se înscrie într-un curent emergent de creatori care definesc moda nu doar ca produs estetic, ci și ca formă de protest, comentariu social și explorare identitară. În contextul modei contemporane din Republica Moldova, brandul *ȘOTROPA* aduce o contribuție notabilă la diversificarea expresiei artistice prin modă, asumându-și o estetică îndrăzneață și un mesaj cultural pertinent. Astfel, brandul devine un reper al direcțiilor vestimentare de avangardă și al modului în care moda poate funcționa ca mediu de reflecție critică asupra realităților actuale.

[571] *HAIMANA.* Instagram, 01.10.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/haimana / https://www.instagram.com/p/DAk2QkTt9iZ/?img_index=1
[572] Ibidem.
[573] *Șotropa*. Instagram [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/_sotropa/

Figura A3.50. Colecția brandului *ȘOTROPA*, SS 2024.[574]

Irina Madan. Un exemplu elocvent al modului în care designul vestimentar din Republica Moldova poate fi valorizat și afirmat internațional este parcursul artistic al Irinei Madan, artistă și creatoare de modă născută în anul 1990 la Chișinău. Formată inițial în cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, unde a obținut în 2013 diploma de licență în design vestimentar, Irina Madan s-a remarcat încă din timpul studiilor printr-o viziune artistică personală, centrată pe pictura manuală aplicată pe material textil – element definitoriu al brandului său ulterior. Această direcție creativă s-a conturat încă din colecția de licență, inspirată de Veneția, care i-a marcat stilul prin sinteza artei plastice și a expresivității vestimentare.

Parcursul său profesional a fost susținut de o serie de platforme și concursuri din Republica Moldova, precum *Art Podium* (2013, 2014), Concursul Național *Rochia Anului, Festivalul Dare Social Fashion Show* sau titlul de *Designerul Anului 2015* acordat de revista *Aquarelle*. Aceste inițiative au jucat un rol esențial în validarea esteticii sale neconvenționale la nivel național și în facilitarea accesului către spații internaționale de promovare. Printre creațiile remarcabile se numără: rochia *Fata Moşneagului* - parte din colecția *Leliţa* (2014), inspirată din poveștile lui Ion Creangă, și *Jacheta cu bujorii din grădina mamei* - o piesă care îmbină motive florale tradiționale cu o estetică contemporană, evidențiind legătura afectivă cu rădăcinile culturale.[575] Începând cu anul 2015, Irina Madan s-a lansat pe scena modei internaționale prin participarea la *Tiffany's Fashion Week Paris*, urmată de prezentări în Londra, Strasbourg și ulterior în numeroase orașe din Statele Unite ale Americii, inclusiv San Diego, Chicago, Anaheim, Beverly Hills, San Francisco și Washington D.C. Printre cele mai notabile apariții se

[574] *Șotropa*. Facebook, 05.04.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=924887562977933&set=pcb.924887636311259

[575] *Irina Madan, designeră vestimentară: „De la prima tușă de culoare aplicată pe țesătură am știut că aceasta este menirea mea pe lume – crearea hainelor pictate manual"*. Ziarul de Gardă, 23.03.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: ZDG / Oameni/ Irina Madan, designeră vestimentară: „De la prima tușă de culoare aplicată pe țesătură am știut că aceasta este menirea mea pe lume – crearea hainelor pictate manual" – Ziarul de Gardă

numără *Fashion Week San Diego 2018,* unde a obținut Premiul III, categoria *Top Designer*, și *Convenția Moldovenilor-Americani,* care a devenit o platformă recurentă de promovare a creațiilor sale în diaspora moldovenească din SUA[576],[577].

Creațiile sale reflectă o estetică profund simbolică și sunt caracterizate prin piese unicat pictate manual, menite să transforme vestimentația în obiect de artă. *Irina Madan* dezvoltă un discurs vizual coerent, influențat de natură, muzică, literatură și rădăcini culturale. Prezent activ în peisajul modei californiene contemporane, brandul *Irina Madan* păstrează o relație identitară clară cu spațiul cultural moldovenesc, transformându-l într-o resursă creativă transnațională.

Figura A3.51. *Irina Madan.* a) Rochia *Fata Moșneagului* din colecția *Lelița,* 2024;[578] b) jacheta pictată manual din colecția Amaranth, 2024; c) Irina Madan cu creațiile sale. Foto: arhiva personală a autoarei, 2024.[579]

Brandul ***Chotronette****,* fondat de designerii moldoveni Silvia Sîrbu și Laura Catrinela, se impune ca un fenomen estetic distinct în peisajul modei internaționale, printr-o abordare care îmbină teatralitatea barocă cu o sensibilitate romantică și o viziune artistică profundă. Creațiile *Chotronette* sunt recunoscute pentru detaliile elaborate, broderiile florale tridimensionale, paletele cromatice pastelate și siluetele inspirate din epoci istorice, toate reinterpretate într-o cheie contemporană. Estetica brandului se caracterizează printr-o fuziune între influențele vintage și elementele fantastice, rezultând în piese vestimentare care evocă o lume onirică și feminină. Rochiile *Chotronette*, adesea realizate la comandă, sunt descrise ca fiind destinate

[576] *Irina Madan*. irinamadan.com [citat 21.03.2025] Disponibil: www.irinamadan.com
[577] *Irina Madan*, Instagram, Facebook [citat 21.03.2025] Disponibil: irinamadan.com. / Instagram: https://www.instagram.com/irina.madan/; Facebook: https://www.facebook.com/Madan.Irina/
[578] *Irina Madan, designeră vestimentară: „De la prima tușă de culoare aplicată pe țesătură am știut că aceasta este menirea mea pe lume – crearea hainelor pictate manual”,* Ziarul de Gardă, 23.03.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: ZDG / Oameni/ Irina Madan, designeră vestimentară: „De la prima tușă de culoare aplicată pe țesătură am știut că aceasta este menirea mea pe lume – crearea hainelor pictate manual” – Ziarul de Gardă
[579] *Irina Madan*. irinamadan.com [citat 03.06.2025] Disponibil: www.irinamadan.com

„celor care nu se tem să fie diferiți”[580], adresându-se unui public care apreciază unicitatea și expresia personală în modă. Printre colecțiile remarcabile se numără *Lavender Mousse*, *Fondant Roses* și *Gold Armour*, fiecare piesă fiind o declarație artistică ce transcende funcționalitatea vestimentară. Aceste creații au fost prezentate în publicații de prestigiu precum *Vogue UK*, *Vogue Italia* și *Conde Nast Brides*, consolidând reputația internațională a brandului[581].

Chotronette utilizează materiale de înaltă calitate, precum tulle-ul, dantela și broderiile manuale, pentru a crea piese care sunt atât vizual impresionante, cât și confortabile. Fiecare rochie este rezultatul unei colaborări strânse între designer și client, asigurând o potrivire perfectă și o reflectare autentică a personalității purtătoarei. Prin angajamentul său față de artizanat, creativitate și individualitate, *Chotronette* contribuie semnificativ la promovarea designului vestimentar moldovenesc pe scena globală, demonstrând că moda poate fi o formă de artă care celebrează diversitatea și expresia personală.

Figura A3.52. Rochii din colecția brandului *Chotronette*, 2024.[582]

VYAZ este un brand emergent de modă din Chișinău, Republica Moldova, fondat în 2024 de designerul Denis Vang. Brandul se remarcă printr-o estetică dark avant-garde și o abordare conceptuală în designul vestimentar, explorând limitele expresivității prin croieli neconvenționale și materiale inovatoare. Debutul oficial al *VYAZ* a avut loc în cadrul

[580] *Chotronette*. chotronette.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://chotronette.com
Chotronette. Instagram: [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/chotronette
Chotronette. Blogmas 2015, fashion, *Brand Watch*, 03.12.2015 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://fiixii.co.uk/about-chotronette-brand/Instagram+2fiixii.co.uk+2Log in or sign up to view+2
Brand New Dress Designs from Chotronette! Kat. Silvia Chiteala, Rocknrollbride. 07.09.2017 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.rocknrollbride.com/2017/09/brand-new-dress-designs-from-chotronette/Rock n Roll Bride
[581] *Ibidem.*
[582] *Chotronette*. chotronette.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://chotronette.com

evenimentului *Moldovan Brands Runway* AW24/25, desfășurat în octombrie 2024. Colecția prezentată a fost rezultatul unei colaborări cu un atelier de tricotaje, evidențiind o fuziune între tradiția meșteșugului local și o viziune artistică modernă. *VYAZ* se distinge prin piese vestimentare care combină elemente de design avangardist cu influențe culturale est-europene, creând o identitate vizuală puternică și recognoscibilă. Participarea la evenimente de prestigiu, precum *Moldovan Brands Runway*, subliniază angajamentul brandului față de inovație și calitate în industria modei.[583]

Figura A3.53. VYAZ, colecția SS 2024.[584]

Brandul *Sașa Sesame*, fondat de Alexandra Soloviov, se impune ca o voce artistică distinctă în moda sustenabilă din Republica Moldova. Brandul se remarcă prin crearea de accesorii din piele naturală — brâuri, hamuri și genți — realizate cu rigoare artizanală și o viziune estetică originală. Alexandra, revenită la studii după un deceniu de activitate în domeniu, a absolvit recent un masterat în Design Vestimentar și Textil la Universitatea Tehnică a Moldovei, experiență care i-a consolidat preocuparea pentru materiale sustenabile și expresivitate vizuală. Un moment marcant în parcursul artistic al Sașa Sesame a fost prezentarea unei ținute experimentale la *Moldovan Brands Runway* (martie 2024), confecționată din biomateriale complet biodegradabile, inclusiv lână naturală și alginat. Această piesă, purtată de directoarea *ZIPHOUSE*, a constituit o formă de artă performativă care a pus în discuție efemeritatea, responsabilitatea ecologică și simbolismul materiei în designul contemporan.[585]
Prin acest demers, Alexandra Soloviov transformă moda într-un vehicul artistic și discursiv, în care meșteșugul, sustenabilitatea și conceptualizarea poetică devin elemente esențiale. Brandul

[583] *VYAZ. Moldovan Brands Runway AW24/25, prezentarea brandului VYAZ.* Instagram [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/vyaz.brand/
[584] *VYAZ. Moldovan Brands Runway P/V 2024*. Instagram, fotografii, 08.09.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/vyaz.brand/
[585] *Alexandra Soloviov's Journey into Innovation and Sustainable Fashion.* utm.md, 18.07.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://utm.md/en/blog/2024/07/18/160555/

Saşa Sesame a participat și la evenimente de referință precum *Moldova Fashion Days*, consolidându-și prezența în peisajul artistic autohton și internațional.

Figura A3.54. a) Alexandra Soloviov în procesul de realizare a unui accesoriu din piele, evidențiind atenția la detalii și măiestria artizanală care caracterizează brandul; b) Alexandra Soloviov în căutări de inovație și modă sustenabilă.[586]

Valentina Vidrașcu se impune ca unul dintre cele mai reprezentative nume din designul vestimentar autohton, apreciată atât pe plan național, cât și internațional, în marile capitale ale modei din Moldova și România. Moștenind pasiunea pentru meșteșugul popular de la mama sa, a transformat broderia tradițională într-un element definitoriu al creațiilor sale, conferindu-le un rafinament aparte și o reinterpretare contemporană. Prin colecțiile sale, designerul a reușit să valorifice ia tradițională românească, păstrând autenticitatea motivelor ornamentale, dar redefinindu-le prin tehnici moderne, croiuri sofisticate și materiale fine, adaptate exigențelor modei actuale. Fiecare piesă vestimentară creată de *Valentina Vidrașcu* este o expresie a eleganței atemporale, îmbinând subtilitatea detaliilor folclorice cu o estetică modernă, menită să pună în valoare feminitatea. Astfel, brandul său a devenit un reper de excelență în industria modei, promovând identitatea culturală a Moldovei prin creații vestimentare exclusiviste, ce reinterpretează patrimoniul tradițional într-o manieră inovatoare și sofisticată.[587]

[586] Ibidem
[587] FLOREA-DONICA, L. *Viața și creația vestimentară a designerului Valentina Vidrașcu.* In: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 9, 30-31 mai 2017, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: "Notograf Prim" SRL, 2017, Ediția 9, p. 104. ISBN 978-9975-84-030-9.

Figura A3.55. Vestimentația brandului autohton *Valentina Vidrașcu*.[588]

Brandul *Kasandruța* s-a afirmat în peisajul modei din Republica Moldova printr-o viziune creativă care reinterpretează elemente ale portului popular în spiritul designului contemporan. În centrul demersului său artistic se află dorința de a păstra vie moștenirea culturală a spațiului românesc, transpunând simbolurile și tehnicile tradiționale într-o estetică modernă, accesibilă și expresivă. *Kasandruța* nu propune simple piese de îmbrăcăminte, ci compune un dialog între trecut și prezent, în care fiecare detaliu are o încărcătură identitară.

Creațiile brandului se disting prin păstrarea unor elemente autentice ale costumului tradițional moldovenesc, precum broderiile realizate manual, croiurile ample inspirate din portul arhaic sau paleta cromatică specifică diferitelor zone etnografice. Aceste componente sunt integrate în forme moderne, cu linii curate și siluete versatile, care răspund nevoilor unei clientele urbane, fără a compromite caracterul simbolic al pieselor. *Kasandruța* mizează pe materiale naturale – in, bumbac, lână – și pe tehnici artizanale transmise din generație în generație, adesea lucrând în parteneriat cu meșteri locali. Această colaborare dă naștere unor creații unice, care poartă amprenta autenticității și a muncii manuale. Mai mult decât un brand de modă, *Kasandruța* se definește ca un proiect cultural care aduce în prim-plan valorile tradiționale într-un limbaj estetic adaptat epocii actuale. Prin fiecare colecție, publicul este invitat să redescopere sensurile adânci ale simbolurilor moldovenești, transpuse cu rafinament în design vestimentar. Astfel, brandul contribuie la revitalizarea patrimoniului imaterial și la promovarea unei identități culturale solide, în care tradiția nu este conservată pasiv, ci trăită și reinterpretată.

[588] *Valentina Vidrascu*. Facebook, 15.11.2023, 08.09.2023, 20.03.2024, [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/ValentinaVidrascuOficial/?locale=ro_RO

Kasandruța reușește să creeze punți între generații și culturi, între rural și urban, între meșteșug și design, oferind un exemplu de sinteză între rădăcini și inovație. Prin această abordare, se poziționează ferm în rândul promotorilor modei conștiente și cu sens din Republica Moldova, atrăgând totodată atenția scenei internaționale prin autenticitate și profunzime estetică.[589]

Figura A3.56. Colecția brandului *Kasandruța,* MBR P/V 2025.[590]

Brandul autohton *Florii,* fondat de creatoarea Florina Mîndru, se remarcă printr-o estetică sensibilă, centrată pe simbolistica florală din arta populară românească și moldovenească. Colecțiile semnate *Florii* transpun, în limbajul vestimentar contemporan, elemente decorative tradiționale reinterpretate, inspirate din broderii, cusături și cromatica costumului popular. Fiecare piesă vestimentară devine astfel o expresie a unei identități culturale delicate, poetice și profund feminine. Abordarea creativă a brandului îmbină tehnici moderne de croitorie cu inserții textile inspirate din meșteșugul tradițional, rezultând în articole vestimentare cu un puternic mesaj cultural și estetic. De asemenea, *Florii* promovează valori precum sustenabilitatea, producția locală și atenția la detalii, oferind piese realizate în serii limitate, care aduc în prim-plan conexiunea dintre patrimoniu și expresia personală. Prin activitatea sa, brandul *Florii* contribuie la revitalizarea motivelor florale tradiționale și demonstrează potențialul patrimoniului vizual autohton ca sursă de inspirație pentru designul vestimentar contemporan, consolidând totodată prezența creativității moldovenești în peisajul modei independente.

[589] Interviu cu Oxana Munteanu fondatoarea brandului *Kasandruța,* 19.06.2024.
[590] *MBR S/S 2025.* Facebook, 16.0.2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/moldovanbrandsrunway

Figura A3.57. Bluze din colecția brandului *Florii,* 2025.[591]

Figura A3.58. Cămăși din colecția brandului *Casa Cristea*, 2025.[592]

Pearl Code. Un exemplu elocvent de diversificare a artei vestimentare autohtone prin integrarea domeniului accesoriilor este oferit de brandul *Pearl Code* – prima marcă din Republica Moldova specializată în bijuterii realizate din perle naturale și pietre semiprețioase. Fondat cu o viziune clară asupra eleganței cotidiene și accesibilității luxului discret, brandul se afirmă ca pionier al comerțului electronic internațional în sectorul bijuteriilor autohtone, consolidând prezența designului moldovenesc în circuitul global al modei. *Pearl Code* valorifică simbolismul atemporal al perlei – asociată adesea *cu feminitatea, puritatea și noblețea* –

[591] *Florii*, florii.shop [citat 10.06.2025]. Disponibil: https://florii.shop/collections/ss20-collection/products/tree-of-life-blouse-ecru-colored-fabric

[592] *Colecția brandului Casa Cristea*. dininima.md, 2025 [citat 10.06.2025]. Disponibil: https://dininima.md/brands/casa-cristea/

recontextualizându-l în cadrul unei estetici moderne, orientate spre simplitate, rafinament și expresivitate personală. Prin colecții concepute pentru purtarea zilnică, dar și prin servicii de consultanță stilistică personalizată, marca reușește să transforme bijuteria într-un element integrat al vestimentației, extinzând astfel vocabularul vizual al artei vestimentare către un discurs artistic coerent, în care accesoriile devin parte esențială a compoziției stilistice. Prezența constantă a brandului pe piețele internaționale contribuie atât la promovarea identității culturale locale într-un registru contemporan, cât și la crearea unei imagini unificate și recognoscibile a designului. Astfel, *Pearl Code* exemplifică modul în care designul de accesorii poate deveni un vehicul de afirmare artistică, consolidând relația dintre tradiție, eleganță și inovație în moda contemporană din Republica Moldova.[593]

Figura A 3.59. Bujuteriile brandului *Pearl Code*, colecția 2025.[594]

Figura A3.60. Podoabe ceramice realizate de Iulia Postică, inspirate din simbolistica artei tradiționale, 2024. Foto: I. Postică.

[593] *Pentru prima dată un brand moldovenesc de bijuterii va participa la Moldovan Brands Runway 2024*. Săptămânal Panoramic, esp.md, 28.09.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://esp.md/ro/sobytiya/2024/09/28/pentru-prima-data-un-brand-moldovenesc-de-bijuterii-va-participa-la-moldovan

[594] *Pearlcode*, pearlcode.co [citat 21.03.2025] Disponibil: https://pearlcode.co/collections/necklaces

Figura A3.61. Podoabe din ceramică realizate de Iulia Postică, prezentate în cadrul târgului de meșteri populari la *Ziua Națională a Portului Popular*, ediția a X-a, 2025, MNEIN. Foto: T. Bîzgu.

Figura A3.62. Podoabe din materiale ecologice, realizate de Inga Mațcan-Lîsenco, lector univ., drd., inspirate din ornamentica artei tradiționale , realizate din piele și ață mouline, 2025. Foto: T. Bîzgu.

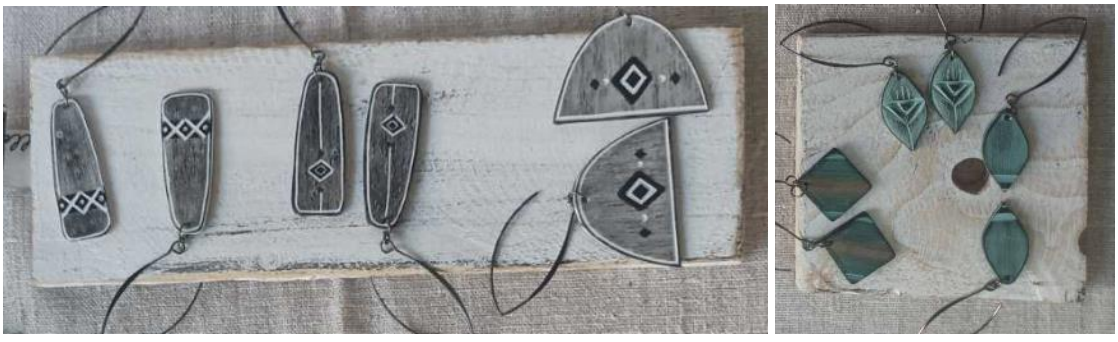

Figura A3.63. Bijuterii inspirate din ornamentica tradițională și formele naturii, realizate de designerul Marina Sochirca[595], atelier *Marin Elle*, realizate din lut polimeric, prezentate în cadrul Festivalului *IA Mania*, ediția 2025. Foto: T. Bîzgu.

[595] Designerul Marina Sochirca este absolventa Colegiului Tehnologic din Chișinău, specialitatea design vestimentar. Bijuterii inspirate din ornamentica tradițională a început să realizeze cu apariția *Festivalului IA Mania* și a altor evenimente dedicate portului popular. Din interviul cu Marina Sochirca din 06.07.2025.

Figura A3.64. Colecția *Solo*, podoabe din materiale ecologice inspirate din ornamentica tradițională și formele naturii, realizate de Sergiu Moldovanu, *Art-salon MOLDECO*, realizate din lemn, piele și ceramică, prezentate în cadrul *Festivalului IA Mania*, ediția 2025. Foto: T. Bîzgu.

TUQRIS – Bijuterii care spun o poveste. Fondat în 2024 la Chișinău de Cristina Tuciacov, absolventă cu medalie de excelență a George Brown College din Toronto, brandul *TUQRIS* aduce în prim-plan bijuterii personalizate, create la intersecția dintre artă, matematică și sustenabilitate. Cu o experiență de peste cinci ani de colaborare cu case internaționale precum *Van Cleef & Arpels* și *Cartier,* Tuciacov propune un design curajos, care valorifică imperfecțiunile naturale ale pietrelor și utilizează metale reciclate, promovând un lux conștient și profund individualizat.[596]

Figura A3.65. Bijuterii artizanale din argint realizate de Cristina Tuciacov[597], inspirate din simbolistica artei cămășii cu altiță: a) 3D modelare[598]; b, c, d) piese, prezentate în cadrul Festivalului *IA Mania*, ediția 2025. Foto: T. Bîzgu.

[596] *Despre atelierul TUQRIS.* tuqris.com [citat 07.07.2025]. Disponibil: https://tuqris.com/pages/about
[597] Cristina Tuciacov juvaier profesionist, abcolventa George Brown College (GBC) Toronto, Canada, 2022 (din interviu cu Cristina Tuciacov, fondatoarea brandului *TUQRIS*, membra „Șezătoarea Basarabia – cămașa cu altiță" la data 06.07.2025)
[598] *Crearea modelului 3D a piesei din colectia "Ecou"*. Facebook, 30.01.2025 [citat 07.07.2025]. Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=632068722500734&set=a.229921479382129

Figura A3.66. Salbe din monede din argint și aramă realizate de meșterul popular Ion Anafteoaie, prezentate în cadrul *Festivalului IA Mania*, ediția 2025. Foto: T. Bîzgu.

Figura A3.67. Schițele costumelor scenice pentru spectacolul *Sânziana și Pepelea* de V. Alecsandri realizate de către pictorul-scenograf P. Balan, 1982. Foto: din arhiva P. Balan.

Mihai Ungureanu (n. 1991, Chișinău) este un exemplu remarcabil în reprezentarea cămășii tradiționale în pictură, artist format la Liceul de Arte „Igor Vieru” (2002–2010), a urmat un an de studii la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău (2010–2011), iar perfecționarea sa profesională s-a desăvârșit în cadrul Academiei de Arte din Veneția. În operele sale picturale, Mihai Ungureanu explorează cu sensibilitate și profunzime elementele portului popular moldovenesc, surprinzând în mod special *cămașa tradițională* – simbol al identității culturale, al apartenenței și al meșteșugului local. Lucrările sale realizate în tehnica uleiului sunt caracterizate prin finețe, echilibru cromatic și expresivitate vizuală, redând atmosfera autentică a satului moldovenesc. Un loc central în acest demers artistic îl ocupă localitatea Butuceni, considerată emblematică pentru conservarea tradițiilor, unde artistul își desfășoară frecvent practica picturală în contact direct cu sursele vii ale inspirației populare. Practica artistică desfășurată în acest spațiu pitoresc i-a permis lui Ungureanu să capteze esența portului tradițional în toată autenticitatea sa, transpunând-o pe pânză într-o manieră care îmbină respectul față de tradiție cu o estetică contemporană rafinată. În picturile lui Mihai Ungureanu, cămașa tradițională devine simbol vizual al identității și al memoriei culturale, evocând atât frumusețea, cât și profunzimea spirituală a portului popular.[599]

Figura A3.68. Mihai Ungureanu, a) *Spre apus* (2023), b) *Surioarele* (2023), ulei, pânză. Foto: din arhiva M. Ungureanu.

[599] Din interviul cu Mihai Ungureanu la data 19.02.2024

Figura A3.69. Portul popular în grafica de carte (lucrarea de licență a Ecaterinei Bîzgu, Colegiul de Arte Plastice „Al. Plămădeală”, 2023). Foto: din arhiva autoarei.

Figura A3.70. Spectacolul *Făt-Frumos: Renașterea*, 24.02.2025, Teatrul *Luceafărul*, Chișinău. Pictorul de costume: Stela Verebceanu. Foto: N. Albot.[600]

[600] *Spectacolul Făt-Frumos: Renașterea*, 24.02.2025, teatru *Luceafărul*, *Chișinău*. Facebook, *Nata Abot, foto*, 24.02.2025 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=973244834165866&set=pcb.973244900832526

Rodica Nikov este o creatoare de modă din Republica Moldova recunoscută pentru modul inovator în care aduce elementele portului popular în actualitate, reușind să le transforme din relicve muzeale în piese vestimentare expresive și funcționale. Prin colecțiile sale, designerul explorează teme precum identitatea, feminitatea, tradiția și apartenența, integrând broderii, croieli arhaice și simboluri strămoșești într-un limbaj stilistic contemporan. *Rodica Nikov – între patrimoniu și expresie contemporană.* Colecțiile sale explorează o estetică etno-urbană, în care ia, catrința, cojocul sau cușma sunt reconfigurate în croieli moderne, păstrând, însă, integritatea motivelor și valorilor culturale transmise din generație în generație. Designerul susține cu convingere că portul popular nu trebuie purtat doar de sărbători, ci reintegrat firesc în viața de zi cu zi. Printre cele mai importante apariții publice ale Rodicăi Nikov se numără prezentările în cadrul *Moldova Fashion Days* (2022, 2024), participarea la evenimente internaționale precum *City Fashion Week* (Cluj-Napoca, 2021), *Bucharest Fashion Week* (2024), *Finest Fashion Fest* (Sibiu, 2024), precum și în cadrul unor manifestări culturale cu puternic caracter simbolic, precum evenimentul de la Ambasada României la Berlin – *Akademie Rapsodia* (2024) sau spectacolul de la Sala Palatului din București (2022), unde creațiile sale au fost purtate de interpreta Cornelia Ștefăneț. Rodica Nikov a demonstrat constant capacitatea de a dialoga vizual cu patrimoniul, fără a-l muzeifica, ci revitalizându-l prin forme, texturi și simboluri contemporane. Punctul culminant al acestei perioade creative a fost participarea Rodicăi Nikov la *Ziua Portului Popular*, desfășurată pe 29 iunie 2025 la Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău. În cadrul evenimentului, designerul a prezentat o colecție profund ancorată în simbolistica costumului tradițional, reimaginat cu sensibilitate artistică pentru a fi purtat în cotidian. Prin întreaga sa activitate, Rodica Nikov confirmă rolul designerului contemporan ca interpret vizual al memoriei colective, traducând trecutul în forme relevante pentru prezent și dând portului tradițional un loc viu în conștiința estetică actuală.[601]

Piesele vestimentare realizate de Rodica Nikov se disting printr-un echilibru subtil între autenticitate și inovație, reflectat și în selecția materialelor, cât și în tehnicile de execuție. Designerul optează frecvent pentru materiale naturale, precum pielea, inul, mătasea. Aceste materiale sunt adesea completate de catifea, dantelă, țesături cu texturi brute sau suporturi brodate manual, care evocă tradiția meșteșugărească a portului popular moldovenesc. În ceea ce privește tehnicile de lucru, Rodica Nikov utilizează o varietate de metode, printre care: broderia manuală inspirată din simboluri strămoșești (soarele, spicul, pomul vieții); aplicații cusute; croieli geometrice cu trimitere la liniile drepte ale costumelor arhaice; inserții de lanțuri, capse și

[601] Din interviu cu Rodica Nikov la data 29.06.2025

elemente metalice inspirate din tematică etno-rock; pliuri și falduri inspirate din portul femeiesc de ceremonial; colaje textile cu motive reinterpretate în stil modern, precum și compoziții de contrast între texturi. Multe dintre piesele sale combină tehnici tradiționale cu procedee de croitorie contemporană, rezultând într-un produs vestimentar cu dublă valență: identitară și estetică. Colaborarea cu artizani locali pentru realizarea detaliilor manuale oferă creațiilor un plus de autenticitate, iar utilizarea materialelor reciclate sau reinterpretate din textile vechi susține o direcție etică și sustenabilă în design.

Figura A3.71. Rodica Nikov cu piese din colecția anului 2025 în cadrul *Zilei portului Popular*, MNEIN, 29.06.2025. Foto: din arhiva autoarei.

Anexa 4. Reprezentanți ai artei vestimentare din România și Ucraina: creatori și branduri

Lana Dumitru este un designer vestimentar român premiat de *Forbes* cu titlul de *Cel mai bun tânăr designer de modă din România*, având studioul său în prezent în Lisabona. A obținut un doctorat în *Arte Digitale și Modă* la Londra și este recunoscută pentru stilul ei unic, care transformă materiale simple în piese conceptuale puternice, folosind imprimare digitală și prototipare digitală. Colecțiile sale sunt adesea inspirate din simbolurile etno, pe care le reinterpretează cu mijloace contemporane, aducându-le în muzeele de artă modernă și în galeriile internaționale. Colaborând cu branduri precum *Puma* (pentru geaca *T7 Etno Shake*) și *Swarovski*, *Lana* îmbină tradiția românească cu estetica digitală, demonstrând că moștenirea culturală poate deveni un manifest de avangardă în moda globală.[602]

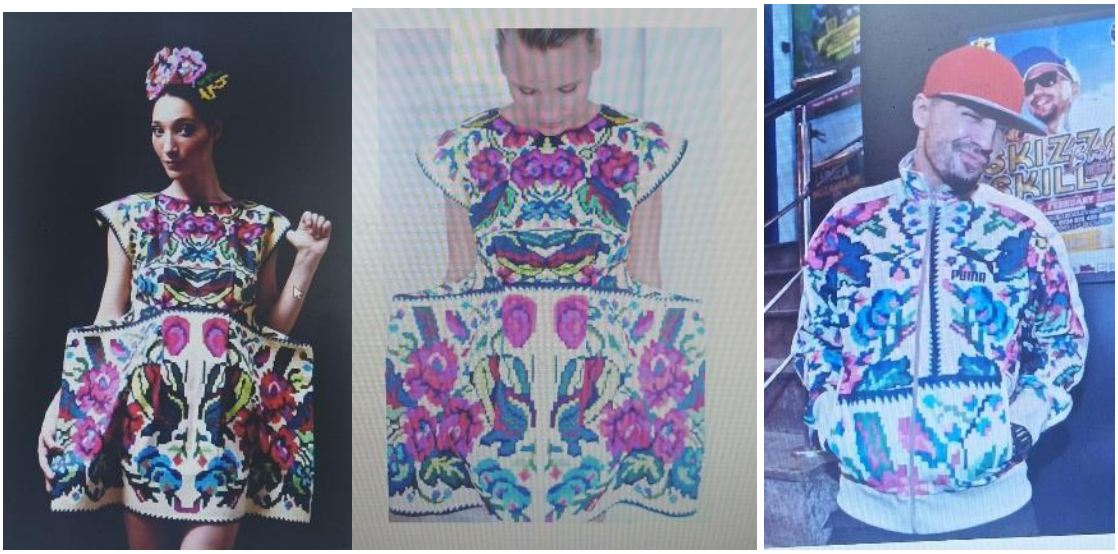

Figura A4.1. Lana Dumitru, a, b) piesa din colecția *To Eve,* 2010[603]; c) geaca din colecția *Lana x Puma*, 2013.[604]

[602] *Lana Dumitru*. lanadumitru.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.lanadumitru.com/about
[603] *Lana Dumitru, colecția „To eve”.* lanadumitru.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.lanadumitru.com/to-eve
[604] *Lana Dumitru, colecția „Lana x Puma”*. lanadumitru.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.lanadumitru.com/lana-x-puma

Figura A4.2. Lana Dumitru, colecția *La Naive*, 2012.[605]

Lilia Poustovit este o creatoare de modă emblematică din Ucraina, cunoscută pentru stilul său rafinat, care se remarcă printr-un design echilibrat și expresiv, dominat de rochii simple, fluide și elegante, care evită rigiditatea și agresivitatea. Valorile esențiale ale brandului Poustovit sunt intelectualitatea, autenticitatea și respectul pentru tradiție. Designerul reușește cu finețe să combine minimalismul romantic cu influențe etnice subtile, rezultând piese vestimentare cu forme clare, curate și expresive, vizibile în fiecare colecție. Un moment important în cariera sa profesională l-a reprezentat anul 2004, când a devenit președinta *Sindicatului Modei din Ucraina*, confirmându-și astfel statutul de lider al modei contemporane ucrainene. În 1996, creatoarea de modă a fost distinsă cu Marele Premiu *Золотая пуговица* (*Butonul de Aur*) la festivalul *In Vogue* (Vilnius), a câștigat categoria *ELLE Style Awards* la categoria *Designerul Anului*, iar în 2010 a primit *Best Fashion Award* pentru nominația *Cel mai bun designer de îmbrăcăminte feminină* și pentru *Contribuție excepțională la dezvoltarea modei ucrainene*. În 2013, a fost desemnată de portalul american *Refinery29* drept *Cel mai bun designer din țările CSI.*[606]

[605] *Lana Dumitru, colecția „La naive”*. lanadumitru.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.lanadumitru.com/la-naive
[606] *Lilia Poustovit*, poustovit.ua [citat 21.03.2025] Disponibil: https://web.archive.org/web/20140625111015/http://poustovit.ua/

Figura A4.3. Lilia Poustovit, piese din colecția Toamnă/Iarnă 2013-2014.[607]

Andrea Tincu este un brand românesc de modă recunoscut pentru stilul său artistic, care aduce împreună expresia vizuală contemporană și feminitatea subtilă. Estetica colecțiilor se bazează pe un echilibru între geometria modernă și detaliile delicate, inspirate adesea din universul artistic. Prima colecție semnată de Andrea Tincu a debutat în 2007, în cadrul *Romanian Fashion Week*, fiind influențată de opera fotografului și artistului suprarealist Man Ray. De-a lungul timpului, colecțiile Andrea Tincu au fost prezentate pe scene internaționale din orașe precum Amsterdam, Londra, Kiev, Viena, Atena și București, demonstrând relevanța sa în peisajul modei europene. Pe lângă activitatea creativă, brandul s-a implicat activ în proiecte profesionale precum *Mode Fabrik* (Amsterdam), *Fashion Forward*, *TCBL*[608] 2019, sau *Romanian Textile Concept*, susținând dezvoltarea sustenabilă a industriei textile românești. În anul 2015, *Andrea Tincu* a lansat linia de eșarfe din mătase pictate – *Andrea Tincu Silk Scarves*, dorind să ofere un produs vestimentar care să transmită un fragment de artă purtabilă. Aceste accesorii, realizate cu teme vizuale variate, au devenit apreciate în întreaga lume, reprezentând un cadou ideal pentru iubitorii de design românesc și estetică rafinată.

[607] *Liliya Pustovit rasskazala o buduschey osenne-zimney kollektsii.* Hochu.ua, 01.03.13 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://hochu.ua/cat-fashion/trends/article-35917-liliya-pustovit-rasskazala-o-buduschey-osenne-zimney-kollektsii/

[608] TCBL (Textile & Clothing Business Labs) este o inițiativă europeană lansată prin programul Horizon 2020, care urmărește transformarea industriei textile și de îmbrăcăminte într-un sector sustenabil, etic și inovator. Platforma reunește designeri, producători și experți care colaborează pentru a implementa soluții ecologice, modele de afaceri circulare și procese digitalizate în modă. [citat 21.03.2025] Disponibil: https://tcbl.eu/

Figura A4.4. ***Andrea Tincu,*** **a, b) colecția Toamnă/Iarnă 2023-2024; c, d, e, f) piese din linia de eșarfe din mătase.**[609]

Vita Kin este un designer ucrainean cunoscut internațional pentru reinterpretarea modernă a elementelor din portul popular. Creațiile sale combină broderia manuală autentică, țesăturile naturale și paletele cromatice tradiționale într-un stil sofisticat de tip etno-lux, fiind apreciate în publicații precum *Vogue* și *Elle* și *Harper's Bazaar*. Brandul promovează producția sustenabilă și manufactura locală, punând accent pe respectul față de tradiție și valorificarea moștenirii culturale. Piesele nu sunt simple replici folclorice, ci expresii conceptuale ale identității ucrainene adaptate designului contemporan.

[609] *Andrea Tincu*. andreatincu.com [citat 21.03.2025] Disponibil: https://andreatincu.com/ro/despre

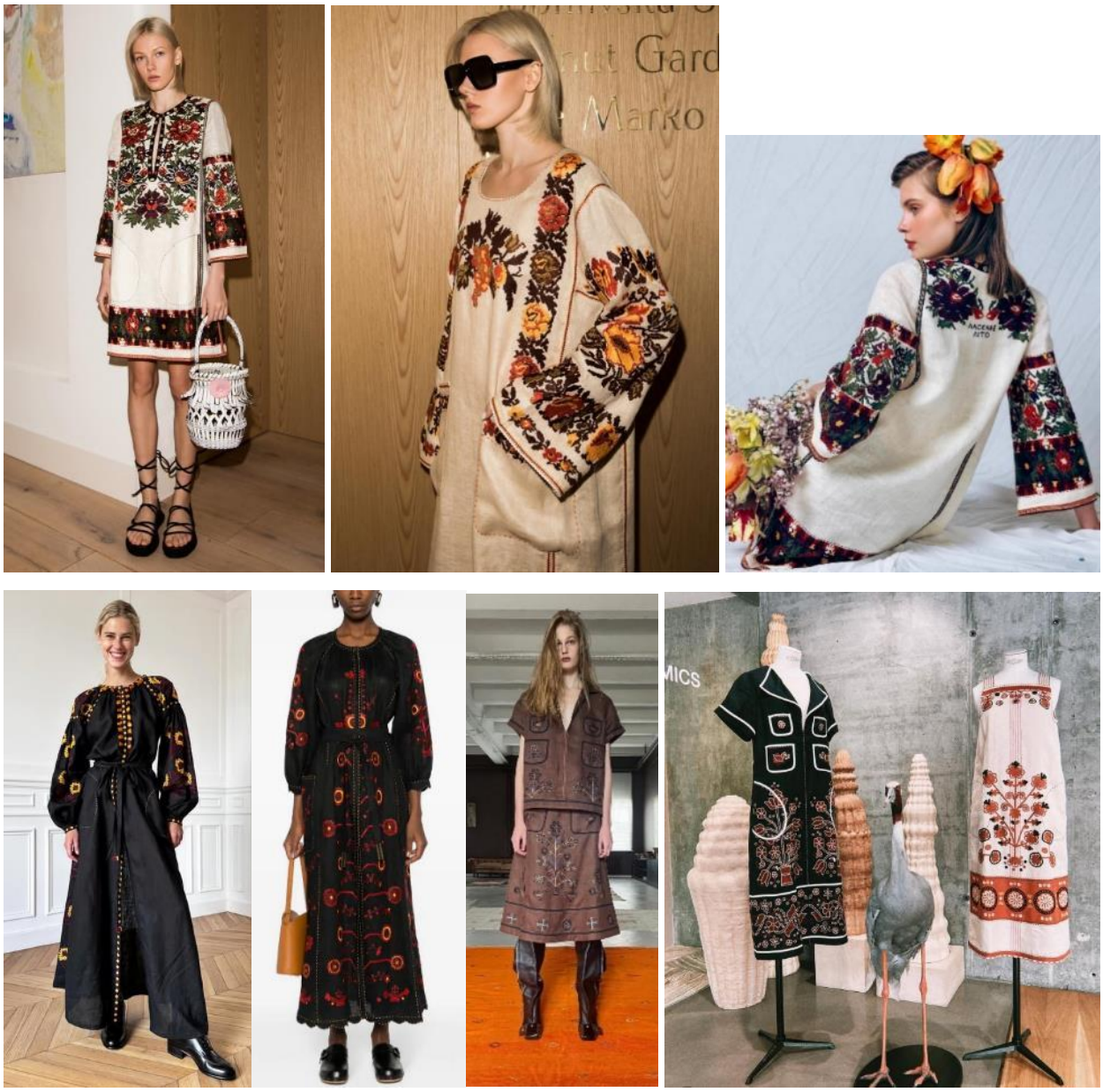

Figura A4.5. Vita Kin, piese din colecțiile 2023-2024.[610]

[610] *Vita Kin Originals*. Facebook, 21.01.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: (6) VITA KIN Originals | Facebook

Oksana Karavanska este un designer ucrainean recunoscut pentru creațiile sale sofisticate inspirate din portul popular tradițional. Stilul său combină elemente etnice cu o estetică modernă, creând piese unice ce reflectă identitatea culturală ucraineană. Designerul pune un accent deosebit pe sustenabilitate, utilizând materiale naturale și tehnici artizanale locale. Creațiile sale transmit un mesaj puternic despre rădăcini, feminitate și eleganță contemporană. Prin reinterpretarea tradiției, Karavanska contribuie la menținerea relevanței culturii ucrainene în moda actuală.

Figura A4.6 Oksana Karavanska, piese din colecția 2024.[611]

Khrystyna Rachytska aduce o reinterpretare contemporană a tradițiilor vestimentare ucrainene, printr-o îmbinare armonioasă între broderia tradițională și siluetele moderne. Colecția din 2025 prezentată în cadrul *Ucrainian Fashion Week* se remarcă printr-un dialog vizual între trecut și prezent, unde formele minimaliste moderne pun în valoare complexitatea broderiei tradiționale, oferind o versiune contemporană a identității ucrainene feminine. Designerul explorează moștenirea culturală a regiunilor Boikiv, Lemkiv și Hutsuli, aducând în prim-plan piese inspirate din vestimentația ancestrală, precum „cylianky", „cirky", „nizynka", „merezhka" din Bucovina și „yazyky" sau gulere brodate cu mărgele din Podolia. Materialele principale utilizate – in, cânepă, mătase și lână – susțin atât ideea de sustenabilitate, cât și continuitatea tradiției textile. Pe această bază naturală, Khrystyna construiește o colecție feminină, compusă din bluze, rochii, sacouri și pantaloni, cu o croială actuală și expresivă. Accentele vizuale sunt introduse subtil prin detalii artizanale și accesorii cu însemnătate culturală, creând contraste între fondul natural și elementele decorative vibrante.

[611] *Oksana Karavanska*. Facebook, 10.06.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/OKARAVANSKA/?locale=ru_RU

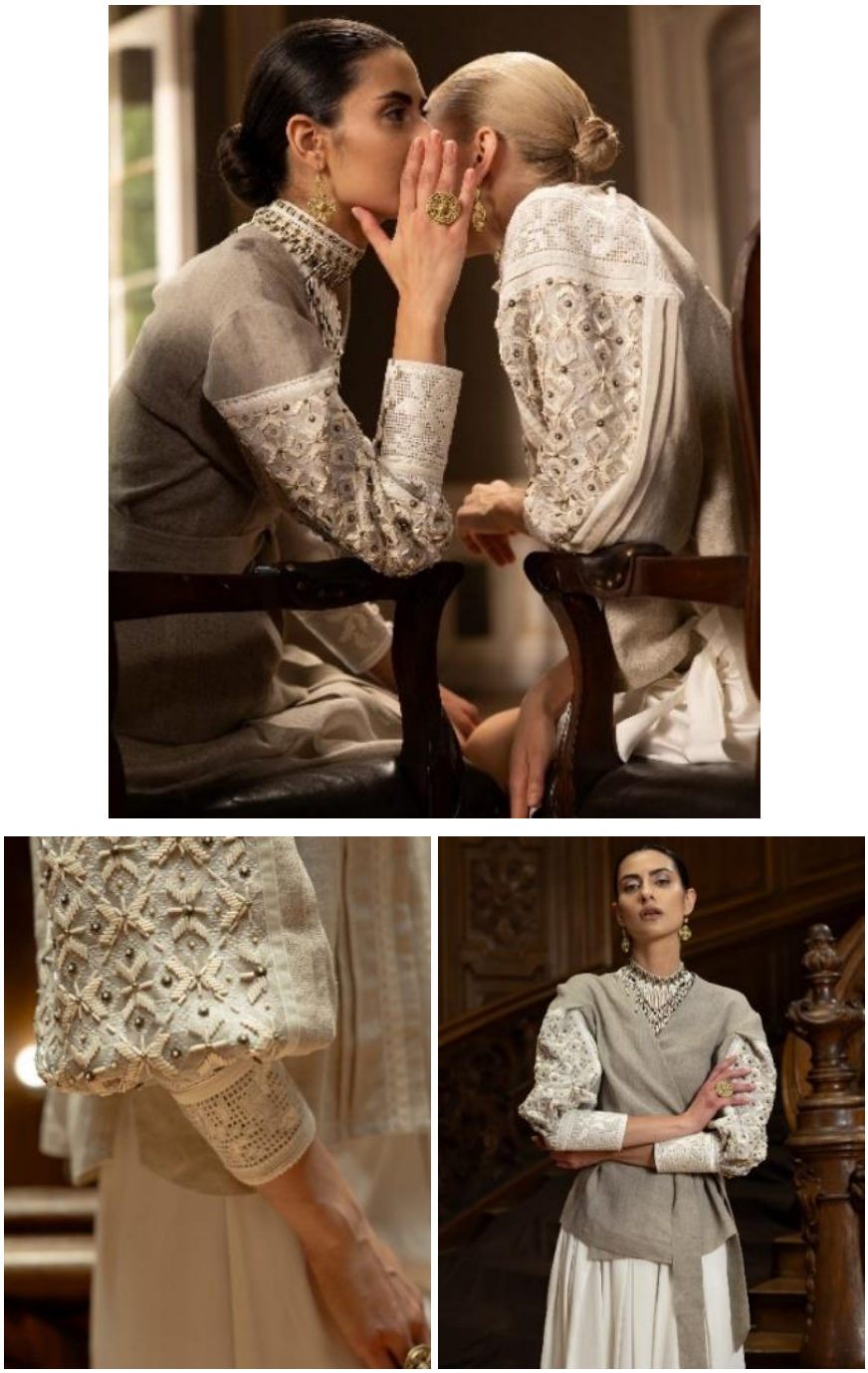

Figura A4.7. Khrystyna Rachytska, colecția Primăvara-Vară 2025, prezentată la *Ukrainian Fashion Week* (*UFW*).[612]

[612] *Ukrainian Fashion Week.* Facebook, 30.11.2024 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/UkrainianFashionWeek

Anexa 5. Valori simbolice și estetice ale patrimoniului vestimentar tradițional - sursă de inspirație în creația artistică modernă

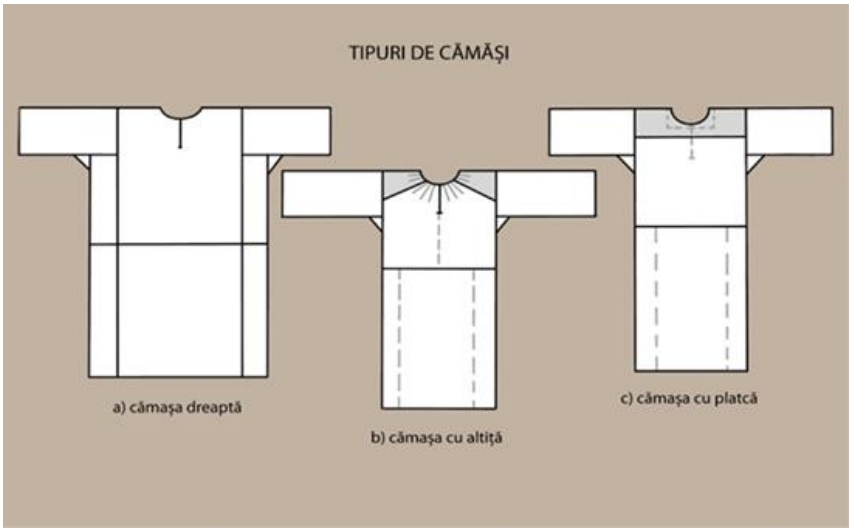

Figura A5.1. Tipuri de cămăși: a) cămașa bătrânească / cămașa dreaptă; b) cămașa încrețită la gât / cămașa cu altiță; c) cămașa cu platcă [elaborat de autor] după.[613]

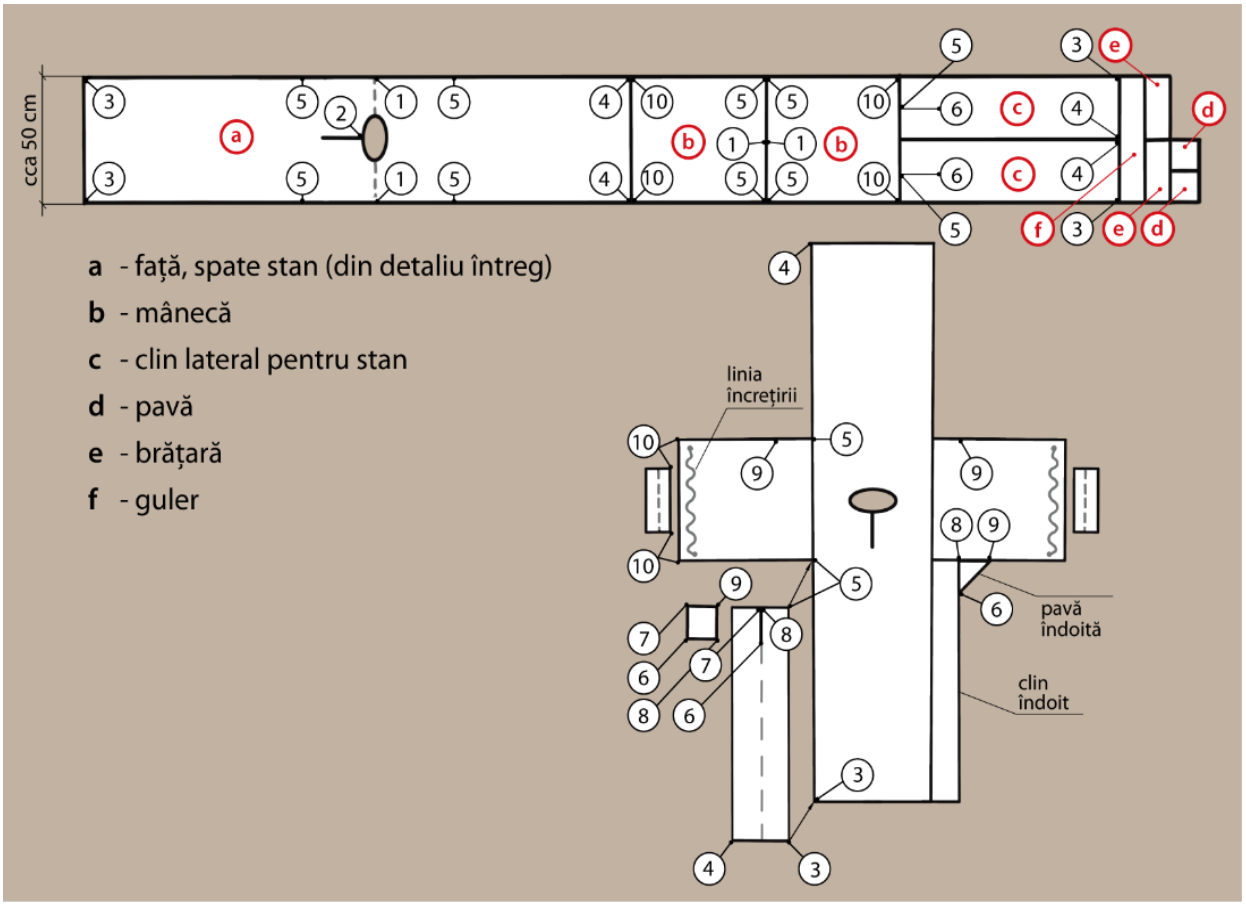

Figura A5.2. Schema croiului și asamblării a cămașei drepte [elaborat de autor].

[613] ROMSTORFER, K. A. *Port popular din colecţiile de etnografie ale muzeelor din Suceava, Cernăuţi şi Bălţi*. p. 15-70. FORMAGIU, H.-M. *Portul popular din România.* 340 p.

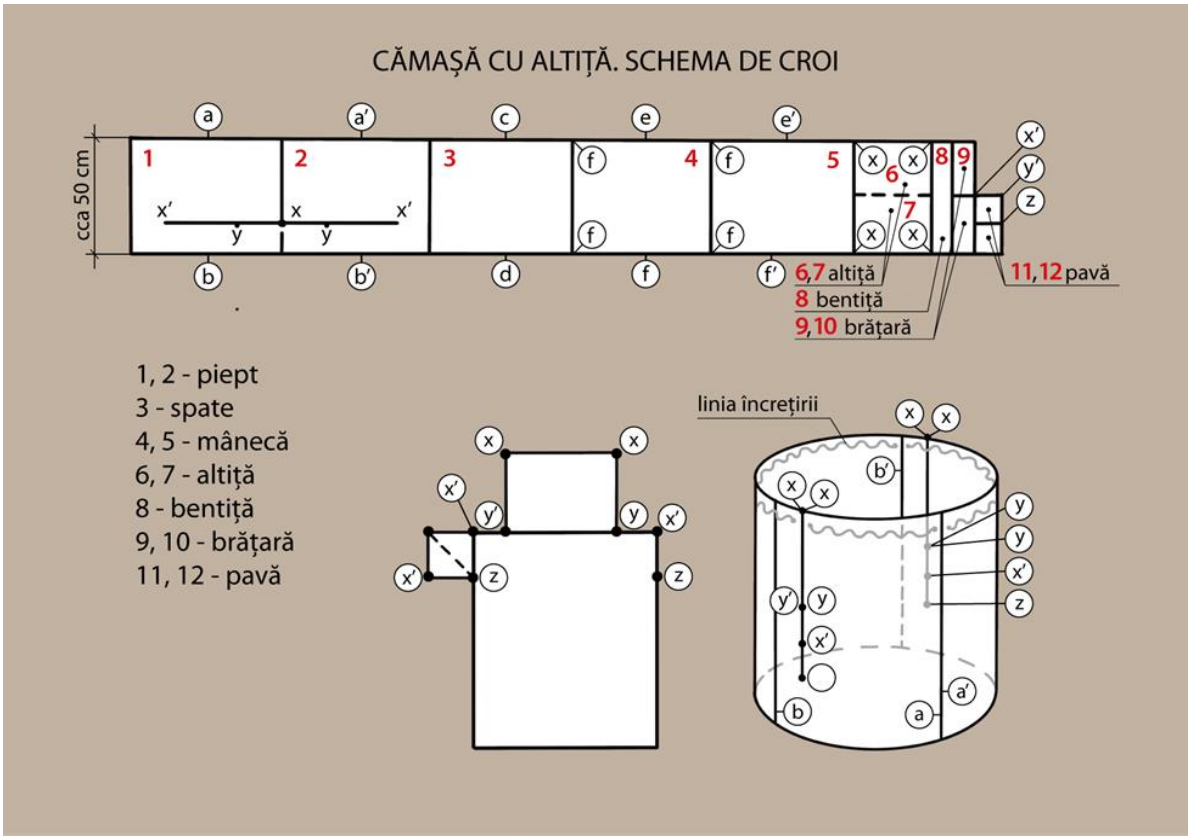

Figura A5.3. Cămașa cu altiță. Schema de croi [elaborat de autor].

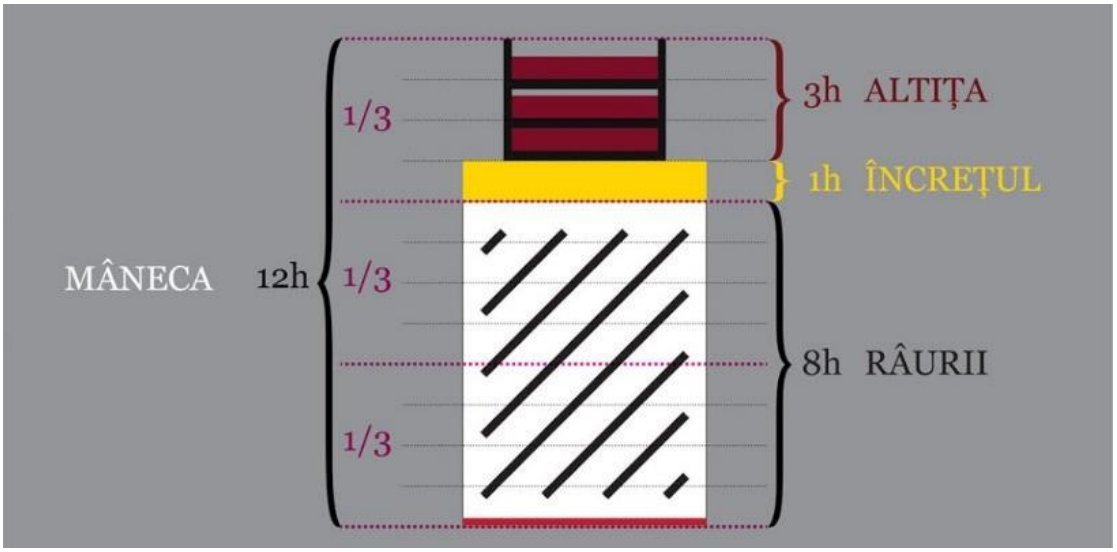

Figura A5.4. Schema proporțiilor spațiilor ornamentale de pe mâneca cămășei cu altiță.[614]

614 *Schema cu regulile de compoziție și proporțiile elementelor pe mâneca cămășei cu altiță*, semne-cusute.blogspot.com, 10.10.2012 [citat 10.01.2023]. Disponibil: http://semne-cusute.blogspot.com/2012/10/ia-de-aur.html

Figura A5.5. Ornamentica cămășii drepte pentru femei. Realizată de către: a) Baranovschi L. (2020); b) Erhan A. (2021); c) Novicov T. (2020). Foto: C. Plugari.

Figura A5.6. Cămăși cu *altiță* realizate de T. Bîzgu în anii 2020–2021. Foto: C. Plugari.

Figura A5.7. Structura și compoziția decorului cămășii cu altiță: perspective teoretice. LT „Gheorghe Ghimpu”, s. Colonița. Foto: din arhiva autoarei.

Figura A5.8. Simboluri ornamentale în compoziția cămășilor tradiționale. Orele de educație tehnologică, LT „Gheorghe Ghimpu”, s. Colonița. Foto: din arhiva autoarei.

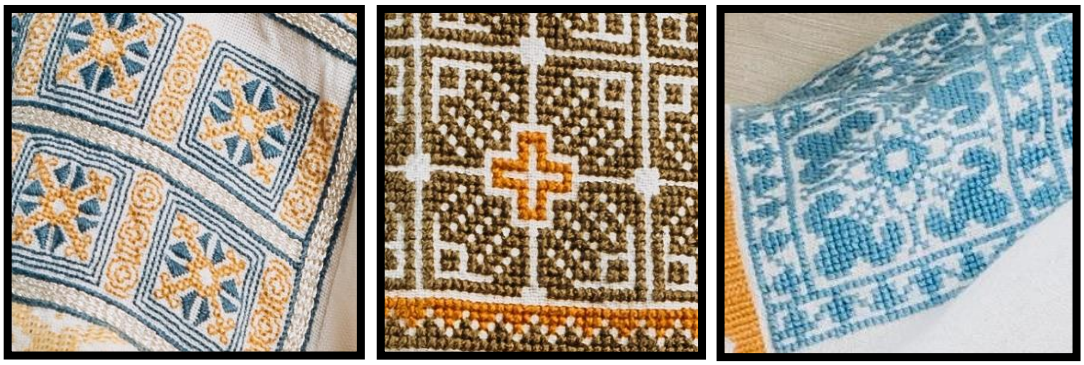

Figura A5.9. Structuri geometrice în decorul altiței. Interpretarea motivului crucii. Foto: C. Plugari.

Figura A5.10. Motive geometrice în ornamentica altiței. Interpretarea motivelor avimorfe. Foto: a, b) C. Plugari; c) T. Bîzgu.

Figura A5.11. Motive geometrice în ornamentica altiței. Interpretarea motivelor solare. Foto: C. Plugari.

Figura A5.11. Motive geometrice în ornamentica altiței. Interpretarea motivelor solare. Foto: C. Plugari.

Figura A5.13. Motive geometrice în ornamentica încrețului funcțional. Foto: a, b) T. Bîzgu; c) C. Plugari.

Figura A5.14. Motive geometrice în ornamentica altiței. Foto: C. Plugari.

Figura A5.15. Motive geometrice în ornamentica râurilor de pe cămașa cu altiță. Foto: C. Plugari.

Figura A5.16. Motive geometrice în ornamentica râurilor verticale de pe cămașa cu altiță.

Foto: C. Plugari.

Figura A5.17. Motive geometrice în ornamentica râurilor costișate de pe cămașa cu altiță. Foto: C. Plugari.

Figura A5.18. Exemple de finisare a marginii inferioare a mânecilor în cămașa cu altiță. Foto: T. Bîzgu.

Figura A5.19. Ornamentica cămășii cu platcă. Realizată de Lilia Calancea (2021). Foto: C. Plugari.

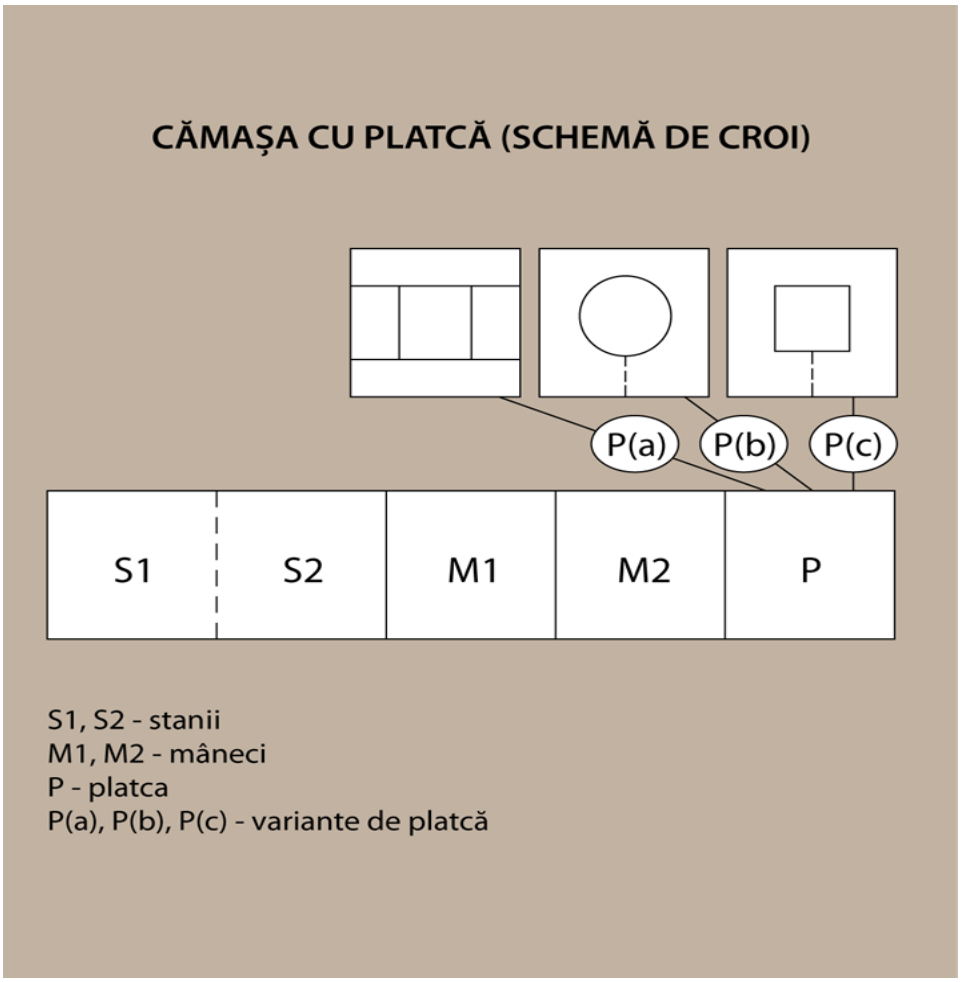

Figura A5.20. Variante de croi ale cămășii cu platcă [elaborat de autor] după.[615]

[615] TCACENCO, N., BOGDAN, A. *Gala costumului popular*. Ch.: Balacron, 2006. p. 35.

Figura A5.21. Decorul poalelor la cămășile tradiționale femeiești lucrate în dantelă croșetată. Foto: C. Plugari.

Figura A5.22. Motive brodate pe poalele cămășilor tradiționale femeiești. Foto: C. Plugari.

Figura A5.23. Variante de decor la poalele cămășilor tradiționale (broderie și dantelă croșetată). Foto: C. Plugari.

Figura A5.24. a) Catrință de sărbătoare (raionul Briceni); b) Catrință din regiunea Cernăuți, MIEU; c) Catrință de sărbătoare (raionul Edineț)[616]; d) Fustă țesută cu vrâste orizontale (zona de Nord), MNEIN. Foto: T. Bîzgu.

Figura A5.25. a) Costum popular, Camenca, începutul sec. XX, MNEIN; b) Fustă cu vrâste orizontale, MNEIN; c) Mireasă din județul Hotin, 1905, MNEIN. Foto: T. Bîzgu.

[616] ЗЕЛЕНЧУК, В. *Молдавский национальный костюм.* Кшн.: Тимпул, 1985. p. 67.

Figura A5.26. a) Port feminin de sărbătoare, sec. XIX; b) Port de sărbătoare (zona de Nord), sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX; c) Port de sărbătoare (zona de Nord), anii 1940–1950, sec. XX; d) Port de sărbătoare (zona Transnistria), anii 1940–1950, sec. XX.[617]

Figura A5.27. Port feminin din sudul Republicii Moldova: a) Costum popular femeiesc bulgăresc, Taraclia, sec. XX, MNEIN; b) Costum popular femeiesc bulgăresc, sec. XX, MNEIN; c) Costum popular femeiesc găgăuzesc, Comrat, prima jumătate a sec. XX, MNEIN. Foto: T. Bîzgu.

[617] ЗЕЛЕНЧУК, В. *Молдавский национальный костюм.* p. 114-118.

Figura A5.28. Variante ornamentale ale catrințelor tradiționale.

Foto: C. Plugari.

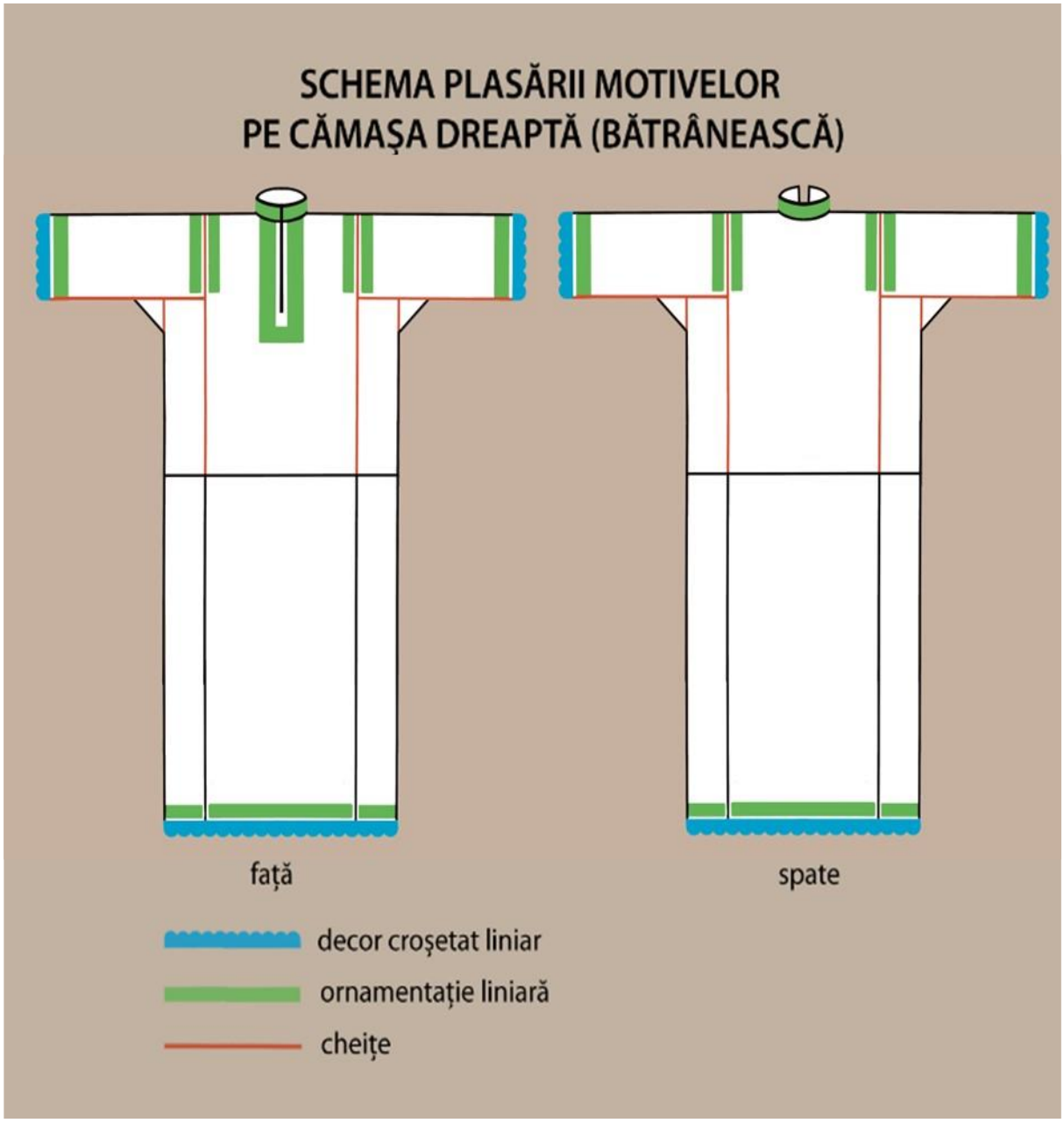

Figura A5.29. Cămașa dreaptă. Schema plasării benzilor ornamentale [elaborat de autor].

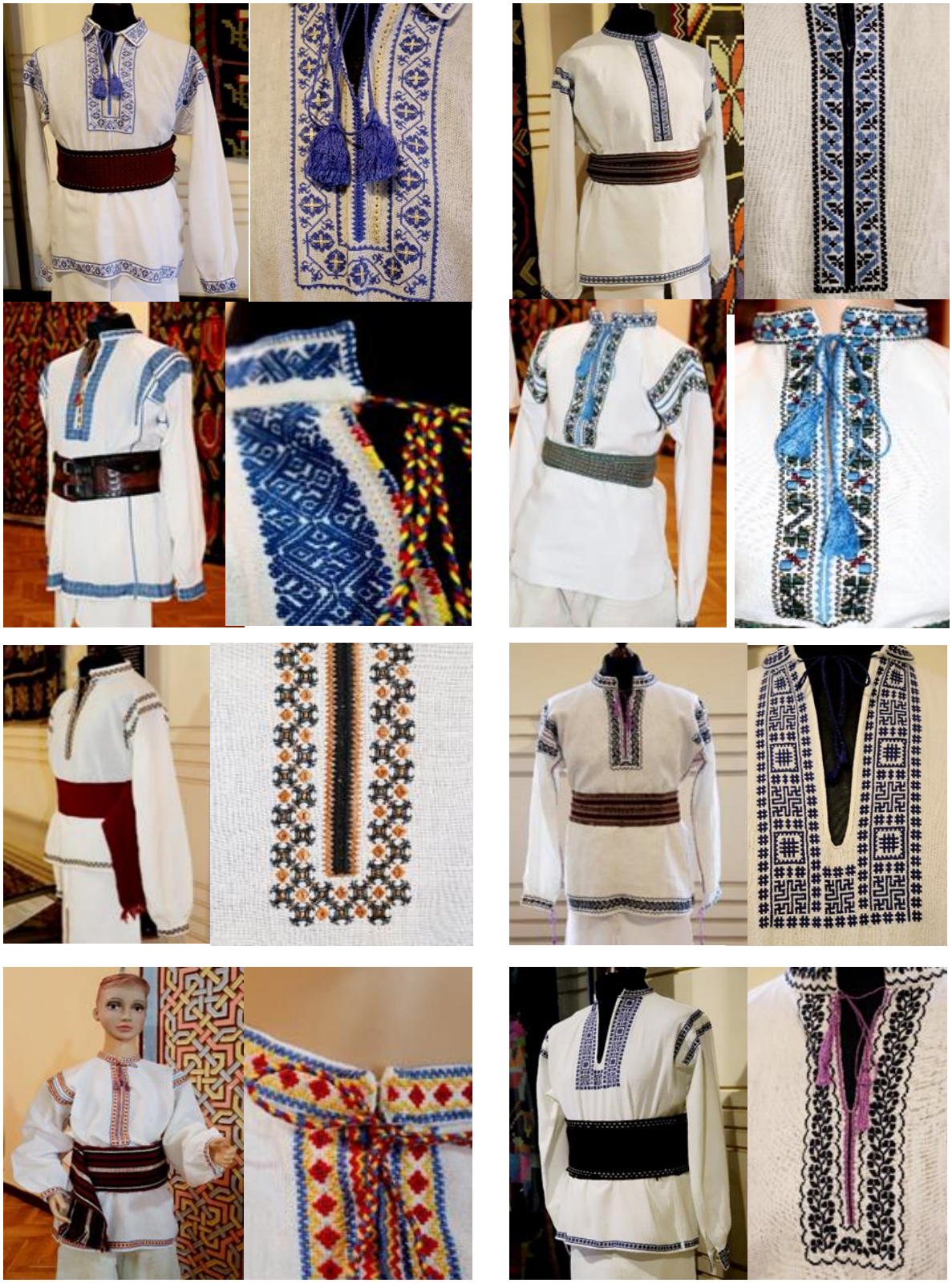

Figura A5.30. Ornamentica cămășilor tradiționale bărbătești, realizate de membrele comunității Șezătoarea Basarabia, prezentate în cadrul expoziției *Cămașa Unirii*, MNEIN, 26 martie 2021. Foto: T. Bîzgu.

Figura A5.31. Benzi ornamentale specifice decorării cămășilor tradiționale bărbătești. Foto: C. Plugari.

Figura A5.32. Benzi ornamentale utilizate pentru decorarea gulerului și a deschizăturii cămășii tradiționale bărbătești. Foto: C. Plugari.

Figura A5.33. Benzi ornamentale utilizate pentru decorarea zonei umărului la cămașa tradițională bărbătească. Foto: C. Plugari.

Figura A5.34. Motivele *crucea* și *steaua* în ornamentica cămășilor tradiționale bărbătești. Foto: C. Plugari.

Figura A5.35. Cămașa dreaptă – variante de plasare a benzilor ornamentale și de formă a gulerului [elaborat de autor] după.[618]

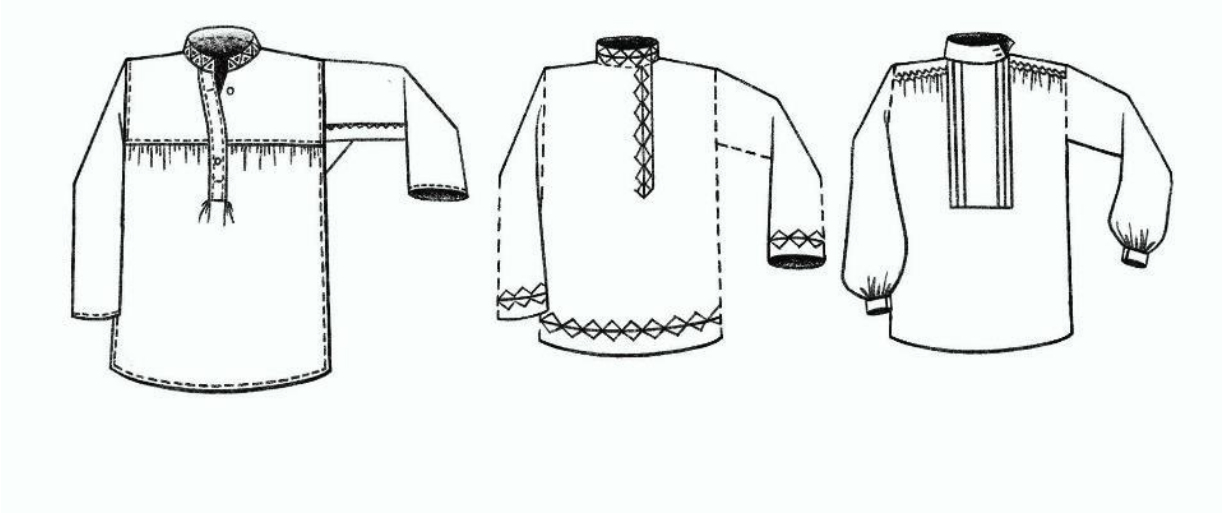

Figura A5.36. Cămașa bărbătească – variante evoluate derivate din structura cămășii drepte [elaborat de autor] după.[619]

[618] ЗЕЛЕНЧУК, В. *Молдавский национальный костюм.* p. 89.
[619] Ibidem.

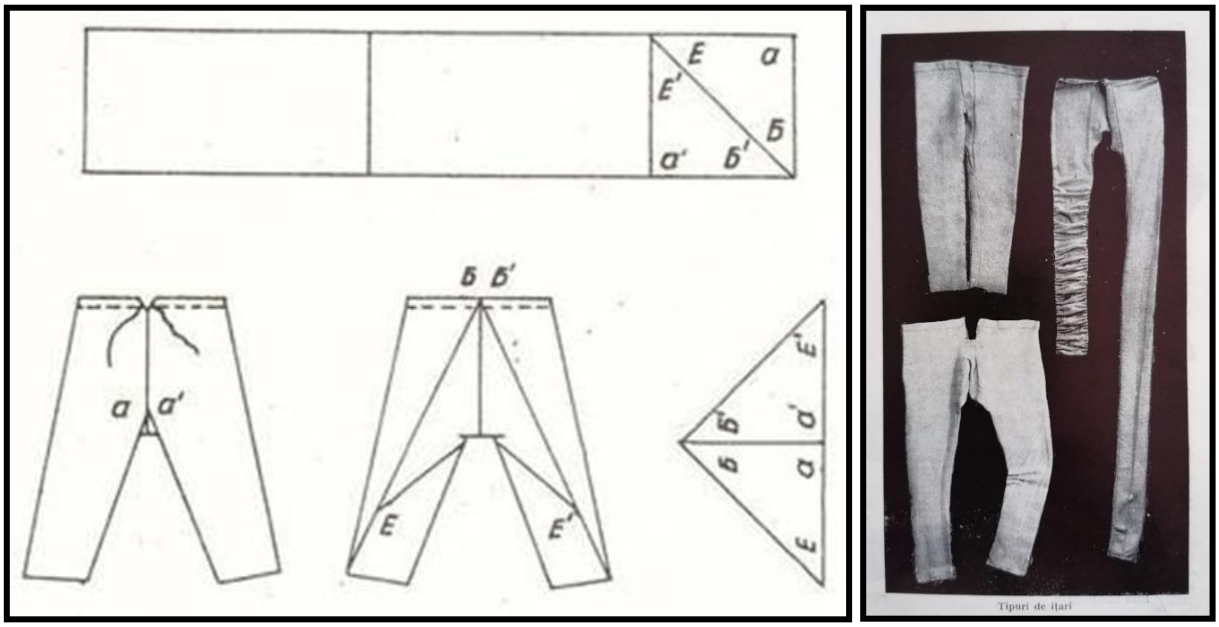

Figura A5.37. Tipuri de ițari – variante de croi.[620]

Figura A5.38. Croiul ițarilor – abordări practice în cadrul activităților educative desfășurate la Liceul Teoretic „Gheorghe Ghimpu” din s. Colonița. Foto: din arhiva autoarei.

[620] BOBU FLORESCU, F. *Portul popular din Moldova de Nord*. p. 22.

Figura A5.39. a) Reprezentare a dacilor purtând căciuli țuguiate, relief de pe metopele Columnei lui Traian; b) meșterul popular Constantin Cojan, s. Slobozia Mare, r. Cahul; c) căciulă tradițională confecționată de meșterul C. Cojan. Foto: R. Friptuleac.

Figura A5.40. a) Abordări teoretice și practice dedicate căciulii tradiționale, realizate în cadrul activităților educaționale la Liceul Teoretic „Gheorghe Ghimpu”, s. Colonița (foto: T. Bîzgu); b) Eudochia Robu, *Peisaj hibernal cu colindători*, 2020, ulei, acril, pânză, 80 × 70 cm.[621]

[621] *Expoziție-concurs de artă plastică contemporană „Ziua Națională a Culturii -2021” organizată de* Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova *a acordat* Premiul II, artistei EUDOCHIA ROBU cu lucrarea „Peisaj hibernal cu colindători”, 2020. ulei, pânză, acril, 80x70 cm.

a

Figura A5.41. a) Acoperământ tradițional pentru cap – *năframă*; b) membrele comunității *Șezătoarea Basarabia*, Ina Isac și Tatiana Bîzgu, purtând *marame* în cadrul șezătorii organizate la București, 2023. Foto: din arhiva autoarei.

Figura A5.42. a) Acoperământul capului la miri din s. Crasna, începutul secolului XX; b) interpreta de folclor Suzana Popescu purtând ștergarul de cap, *Ziua Portului Popular*, MNEIN, 2024; c) meșterul popular Raisa Lungu cu acoperitoarea tradițională – colțișor, în cadrul *Șezătorii Basarabia* organizate la *Etnobiblioteca* Bibliotecii Municipale „B. P. Hașdeu” din Chișinău, 2024. Foto: din arhiva autoarei.

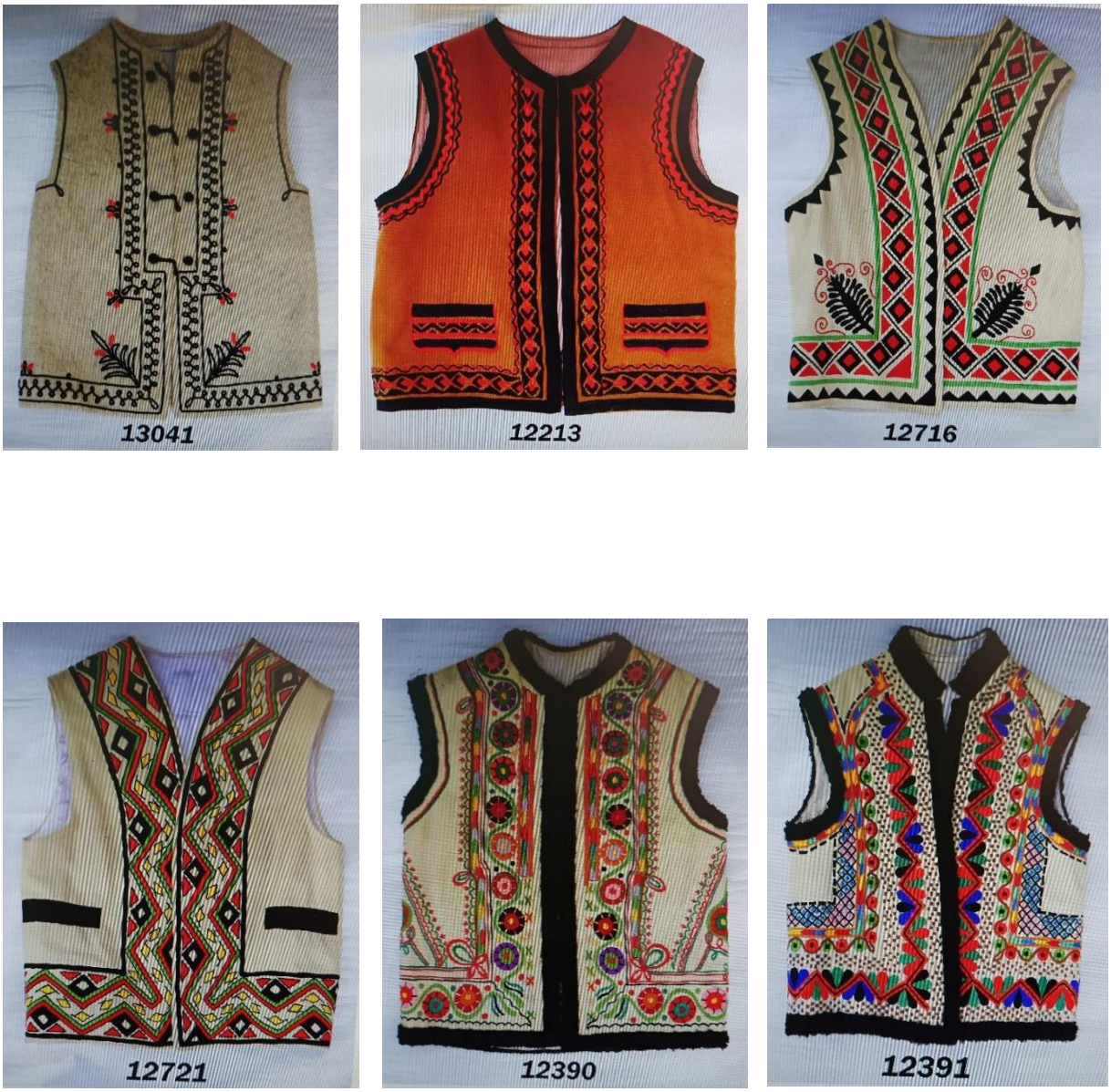

Figura A5.43. Motive ornamentale utilizate în decorul vestelor și bundițelor tradiționale: *cârligul ciobanului, coarnele berbecului, pomul vieții* (inv. 13041), *coloana* (inv. 12213), *rombul și pătratul* (inv. 12716), *cercul* (inv. 12390), *zig-zagul* și *liniile ondulate* (inv. 12721, inv. 12391), din colecția MNEIN.

Figura A5.44. Procesul de realizare a bondiței tradiționale în cadrul cercului de *Design vestimentar* de la Liceul Teoretic „Gheorghe Ghimpu”, s. Colonița (2023). Foto: din arhiva autoarei.

Figura A5.45. Portul popular de iarnă, sf. sec. XIX – înc. sec XX.[622]

Figura A5.46. Decorul cu *sarad* al sumanului, MNEIN. Foto: T. Bîzgu.

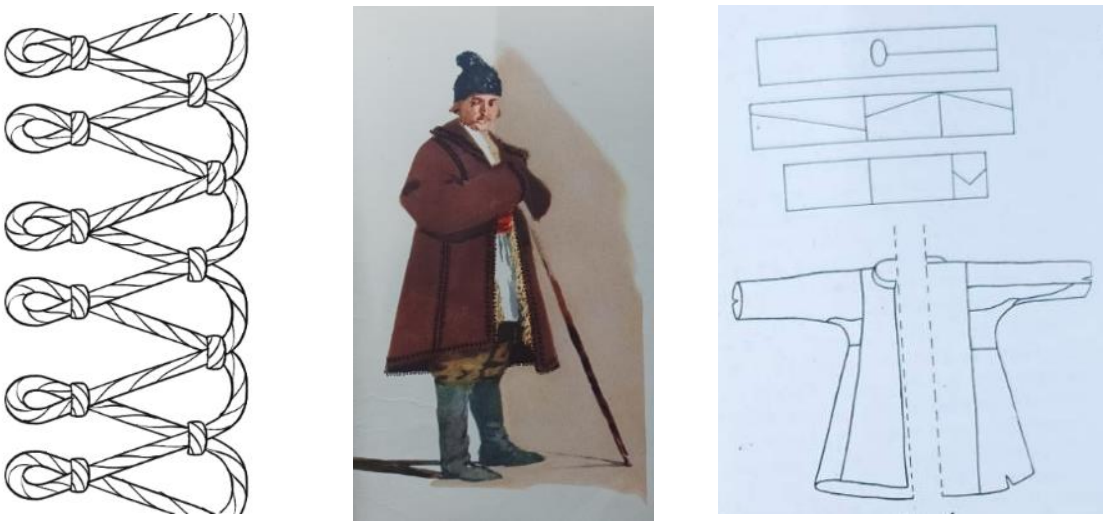

Figura A5.47. a) Realizarea schiței decorului cu *sarad* (elaborat de autor); b) Sumanul în portul de iarnă al ciobanului; c) Croiul sumanului.[623]

[622] KARACENȚEV, E. *Costume tradiționale. Marca poștală, Poșta Moldovei.* Chișinău: Nova Impim,, 1998

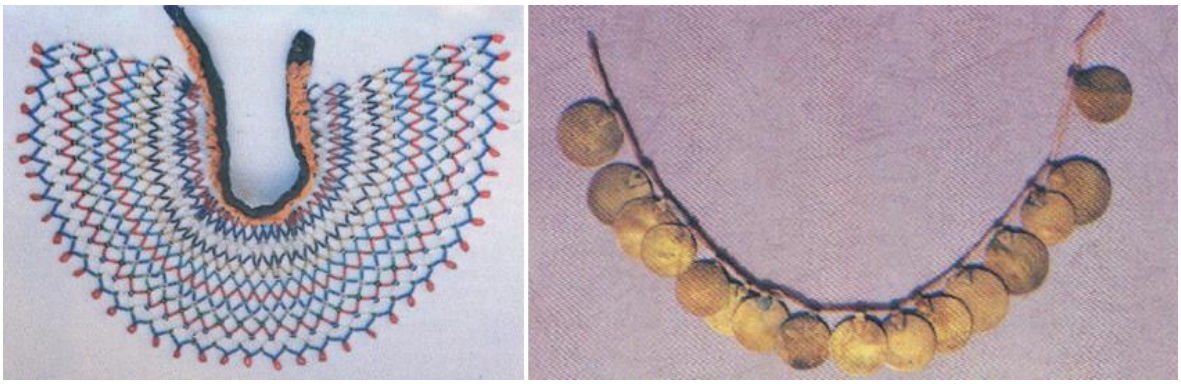

Figura A5.48. a) *Gherdan*, Raionul Ialoveni;

b) *salbe* din monede, mijlocul secolului al XIX-lea, Raionul Vulcănești.[624]

Figura A5.49. a) *Zgărdiță* cu mărgele colorate;

b) *zgărdiță* – detaliu, colecția MEMI.[625]

Figura A5.50. a) *Mărgele* din coral și sidef, cu pandantiv în formă de cruce, din colecția MNEIN; b) Cele mai răspândite forme de *cercei* [elaborat de autor], după surse etnografice.[626]

---

[623] ДИМИТРИУ, М., ЗЕЛЕНЧУК, В. *Костумул национал молдовенеск.* p. 9.
[624] ZELENCIUC, V. *Costumul scenic moldovenesc. Raioanele de nord.* p. 83, 85.
[625] CIUBOTARU, S., CIUBOTARU, I. H. *Ornamente populare tradiționale din Moldova.* p. 94.

Figura A5.51. Realizarea podoabelor tradiționale din Republica Moldova, în cadrul modulului *Arta mărgelitului.* Foto: din arhiva autoarei.

Figura A5.52. Podoabe tradiționale din Republica Moldova. Abordări teoretice în cadrul modulului *Arta mărgelitului.* Foto: din arhiva autoarei.

[626] BUZILĂ, V. *Costumul popular din Republica Moldova.* Ghid practic. p. 136.

Figura A5.53. a) Studiul și realizarea măștilor și costumelor folclorice în cadrul orelor de educație tehnologică; b) Măști pentru sărbătorile calendaristice de iarnă, din colecția MNEIN. Foto: T. Bîzgu.

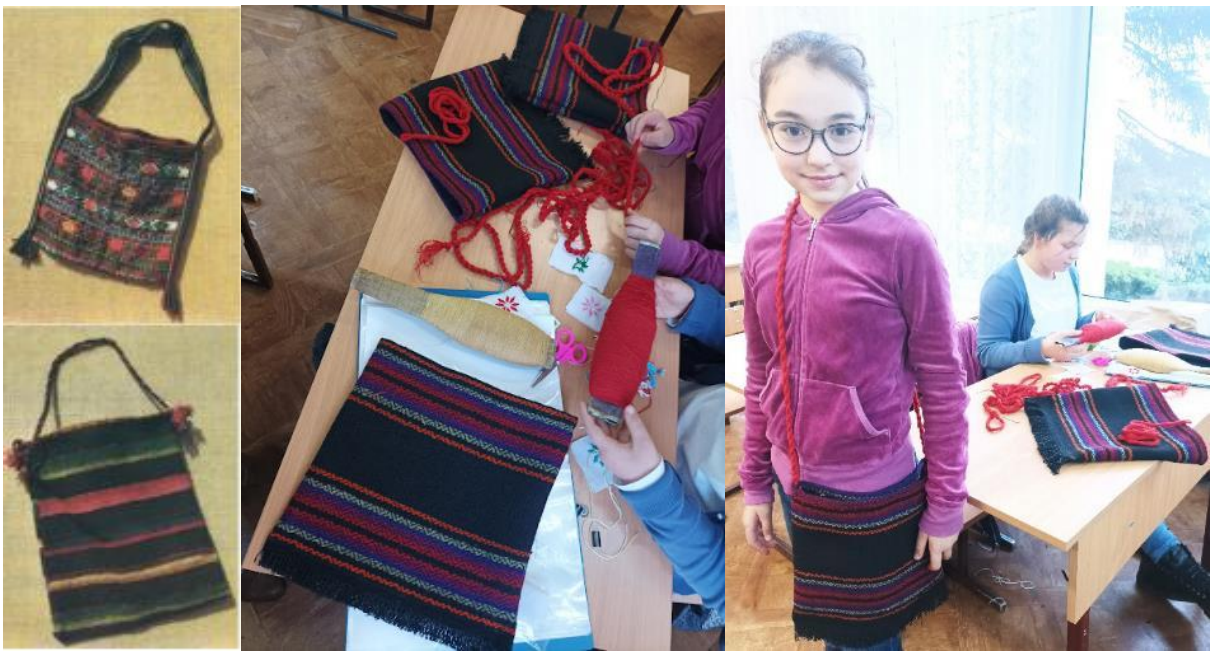

Figura A5.54. a) Trăistuțe tradiționale din zona de nord a Republicii Moldova, colecția MNEIN; b, c) Realizarea trăistuțelor – exerciții practice desfășurate cu elevii Liceului Teoretic „Gheorghe Ghimpu” din s. Colonița. Foto: T. Bîzgu.

Figura A5.55. Motive geometrice și cromatica specifică în ornamentica brâielor țesute din Republica Moldova. Foto: C. Plugari.

Figura A5.56. Accesorii tradiționale bărbătești realizate din piele și materiale textile, utilizate în portul popular din Republica Moldova. Foto: C. Plugari.

Figura A5.57. Opincile tradiționale din piele, realizate de meșteri populari din Republica Moldova, exemplu de încălțăminte specifică portului popular. Foto: C. Plugari.

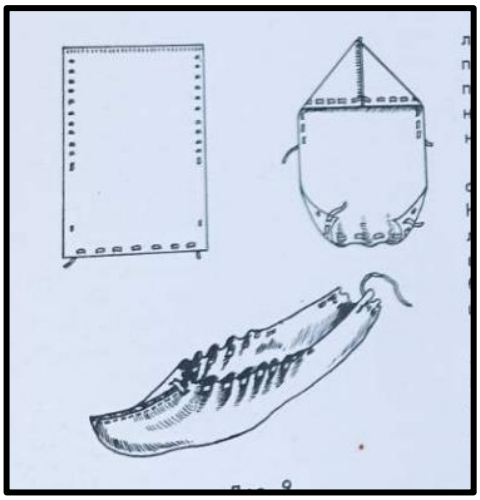

Figura A5.58. Schema croiului opincilor tradiționale.[627]

Figura A5.59. Confecționarea opincilor tradiționale – exerciții practice cu elevii Liceului Teoretic „Gheorghe Ghimpu” din s. Colonița, în cadrul activităților educaționale de transmitere a meșteșugurilor tradiționale. Foto: din arhiva autoarei.

[627] PĂDUREANU, E. S. *Opinca*. Pagini de istorie. blogspot.com, 01.08.2017 [citat 21.05.2023] Disponibil: https://pagini-de-istorie.blogspot.com/2017/08/opinca.html

Figura A5.60. Confecționarea opincilor tradiționale – exerciții practice realizate în cadrul Catedrei Design, ULIM, parte a formării artistice și meșteșugărești a studenților. Foto: din arhiva autoarei.

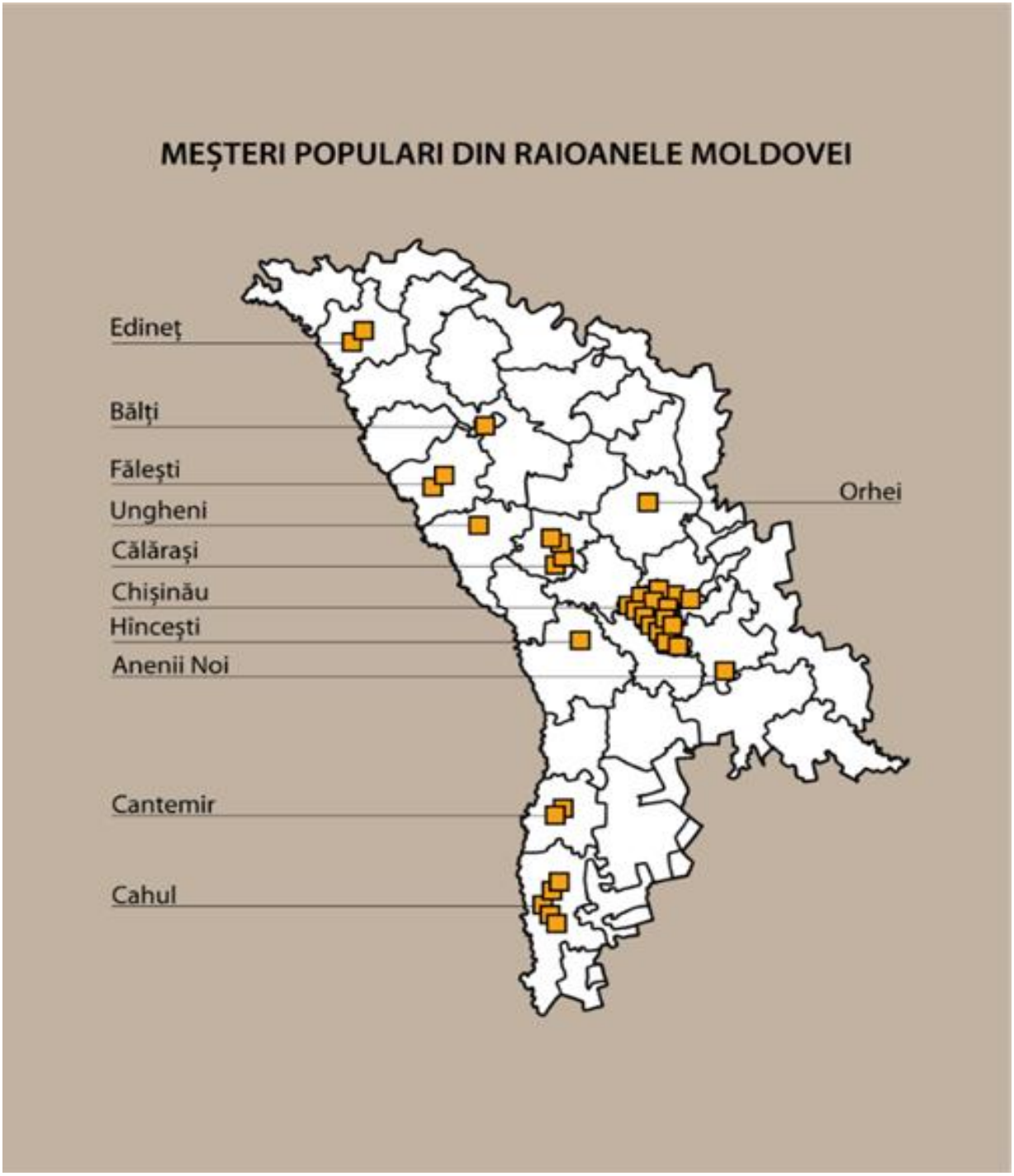

Figura A5.61. Localizarea centrelor de meșteșuguri tradiționale inițiate de meșteri populari pe teritoriul Republicii Moldova, conform situației din 2023 [elaborat de autor].

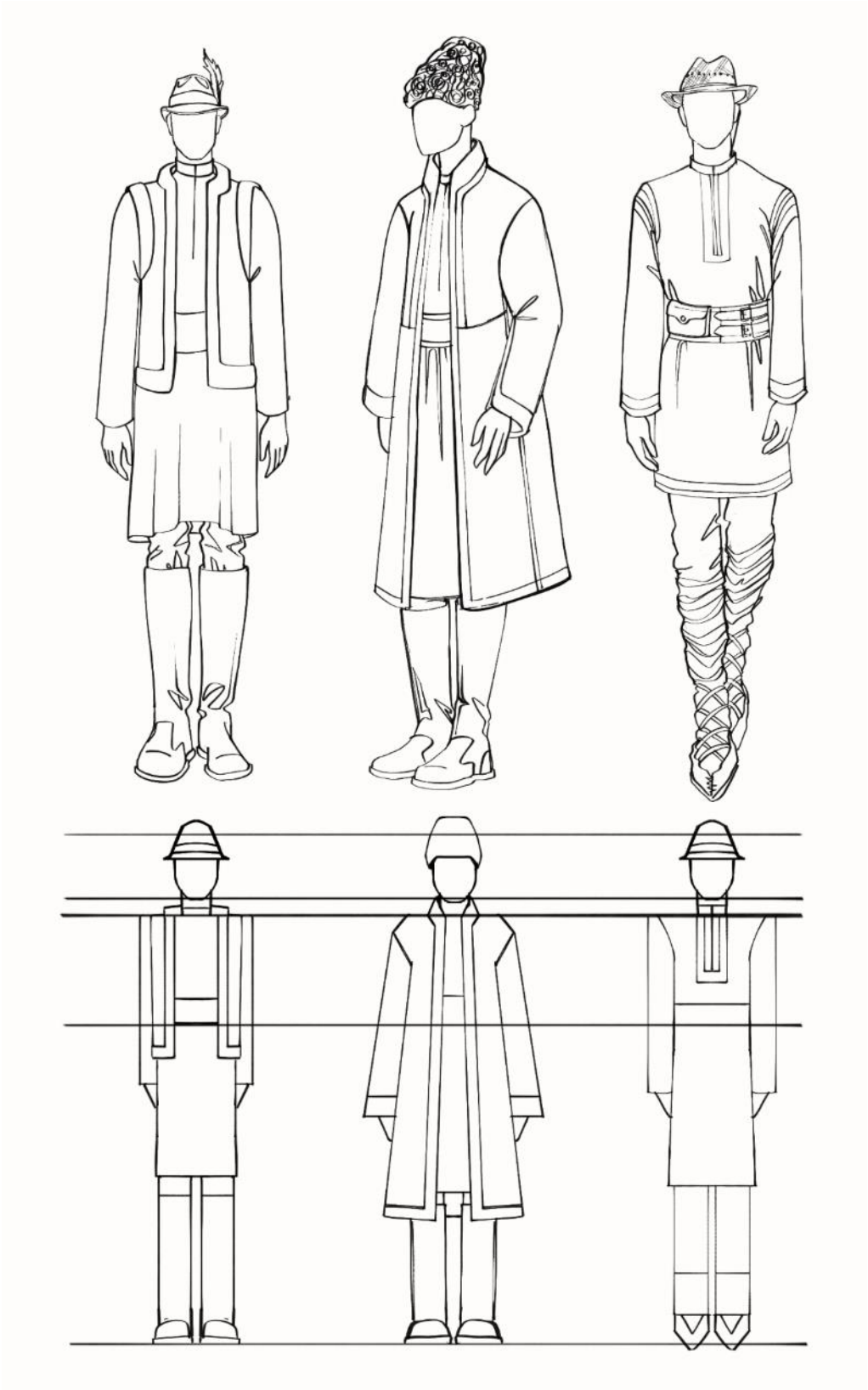

Figura A5.62. Structura compozițională a formelor vestimentației tradiționale bărbătești din Republica Moldova, cu evidențierea elementelor definitorii și relațiilor proporționale dintre acestea [elaborat de autor].

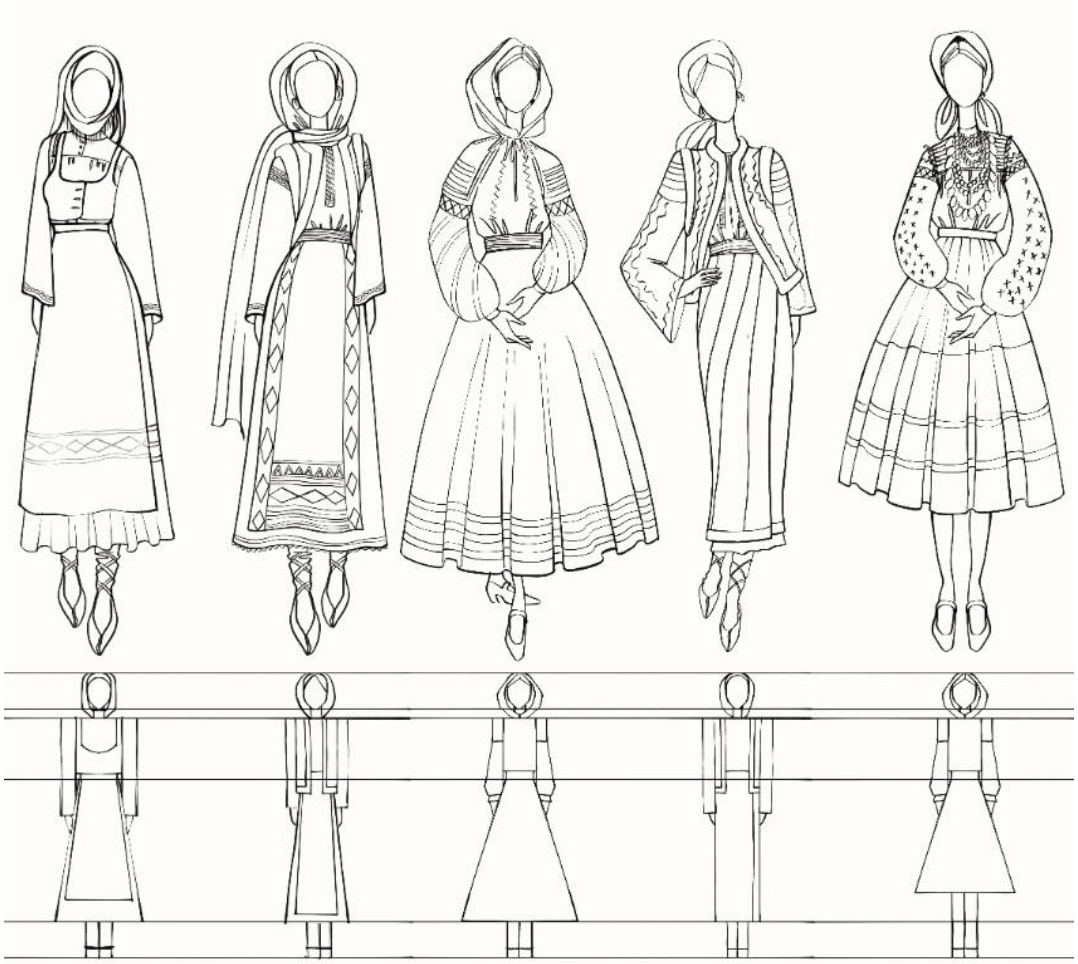

Figura A5.63. Structura compozițională a formelor vestimentației tradiționale femeiești din Republica Moldova, cu evidențierea echilibrului proporțional și a organizării elementelor decorative [elaborat de autor].

Figura A5.64. a) Colecția vestimentară *Florile Moldovei* (2016), realizată din pânză, în tehnică mixtă, de către autoare, sub îndrumarea Mariei Tereșcenco; b) schițele colecției vestimentare *Florile Moldovei* (2016), realizate în creioane colorate și pix. Foto: din arhiva autoarei.

Figura A5.65. a) Dantelă din patrimoniul familial, realizată de Ecaterina Bâzgu (bunica autoarei), în anii ’30 ai secolului XX, în s. Colonița; b) schițele colecției vestimentare *Dantela bunicuței*, autor: Bîzgu Tatiana, 2024, creion (cu integrarea dantelei din patrimoniul familial); c) prezentarea etapelor de realizare a colecției *Dantela bunicuței*, inspirată din arta tradițională, în cadrul cercului de *Design vestimentar* al Liceului Teoretic „Gheorghe Ghimpu”, s. Colonița. Foto: din arhiva autoarei.

Figura A5.66. Colecția vestimentară *Dantela bunicuței*, autoare: Tatiana Bîzgu, 2024 (cu integrarea dantelei realizate de bunica autoarei, Ecaterina Bâzgu, în anii ’30 ai secolului XX, în s. Colonița). Model: Maria Bîzgu. Foto: T. Bîzgu.

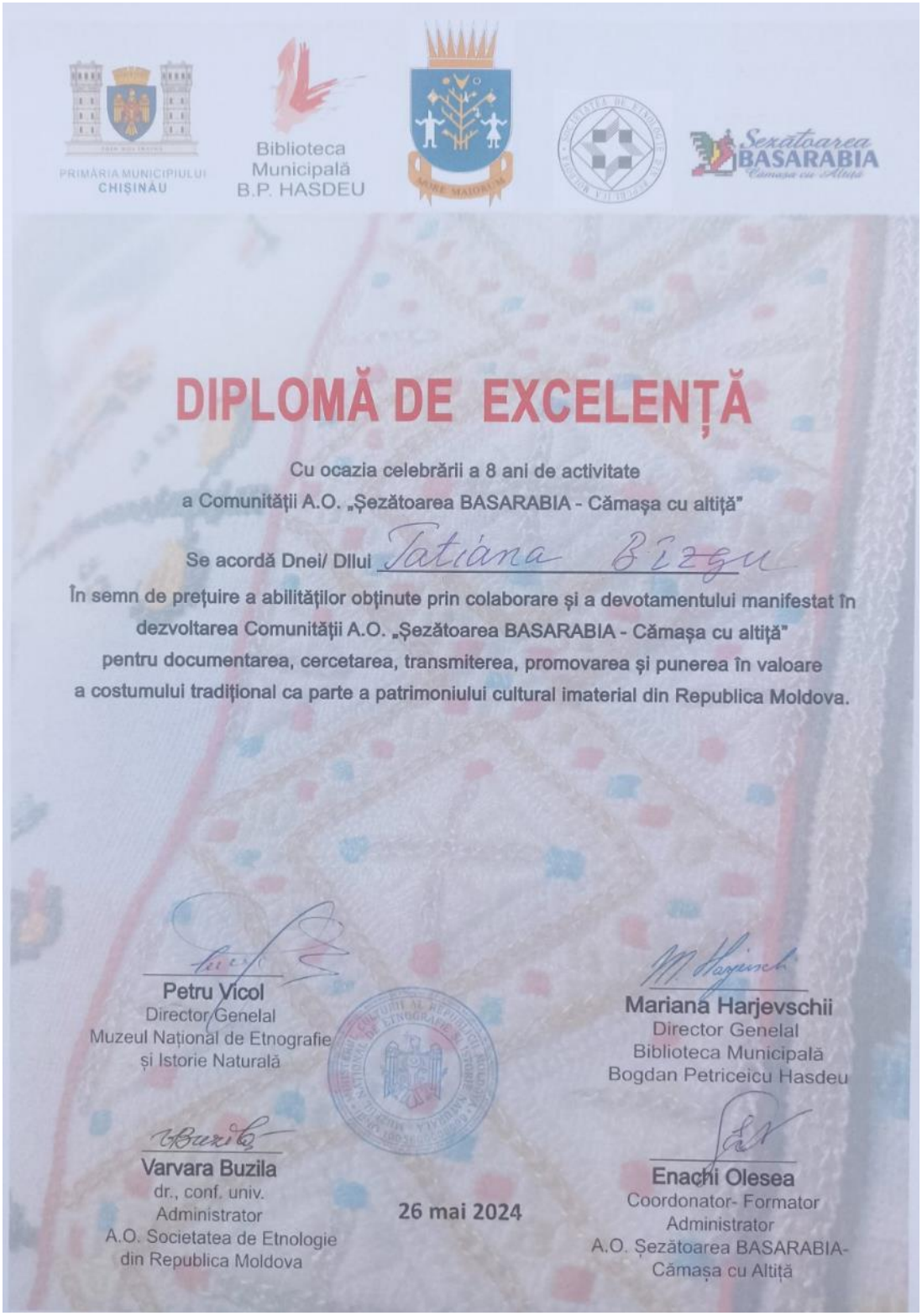

Figura A5.67. Diploma de excelență oferită cu ocazia aniversării a 8 ani de activitate a comunității *Șezătoarea Basarabia – Cămașa cu altiță*. Foto: din arhiva autoarei.

Anexa 6. Proiecte culturale și educaționale dedicate promovării artei vestimentare tradiționale și contemporane în Republica Moldova

Figura A6.1. Participarea studenților UTM la concursul *Art Podium 2016*, desfășurat în perioada 3–6 noiembrie la CIE MoldExpo. Premii obținute: – Grand Prix: Dvornic Mihaela, colecția *Poarta Neamului*, conducător științific Vozian Vasile;– Locu I, categoria *Hand Made*: Borș Aurica, colecția *Baladă*, conducător Vozian Vasile; – Locul I, categoria *Avangard*: Cataraga Olga, colecția *Light & Darkness*, conducător Vozian Vasile;– Locul II, categoria *Etno*: Godzin Cristina, *Colecția In dia*, conducător Vozian Vasile;– Locul II, categoria *Art*: Pindiuc Corina, colecția *Metallic Wav*, conducător Danila Natalia.[628]

Figura A6.2. Participarea masterandelor de la UTM la *Festivalul de Creație Vestimentară ART EAST*, Ediția a II-a, (Iași), 4 iunie 2017. Colecțiile prezentate: – Locul I: Cataraga Olga, colecția *Light & Darkness*, coordonator științific Vozian Vasile;– Locul III: Dvornic Mihaela, *colecția Poarta Neamului*, coordonator Vozian Vasile. A mai participat: Borș Aurica, cu o creație originală în cadrul secțiunii competiționale dedicate designului vestimentar contemporan.[629]

[628] *ArtPodium, ediția 2016.* upsc.md. 29.12.2016 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2016/12/
[629] *Festivalul de Creație Vestimentară ART EAST, Ediția II*. arte.upsc.md, 30.06.2017 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2017/06/

Figura A6.3. Vasile Vozian, colecția de debut *Urban Life* a brandului personal *Gepetto by Vasile Vozian, MFD 2017.*[630]

[630] *Moldova Fashion Days - 2017* , arte.upsc.md, 29.03.2017 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2017/03/

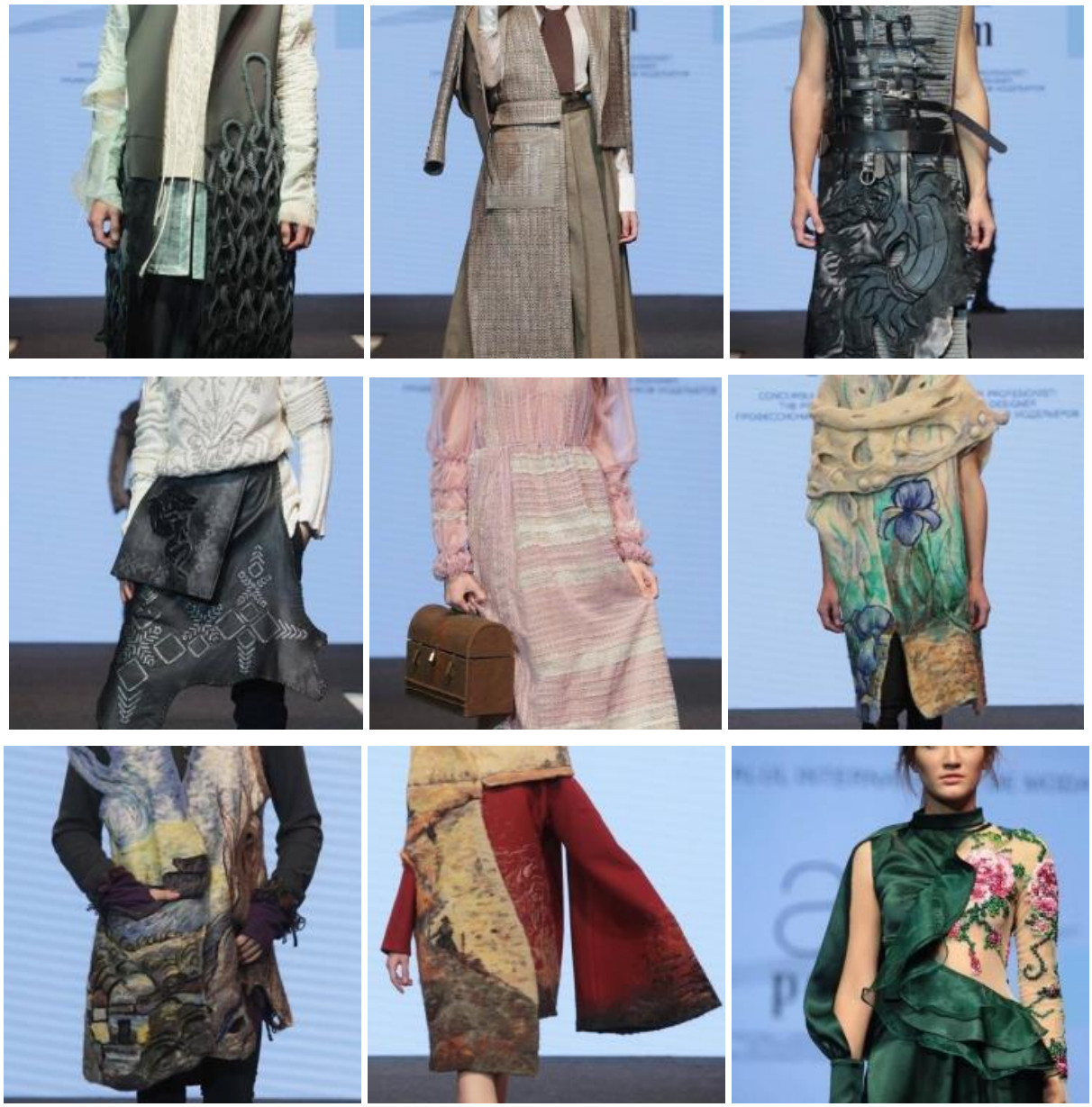

Figura A6.4. Festivalul Internațional de modă *Art Podium, Ediția XVII, 2017,* Chișinău, CIE MoldExpo. Grand Prix – Elena Bannaia, colecția *The structure of existence;* Locul I, categoria *Prêt-à-porter de luxe,* – Cristina Vlașco, colecția *Marlen*; Locul I, categoria *Temă istorică,* – Iulia Filimon, colecția *Draconarii*; Locul I, categoria *Vintage* – Elena Cojocaru, colecția *Cronicile timpului*; Locul I, categoria *Art* – Galina Răileanu, colecția *Universul lui Van Gogh*; Locul II, categoria *Art* – Maria Cibotari, colecția *Wild rose.*[631]

[631] *Festivalul Internațional de modă „ArtPodium", Ediția XVII. 2017. arte.upsc.md,* 22.11.2017 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2017/11/

Figura A6.5. Activități extracurriculare la Facultatea de Textile și Poligrafie, UTM, 2018.[632]

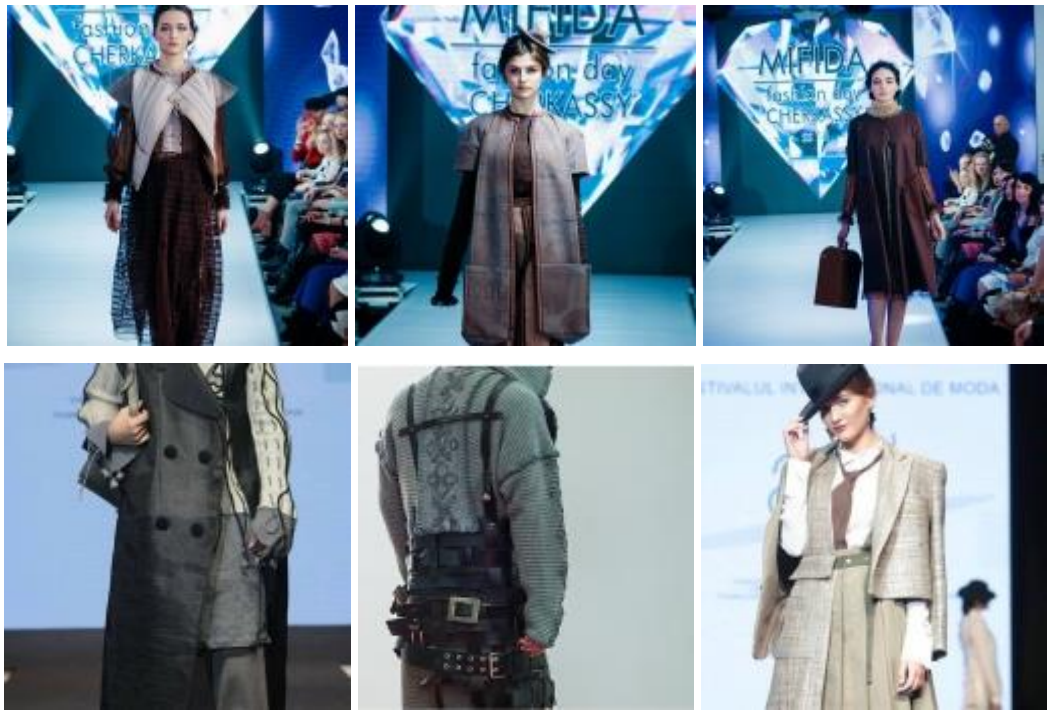

Figura A6.6. ***Odessa Fashion Week (Odesa, Ucraina, 2018).*** **Cristina Vlașco, colecția** ***Marlene*****; Elena Bannaia, colecția** ***The structure of existence*****; Iulia Filimon, colecția** ***Draconarii*****; Elena Cojocari, colecția** ***Cronicile timpului*** **- coordonator Vasile Vozian.**[633]

[632] *Activități extracurriculare la Facultatea Textile și Poligrafie a UTM*. utm.md, 12.12.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2018/12/12/activitate-extra-curriculara-baza-succesului-in-activitatea-profesionala-ce-va-urma-si-un-inceput-promitator/

[633] *Studentii FAPD din nou deținatori ai premiului mare la Odessa Fashion Week, 2018.* arte.upsc.md/, 25.03.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/studentii-facultatii-arte-plastice-si-design-din-nou-detinatori-ai-premiului-mare-la-odessa-ucraina/odessa-fashion-week-2018-1/

Figura A6.7. Elena Bannaia, studentă a UPS „Ion Creangă”, colecția *The structure of existence* (coordonator Vasile Vozian), Locul I, la categoria *Pro Art, Concursul Internațional al Tinerilor Designeri Pecherski Kashtany,* ediția a XVIII-a, 2018, Kiev (Ucraina).[634]

Eugenia Negruța, tânără creatoare de modă din Chișinău, a absolvit Facultatea de Arte Plastice și Design a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” în anul 2018, specializându-se în design vestimentar. Colecția sa de licență, intitulată *Rădăcini*, reprezintă o sinteză între tehnicile tradiționale moldovenești și estetica contemporană.[635] Inspirată de covoarele seculare moldovenești și de tehnica tapiseriei artistice, colecția utilizează țesături naturale, precum inul și bumbacul, în culori pastelate. Elementele distinctive includ fire de lână naturală și artificială de diferite dimensiuni, aplicate manual într-o tehnică combinată, tradițională și modernă. Unele fragmente, în special mânecile, sunt realizate în tehnica „cerga”, evidențiind meșteșugul popular. Denumirea *Rădăcini* transmite un mesaj patriotic, exprimând puterea și curajul poporului moldovenesc, care a rezistat de-a lungul timpului datorită rădăcinilor sale viguroase. Colecția,

---

[634] *Concursul Internațional al Tinerilor Designeri „PECHERSKI KASHTANY”, ediția a XVIII a, 2018, Kiev, Ucraina.* arte.upsc.md, 29.05.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2018/05/

[635] *„Îmi doresc și voi obține!”. Creatoarea de modă Eugenia Negruța, despre design vestimentar și experiența din Dubai*. Ea.md, 15.07.2019 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://ea.md/tag/one/ / ea.md+1Log in or sign up to view+1

complet realizată manual în decurs de șase luni, a fost apreciată atât în țară, cât și peste hotare, aducându-i Eugeniei Negruța numeroase premii și colaborări. În 2019, Eugenia Negruța a participat la *Vie Fashion Week & Vie International Awards în Dubai*, unde a fost desemnată *Designerul Anului,* fiind unicul designer din Moldova prezent la eveniment. Colecția *Rădăcini* a fost completată cu încă cinci ținute pentru această ocazie, demonstrând versatilitatea și profunzimea conceptului său artistic.[636] Prin această colecție, Eugenia Negruța reușește să îmbine tradiția cu inovația, oferind o perspectivă modernă asupra patrimoniului cultural moldovenesc.

Figura A6.8. Eugenia Negruța – colecția *Rădăcini,* 2018.[637]

[636] Ibidem.
[637] Ibidem.

Figura A6.9. Festivalul Internațional de Modă *Culorile Toamnei,* ediția a XXIII-a, 2018 (Pitești, România). Colecțiile studenților UPS „Ion Creangă": Cristina Vlasco, Eugenia Negruta, Elena Cojocaru, Maria Cibotari.[638]

Participări ale tinerilor designeri Elena Bannaia și Ekaterina Verbitskaya la concursuri internaționale. Un exemplu elocvent al recunoașterii internaționale a performanței academice în domeniul designului vestimentar este participarea Facultății de Arte Plastice și Design a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă" la *Concursul Internațional al Tinerilor Designeri Pecherski Kashtany,* desfășurat în perioada 21–26 mai 2018 la Kiev, Ucraina[639]. În cadrul acestui eveniment de prestigiu, ce a reunit peste 100 de participanți din Ucraina, Moldova, Georgia și Belarus, studenta Elena Bannaia a obținut *Premiul I* la categoria *Pro-Art* cu colecția *The Structure of Existence*, realizată sub coordonarea lectorului Vasile Vozian. Această distincție reflectă nivelul înalt de pregătire artistică și creativitatea generației emergente de designeri moldoveni, demonstrând capacitatea instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova de a forma creatori competitivi pe scena internațională a modei. Un moment remarcabil pentru afirmarea internațională a tinerilor creatori din Republica Moldova l-a constituit participarea la *International Young Designers Contest*, desfășurat pe data de 15 iulie 2018 la Kiev, unul dintre

[638] *Festivalul Internațional de Modă „Culorile Toamnei" ediția a XXIII-a, 2018, Pitești, România.* arte.upsc.md, 26.11.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2018/11/

[639] *Locul I – la Concursul Internațional „Pecherski Kashtany"*. arte.upsc.md, 29.05.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2018/05/

cele mai importante evenimente de modă din Europa Centrală și de Est. Evenimentul a reunit designeri din nouă țări – Georgia, Estonia, Lituania, Moldova, Polonia, Slovacia, Ungaria, Ucraina și Republica Cehă – și a oferit o platformă valoroasă de exprimare artistică și schimb de idei între tinerii creatori. Republica Moldova a fost reprezentată de două nume promițătoare din domeniul designului vestimentar: Ekaterina Verbitskaya, câștigătoarea concursului *Z Generation Young Designers Contest* (2018), și Elena Bannaia, deținătoare a locului II în cadrul aceleiași competiții. Cele două creatoare au prezentat colecții personale care îmbină inovația stilistică și sensibilitatea artistică cu identitatea culturală națională, obținând aprecieri din partea juriului internațional. Evenimentul a fost organizat cu sprijinul platformei *Ukrainian Fashion Week*, în colaborare cu organizații regionale de susținere a tinerelor talente, precum *ZIPhouse* Moldova, sub coordonarea Irynei Danylevska. Participarea designerilor moldoveni în astfel de contexte internaționale reflectă dinamismul școlii de modă din Republica Moldova și potențialul acesteia de afirmare în circuitul creativ global.[640]

[640] Ibidem

Figura A6.10. a) Elena Bannaia, colecția *The Structure of Existence*, 2018; b) Ekaterina Verbitskaya, colecția *Kidalt's Conscious Fairytale, 2018.*[641]

[641] *Colecția „The Structure of Existence", 2018. Lena Bannaia*, foto. Facebook. 24.07.2018 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/lena.bannaia/?utm_source

Figura A6.11. Festivalul Studențesc de Modă *Extravagance,* ediția a XI-a, 2018 (Galați, România), colecțiile studenților UPS „Ion Creangă", Elena Cojocaru, Gabriela Hropotinski, Irina Fruntaş, Corina Donscaia, Maria Cibotari, Elena Bannaia.[642]

Figura A6.12. Festivalul *ZGeneration,* ediția 2019.[643]

[642] *Festivalul Studențesc de Modă „Extravagance" ediția XI, 2018, Galați, România.* arte.upsc.md, 24.11.2018 [Accesat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/festivalul-studentesc-de-moda-extravagance-editia-xi/

[643] *Festivalul ZGeneration, ediția 2019.* arte.upsc.md 07.12.2018 [Accesat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/2018/12/

Figura A6.13. *Romania Info Fashion Festival – Spirit of Beauty* (Bușteni – Predeal). Natalia Sajin, Irina Furnica, Cristina Băț, Maria Cibotari și Ursu Sanda, coordonate de lectorul universitar Vasile Vozian, UPS „Ion Creangă”.[644]

Figura A6.14. Expoziția *Moda și stil în Chișinăul și Bucureștiul anilor ’30,* organizată de Alexandre Vassiliev Foundation, MNIM, 2 aprilie 2019. Rochia realizată pentru Regina Maria de *Fashion House Worth*, a) vedere din față; b) vedere din spate. Foto: T. Bîzgu.

[644] *Romania Info Fashion Festival – „Spirit of Beauty”, Bușteni – Predeal, 2019***.** arte.upsc.md, 12.09.2019 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/romania-info-fashion-festival-spirit-of-beauty/

Conferința *Moldova in Fashion*, a IV-a ediție, a reunit peste 250 de participanți – designeri, antreprenori, cadre universitare și studenți – și a oferit un cadru relevant pentru dezbateri privind sustenabilitatea, inovația în design vestimentar, textile inteligente și prototipare 3D. Printre invitații internaționali s-au numărat experți din Italia, Regatul Unit, Belgia și Israel, alături de specialiști din Republica Moldova. Conferința a fost organizată în parteneriat cu APIUS și susținută de USAID și Guvernul Suediei, consolidând colaborarea dintre mediul academic și cel industrial în domeniul modei.[645]

Figura A6.15. Conferința *Moldova in Fashion*, a IV-a ediție, 16 noiembrie 2019, UTM, *ZIPhouse*, desfășurată în cadrul *Moldova Business Week*.[646]

Figura A6.16. Proiectul artistic *InnSpirECO*, 2020, realizat de fotografa Inna Cerga în colaborare cu Mihai Janu, student la Facultatea Textile și Poligrafie a UTM.[647]

[645] *Conferința Moldova in Fashion, a IV-a ediție, 16 noiembrie 2019, UTM, ZIPhouse, desfășurată în cadrul Moldova Business Week. utm.md*, 22.11.2019 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2019/11/22/moldova-in-fashion-conference-editia-a-iv-a/
[646] Ibidem

Figura A6.17. Festivalul Internațional de Modă *City Fashion Week,* 2020 (România), colecția designerului vestimentar Corina Țopa, absolventă a Facultății Textile și Poligrafie, UTM.[648]

Figura A6.18. Natalia Sajin, colecția *Reîncarnare,* absolventa UPS „Ion Creangă" a obținut *Locul II,* Festivalul Național Studențesc de Modă și Design *BeCreativeFest,* ediția a X-a, 2021 (Sibiu, România). Foto: din arhiva Natalia Sajin.

[647]*Proiectul artistic InnSpirECO*. utm.md, 27.03.2020 [citat 20.04.2025] Disponibil:. https://ftp.utm.md/2020/03/27/innspireco-un-proiect-despre-si-pentru-ecologie/ (*Proiectul artistic InnSpirECO* constituie un exemplu elocvent de abordare ecologică în designul vestimentar contemporan. Acest proiect promovează moda sustenabilă prin valorificarea materialelor reciclabile – în special a deșeurilor plastice, precum paharele de unică folosință – transformate în piese vestimentare conceptuale. Colecția capsulă rezultată a fost documentată fotografic în spațiul industrial al uzinei ABS din Chișinău, creând un contrast semnificativ între natura materialului folosit și contextul vizual urban postindustrial. Prin această inițiativă, autorii au dorit să atragă atenția asupra crizei ecologice din Republica Moldova și asupra necesității de a integra practicile responsabile de mediu în procesul de creație vestimentară. Proiectul prevede și organizarea unei expoziții fotografice la ZIPhouse, contribuind astfel la diseminarea mesajului ecologic către un public larg. Acest demers artistic se înscrie în tendințele internaționale de explorare a relației dintre modă, mediu și responsabilitate socială, ilustrând potențialul designului vestimentar ca formă de activism vizual).

[648] *Festivalul Internațional de Modă City Fashion Week, România, 2020*, utm.md, 02.11.2020 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2020/11/02/city-fashion-week-2020/

Figura A6.19. Daniela Starinschi, colecția *Implementation of Bionic Forms*, coordonată de lect. univ. Tatiana Bujorean, prezentată la Festivalul Internațional de Modă *Transilvania Fashion,* 2022 (Cluj-Napoca, România).[649]

Figura A6.20. Concursul *Students' Fashion Day*, 2022: a) Olga Onea, colecția *Pathos,* coord. lect. univ. Alina Tocarciuc; b) Doina Atamanenco, colecția *The Charm of Pearls,* coord. lect. univ. Alina Tocarciuc.[650]

[649] *Festivalul Internațional de Modă Transilvania Fashion, Cluj-Napoca, România, 2022*. utm.md, 21.09.2022 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2022/09/21/facultatea-de-design-utm-la-festivalul-international-de-moda-transilvania-fashion/

[650] *Students' Fashion Day (SFD), 2022*, utm.md, 20.06.2022 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2022/06/20/3781/

Figura A6.21. Aurica Taielup, absolventa UPS „I. Creangă”, colecția *Baladă,* 2016; a, b) Festivalul *IA Mania,* concursul *Mândria* (2016); c, d) Muzeului Etnografic *„Samuil și Eugenia Ioneț”* din Rădăuți, România (24 iunie 2021). Foto: din arhiva A. Taielup.

Figura A6.22. Ludmila Secher, colecția *ERÖ, Students' Fashion Day,* 2021.[651]

[651] *Students' Fashion Day (SFD) 2021. Ludmila Secher – colecția ERÖ*, utm.md, 28.06.2021 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2021/06/28/students-fashion-day-2021/

Figura A6.23. Studenții UTM, participanți la *Concursul Internațional al Tinerilor Designeri „Созвездие Кашман” (Constelația Castanului)*, desfășurat la Kiev, Ucraina, 2021: a) Doina Atamanenco; b) Nicoleta Sofronovici; c) Daniela Starinschi.[652]

Figura A6.24. *Festivalul Internațional de Modă Transilvania Fashion*, 2021 (Cluj-Napoca, România). Secvențe din colecțiile absolventelor UTM: a) Iulia Railean (brandul *JULIER*); b) Ludmila Secher – colecția *ERÖ*; c) Ana Carauș – colecția *REUSE*.[653]

Un exemplu notabil îl constituie colecția ***Opus Musivum – miracol din nimic***, realizată de studenta Elisaveta Crudu sub îndrumarea lui Eugen Reabenchii. Inspirată de arta mozaicului, colecția a obținut *Grand Prix*-ul la *Concursul Internațional pentru Tinerii Designeri Fashion Pecherski Kashtany* (Kiev), evidențiind sinteza dintre tehnicile tradiționale și tendințele contemporane în designul vestimentar.[654]

---

[652] *Concursul Internațional al Tinerilor Designeri „Созвездие Кашман” (Constelația Castanului), desfășurat la Kiev, Ucraina, 2021*. utm.md, 01.01.2022 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2022/01/01/premii-de-la-concursul-international-al-tinerilor-designeri/

[653] *Festivalul Internațional de Modă Transilvania Fashion, 2021, desfășurat la Cluj-Napoca, România*, utm.md, 21.09.2021 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2021/09/21/studentii-ftp-la-festivalul-international-de-moda-transilvania-fashion/

[654] *Studenții FAPD de la UPSC, premiați la Concursul Internațional pentru Tinerii Designeri Fashion „Pecherski Kashtany”*. diez.md, 09.09.2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://diez.md/2022/09/09/studentii-facultatii-de-arte-plastice-si-design-de-la-upsc-din-chisinau-premiati-la-concursul-international-pentru-tinerii-designeri-fashion-pecherski-kashtany/

Figura 6.25. Elisaveta Crudu, colecția *Opus Musivum – miracol din nimic,* 2022 , textile, tehnica mixtă, sub îndrumarea lui Eugen Reabenchii.[655]

Severina Bucur. Un exemplu elocvent de integrare a valorilor tradiționale în designul vestimentar contemporan este reprezentat de colecția *Art and Folk,* semnată de Severina Bucur, studentă la specializarea Design vestimentar. Această colecție reflectă o abordare artistică matură, prin care simbolurile și tehnicile specifice artei populare moldovenești sunt resemnificate și adaptate cerințelor estetice actuale.

Prin utilizarea materialelor naturale, a croiurilor epurate și a motivelor ornamentale inspirate din costumul tradițional, *Art and Folk* reușește să creeze un dialog coerent între vechi și nou, între sacru și urban. Elemente precum broderiile cu valoare simbolică, geometria compozițională a costumului popular și cromatica autentică sunt reinterpretate într-un limbaj vizual contemporan, păstrând, însă, încărcătura identitară. Colecția se constituie într-o declarație de patrimoniu cultural viu, demonstrând potențialul artistic al portului popular în generarea unui discurs vizual actual, conștient și conectat la valorile estetice internaționale. Astfel, creația Severinei Bucur devine nu doar un proiect academic, ci și un exemplu de bune practici în educația artistică, în care tradiția este tratată ca resursă inovatoare pentru dezvoltarea designului vestimentar din Republica Moldova.

[655] *Ibidem.*

Figura 6.26. Severina Bucur, colecția *Art and Folk*, 2022, textile, tehnica mixtă.[656]

Figura A6.27. Slobodeniuc Anna, colecția *Lungonă Dromănsa*, coordonator Eugen Reabenchii: a, b) *Arad Fashion Days, 2023*; c) Festivalul Tinerilor Designeri *Барви Поділля*, 2023, organizat de Universitatea Națională Hmelnytskyi, Ucraina.[657]

[656] *Colecția „Art and Folk" studentei Severina Bucur, 2022*. UPS „Ion Creangă". Facebook, 17.06.2022 [citat 21.03.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=5347026092007717&set=pcb.5347031485340511

[657] *Studenții FAPD în cadrul defileului de modă ARAD FASHION DAYS*. arte.upsc.md, 23.10.2023 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/category/arta-decorativa/design-vestimentar/page/4/

Figura A6.28. Anna Slobodeniuc, absolventa UPS „Ion Creangă”, colecția *Lungonă Dromănsa*, coordonator Eugen Reabenykyu. Concursul *Mândria,* în cadrul festivalului *IA Mania,* 2023. Foto: din arhiva A. Slobodeniuc.

Figura A6.29. Raisa Bălan, colecția *Restructuration*, sub îndrumarea Vasile Vozian. Locul I – Concursul de design vestimentar *Weben Internațional Fashion, 2023,* organizat de Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad.[658]

[658] *Concursul de design vestimentar Weben Internațional Fashion, 2023, organizator Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad.* arte.upsc.md, 01.04.2023 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/category/arta-decorativa/design-vestimentar/page/5/

Figura A6.30. Olga Cataraga, colecția *Light and Darkness*, coordonator Vasile Vozian, 23 mai 2023, prezentată în cadrul evenimentului cu genericul *Ziua Designului Italian*.[659]

Figura A6.31. Maria Magdalena Cucu, colecția *Eclipsa Argintie*, coordonator Vasile Vozian. Prezentată în cadrul *Festivalului Internațional de Modă Culorile Toamnei*, 2023 (Pitești).[660]

[659] Ibidem.
[660] *Festivalul Internațional de Modă „Culorile Toamnei", la Pitești, 2023. arte.upsc.md,* 13.11.2023 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/category/arta-decorativa/design-vestimentar/page/3/

Figura A6.32. Maria Magdalena Cucu, colecția *Eclipsa Argintie*, coordonator Vasile Vozian. Prezentată în cadrul *Art East Fashion Weekend*, ediția a VIII-a, 2023 (Iași, România).[661] Foto: D. Onofrei.

[661] *Art East Fashion Weekend, ediția A VIII-a, 2023, Iași, România.* arte.upsc.md, 23.11.2023 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://arte.upsc.md/category/arta-decorativa/design-vestimentar/page/3/

Colecția *Vato,* realizată în anul 2023 de designerul vestimentar Maria Lefter, absolventă a UPS „Ion Creangă”, Facultatea de Arte Plastice și Design, sub îndrumarea Ala Lupu-Leancă, își găsește sursa de inspirație în celebrul guler voluminos de factură barocă, purtat în Spania secolului al XVII-lea. Elementele definitorii ale acestui accesoriu – precum pliurile origami, texturile gofrate și formele ondulate – sunt reinterpretate în creațiile vestimentare ale autoarei, regăsindu-se ca motiv recurent în construcția siluetelor.

Autoarea subliniază caracterul conceptual și artistic al colecției, accentuând faptul că aceasta nu se încadrează în categoria *prêt-à-porter*, ci este destinată prezentărilor de modă în context performativ, fiind concepută ca o declarație vizuală. Prin modul în care abordează structura volumetrică, plasticitatea materialelor și contrastele cromatice, colecția urmărește să amplifice expresivitatea formelor și să valorifice potențialul sculptural al hainelor ca obiecte de artă.[662]

Figura A6.33. Maria Lefter, absolventa Facultății Arte Plastice și Design de la UPS „Ion Creangă”, colecția *Vato,* 2023 , pânză, texnica mixtă, sub îndrumarea Ala Lupu-Leancă. Foto: D. Perju.

[662] Din interviul cu coordonatoarea acestui proiect de licență Ala Lupu-Leancă, din data 17.05.2025

Figura A6.34. Maria Lefter, schițele pentru colecția *Vato,* 2023, carton, pastel, cărbune; sub îndrumarea Ala Lupu-Leancă. Foto: din arhiva M. Lefter.

Figura A6.35. Expoziția *Modă și stil de viață în secolul XX. Din colecția vestimentară a Muzeului Național de Istorie a Moldovei*, 2023. Vestimentație, accesorii și obiecte de podoabă din anii 1940–1950. Foto: T. Bîzgu.

Figura A6.36. Maria Ostafi, colecția *The Secret Faces*, coordonator Eugen Reabenchi. *Art East Fashion Weekend*, ediția a IX-a, 2024 (Iași, România).[663]

[663] *Art East Fashion Weekend, ediţiA a IX-a, 2024, Iaşi, România.* Facebook, upscofficial, 22.09.24 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/upscofficial

Figura A6.37. Maria Parasii, colecția *Interstellar*, coordonator Eugen Reabenchi. *Art East Fashion Weekend*, ediția a IX-a, 2024 (Iași, România).[664]

Figura A6.38. *International Migration Day,* 2024. Prezentarea colecțiilor absolvenților FAPD AMTAP: Anna Lungu, Ceban Laurenția.[665]

[664] Ibidem.
[665] *International Migration Day, 2024.* AMTAP, Facebook, 19.12.2024 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=1131317792328893&set=pcb.1131318065662199

Figura A6.39. Cezara Olaru, absolventă a programului de studiu Design vestimentar (AMTAP), licențiată în Design și Master în Design, și-a prezentat colecția de licență în cadrul *Feeric Fashion Week*, 2024 (Sibiu, România).[666]

Figura A6.40. Competiția tinerilor designeri *Fashion Hack Action*, ZIPhouse, 16–17 martie 2024.[667]

[666] Cezara Olaru, absolventă programului de studiu Design vestimentar AMTAP, licențiat în Design, Master în design, și-a prezentat colecția de licență în cadrul festivalului *FEERIC FASHION WEEK – 2024*, Sibiu, România. AMTAP, Facebook, 23.07.2024 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/100063725943644/posts/cezara-olaru-absolvent%C4%83-programului-de-studiu-design-vestimentar-amtap-licen%C8%9Biat/1068314095302779/?_rdr

[667] *The Young designers competition FASHION HACK ACTION, 16-17 martie 2024, ZEEPHOUSE.* Instagram, 17.03.2024 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.instagram.com/p/C2w-AvkPtfX/

Figura A6.41. Expoziție metodică *Expresii*, 2024, Secția Design vestimentar, AMTAP.[668]

Figura A6.42. Expoziție aniversară cu prilejul a 40 de ani ai Facultății Arte Plastice Decorative și Design, AMTAP..[669]

[668] *Expoziție Metodică "EXPRESII", Secția Design Vestimentar AMTAP, 2024*. AMTAP, Facebook, 11.03.2024 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/events/artcor/expresii-expozi%C8%9Bie-metodic%C4%83-sec%C8%9Bia-design-vestimentar-amtap/1592192288218096/

[669] *Expoziția aniversară cu prilejul 40 ani ai Facultatea Arte Plastice, Decorative si Design AMTAP*. AMTAP, Facebook, 18.05.204 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=1015196470614542&set=pcb.1015199497280906

Figura A6.43. Expoziție *Între lumi*, organizată de Muzeul Național de Artă al Moldovei în colaborare cu Universitatea Națională de Arte din București, 20 martie 2025.[670]

Figura A6.44. Colecția de grup *Bloomtide*, UTM, prezentată la Festivalul Internațional *Romanian Creative Week*, 2025.[671]

[670] *Expoziție „Între lumi" organizată de Muzeul Național de Artă al Moldovei în colaborare cu Universitatea Națională de Arte din București, 20 мартие 2025*. MNAM, Facebook, 20.04.2025 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=1142078194382151&set=pcb.1189964732854196

Figura A6.45. Laurenția Ceban, colecția *Umbrele Casei:* a) *Feeric Fashion Week, 2024,* (Sibiu, România)[672]; b, c) *Art East Fashion Weekend,* ediția a X-a, 2025 (Iași, România).[673]

Figura A6.46. Colecția brandului *BORBALA*, realizată din resturi textile și haine second-hand, *MBR SS/2025*. Foto: T. Bîzgu.

[671] *Festivalul Internațional Romanian Creative Week (RCW) 2025*, utm.md [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/viata-studenteasca/

[672] *Feeric Fashion Week – 2024, Sibiu, România. Facebook, FFW, 12.07.2024.* [citat 20.04.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/photo?fbid=896158595873922&set=pcb.896158652540583&locale=ro_RO

[673] *Art East Fashion Weekend, ediția X-a, 2025.* Facebook, AEFW, 16.07.2025 [citat 20.07.2025] Disponibil: https://www.facebook.com/arteastis/posts/-art-east-fashion-weekend-edi%C8%9Bia-a-x-a-09-10-iulie-2025-gr%C4%83dina-palace-l%C3%A2ng%C4%83-pal/1245905900878916/

Figura A6.47. *Dori Lys*, colecția de *upcycling*, prezentată în cadrul expoziției *Pop-up Space, MBR SS/2025*. Foto: T. Bîzgu.

Figura A6.48. *Sasha Sesame,* modele realizate din materiale biodegradabile, *MBR SS/2025*. Foto: T. Bîzgu.

Figura A6.49. Colecția designerului Julia Allert, prezentată în cadrul *MBR SS/2025*. Foto: T. Bîzgu.

Figura A6.50. Colecția street-style a brandului DOFAMIN, prezentată în cadrul unui performance pe strada Mihai Eminescu din Chișinău, *MBR SS/2025*. Foto: T. Bîzgu.

Figura A6.51. Tudorovici Maria, colecția *Iluzia realității*, AMTAP, 2025. Foto: T. Bîzgu.

Figura A6.52. Chifa Andreea-Anastasia, colecția *Mermaid-code – vocea apelor*, UPS „Ion Creangă", conducător Vozian Vasile, *Univer Art Fashion, 2025.* Foto: T. Bîzgu.

Figura A6.53. Colecția de grup, *Chișinăul interbelic - eleganță și memorie*, UPS „Ion Creangă”, *Univer Art Fashion, 2025.* Foto: T. Bîzgu.

Figura A6.54. Cristina Luchița cu ținuta reinterpretată a Reginei Maria, realizată în cadrul Catedrei Arte Decorative UPS „Ion Creangă”, ciclul masterat, 2025, prezentată în cadrul *Zilei Naționale a Portului Popular,* ediția a X-a, MNEIN, 29.06.2025. Foto: a) T. Bîzgu, b) M. Cijov.

Colecția *Flori de Dor,* semnată de Daria Turcu-Știrbu, este un exemplu relevant de abordare contemporană în designul vestimentar moldovenesc, în care se îmbină expresia artistică personală cu influențe internaționale și valori de patrimoniu cultural. Concepută ca o colecție prêt-à-porter de lux, *Flori de Dor* explorează echilibrul între purtabilitate, rafinament și semnificație simbolică. Inspirația vizuală a colecției pornește de la o piesă iconică din istoria modei – sacoul creat de *Yves Saint Laurent*, reinterpretat într-o cheie feminină și actuală. Formele riguroase și eleganța atemporală a acestei piese au fost adaptate prin croiuri moderne și detalii textile care reflectă sensibilitatea autoarei. Elementul definitoriu al colecției este însă motivul trandafirului pestriț, inspirat din covorul tradițional lucrat manual de bunica sa. Această sursă de inspirație afectivă este transpusă în broderii, imprimeuri și volume care aduc în prim-plan o legătură profundă cu memoria vizuală și afectivă a copilăriei[674]. Cromatic, colecția jonglează între tonuri calde, apropiate de nuanțele firelor de lână folosite în arta populară, și accente contemporane, care dau coerență estetică ansamblului. Piesele vestimentare sunt construite cu atenție la detalii și finisaje, utilizând materiale de calitate superioară, caracteristice segmentului *prêt-à-porter de lux*, păstrând totodată o claritate narativă în concept.

[674] Din interviul cu designerul vestimentar Daria Turcu-Știrbu la data 29.06.2025

Prin acest demers, Daria Turcu-Știrbu propune o viziune în care tradiția nu este reprodusă mecanic, ci este reconfigurată afectiv, cu eleganță și respect, în cadrul unui produs vestimentar relevant atât la nivel estetic, cât și simbolic. *Flori de Dor* se înscrie astfel în direcția creațiilor care valorifică patrimoniul într-un mod actual și inteligent, contribuind la dezvoltarea unei identități vizuale autentice în moda contemporană din Republica Moldova (Figura A6.47, b**)**.

Figura A6.55. Daria Turcu-Știrbu, colecția *Flori de Dor* (studenta UPS „Ion Creangă”), prezentată în *cadrul Zilei Naționale a Portului Popular, ediția a X-a, 2025, MNEIN*, 29.06.2025. Foto: T. Bîzgu.

Un alt exemplu de revalorificare creativă a patrimoniului cultural în designul vestimentar contemporan este colecția ***Fantomele Trecutului***, realizată de **Coliban Valeria**, care se inspiră din ceramica preistorică a culturii Cucuteni-Tripolie. Proiectul explorează simbolurile și formele feminine recurente în ornamentica vaselor ceramice și în sculptura antropomorfă din această epocă. Autoarea transpune aceste referințe arhaice într-un discurs vestimentar expresiv, utilizând tehnici precum dantela croșetată și aplicațiile textile, prin care redă motive decorative stilizate. Astfel, colecția devine un exemplu de conectare între arhetipurile trecutului și formele identitare contemporane, prin mijloace vizuale subtile, dar încărcate de semnificație.

Figura A6.56. Coliban Valeria, colecția *Fantomele Trecutului* (studenta UPS „Ion Creangă”), prezentată în cadrul *Zilei Naționale a Portului Popular,* ediția a X-a, *2025,* MNEIN, 29.06.2025. Foto: T. Bîzgu.

Figura A6.57. Natalia Sajin, colecția *Reîncarnare* (studenta UPS „Ion Creangă”), prezentată în cadrul *Zilei Naționale a Portului Popular,* ediția a X-a, 2025, MNEIN, 29.06.2025. Foto: T. Bîzgu.

Anexa 7. Activități de promovare a cămășii tradiționale și a patrimoniului cultural

Figura A7.1. Manifestare cu genericul *Valoarea costumului popular în sec. XXI*, la care au fost prezentate rezultatele activității de cercetare a studenților Facultății Textile și Poligrafie, UTM, în cadrul unității de curs *Istoria costumului*, 16 noiembrie 2018.[675]

Figura A7.2. Promovarea artei cămășelor tradiționale la *Șezătoarea Colonița*, Biblioteca publică „Ion Proca” s. Colonița, 2021. Foto: din arhiva autoarei.

[675] *Manifestare cu genericul „Valoarea costumului popular în sec.XXI”, la care au fost prezentate rezultatele activității de cercetare a studenților Facultății Textile și Poligrafie, UTM, în cadrul unității de curs* Istoria *costumului.*, utm.md, 16.11.2018 [citat 20.04.2025] Disponibil: https://ftp.utm.md/2018/11/16/costumul-popular-valoare-nationala/

Figura A7.3. Promovarea patrimoniului cultural în cadrul emisiunilor: *Cine vine la noi, Tezaur,* 2022. Foto: din arhiva autoarei.

Figura A7.4. Promovarea patrimoniului cultural în cadrul emisiunii *Jurnalul orei,* 2022. Foto: din arhiva autoarei.

Figura A7.5. Expoziția cămășilor tradiționale realizate de către Bîzgu Tatiana lect. univ. drd., (*Salonul – Scientia*, 2022, ULIM, 13 aprilie 2022). Foto: T. Bîzgu.

Fig. A7.6. Master-class *Tehnici de cusut și semnele brodate pe cămășele tradiționale* în cadrul *Salonului – Scientia*, ULIM, 20 aprilie 2022. Foto: din arhiva autoarei.

Figura A7.7. Expoziția cămășilor tradiționale realizate de Tatiana Bîzgu: *Cămașa sufletului* în cadrul *Săptămânii Pascale*. Master-class: *Semnificația simbolurilor din ornamentica tradițională.* Liceul Teoretic „Gheorghe Ghimpu" s. Colonița, 21-22 aprilie 2022. Foto: T. Bîzgu.

Figura A7.8. Expoziție *Promotori ai identității și valorilor naționale*, MNIM, august-septembrie 2022. Foto: T. Bîzgu.

Figura A7.9. Master-class *Confecționarea articolelor de podoabă vestimentară contemporană din materiale ECO,* în cadrul evenimentului *Noaptea europeană a muzeelor* (15.05.2022, MNEIN), în parteneriat cu studenții catedrei Design ULIM , UTM și elevii LT „Gheorghe Ghimpu" s. Colonița. Foto: din arhiva autoarei.

Figura A7.10. Expoziția *Cămăși surori, simboluri vechi și noi,* MNEIN, iunie-august 2023. Foto: din arhiva autoarei.

Figura A7.11. ***Zilele Chișinăului la Piatra Neamț*****. Expoziția** ***Cămașa cu altiță din Republica Moldova*** **(Muzeul de Artă din Piatra Neamț, România, 3 septembrie 2023). Foto: din arhiva autoarei.**

Figura A7.12. Expunerea cămășei tradiționale bărbătești în cadrul Expoziției de cămăși tradiționale realizate în cadrul Serviciului comunitar ***Etnobiblioteca*****, consacrată** ***Aniversării a 106 ani de la Unirea Basarabiei cu România*** **(Biblioteca B. P. Hașdeu, Chișinău, 27 martie 2024). Foto: din arhiva autoarei.**

Figura A7.13. Expunerea cămășei tradiționale cu altiță realizate de autoare în cadrul evenimentului internațional *Zilele Chișinăului la Alba Iulia* (Palatul Principilor, România, 13-14 august 2024). Foto: O. Enachi.

Figura A7.14. Promovarea patrimoniului cultural la *Șezătoarea teatralizată* în cadrul *Săptămânii Artelor*, LT „Gh. Ghimpu”, 25 aprilie 2024. Foto: din arhiva autoarei.

Figura A7.15. Simbolistica gherdanului (Momentul când fata care era gata să fie luată de mireasă, purta gherdanul la hora satului) ***Șezătoarea teatralizată*** **în cadrul** ***Săptămânii Artelor*****, LT „Gh. Ghimpu”, 25 aprilie 2024. Foto: din arhiva autoarei.**

Figura A7.16. Expoziția de costume populare ***Iscusință și rafinament, Șezătoarea Basarabia – 9 ani de creativitate în arta cămășii cu altiță*** **(MNEIN, 9 aprilie 2025). Foto: din arhiva autoarei.**

Figura A7.17. Șezătoarea Basarabiei în cadrul *Zilei Universale a Iei* (Muzeul Vrancei, Focșani, România, 21 iunie 2025). Foto: din arhiva autoarei.

Figura A7.18. Expoziția de pictură, grafică, costum popular *MărturIE a dragostei pentru port*, MNAM, 27 iunie 2025; a) Valentina Rusu-Ciobanu, 1920-2021, *Fata la fereastră*, 1954-1955, ulei, pânză; b) Mihai Grecu, *Ospitalitatea*, 1965–1967, ulei, pânză; c) Elena Bonte, *Dansul zestrei la camenca*, 1987, ulei, pânză. Foto: T. Bîzgu.

Figura A7.19. Expoziția de pictură, grafică, *costum popular MărturIE a dragostei pentru port*, 27 iunie 2025, MNAM; Igor Vieru, *Triptic Ctitorii satului*, 1969, hârtie, linogravură. Foto: T. Bîzgu.

Figura A7.20. Expoziția de pictură, grafică, costum popular *MărturIE a dragostei pentru port,* 27 iunie 2025, MNAM; a) Mihai Grecu, 1916-1998, *Țăran de la nordul Moldovei*, 1959, ulei, carton; b) Pavel Piscariov, 1875-1949, *Moldoveancă*, 1945, ulei, pânză; c) Mihai Grecu, 1916-1998, *Țăran din Câmpulung*, 1960, ulei, pânză. Foto: T. Bîzgu.

Figura A7.21. Expoziția de pictură, grafică, costum popular *MărturIE a dragostei pentru port,* 27 iunie 2025, MNAM; a) Igor Vieru, 1923-1988, *Mărțișor,* 1975, ulei, pânză; b) Ada Zevin, 1918-2005, *Mariana*, 1968, ulei, carton; c) Mihai Grecu, 1916-1998, *Fata purtând ie*, 1965, ulei, pânză. Foto: T. Bîzgu.

Figura A7.22. Expoziția de pictură, grafică, costum popular *MărturIE a dragostei pentru port*, 27 iunie 2025, MNAM; Ioachim Postolachi, 1906-1976, *Schițe de costum tradițional*, anii 1960, hârtie, guașă, acuarelă. Foto: T. Bîzgu.

Figura A7.23. Expoziția de pictură, grafică, costum popular *MărturIE a dragostei pentru port*, 27 iunie 2025, MNAM; Ioachim Postolachi, 1906-1976, *Schițe de costum tradițional*, anii 1960, hârtie, guașă, acuarelă. Foto: T. Bîzgu.

Figura A7.24. Expoziția de pictură, grafică, costum popular *MărturIE a dragostei pentru port,* 27 iunie 2025, MNAM; a, b) Ada Zevin, 1918-2005, *Schițe de costum tradițional*, anii 1960, hârtie, guașă; c) Boris Nesvedov, 1903-1963, Schița de costum pentru dansul *Moldova însorită*, 1958, hârtie, creion, guașă. Foto: T. Bîzgu.

Figura A7.25. Expoziția de pictură, grafică, costum popular *MărturIE a dragostei pentru port,* 27 iunie 2025, MNAM; Costume populare din diferite zone ale Republicii Moldova, din colecția MNEIN. Foto: T. Bîzgu.

Tabelul A7.7. Valorificarea rezultatelor practice prin expoziții, seminare și activități culturale (2022–2025) [elaborat de autoare].

Nr. crt.	Tipul activității	Denumirea / Genericul	Instituția / Locația	Data / Perioada
1	Expoziție	*Expoziția cămășilor tradiționale realizate de către Bîzgu Tatiana lect. univ. drd.*, în cadrul Salonului – *Scientia*	ULIM	13–20 aprilie 2022
2	Expoziție	„*Cămașa sufletului*” (cămăși tradiționale)[676]	LT „Gheorghe Ghimpu”	21–22 aprilie 2022
3	Master-class	„ *Tehnici de cusut și semnele brodate pe cămășile tradiționale” – Salonul – Scientia*, ediția XIV,[677] în *Laboratorul de artă* cu genericul *„Arte și meșteșuguri în viața tineretului modern”*	ULIM	20 aprilie 2022
4	Master-class	„*Semnele și simbolurile în arta tradițională*”	LT „Gheorghe Ghimpu”	21–22 aprilie 2022
5	Seminar	„*Arta cămășii cu altiță – un patrimoniu viu al românilor*”[678]	MNEIN	24 iunie 2022
6	Expoziție	„*Promotori ai identității și valorilor naționale*”	MNIM	aug.–sept. 2022
7	Master-class	„*Confecționarea articolelor de podoabă vestimentară contemporană din materiale ECO”* – în cadrul evenimentului *Noaptea europeană a muzeelor* [679]	MNEIN (ULIM, UTM, LT „Gheorghe Ghimpu”)	15 mai 2022
8	Expoziție	*„Cămăși surori, simboluri vechi și noi”*[680]	MNEIN	iun.–aug. 2023
9	Expoziție de desene	„*Semnele din arta tradițională*”	LT „Gheorghe Ghimpu”	aprilie 2023
10	Seminar	„*Semnificația simbolurilor din ornamentica tradițională*”	LT „Gheorghe Ghimpu”	6 aprilie 2023
11	Seminar	„ *Ornamentul ca structura semiotică în lumea modernă*” – Salonul – *Scientia*, ed. XV[681]	ULIM	3 mai 2023
12	Expoziție	„*Cămașa cu altiță din Republica Moldova*”[682]	Muzeul de Artă, Piatra Neamț	septembrie 2023
13	Expoziție	„106 ani de la Unirea Basarabiei cu România”	Biblioteca „B.P. Hașdeu”	martie 2024
14	Proiect	„*Promovarea portului popular și tradițiilor*	LT „Gheorghe	19 aprilie 2024

[676] *Expoziția „Promotori ai identității și valorilor naționale”.* nationalmuseum.md, 27.08.2022 [citat 01.07.2024]. Disponibil: https://www.nationalmuseum.md/ro/exhibitions/promotori_ai_identitatii_si_valorilor_nationale/
[677] *„Arte și meșteșuguri în viața tineretului modern”.* Facebook, dib.ulim, 20.04.2022 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/dib.ulim/photos/gm.449861416908147/2308993349264049
[678] Seminarul „Arta c*ămășii cu altiță – un patrimoniu viu al românilor”*, MNEIN, muzeu.md, 24.06.2022 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.muzeu.md/seminarul-arta-camasii-cu-altita-un-patrimoniu-viu-al-romanilor/
[679] *Master-class: „Confecționarea articolelor de podoabă vestimentară contemporană din materiale ECO”*. Facebook, 06.04.2023 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/photo/?fbid=3313113745586224&set=pcb.3313113882252877
[680] *Expoziția „Cămăși surori, simboluri vechi și noi”.* muzeu.md, 01.06.2023 [citat 01.07.2024]. Disponibil: https://www.muzeu.md/expozitia-camasi-surori-simboluri-vechi-si-noi/
[681] *Seminar instructiv-explicativ „Semnificația simbolurilor din ornamentica tradițională”*. Facebook, 06.04.2023 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=259676553096459&id=100071623492305
[682] *Expoziția „Cămașa cu altiță din Republica Moldova”.* oficial.md. 01.09.2023 [citat 01.07.2024]. Disponibil: http://oficial.md/social/primaria-capitalei-organizeaza-zilele-chisinaului-la-piatra-neamt

	educațional	*țării*”[683]	Ghimpu”	
15	Atelier de creație	*„Realizarea costumului pentru Paparuda”*	LT „Gheorghe Ghimpu”	23 aprilie 2024
16	Program teatralizat	„Șezătoarea fetelor - *La vatra amintirilor*”	LT „Gheorghe Ghimpu”	25 aprilie 2024
17	Expoziție	„*Zilele Chișinăului la Alba Iulia*”[684]	Alba Iulia, Palatul Principilor	13–14 august 2024
18	Festival	„*Dor de Chișinău*”[685]	Chișinău	17–18 august 2024
19	Expoziție	„*Iscusință și rafinament. Șezătoarea Basarabia – 9 ani*”	MNEIN	9 aprilie 2025

Tabelul A7.8. Sfere componente ale artei vestimentare din Republica Moldova [elaborat de autoare].

Direcția	**Caracteristici**	**Contribuții**
Direcția I (dinamică) – Adaptare internațională	Dinamism, inovație tehnologică, sustenabilitate, digitalizare, integrare pe scena internațională.	Crește vizibilitatea internațională a modei moldovenești și afirmă identitatea culturală pe plan global.
Direcția II – Etno-contemporană	Fuziune între tradiție și contemporaneitate; reinterpretarea portului popular într-un limbaj modern.	Menține dialogul dintre autenticitate și inovație, consolidând identitatea culturală prin expresie creativă.
Direcția III – Tradiționalistă comunitară	Șezători și ateliere comunitare; conservarea formelor autentice; transmiterea meșteșugurilor.	Salvează patrimoniul imaterial de la dispariție și asigură continuitatea tradiției prin implicare civică.

[683] *Proiectul „Artele Frumoase”.* Facebook, 19.04.2024 [citat 23.10.2023]. Disponibil: https://www.facebook.com/share/p/z1FhKSqYQfjJ5frv/?sfnsn=mo&ref=share&mibextid=KtfwRi

[684] *Zilele Chișinăului la Alba Iulia*. Facebook, Sezatoarea Basarabia, 14.08.2024 [citat 16.08.2024]. Disponibil: https://www.facebook.com/groups/1728444534077831?locale=ru_RU

[685] *Arta cămășii cu altiță în cadrul primei ediții a festivalului „Dor de Chișinău”.* Șezatoarea Basarabia, Facebook 17.08.2024 [citat 23.08.2024]. Disponibil: https://www.facebook.com/groups/sezatoarea.basarabia/media

Declaraţia privind asumarea răspunderii

Subsemnata, Tatiana Bîzgu, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări şi realizări ştiinţifice. Conştientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecinţele în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Bîzgu, Tatiana

25 septembrie 2025

europass

CURRICULUM VITAE

Bîzgu Tatiana

Adresă: Republica Moldova, mun. Chișinău

Data nașterii: 02.04.1973 |

+373 67420177

tatianabizgu1973@gmail.com

ORCID https://orcid.org/ 0000-0002-6503-6480

EXPERIENŢA PROFESIONALĂ

- 1998–1999. **SA „SNT int", Chișinău. Designer.**
- 2000–2001. **SA „SNT int", Chișinău. Arhitect.**
- 2002–2008. **Universitatea de Limbi Moderne și Business Internațional, Catedra Design. Lector superior.**
- 2008–2013. **SRL „Studium-Moldova". Profesoară de Design.**
- 2014–prezent. **ULIM, Catedra Design. Lector universitar.**
- 2016–prezent. **Liceul Teoretic „Gheorghe Ghimpu", profesor de Educație tehnologică și Educație plastică.**

EDUCAŢIE ŞI FORMARE

- 1985–1989. **Școala de Arte Plastice „Alexei Șciusev"**, Chișinău.
- 1990–1996. **Universitatea Tehnică a Moldovei**, Facultatea Urbanistică și Arhitectură. Specialitatea: Arhitectură.
- 1997–2000. **Academia de Studii Economice din Moldova**, Facultatea Finanțe. Specialitatea: Finanțe și asigurări.
- 2013–2014. **Universitatea Liberă Internațională din Moldova**, Facultatea Psihologie, Științe ale Educației și Asistență Socială. Modulul Psihopedagogic (nivel I).
- 2014 **Universitatea Liberă Internațională din Moldova**, Facultatea Informatică, Inginerie și Design. Curs teoretico-practic: „Arta contemporană europeană".
- 2015–2016. **Universitatea Liberă Internațională din Moldova**, Facultatea Informatică, Inginerie și Design. Master în arte. Specializarea: Design și arta în textile.
- 2018–2019. **Universitatea Liberă Internațională din Moldova**, Facultatea Științe Sociale și ale Educației. Modulul Psihopedagogic (nivel III). Formare didactică avansată.
- 2018–2025. **Universitatea Liberă Internațională din Moldova**, studii doctorale (ciclul III), Arte Vizuale, specialitatea 651.01.

COMPETENTE PERSONALE

Permis de conducere: Categoria B.

Limba maternă: Româna, rusa.

Alte limbi străine cunoscute:

Engleza.

INTELEGERE		VORBIRE		SCRIERE
Ascultare	Citire	Conversaţie	Discurs oral	
bine	bine	bine	bine	bine

Expoziții și activități artistice (2022–2025):
Masterclass-uri și ateliere:
Seminare și programe educaționale:

Din 2016 – membră a comunității „Șezătoarea Basarabia”

- **20 aprilie 2022** – Inițiere și coordonare a Laboratorului de artă „Arte și meșteșuguri în viața tineretului modern”, Salonul „Scientia”, ediția a XIV-a, ULIM.
- **20 aprilie 2022** – Expoziție personală de port popular la Catedra Design, ULIM: piese ce dialoghează între portul tradițional și designul contemporan.
- **21–22 aprilie 2022** – Expoziția „Cămașa sufletului”, LT „Gheorghe Ghimpu”; master-class de broderie pentru elevi.
- **15 mai 2022** – Master-class „Confecționarea podoabelor vestimentare ECO”, Noaptea Europeană a Muzeelor, MNEIN (în parteneriat cu studenți ULIM/UTM și elevi LT „Gheorghe Ghimpu”).
- **26 august – 30 septembrie 2022** – Expoziția colectivă „Promotori ai identității și valorilor naționale”, Muzeul Național de Istorie a Moldovei; expunerea a două cămăși cu altiță.
- **03 mai 2023** – Seminar interdisciplinar „Ornamentul ca structură semiotică în lumea modernă”, Salonul „Scientia”, ediția a XV-a, ULIM (autor și lector).
- **24 iunie – 31 august 2023** – Expoziția „Cămăși surori, simboluri vechi și noi”, MNEIN; expunerea cămășii cu altiță incluse în catalog.
- **03–30 septembrie 2023** – Expoziția „Cămașa cu altiță din Republica Moldova”, Muzeul de Artă, Piatra Neamț; expunerea cămășii cu altiță incluse în catalog.
- **13–14 august 2024** – Demonstrație de port popular la „Zilele Chișinăului la Alba Iulia”, Palatul Principilor, Alba Iulia.
- **17–18 august 2024** – Prezentare de artă vestimentară tradițională la festivalul „Dor de Chișinău”, ediția I.
- **23 aprilie 2024** – Atelier de creație „Costumul obiceiului Paparuda”, LT „Gheorghe Ghimpu”.
- **25 aprilie 2024** – Program teatral-ritual „Șezătoarea fetelor – La vatra amintirilor”, LT „Gheorghe Ghimpu” (scenariu, costume, regie).
- **09 aprilie – 09 iunie 2025** – Expoziția „Iscusință și rafinament. Șezătoarea Basarabia – 9 ani de creativitate”, MNEIN; expunerea unei cămăși tradiționale bărbătești.

PUBLICAȚII ȘTIINȚIFICE

Activitatea științifică include 33 de publicații în reviste naționale și internaționale, precum și calitatea de coautor în 2 manuale de specialitate.

PUBLICAȚIILE AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Manuale:

1. ТВЕРДОХЛЕБ, А., ПЛАТОН, Л. ШАРАГОВ, И. и др. Перевод с румынского: ТОКАРЧУК, А.**,** ТАРАНЕНКО, А., **БЫЗГУ, Т.** и др. *Технологическое воспитание: Учебник для 8-го класса* (Educație tehnologică: Manual pentru clasa a VIII-a). Chișinău: Epigraf, 2024, 168 p. ISBN 978-9975-60-558-8.
2. ТВЕРДОХЛЕБ, А., ШАРАГОВ, И., ПЛАТОН, Л. и др. Перевод с румынского: РАЙЛЯН, А., **БЫЗГУ, Т.** и др. *Технологическое воспитание: Учебник для 9-го класса* (Educație tehnologică: Manual pentru clasa a IX-a). Chișinău: Epigraf, 2024, 256 p. ISBN 978-9975-60-560-1.

Articole în reviste ştiinţifice recenzate (naţionale/ internaţionale):

3. BÎZGU, T. *Realităţile timpului: plagiatul portului popular în designul vestimentar. Realities of Time: Plagiarism of Folk Costume in Clothing Design.* În: Intellectus - revistă de proprietate intelectuală, științăă și educație, 2021, nr. 3-4, p. 60-65. ISSN 1857-0496. **Categoria C.**
4. BÎZGU, T. *Teoria şi metodele de predare a artei cămăşii tradiţionale cu „altiţă" în cadrul specialităţii Design vestimentar.* În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, 2022, nr. 1 (42), p. 129-133. E-ISSN 2345-1831. **Categoria B**.
5. BÎZGU, T. *O experienţă inedită: studierea şi confecţionarea căciulii tradiţionale la orele de educaţie Tehnologică.* În: Akademos. Revistă de ştiinţă, inovare, cultură şi artă, 2022, nr. 1 (64), p. 119-124. ISSN 1857-0461 E-SSN 2587-3687. **Categoria B**.
6. BÎZGU, T. *Arta vestimentară pe teritoriul Moldovei istorice în timpul lui Alexandru cel Bun.* În revista: Intertext, ULIM, 2022, nr. 1, p. 127-134. ISSN 1857-3711. **Categoria B.**
7. BÎZGU, T. *Шляхи відродження традиційної чоловічої сорочки в Молдові./ Ways to revival the traditional men's shirt in Moldova.* In: Індустрія моди/ Fashion industry, 2022, nr. 3-4, p. 41-52. ISSN: 2706-5898. **Categoria B.**
8. BÎZGU, T. *Bondița – componenta a portului tradițional și sursă de inspirație.* În: Revista de Etnologie și Culturologie, 2022, vol. XXXI, p.129-133. E-ISSN: 2537-6152. **Categoria A (SCOPUS).**
9. BÎZGU, T. *Iconic symbols in the decor of traditional vests from the collection of the National Museum of Ethnography and Natural History of the Republic of Moldova.* In: Art and design, 2022, nr.2 (18), p. 9-18. ISSN: 2617-0272. **Categoria B.**

Articole în materiale ale conferinţelor ştiinţifice (naţionale/ internaţionale):

10. BÎZGU, T. *Specificitatea etnică în domeniul designului vestimentar ca subiect de cercetare ştiinţifică.* În: Materialele forului ştiinţific internaţional: Educaţie. Ştiinţă. Cultura. Gzhel, 1019, p. 41-43. УДК 378, 745 М 34.
11. BÎZGU, T. *Символика молдавского орнамента в искусстве одежды.* In: Материалы Международного научного форума обучающихся: Молодежь в науке и творчестве, Гжель, 2019, p. 131-132. УДК 378, 745 М 34.
12. BÎZGU, T. *Исследование традиционного молдавского костюма как важный источник вдохновения для создания современных коллекций одежды.* In: Материалы Международной научно-практической конференции: Традиции и новации в изобразительном, декоративно-прикладном искусстве и дизайне. Гжель. 2020, p. 32-34. УДК 378, 745 М 34.
13. BÎZGU, T. *Многообразие источников необходимых для исследований в области истории одежды прошедших столетий.* In: Материалы XXX Международной научно-практической конференции: Научный форум: Филология, искусствоведение и культурология. М., 2019, p. 66-70. ISSN 2542-1271.
14. BÎZGU, T. *The cultural heritage of prehistoric civilizations as an import source for scientific research in the field of the development of clothing art in Moldova.* În: Materialele Conferiței Științifico-Practice Internaționale, ediția - XXXII, Forumul științific: Filologie, istoria artei și studii culturale. M.: ICNO, 2020, nr. 1 (32), p. 11-18. ISSN 2542-1271.
15. BÎZGU, T. *Монументальная живопись православных храмов Молдовы и Румынии как важнейший научный источник для исследования искусства одежды в эпоху правления молдавского господаря Стефана Великого.* In: Материалы Научно-Практической Конференции: Актуальные проблемы монументального искусства. СПб.: ФГБОУВО, 2020, p. 503-510. ISBN 978-5-7937-1837-0.
16. BÎZGU, T. *Особенности кроя и композиции декора молдавской женской национальной рубахи «ия».* In: Материалы Международной научно-практической конференции: Изобразительное, декоративно-прикладное искусство и дизайн: традиции и современность. Гжель: ГГУ, 2020, vol. II, p. 27-28. УДК 378, 745 М 34.
17. BÎZGU, T. *Studiul costumului de curte feminin din Moldova în a doua jumătate a secolului XV prin cercetarea vestimentației soțiilor lui Ștefan cel Mare.* În: Materiale Conferinței Științifice Internaționale: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului. Chişinău: UPS Ion Creangă, 2020, vol. 3, p. 104-113. ISBN 978-9975-46-452-9.

18. BÎZGU, T. *Enigma sărbătorilor calendaristice în Moldova transmisă prin masca şi costumul folcloric.* În: Materialize Simpozionului Naţional: Studii Culturale dedicat Zilelor Europene ale Patrimoniului, Ediţia a 2-a, vol.2, 24 septembrie 2021, p. 154-160. ISBN: 978-9975-52-213-7**.**
19. BÎZGU, T. *Искусство костюма и маски в молдавском фольклоре.* In: Материалы X Всероссийской научно-практической конференции: Диалоги о культуре и искусстве. Пермь, 2020, vol. 3, p. 8-15. ISBN 978-5-91201-363-8.
20. BÎZGU, T. *Magia mesajului simbolic al ornamentelor pe cămașa cu altiță.* În: Materialele Conferinţei Tehnico-Ştiinţifice a Studenţilor, Masteranzilor şi Doctoranzilor. Chişinău: Tehnica-UTM, 2021, vol. 2, p. 402- 405. ISBN 978-9975-45-701-9.
21. BÎZGU, T. *Роль традиций, инноваций и народного творчества в современном образовании (на примере преподавания искусства вышивки).* In: Материалы Международной научно-практической конференции: Педагогика и психология в практике современного образования. Гжель: ГГУ, 2021, vol. 3, p. 39-40. УДК 37 М 34.
22. BÎZGU, T. *Блузка ия – важный источник вдохновения в искусстве и дизайне.* In: Материалы III Международной Научно-Практической Конференции: Актуальные Проблемы Современного Дизайна. Київ: КНУТД, 2021, vol. 1, p.112-115. ISBN 978-617-7506-78-1.
23. BÎZGU, T. *Arta vestimentară din Moldova în prima jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului XX.* În: Materialele Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference: Science, Education, Innovation: Topical Issues and Modern Aspects. Tallinn, 2021, p. 211-222. ISBN 978-5-7983-4322-5.
24. BÎZGU, T. *Particularităţi stilistice ale iei tradiţionale româneşti.* În: Rezumatele International Scientific Symposium: Interferences, Tendencies and Cultural Identities in the Contemporary Artistic Context. Muntenegru, Budva, 2021, p. 26. ISBN 978-9975-56-919-4.
25. BÎZGU, T. *Vestimentația dacică ca origine a dezvoltării portului tradițional din Moldova.* În: Materialele the 9th International Scientific and Practical Conference: Challenges in Science of Nowadays. Washington, USA, 2021, p.327-336. ISBN 979-1-293-10109-3.
26. BÎZGU, T. *The role of tradition, innovation and folk art in modern education (on the example of teaching Japanese textile art kimono, kinusaiga and Moldavian folk art).* In: the 9-th International Scientific and Practical Conference: Scientific Horizon in the Context of social Crises. Tokyo, 2021, p. 64-68. ISBN 978-4-272-00922-0.
27. BÎZGU, T. *Современные возможности для возрождения, сохранения и передачи молодому поколению богатства народного искусства.* În: Materialele XI

Всероссийская научно-практическая конференция: Диалоги о культуре и искусстве. Пермь, 2021, vol II, p. 233-238. ISBN 978-5-91201-406-2.

28. BÎZGU, T. *Color and ornamental symbolism in the museum collection of vests.* În: The IV-th International Științific and Practice Conference: Актуальні проблеми сучасного дизайну, Kiev, 2022, p. 9-10. ISBN 978-617-7506-98-9.
29. BÎZGU, T. *Arta vestelor tradiționale – valorificarea tezaurului.* În: Materialele Conferinţa ştiinţifică internaţională cu genericul: Învăţământul artistic – dimensiuni culturale. Chișinău: AMTAP, 15 aprilie 2022, p. 152-156. ISBN 978-9975-84-176-4.

Rezumate la conferinţe ştiinţifice (naţionale/ internaţionale):

30. BÎZGU, T. *Enigma sărbătorilor calendaristice în Moldova transmisă prin masca şi costumul popular.* În: Rezumate ale comunicărilor a Simpozionul Naţional de Studii Culturale dedicat Zilelor Europene ale Patrimoniului, Ediţia a 2-a, Chişinău: Biblioteca Municipală "B. P. Hasdeu", 2020. p. 55. ISBN 978-9975-134-31-6.
31. BÎZGU, T. *Diversitatea surselor pentru promovarea artei cămăşii cu altiță – o piesă importantă a Patrimoniului Cultural.* În: Rezumatele Conferinţei ştiinţifice internaţionale: Valorificarea patrimoniului etnocultural în cercetare şi educaţie. Ediţia a 5-a. Chişinău: IPC, 2020. p. 23. ISBN 978-9975-52-222-9.
32. BÎZGU, T. *Realizările și perspectivele de dezvoltare ale artei vestimentare din Republica Moldova.* În: Rezumatele Conferinței Științifice Naționale: Valentina Rusu-Ciobanu – 100 de ani de la naștere. Chișinău: IPC, 2020, p. 8. ISBN 978-9975-52-224-3.
33. BÎZGU, T. *Valorificarea artei populare a Republicii Moldova în sistemul modern de educație.* În: Rezumatele Conferinței Științifice naționale cu participare internațională: Valorificarea Patrimoniului Etnocultural în Cercetare și Educație. Ediția a VI-a. Chișinău: UNU, 2020, p. 12. ISBN 978-9975-3513-9-3.
34. BÎZGU, T. *Experiența didactică cu impact educațional complex – orele de educație tehnologică, consacrate portului popular.* În: Rezumatele Conferința științifică națională: Portul Popular – Expresie a Istoriei și Culturii Neamului. Chișinău: IPC, 2022, Ediția s II-a, p. 19. ISBN 978-9975-84-162-7.
35. BÎZGU, T. *Cămășile tradiționale din Republica Moldova ca parte valoroasă a patrimoniului etnografic și expresie a spiritualității neamului*. În: Rezumate ale comunicărilor a Simpozionul Naţional de Studii Culturale dedicat Zilelor Europene ale Patrimoniului, Ediţia a IV-a, Chișinău, 28 septembrie 2022, p. 46-47. ISBN 978-9975-84-165-8.